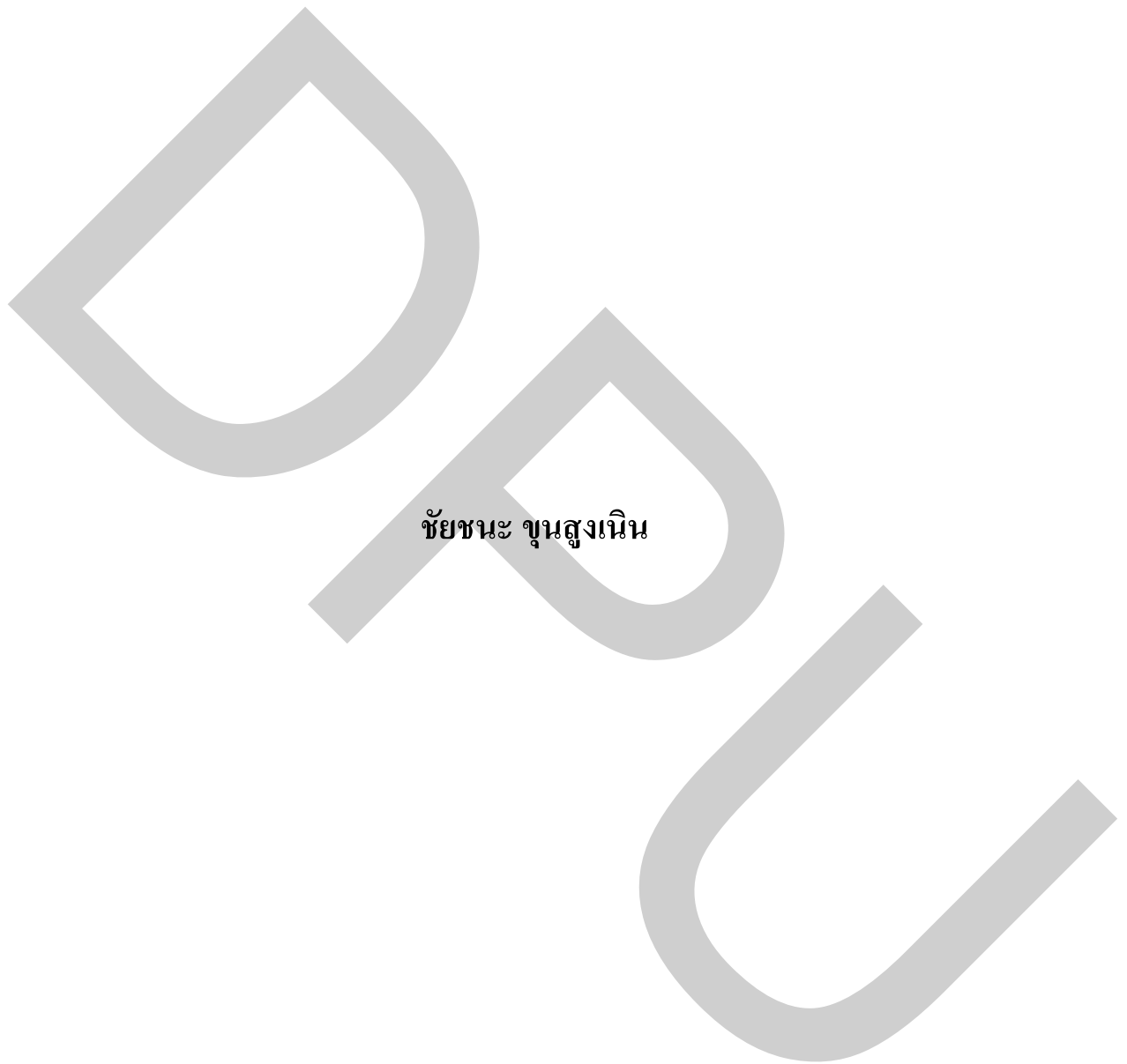

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานของวิถุชุมชนปฐมอโศก
ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ชัยชนะ ขุนสูงเนิน

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์

พ.ศ. 2552

**Public Participation in the Operation of Pathomasoke Community Radio
in Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province**

Chaichana Khunsungnern

**A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Master of Arts (Communication)**

**Department of Business Communication
Graduate School, Dhurakij Pundit University**

2009

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์นี้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี มีบุคคลต่าง ๆ มากมายที่อยู่เบื้องหลัง ที่คอยให้คำปรึกษา คำแนะนำ ตลอดจนให้กำลังใจ และคอยช่วยเหลืออย่างดียิ่งกับผู้วิจัย ดังนั้น ผู้วิจัยจึงขอใช้โอกาสนี้ขอบคุณผู้ที่อยู่เบื้องหลังความสำเร็จทุกท่าน

ขอขอบคุณ ผศ. วลัย วัฒนะศิริ ผู้อำนวยการฝ่ายบริหารสื่อสารการตลาด เป็นบุคคลท่านแรกที่ผมได้พบหลังตัดสินใจกลับสู่วิทยาอันอบอุ่นแห่งนี้ และได้เปิดโอกาสให้ผมได้มีโอกาสเดินตามความฝันของตัวเอง โดยเป็นผู้พิจารณาคัดเลือกและเสนอชื่อผมให้เข้ารับทุนศิลปินและสื่อมวลชนดีเด่น

ขอขอบคุณคณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ทุกท่าน ซึ่งประกอบไปด้วย

รศ. ดร. อุษา บิ๊กกินส์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่คอยให้คำปรึกษาและคำแนะนำที่ดี มีประโยชน์สูงสุดต่อวิทยานิพนธ์นี้ ตลอดจนช่วยตรวจทานงานวิจัยอย่างละเอียด รวมทั้งสนับสนุนและชี้แนะแนวทางในการศึกษาให้แก่ผู้วิจัยอย่างสม่ำเสมอด้วยดีตลอดมา

ผศ. ดร. อัสวิน เนตรโพธิ์แก้ว ประธานกรรมการ , ผศ. ดร. กุลทิพย์ ศาสตราจุ กรรมการ , และรศ. ดวงพร คำคุณวัฒน์ กรรมการ โดยทุกท่านได้เสียสละเวลาอย่างมาก ที่รับเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ รวมไปถึงรศ. ดร. บุญเลิศ ศุกคิด ยังได้กรุณาให้ความรู้ ข้อคิดเห็น อีกทั้งแนวทางในการทำวิทยานิพนธ์เพิ่มเติม เพื่อให้วิทยานิพนธ์นี้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น จนทำให้ผู้วิจัยประสบความสำเร็จในการศึกษารั้งนี้

ขอขอบคุณคนต้นเรื่องและผู้เป็นเจ้าของข้อมูลที่ถูกบรรจุอยู่ในวิทยานิพนธ์เล่มนี้ทุกท่าน ที่ได้เอื้ออำนวยในเรื่องข้อมูลและรายละเอียดต่าง ๆ ที่เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยเป็นอย่างมาก จนทำให้ผู้วิจัยได้ข้อมูลที่มีค่าอย่างมากมาต่อการทำวิทยานิพนธ์นี้

ขอขอบคุณบิดา มารดา ตลอดจนญาติพี่น้องของผมนทุกท่าน ที่ได้ร่วมติดตาม เป็นกำลังใจ และเฝ้ารอชื่นชมกับความสำเร็จในการศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรนิเทศศาสตร์ สาขาวิชาเทศศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ ของผมในครั้งนี้

ในท้ายที่สุด หากวิทยานิพนธ์นี้ได้ก่อให้เกิดคุณค่าต่อผู้ที่สนใจ และก่อให้เกิดประโยชน์ต่อการบริหารจัดการสถานีวิทยุทธวมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยขออุทิศความดีทั้งหมดนี้แด่ผู้มีพระคุณกับผมทุกท่าน หากมีความผิดพลาดและข้อบกพร่องใด ๆ เกิดขึ้นกับวิทยานิพนธ์นี้ ผู้วิจัยพร้อมขอน้อมรับไว้แต่เพียงผู้เดียว

ชัยชนะ ขุนสูงเนิน

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ฅ
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ญ
สารบัญภาพ.....	ฎ
บทที่	
1. บทนำ	1
1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา.....	1
1.2 ปัญหำนำการวิจัย.....	17
1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา.....	17
1.4 ขอบเขตการวิจัย.....	17
1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง.....	17
1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	20
2 แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	21
21 แนวคิดเรื่องชุมชน.....	21
22 แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน.....	23
23 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน.....	24
24 แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน.....	30
25 แนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชน.....	48
26 แนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย.....	53
27 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	61
3 ระเบียบวิธีวิจัย	71
31 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย.....	74
32 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	75
33 การเก็บรวบรวมข้อมูล.....	75
34 การวิเคราะห์ข้อมูล.....	79
35 การนำเสนอข้อมูล.....	80

สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4 ผลการวิจัย	81
41 ตอนที่ 1 รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอโศก	82
41.1 การจัดวางผังรายการในการออกอากาศ	82
41.2 สักส่วนของรายการ	87
41.3 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการ	91
41.4 รายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแผ่แนวคิดระบบบุญนิยม	102
42 ตอนที่ 2 บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน	107
42.1 ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน	107
42.2 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม	108
42.3 โครงสร้างการบริหารงาน	111
42.4 การดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน	122
42.5 บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและ กำหนดนโยบาย	123
42.6 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม	135
43 ตอนที่ 3 แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนา	140
43.1 แนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก	140
43.2 แนวทางการใช้สื่อเพื่อเผยแผ่แนวคิดระบบบุญนิยม	143
43.3 แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน	154
5. สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ	167
5.1 สรุปผลการวิจัย	168
5.2 อภิปรายผลการวิจัย	187
5.3 ข้อเสนอแนะ	194
บรรณานุกรม.....	196
ภาคผนวก.....	201
ประวัติผู้เขียน.....	208

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
1.1 จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนในประเทศไทย.....	7
31 โครงสร้างวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ของ.....	72
41 ตัวอย่างผังรายการ.....	84
42 จำนวนรายการและความยาวในการออกอากาศ.....	88
43 จำนวนประเภทเนื้อหาและสัดส่วนของรายการในการออกอากาศ.....	89
44 จำนวนประเภทเนื้อหาและความยาวของรายการในการออกอากาศ.....	90
45 เปรียบเทียบความสอดคล้องรูปแบบการสื่อสาร.....	165
46 เปรียบเทียบความสอดคล้องวิธีการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะ.....	165
51 พัฒนาการของการสื่อสารมวลชนตามโครงสร้างหน้าที่.....	182

สารบัญภาพ

ภาพที่	หน้า
31 ภาพแสดงกรอบแนวคิด (Conceptual Framework).....	73
41 นักบวชขณะเผยแผ่ธรรมตามแนวคิดระบบบุญนิยมทางสถานีวิทยุชุมชน.....	102
42 นักบวชชาย นักบวชหญิง และผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในปฐมอโศก.....	109
43 แผนที่การเดินทางไปปฐมอโศก.....	110
44 โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 1 พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2547.....	113
45 โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547- ปัจจุบัน.....	121
46 กลุ่มผู้รับสารซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ฟังเป็นประชาชนในพื้นที่.....	123
47 ผู้ส่งสารซึ่งเป็นอาสาสมัครขณะกำลังดำเนินรายการทนายพบชาวบ้าน.....	125
48 ผู้วางแผนและกำหนดนโยบายซึ่งเป็นคณะกรรมการอยู่ระหว่างการประชุม.....	135
49 แนวคิดระบบบุญนิยมเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญของชาวอโศก.....	140
410 สื่อในระดับต่าง ๆ ของชาวอโศก.....	143
411 แบบจำลองการสื่อสารบุญนิยม.....	145
412 ฟังก์กระบวนการสื่อสารบุญนิยม.....	153
51 การมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ของวิทยุชุมชน.....	189

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
ชื่อผู้เขียน	ชัยชนะ ขุนสูงเนิน
อาจารย์ที่ปรึกษา	รศ. ดร. อุษา บิ๊กกินส์
สาขาวิชา	นิเทศศาสตร์ธุรกิจ
ปีการศึกษา	2552

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ในการวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ คือ

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิद्यุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิद्यุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิद्यุชุมชนของนักบวชในปฐมอโศก

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ประกอบด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 22 คน

ผลจากการศึกษาพบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด 31 รายการ วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการ โดยแบ่งตามรูปแบบรายการ จะมีด้วยกันทั้งสิ้น 10 ประเภทรายการ หากแบ่งตามเนื้อหาของรายการ มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประเภทรายการ และมีรายการธรรมะที่มีเนื้อหาโดยใช้สำนวนภาษา คือ พุทธศาสนสุภาษิต สุภาษิต คำคม คำพังเพย กลอน นิทาน และอุปมาอุปมัย เผยแพร่ศาสนา และสอดแทรกเข้าไปในแนวคิดระบบบุญนิยมของชาวโศก มีด้วยกันทั้งสิ้น 5 รายการ สัดส่วนของรายการมีจำนวนรายการประเภทบันเทิงวิทยุรุ่มมากที่สุด แต่รายการประเภทธรรมะมีชั่วโมงในการออกอากาศมากที่สุด

สถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เริ่มก่อตั้งจากการนำของกลุ่มนักบวชชาวปฐมอโศก มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนตามแนวคิดระบบบุญนิยมให้กับประชาชนในชุมชน ต่อมาเริ่มมีแนวคิดที่ต้องการให้มีรายการที่หลากหลาย จึงได้ทำการชักชวนประชาชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน เพราะทางสถานีวิทยุชุมชนต้องการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยพบว่าประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินงานเป็นคณะกรรมการหรือเป็นอาสาสมัครจัดรายการนั้น มีกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วม 2 วิธี คือ ถูกชักชวนมาและอาสาสมัครเข้ามา สำหรับบทบาทที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมนั้นมี 3 ระดับ คือ 1. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (Audience) 2. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (Sender/Producer) และ 3. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Planner)

การศึกษาเรื่องแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาเป็นการศึกษาแนวคิด ปรัชญา และวิถีวัฒนธรรมของชาวโศก ที่ดำเนินการเผยแพร่พระพุทธศาสนา แนวทางหนึ่งของประเทศไทย ซึ่งมีผลต่อการสร้างและพัฒนาตน ชาวโศกมีแนวคิดในการเผยแพร่พระพุทธศาสนาแนวทางหนึ่งซึ่งเรียกว่า แนวคิดระบบบุญนิยม หมายความว่า แบบแผนหรือวิถีชีวิต ของบุคคล ชุมชน และสังคม และหมายถึง ระบบ แนวคิด หลักปฏิบัติ รูปแบบ ทั้งในด้านศาสนา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา วัฒนธรรม โดยผ่านสื่อและกระบวนการสื่อสารที่มีคุณลักษณะเป็นของชาวโศกเอง มีการใช้สำนวนภาษาเพื่อเปรียบเทียบให้เนื้อหาของธรรมะปรากฏชัดเจนยิ่งขึ้น โดยรูปแบบและแนวทางการเผยแพร่ธรรมะทางสถานีวิทยุชุมชน มี 3 รูปแบบ คือ 1. รูปแบบเทศนาโวหารเพื่อให้ความรู้ 2. เพื่อโน้มน้าวใจ และ 3. เพื่อความบันเทิง มีแนวทางการนำเสนอเนื้อหาที่เป็นประโยชน์ น่าสนใจ ทำให้ประสิทธิภาพในการนำไปใช้แก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน เนื้อหาสาระของหลักคำสอนส่วนมากตรงตามพระไตรปิฎก แต่จะสอดแทรกแนวคิดระบบบุญนิยมเข้าไปในเนื้อหา ชาวโศกได้ใช้สื่อบุคคล สื่อวัตถุ-สถานที่ สื่อกิจกรรม-พิธีกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่อมัลติมีเดีย สื่อวิทยุกระจายเสียง-วิทยุโทรทัศน์-วีดิทัศน์-สารสนเทศ และสื่อปราชัย รวม 7 ประเภท เป็นทั้งช่องทาง สาร และสื่อในการเผยแพร่หลักธรรม จนก่อให้เกิดรูปแบบของวัฒนธรรมชาวโศก การสื่อสารมีความสอดคล้องกัน คือ ผู้ส่งสาร หมายถึง นักบวชที่มีความรู้ความสามารถในการเผยแพร่ธรรมะเป็นอย่างดี สาร หมายถึง เนื้อหาของธรรมะช่องทาง หมายถึง สถานีวิทยุชุมชน และผู้รับสาร หมายถึง ประชาชนผู้รับฟังโดยทั่วไป หัวข้อธรรมะบางข้อพระสงฆ์นำมาแสดงซ้ำ ผู้ฟังได้ฟังบ่อย ๆ ก็สามารถจำได้ นับว่าการสื่อสารมีองค์ประกอบของกระบวนการสื่อสารตามหลักนิเทศศาสตร์ที่สมบูรณ์

Thesis Title	Public Participation in the Operation of Pathomasoke Community Radio in Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province
Author	Chaichana Khunsungnem
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Ousa Biggins
Department	Business Communication
Academic Year	2009

ABSTRACT

The research about Public Participation in the Operation of Pathomasoke Community Radio in Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province aimed to...

1. To study the structure and the contents of Pathomasoke Community Radio in Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province.
2. To study the people participation in the operation of Pathomasoke Community Radio in Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province.
3. To study the spread of Buddhism via the broadcasting of the monks in Pathomasoke Community.

This research was qualitative research that consisted of in-depth interview, documentary research, focus group interview and participant observation. The target group of this research were 22 people.

The result showed that, there were 31 broadcasting programs separated by format and content analyzing. There were 10 types of programs grouped by format and there were 3 types of programs grouped by content. There also were 5 Buddhist programs that used a Buddhist proverb, a rhyme, a tale and a metaphor. The entertainment programs for teenager were the most ratio at all, but Buddhist programs were the most airtimes program

Pathomasoke Community Radio Praprathon Sub-District Muang District Nakhonpathom Province was began established by the group of Pathomasoke monks. It purposed to spread the teachings of the Buddha for the people in the community. After that, the idea of programs varieties was accepted. The Pathomasoke Community Radio required the participation from the people so, there were participants inside and outside the community. The people who

joined The Pathomasoke Community Radio came from both persuasion and voluntariness. The roles of the participants were 3 levels consisted of audience level, sender/producer level, policy planner level.

The study for spread of the Buddhist was a study of philosophy and culture of asoke people that effected to the development of the people. Asoke people originated the idea to spread Buddhist called "Boonniyom". Boonniyom meant the convention or the life style of people and community. Boonniyom also, meant the system or format of the religion, politics, economics, education and culture which were transferred from communication process of asoke people. The way to spread dharma of community radio were 3 ways consisted of a sermon method to build knowledge, to persuade and to entertain. All of these were the useful and interesting method that could used to solve the problem in daily life. The most of contents were matched to the Tripitaka also, included the Boonniyom idea. Asoke people were used people media, object media, places, activities, ceremonial, publication, multimedia, radio broadcasting television, audio visual and information technology as channels to spread dharma. The message sender meant the monks who could well transferred dharma to the people. The message meant the contents of dharma. The channels meant the community radio. The message receivers meant all of the people who listened to the radio broadcasting. The monks could used some of the dharma's topics repeatedly to show to the listeners so, the listeners could remembered dharma well. The communication process of community radio was completed and matched with the correct communication process.

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ในชนบทนั้นการสื่อสารเป็นเครื่องมืออย่างหนึ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง อันที่จะนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต และสื่อมวลชนได้กลายเป็นสิ่งจำเป็นและมีอิทธิพลต่อการดำรงชีวิต แต่สื่อที่สามารถเข้ามามีอิทธิพลได้มากนักน้อยเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับชนิดและลักษณะของสื่อ นั้น ๆ

วิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่มีราคาถูก และไม่ต้องใช้ทักษะในการอ่านออกเขียนได้ จึงทำให้เป็นสื่อที่ได้เปรียบสื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์ ซึ่งยังมีเงื่อนไขและข้อจำกัดสำหรับชาวบ้านส่วนใหญ่ในชนบทที่ยังขาดแคลนทั้งในความรู้ ความสามารถในการอ่านการเขียน รวมไปถึงรายได้และเงื่อนไขข้อจำกัดอื่น ๆ ที่จะสามารถนำมาเป็นทุนทรัพย์ในการติดตามข่าวสารจากสื่อ แต่ถ้าเป็นชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในตัวเมือง เช่น ที่อำเภอ จังหวัด สื่อโทรทัศน์และหนังสือพิมพ์จะกลับกลายเป็นสื่อที่มีอิทธิพลมาก

การดำเนินงานวิทยุกระจายเสียง มีลักษณะการดำเนินงาน 2 ระบบ ได้แก่ ระบบวิทยุ หรือที่เราเรียกว่าวิทยุแห่งชาติ จะดำเนินงานโดยภาครัฐทั้งในฐานะที่เป็นเจ้าของและเป็นผู้ปฏิบัติงานมีเป้าหมายที่จะให้ประโยชน์แก่สาธารณะ และมุ่งที่จะส่งกระจายเสียงให้กว้างขวางมากที่สุดแต่ยังคงมีข้อจำกัดในเรื่องรัศมีการส่งและการรับฟัง จึงได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้น แต่ยังคงเป็นการกระจายเสียงจากส่วนกลางไปยังท้องถิ่น ส่วนอีกประเภทหนึ่ง คือ วิทยุธุรกิจ ซึ่งมีเอกชนดำเนินงาน โดยการเช่าสถานีหรือเช่าเวลาจากภาครัฐมาดำเนินธุรกิจ เพื่อเป้าหมายของการแสวงหาผลกำไรและมุ่งส่งกระจายเสียงให้กว้างขวางเพื่อขยายตลาดเช่นเดียวกัน (คู่มือวิทยุชุมชนออนไลน์, 2526:2)

ปัจจุบันสื่อวิทยุกระจายเสียงทั่วประเทศ 523 สถานี (สุรัตน์ เมธิกุล, 2545: 9) โดยอยู่ภายใต้การควบคุมของรัฐโดยมีส่วนราชการต่าง ๆ และรัฐวิสาหกิจจำนวน 20 หน่วยงานเป็นเจ้าของ โดยเฉพาะกรมประชาสัมพันธ์ อสมท. กองทัพบก กองทัพอากาศ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็น 5 หน่วยงานใหญ่ที่ครอบครองสื่อวิทยุจำนวนมากกว่า 400 สถานี จึงทำให้วิทยุกระจายเสียงถูก

นำมาใช้ประโยชน์ให้แก่ประชาชน ซึ่งเป็นการสื่อสารจากส่วนกลางไปสู่ชนบทโดยเป็นรูปแบบการสื่อสารทางเดียว จึงอาจไม่ทำให้ตอบสนองความต้องการและไม่สามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างแท้จริง เพราะชุมชนแต่ละท้องถิ่นที่มีความแตกต่างหลากหลายกันไป ดังนั้นจึงทำให้เกิดแนวคิดในการจัดตั้งวิทยุชุมชนขึ้น อันมีคุณลักษณะในฐานะเป็นสื่อของชุมชนอันเป็นสิ่งที่สื่อวิทยุกระจายเสียงขาดหายไป

1.) แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชนเกิดขึ้นโดยมีคุณสมบัติที่แตกต่างจากวิทยุกระจายเสียงทั่วไป จึงมีคุณลักษณะที่เป็นการดำเนินงานโดยประชาชน ของประชาชน และเพื่อประชาชน ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถตอบสนองความต้องการ และเข้าถึงชุมชนด้วยลักษณะที่มีการสื่อสารแนวนอน (**Horizontality of Communication**) อันนำไปสู่การสร้างบทบาทในการเป็นสื่อของชุมชน เพื่อพัฒนาชุมชน โดยสาระสำคัญของการพัฒนาที่แท้จริงแล้วเป็นกระบวนการเพื่อเพิ่มความสามารถของคนส่วนใหญ่ในอันที่จะปรับปรุงคุณภาพชีวิตของตนเอง ซึ่งรูปแบบการพัฒนาที่สำคัญอันนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนได้ คือรูปแบบของการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทั้งในการสร้างสรรค์ความเจริญและมีส่วนร่วมในการได้รับผลของการพัฒนา ซึ่งนั่นหมายความว่าประชาชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมในทุกกระบวนการของการพัฒนา อันรวมไปถึงการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสื่อ อันทำให้เกิดการสื่อสารเพื่อชุมชน

2) การมีส่วนร่วม เป็นหัวใจสำคัญอย่างหนึ่งที่จะนำไปสู่ความสำเร็จ นั่นคือการให้ประชาชนทุกกลุ่มที่เกี่ยวข้องมีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (**Participatory Communication**) ซึ่งจะสามารถสร้างความแข็งแกร่งให้กับสื่อหรือการดำเนินการนั้น ๆ ได้

การมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสารของวิทยุชุมชนได้สร้างลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง (**Two-way Communication**) คือ การสื่อสารที่สามารถโต้ตอบกันได้ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร เนื่องจาก

1. รายการวิทยุชุมชนสามารถช่วยแก้ปัญหาภายในชุมชนได้
2. วิทยุเป็นสื่อที่ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลายของคนทุกเพศทุกวัย
3. เมื่อวิทยุได้แจ้งข่าวสารให้กับประชาชนได้รับทราบอย่างทั่วถึงกันแล้ว ประชาชนจะเกิดความรู้ที่สามารถนำไปปรับไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ด้วยเหตุนี้หลังจากที่มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับปี พ.ศ. 2540 ซึ่งทำให้เกิดการปฏิรูประบบการสื่อสารทางวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ การโทรคมนาคม อันรวมไปถึงชนบทที่ได้ให้ความสนใจกับบทบัญญัติดังกล่าว ถึงแม้ว่าบทบัญญัตินั้นยังไม่ได้เกิดการบังคับใช้แต่ก็ทำให้เกิดการตื่นตัว ให้ความสนใจที่จะพัฒนาสื่อที่เหมาะสมกับกลุ่มประชาชนในแต่ละพื้นที่และจากคุณลักษณะของสื่อวิทยุกระจายเสียง จึงทำให้เป็นสื่อที่ได้รับความสนใจในพื้นที่ชนบท ทำให้เกิดการจัดตั้งวิทยุชุมชนที่ดำเนินการโดยกลุ่มคนในพื้นที่ ซึ่งคาดว่าจะเป็นสื่อที่สามารถเข้าถึงกลุ่มประชากรเป้าหมายได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประชาชนในชนบทที่มีข้อจำกัดในการรับสื่อ ซึ่งเป็นสิ่งจำเป็นที่นักพัฒนาต้องให้ความสำคัญในการเลือกใช้สื่อที่เหมาะสมและสามารถเข้าถึงประชาชนกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งแรกของประเทศไทยก่อตั้งขึ้นเมื่อพ.ศ. 2470 ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีพัฒนาขึ้น จึงมีการดำเนินการในลักษณะของวิทยุส่วนกลาง และพยายามกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างขวางออกไป แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่องรัศมีการกระจายเสียงและการรับฟังอยู่ จึงได้มีการตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้นมา เช่น “วิทยุประจำถิ่น” (วปถ.) และ “สถานีวิทยุปชส.” เป็นต้น วิทยุท้องถิ่นนี้ มีกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ไม่กี่จังหวัด แต่ทุกสถานีเป็นของหน่วยงานราชการและดำเนินการโดยเจ้าหน้าที่ของรัฐ

โดยหลักการแล้ว วิทยุกระจายเสียงเป็นสื่อที่มีบทบาทสำคัญในการสร้างความเข้าใจอันดีระหว่างรัฐกับประชาชน และมีลักษณะของการสื่อสารสองทาง แต่จากประวัติศาสตร์การดำเนินการวิทยุกระจายเสียงของประเทศไทยที่ผ่านมา รัฐบาลไทยมักใช้วิทยุกระจายเสียงที่เป็นวิทยุของรัฐและวิทยุสาธารณะ เป็นเครื่องมือในการต่อสู้แย่งชิงอำนาจทางการเมือง โดยใช้โฆษณาชวนเชื่อหรือใช้เป็นฐานเสียงทางการเมือง ทำให้วิทยุภาครัฐยังมีลักษณะของการสื่อสารแนวตั้ง และเป็น การสื่อสารจากหน่วยงานราชการลงไปหาประชาชน ประชาชนจึงเป็นเพียงผู้รับสาร และไม่มีส่วนร่วมในการกำหนดรายการ ดังจะเห็นได้จากเหตุการณ์ทางการเมืองในช่วงตุลาคม พ.ศ. 2516 และ ตุลาคม พ.ศ. 2519 และพฤษภาคม พ.ศ. 2535 รัฐบาลได้ใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์นำเสนอข้อมูลที่เป็นประโยชน์ต่อรัฐบาล และสร้างภาพว่าประชาชนเป็นผู้กระทำผิด ด้วยการให้ข้อมูลที่ไม่น่าเชื่อถือ และบิดเบือนความจริง เพื่อสร้างความชอบธรรมในการใช้ความรุนแรงในการปราบปราม

ดังนั้น ในช่วง พ.ศ. 2535-2538 ซึ่งเกิด “กระแสปฏิรูปการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย” ในหลาย ๆ เรื่อง รวมทั้งประเด็น “สื่อ” ด้วย ทำให้องค์กรภาครัฐ นักวิชาการ และ

องค์กรภาคประชาชนใช้โอกาสนี้ศึกษาและจัดทำข้อเสนอ การปฏิรูประบบกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ที่เน้นสิทธิด้านข้อมูลและสิทธิด้านการสื่อสาร เพื่อเสนอต่อสภาาร่างรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (ปีฉณพร ไพบูลย์วัฒนกิจ, 2549: 1-18) และสามารถผลักดันให้บรรจุลงในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 39, 40 และ 41 ได้ จึงสามารถกล่าวได้ว่าเป็นการปฏิรูปสื่อครั้งแรกในประเทศไทย

การปฏิรูปสื่อเป็นผลจากเหตุการณ์พฤษภาปี 2535 และการบิดเบือนข้อมูลข่าวสาร และครอบครองสื่อของรัฐมาตั้งแต่ พ.ศ. 2473 จนเมื่อประชาชนเคลื่อนไหวปฏิรูปการเมือง และเกิดรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ซึ่งมาตรา 39, 40 และ 41 ได้ลบล้างปัญหาข้างต้น และนำมาสู่พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ 2543 ที่กำหนดให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่จำนวนร้อยละ 20 แก่ภาคประชาชน แม้พ.ร.บ.องค์กรจัดสรรทำให้ประชาชนมีความกล้า และอำนาจที่จะสร้างสื่อภาคประชาชน และกำหนดให้แบ่งประเภทของสื่อออกเป็นสื่อสาธารณะ สื่อภาคประชาชน และสื่อภาคธุรกิจ แต่กลับยังพบว่าภาคธุรกิจได้เข้ามาแอบอ้างใช้พื้นที่สื่อของภาคประชาชน

รอบ 10 ปีที่การเกิดขึ้นของวิทยุชุมชน และการขยายตัวของสื่อทางเลือกเป็นตัวอย่าง และสะท้อนถึงสิทธิเสรีภาพของประชาชน อย่างไรก็ตามวิทยุชุมชนของภาคประชาชนนั้น มีเรื่องที่ต้องพิจารณาถึงการเพิ่มความเข้มแข็งของบุคลากร รายการและการสนับสนุนจากชุมชน สร้างเครือข่ายเพื่อแสวงหาความร่วมมือในภาวะวิกฤติ แลกเปลี่ยนข่าวสารข้อมูล สร้างศักยภาพในการออกอากาศทางอินเทอร์เน็ต สร้างฐานข้อมูลชุมชนและท้องถิ่น

ที่ผ่านมภาคประชาชนอยากใช้คลื่นความถี่ อยากมีสื่อของตนเอง จนกระทั่งมีมาตรา 40 ขึ้นมาจึงเกิดวิทยุชุมชนที่มีฐานราก มีองค์กรภาคประชาชนสนับสนุน ช่วยสมทบเป็นแรงกายแรงใจ ร่วมทอดผ้าป่าเป็นกองทุน ค่าน้ำ ค่าไฟ วิทยุชุมชนหรือสื่อชุมชนมันก็อยู่ที่ฐานของชุมชน ถ้าฐานมันคง มีการทำงานที่ดี มีการเชื่อมร้อยที่ดี ทุกฝ่ายที่เข้ามาทำงานมองเห็นความสำคัญของสื่อ มันก็สามารถที่จะนำไปขยายแนวคิดเรื่องนี้ได้ เพราะการต่อสู้เรียกร้องเรื่องสื่อมันไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องต่อสู้กับความคิดของภาครัฐที่เห็นว่าเป็นวิทยุเถื่อน ดังนั้นก็ต้องทำให้ดีที่สุดเพื่อเป็นสื่อสังคมให้สังคมได้เห็นว่าวิทยุชุมชนสามารถถ่ายทอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาและแก้ไขปัญหาสังคมได้

ในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนในสังคมนั้น การสื่อสารเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่ง จึงทำให้มีการพัฒนาด้านการสื่อสารหลายยุทธวิธี เพื่อให้เหมาะสมกับกลุ่มประชากรเป้าหมายที่ต้องการพัฒนา ภาครัฐจึงให้ความสนใจที่จะปรับปรุงแนวทางที่ไม่เอื้ออำนวยทำให้เกิดการปฏิรูปการสื่อสารขึ้น จนประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 (บุญเลิศ คชายุทธเดช, 2541 : 18-19) อันเป็นรัฐธรรมนูญที่สมาชิกสภาผู้ประกอบการวิชาชีพด้านสื่อสารมวลชนและสมาชิกสภาผู้ประกอบการรัฐธรรมนูญที่สนใจเรื่องสิทธิ เสรีภาพ การรับรู้ข่าวสารของประชาชน และการทำหน้าที่ของสื่อมวลชนได้พยายามรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ผู้ประกอบการวิชาชีพและวงวิชาการ โดยมีสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารว่าด้วยเรื่องเสรีภาพทางการสื่อสาร (ตามมาตราที่ 39, 40 และ 41) อันนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในวงการสื่อมวลชน โดยเฉพาะวงการวิทยุและโทรทัศน์

สำหรับในด้านความถี่และการบริหารจัดการที่ได้มีการปฏิรูปจัดสรรใหม่ ตามมาตรา 40 เป็นเรื่องที่สร้างกระแสใหม่ให้กับการสื่อสารอย่างหนึ่ง อันเป็นมาตราที่ว่าด้วยคลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคมเป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติเพื่อประโยชน์สาธารณะ ให้มีองค์กรของรัฐที่เป็นอิสระทำหน้าที่จัดสรรคลื่นความถี่ตามวรรคหนึ่ง และกำกับดูแลประกอบกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทั้งนี้ ตามบทบัญญัติการดำเนินตามวรรคสองต้องคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของประชาชนในระดับชาติและระดับท้องถิ่น ทั้งในด้านการศึกษา วัฒนธรรม ความมั่นคงของรัฐและประโยชน์สาธารณะอื่น ๆ รวมทั้งการแข่งขัน โดยเสรีอย่างเป็นธรรม (สุรัตน์ เมธิกุล, 2545 : 132)

ในบทบัญญัติมาตรา 40 (สัมมนาวิชาการเรื่องวิทยุและโทรทัศน์กับการพัฒนาสังคม, 2541 : 156) เป็นการประกาศว่าสื่อสัญญาณที่เป็นคลื่นความถี่เป็นทรัพยากรของรัฐ ซึ่งเท่ากับเป็นของประชาชน ไม่ใช่ของรัฐบาล ไม่ใช่ของหน่วยงานราชการ ไม่ใช่ของบริษัทเอกชน กลุ่มบุคคลหรือบุคคลใด การเป็นทรัพยากรของรัฐจึงไม่ใช่ทรัพย์สินส่วนตัว หากแต่เป็นของประชาชนทั้งประเทศ การดำเนินกิจการใดที่เกี่ยวข้องกับสื่อสัญญาณความถี่เหล่านี้ จะต้องทำเพื่อประโยชน์ของประชาชนโดยรวม

การจัดสรรคลื่นความถี่และการบริหารจัดการจะมีการจัดสรรใหม่ (บุญเลิศ คชายุทธ เดช, 2541 : 18-19) โดยองค์การอิสระจะเป็นผู้รับผิดชอบ และกำกับดูแลการประกอบกิจการ วิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่ทว่าบทบัญญัติตามมาตรานี้ยังมีได้มีการ บังคับให้ปฏิบัติโดยทันที

อย่างไรก็ตามจากบทบัญญัติมาตรา 40 (สัมมนาวิชาการเรื่องวิทยุและโทรทัศน์กับการ พัฒนาสังคม, 2541 : 156) เป็นการปฏิรูประบบการสื่อสารมวลชนด้านวิทยุโทรทัศน์ วิทยุกระจายเสียงและการโทรคมนาคมอย่างสมบูรณ์ จากแต่เดิมที่เป็นกิจการธุรกิจมุ่งหวังผลกำไร โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์สาธารณะ โดยมีหน่วยงานราชการเป็นผู้ครอบครอง มาสู่การบัญญัติ ให้ประชาชนเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ในนามรัฐ และบังคับให้ทำประโยชน์ต่อประชาชนโดย ส่วนรวม จึงเป็นความเปลี่ยนแปลงอย่างก้าวไกลที่เรียกได้ว่าเป็นการปฏิรูประบบการสื่อสารทาง วิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์ และการโทรคมนาคมโดยแท้

ในระหว่างที่กระบวนการร่างกฎหมายลูกนี้เอง รัฐบาลได้มีนโยบายมอบหมายให้ กรมประชาสัมพันธ์และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) จัดทำโครงการทดลอง วิทยุชุมชนตั้งแต่ พ.ศ. 2541 ขณะเดียวกัน องค์กรพัฒนาเอกชนและนักวิชาการหัวก้าวหน้าด้าน สื่อสารมวลชน ก็เร่งรณรงค์ให้ประชาชนรับทราบถึงสิทธิในการสื่อสาร และฝึกอบรมเพื่อจัดตั้ง วิทยุชุมชนคู่ขนานไปด้วย

ปลายปี พ.ศ. 2541-2544 มูลนิธิการเรียนรู้และการพัฒนาประชาสังคม (Civic-Net Foundation) คณะทำงานติดตามมาตรา 40 มูลนิธิอาสาสมัครเพื่อสังคม (มอส.) และตัวแทนภาค ประชาชน จากจังหวัดต่าง ๆ ได้ร่วมประชุมและสัมมนาระดมความคิด เพื่อสร้างความตื่นตัวและ การมีส่วนร่วมในกระบวนการร่างรัฐธรรมนูญมาตรา 40 อย่างต่อเนื่อง เวทีประชุมและสัมมนา ระดมความคิดนี้ นอกจากจะทำหน้าที่ขยายเครือข่ายการเรียนรู้ร่วมกันแล้ว ยังพัฒนาความพร้อม ของภาคประชาชนต่อสถานการณ์ความเคลื่อนไหวต่าง ๆ อีกด้วย นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมในเวที สัมมนาอย่างต่อเนื่อง ได้ก่อให้เกิด “เครือข่ายวิทยุชุมชน” ทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทย (มธุรส สิริ สติชัยกุล, 2548: 6-7 และพิรงรองรามสูต วัฒนันนท์, 2547: 40)

เครือข่ายวิद्यุชุมชนเหล่านี้ นอกจากจะได้รับความรู้ หลักการและการดำเนินงานวิद्यุชุมชนจากเวทีเรียนรู้ร่วมกันที่เกิดขึ้นแล้ว ยังได้รับการสนับสนุนเพื่อทดลองปฏิบัติการวิद्यุชุมชนจริงด้วย โดยในช่วงแรกของการก่อตั้งวิद्यุชุมชน งบประมาณในการซื้อเครื่องส่งวิทยุและอุปกรณ์ ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนเพื่อการลงทุนทางสังคม (SIF) และสถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช.) ซึ่งมีบทบาทส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน ในเวลาต่อมาก็ได้สนับสนุนการฝึกอบรมและสรุปบทเรียนของเครือข่ายวิद्यุชุมชนระดับภูมิภาคทุกระยะเวลา 6 เดือน โดยมีคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน และคณะกรรมการรณรงค์เพื่อการปฏิรูปสื่อเป็นวิทยากรดำเนินการฝึกอบรมเตรียมความพร้อมให้ชาวบ้านในแต่ละชุมชนมีความรู้เรื่องสิทธิในการใช้สื่อ ตามที่ระบุไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 นอกจากนี้ ยังมีการอบรมเทคนิคการพูดการจัดรายการ และหลักการทั่วไปของวิद्यุชุมชนที่ต้องไม่แสวงหากำไร ไม่มีโฆษณาแอบแฝง และเน้นสาระเป็นหลักบนเทียงเป็นรอง (มธุรส ศิริสถิตย์กุล, 2548: 9-10)

การสนับสนุนขององค์กรดังกล่าวข้างต้นทำให้เกิด “จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชน” กว่า 140 แห่งทั่วภูมิภาคของประเทศ ที่มีความพร้อมและทักษะในการดำเนินงานตามหลักการของวิद्यุชุมชน (ตารางที่ 1) และต่อมาได้รวมตัวกันเป็น “สหพันธ์วิद्यุชุมชนแห่งชาติ” ในวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2545

ตารางที่ 1.1 จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิद्यุชุมชนในประเทศไทย

ภาค	จำนวน
1. กรุงเทพฯ และปริมณฑล	3
2. ภาคกลาง	13
3. ภาคตะวันตก	14
4. ภาคตะวันออก	14
5. ภาคเหนือ	46
6. ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	39
7. ภาคใต้	15
รวม	144

ที่มา : (มรรยาท พงษ์ไพบูลย์, วิद्यุชุมชน, การดำเนินงานและบทบาทเชิงคุณค่า, กรุงเทพฯ, สำนักงานกองทุนสนับสนุนการเสริมสร้างสุขภาพ (สสส.), (2546) : 1)

วิทยุชุมชนได้รับความนิยมและได้ก่อตั้งขึ้นในหลายชุมชนด้วยกัน ทั้งนี้เพราะคุณสมบัติต่าง ๆ ของสื่อทั้งในด้านราคาที่ประชาชนทั่วไปสามารถจัดหาได้ ทำให้เกิดการก่อตั้งอย่างแพร่หลาย รวมไปถึงในชุมชนปทุมมอโสภิต ตำบลพระประโทน จังหวัดนครปฐม ได้เกิดการจัดตั้งวิทยุชุมชนโดยกลุ่มประชาชนในพื้นที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน โดยมีสถานีวิทยุชุมชนตั้งอยู่ที่พุทธสถานปทุมมอโสภิต อันเป็นสถานที่แห่งหนึ่งที่นักบวชและประชาชนเข้ามาปฏิบัติธรรม และเป็นศูนย์กลางทางพุทธศาสนาแห่งหนึ่งในเครือข่ายพุทธสถานสันตือโสภิต ซึ่งวิทยุชุมชนศูนย์พุทธสถานเครือข่ายสันตือโสภิตมีทั้งหมด 9 แห่ง ประกอบด้วย

- 1.) วิทยุชุมชนสันตือนคร (พุทธสถานสันตือโสภิต) ตั้งอยู่ที่ 65/1 ซอยเทียมพร ถนนนวมินทร์ แขวงคลองกุ่ม เขตบึงกุ่ม กรุงเทพมหานคร
- 2.) วิทยุชุมชนปทุมมอโสภิต (พุทธสถานปทุมมอโสภิต) ตั้งอยู่ที่ 66 หมู่ 5 ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
- 3.) วิทยุชุมชนศาลือโสภิต (พุทธสถานศาลือโสภิต) ตั้งอยู่ที่ ตำบลโคกเคี้ยว อำเภอไพศาลี จังหวัดนครสวรรค์
- 4.) วิทยุชุมชนศิระะอโสภิต (พุทธสถานศิระะอโสภิต) ตั้งอยู่ที่ 287 หมู่ 15 บ้านศิระะอโสภิต ตำบลกระแซง อำเภอกันทรลักษ์ จังหวัดศรีสะเกษ
- 5.) วิทยุชุมชนสีมาอโสภิต (พุทธสถานสีมาอโสภิต) ตั้งอยู่ที่ 94 หมู่ 5 บ้านหนองแหน ตำบลหนองบัวศาลา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา
- 6.) วิทยุชุมชนราชธานีอโสภิต (พุทธสถานราชธานีอโสภิต) ตั้งอยู่ที่ หมู่ 10 ตำบลบึงไผ่ อำเภอวารินชำราบ จังหวัดอุบลราชธานี
- 7.) วิทยุชุมชนภูผาฟ้าน้ำ (พุทธสถานภูผาฟ้าน้ำ) ตั้งอยู่ที่ 51/1 หมู่บ้านแม่เลา ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่
- 8.) วิทยุชุมชนทักษิณอโสภิต (สังฆสถานทักษิณอโสภิต) ตั้งอยู่ที่ 41 หมู่ 3 ตำบลบ้านควน อำเภอเมือง จังหวัดตรัง
- 9.) วิทยุชุมชนผาฟ้าน้ำ (สังฆสถานผาฟ้าน้ำ) ตั้งอยู่ที่ 266 หมู่ 1 ซอยสุขาภิบาล 5 ตำบลหนองไผ่ อำเภอแก่งคร้อ จังหวัดชัยภูมิ

ในส่วนฝ่ายฆราวาสเองก็มีหลายกลุ่มคนที่ไม่ยอมจำนนต่อระบบของกระแสหลัก ซึ่งในกลุ่มคนนั้น พวกเขาปฏิเสธการใช้ชีวิตตามกระแสในสังคมเมือง ในวัฒนธรรมบริโภคนิยม ออกแสวงหาชีวิตแบบใหม่ ตั้งชุมชนใหม่ที่เป็นอยู่อย่างเรียบง่าย ให้ความสำคัญกับมิติทางจิตวิญญาณ พัฒนาด้านในของตนเป็นอยู่อย่างใกล้ชิดเกี่ยวกัลยาณมิตร ด้วยความคำนึงถึงความสมดุลย์ยั่งยืนของระบบนิเวศ ดังเช่นชุมชนชาวอโศกที่เป็นชุมชนของปัญญาชนคนหนุ่มสาว ที่ต้องการแสวงหารูปแบบการใช้ชีวิตร่วมกันดังที่กล่าวมา ขณะเดียวกันก็ทำงานกิจกรรมเพื่อเปลี่ยนแปลงสังคมไปในทิศทางที่สวนกระแสไปด้วย ซึ่งเป็นชุมชนของกลุ่มคนที่เคยใช้ชีวิตในสังคมเมืองอย่างชนชั้นกลาง ที่ลาสังคมเมืองมาใช้ชีวิตเรียบง่ายอย่างชาวบ้านชาวสวน ใช้แนวทางเกษตรธรรมชาติเพื่อการพึ่งตนเองและเกี่ยวกัลยาณมิตรอย่างยั่งยืน

เมื่อคนเรานั้นกล่าวถึงระบบทุนนิยมมีใครบ้างบนโลกใบนี้จะไม่ตกอยู่ภายใต้อำนาจที่เริ่มเบ่งบานขึ้นอยู่เรื่อย ๆ มีที่ไหนบ้างจะหลุดพ้นจากวาทกรรมของความเจริญนั้นไปได้ สังคมไทยไม่ว่าที่ไหน ๆ ตั้งแต่อดีตกาลก็เป็นสังคมที่ต้องการจะพัฒนาไปสู่ความเจริญก้าวหน้ากันทั้งนั้น โดยไม่ได้คำนึงถึงวิถีชีวิตดั้งเดิมที่เคยมีมา แต่ทว่ามีชุมชนชาวอโศกที่ตั้งชุมชนแบบพุทธขึ้นเคียงคู่ขนานไปกับเศรษฐกิจทุนนิยมที่ครอบงำสังคม และอาจพูดได้ว่าชาวอโศกประสบความสำเร็จอย่างยิ่งในการดำเนินเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่เน้นระบบทุนนิยม ชาวอโศกจัดระบบการดำรงชีวิตแบบบุญนิยมซึ่งตรงกันข้ามกับทุนนิยมและแสดงให้เห็นว่าสามารถเป็นไปได้

กว่า 3 ทศวรรษที่ผ่านมาชาวอโศก เปรียบเสมือนชุมชนทางวาทกรรมการพัฒนา ที่มาจากการนำเข้ามาของคนหลายกลุ่ม ทั้งรัฐ ข้าราชการ องค์กรพัฒนาเอกชน ปัญญาชน นักวิชาการ ประชาชนชาวบ้าน และที่สำคัญคือตัวชาวบ้านเอง คนเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการผลักดันแนวคิด ยุทธวิธี และกิจกรรมการพัฒนาชนบท รวมถึงการถ่ายทอดระบบความคิดความเชื่อภายใต้แนวคิดการพัฒนาทั้งหลาย ไม่ว่าจะเป็นบุญนิยม ความเจริญก้าวหน้า อนาธิปัตย์นิยม (การดำรงอยู่อย่างอิสระของชุมชนท้องถิ่น) เศรษฐกิจพอเพียง การพึ่งตนเอง เกษตรยั่งยืน เป็นต้น กลายเป็นการอยู่อย่างทางเลือกของวิถีชีวิต เศรษฐกิจ การเมืองและความสัมพันธ์ในสังคมที่เน้นทุนให้แบ่งปันครอบงำโลก เป็นทางเลือกของคนที่ต้องการอยู่อย่างสันติ

การดำรงแบบระบบคอมมูนไม่มีการแบ่งเงิน ทุกคนมีรายได้เป็น 0 บาท เรียกว่าระบบสาธารณโภคี คือทุกอย่างอยู่ที่กองกลาง อาหาร เสื้อผ้า ยานพาหนะ เงินอยู่ส่วนกลาง โดยมีคณะกรรมการดำเนินการผลิต มีโรงงานผลิตของตนเองประกอบไปด้วย โรงงานแชมพู โรงสี โรงผลิตสมุนไพรผงสำเร็จรูป เป็นต้น ทุกคนในชุมชนต้องทำงาน สามารถเลือกทำได้ตามความถนัดและสมัครใจ รายได้จากการขายของทั้งหมดนำเข้ากองกลาง เมื่อเจ็บป่วยมีสวัสดิการให้รักษาฟรี

เป็นชุมชนที่อยู่แบบเสมอภาคและเท่าเทียมกัน ปฏิบัติการของชาวโศก ทางเลือกที่ไม่ได้สำคัญต่อโลกภายนอกมากนัก แต่เมื่อโลกหมุนไปพร้อมกับโฉมหน้าของปัญหาใหม่ ๆ ที่เป็นผลผลิตในด้านลบของสังคมทุนนิยมและโลกาภิวัตน์ ทางเลือกที่พวกเขาเสนอจึงเป็นชีวิตแบบใหม่ภายใต้ระบบบุญนิยม

ขบวนการต่อต้านระบบในประเทศไทยที่สำคัญขบวนการหนึ่ง คือ กลุ่มชุมชนพุทธชาวโศก ซึ่งก่อตั้งโดยพระโพธิรักษ์ ในปี 2514 พระโพธิรักษ์ได้วิจารณ์ถึงความย่อหย่อนในการปฏิบัติธรรมของพระสงฆ์ไทยและชี้ให้เห็นถึงวิกฤตของลัทธิการพัฒนานิยม (Developmentalism) และเริ่มก่อตั้งกลุ่มเคลื่อนไหวเพื่อต่อต้านระบบโดยใช้ชื่อว่า “ขบวนการสันตโศก” ซึ่งนำไปสู่ความขัดแย้งกับคณะสงฆ์ อย่างไรก็ดี ตลอดระยะเวลาสามสิบปีจนถึงปัจจุบัน พระโพธิรักษ์ได้ยื่นหยัดสร้างชุมชนไทยรูปแบบใหม่ที่มีรากฐานบนพุทธปรัชญาที่ได้รับการตีความใหม่ จนกระทั่งในปัจจุบันจากขบวนการสันตโศกได้เติบโตเป็น “ชุมชนโศก” กระจายอยู่ทั่วประเทศไทย สมาชิกของชุมชนหรือ “ชาวโศก” ได้ยึดถือเอา “ศีล” เป็นหลักชี้นำในการดำเนินชีวิต ตลอดจนมีทฤษฎีพัฒนาสังคมที่เรียกว่า “บุญนิยม” เพื่อต่อต้านและล้อเลียนระบบ “ทุนนิยม” ที่เป็นระบบหลักครอบงำสังคมไทยในปัจจุบัน

กลุ่มชุมชนโศก ก่อตัวขึ้นจากวิกฤตวัฒนธรรมทุนนิยม อย่างเช่น กระแสบริโภคนิยมแบบสุด ๆ ที่แพร่ระบาดไปทั่วประเทศไทย จนผลักดันให้พระจำนวนหนึ่งประกาศต่อต้านกระแสทุนนิยม โดยนำเสนอทฤษฎีการสร้างชุมชนใหม่ในนามของระบบบุญนิยมขึ้นมา หัวใจหลักคือการใช้พุทธศาสนาเป็นฐานคิดหลักในการปฏิเสธรูปแบบทุนนิยม และเป็นฐานในการรวบรวมผู้คนทั้งพระ อุบาสก และอุบาสิกาเข้าด้วยกัน พุทธศาสนาเป็นวัฒนธรรมพื้นฐานของคนไทยอยู่แล้ว จึงง่ายแก่การนำมาใช้ และง่ายต่อการสร้างการยอมรับของประชาชน อาศัยการมีผู้นำที่โดดเด่น มีบารมี ทั้งด้วยความรู้และวัตรปฏิบัติคือ ท่านสมณะโพธิรักษ์ เป็นแกน ช่วยกันดัดแปลงหลักพุทธธรรมและนำมาใช้ในการสร้างชุมชน และเครือข่ายชุมชนผ่านการสร้างชุมชนแบบพุทธที่มีลักษณะโดดเด่น 5 ประการ

ประการแรกคือ เรื่องศีล และวัตรปฏิบัติที่เคร่งครัดกว่าพระทั่วไป

ประการที่สองคือ การยอมให้มีพระภิกษุณีได้

ประการที่สามคือ การสร้างชุมชนที่วัดกับนักบวชอยู่ด้วยกัน และเป็นหนึ่งเดียวกัน

ประการที่สี่คือ ขอมรับแนวคิดเรื่อง โภชิสต์ว์ของมหายาน (การอุทิศตัวเพื่อสังคม) มาเป็นส่วนสำคัญของวิถีพุทธแบบชาวอโศก

ประการที่ห้า คือ การสร้างชุมชนแบบพึ่งตัวเอง และครบวงจรในตัวเอง มีทั้งการจัดตั้ง โรงเรียน และการทำเกษตรกรรม รวมทั้งการทำธุรกิจ (ไม่เอากำไร) ประกอบกัน

ทั้งหมดที่กล่าวคือ หลักพื้นฐานในการสร้างชุมชนพุทธ ในขณะเดียวกัน พวกเขาขยายแนวคิดชุมชนพุทธด้วยหลักบุญนิยม โดยมีฐานคิดหลักที่สำคัญ ดังนี้

- 1.) ศาสนาบุญนิยม หรือการใช้พุทธศาสนาเป็นฐาน อย่างเช่น การถือศีล 5 ตามหลักพุทธศาสนา และต้องทานมังสวิรัต
- 2.) การศึกษาบุญนิยม ที่สอนให้นักศึกษาเสียสละ ไร้ใช้สังคม
- 3.) เศรษฐกิจบุญนิยม กินน้อย ใช้น้อย ทำงานมาก ไม่แสวงหากำไร
- 4.) วัฒนธรรมบุญนิยม วัฒนธรรมพุทธ ที่เน้นความเรียบง่าย
- 5.) การเมืองบุญนิยม เป็นการเมืองเพื่อประชาธิปไตยที่แท้จริง ที่ทุกชีวิตมีอิสรภาพ และเสรีภาพ และทำเพื่อประชาชนเป็นที่ตั้ง

ระบบบุญนิยมนี้สะท้อนถึงความสามารถในการคิดค้น พัฒนา และดัดแปลง ความเชื่อทางพุทธศาสนาเดิม และนำเอาความเชื่อดังกล่าวมาใช้ในการสร้างระบบเครือข่ายที่เชื่อมกับการสร้างชุมชนพุทธ ที่สำคัญ ชาวอโศกให้ความสำคัญต่องานทางวัฒนธรรม และการเมือง แนวคิดคือการสร้างชุมชนพุทธ และวางฐานเศรษฐกิจที่พึ่งตัวเองได้ ส่วนงานทางวัฒนธรรม และการเมืองเป็นงานแนวกว้างเพื่อสร้างการยอมรับทางการเมือง และเผยแพร่แนวทางของชาวอโศกสู่ประชาชนในด้านวัฒนธรรม ชาวอโศกใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่ในการเผยแพร่ธรรม และแนวทางบุญนิยม สื่อที่ใช้ มีทั้งสื่อทีวี วิทยุ และวารสารประกอบกัน

นอกจากนี้ ชาวอโศก ยังสร้างเครือข่ายทางการเมือง มีการจัดตั้งพรรคการเมือง และขยายงานการเมืองผ่านผู้นำทางการเมืองที่มีชื่อเสียง อย่างเช่น คุณจำลอง ศรีเมือง อดีตผู้ว่าราชการกรุงเทพมหานคร กล่าวอย่างสรุปก็คือ ชาวอโศกถือว่าเป็นตัวแทนที่สะท้อนถึงความสำเร็จของการเปิดใช้ยุทธศาสตร์ 3 ด้าน ในเวลาเดียวกัน ยุทธศาสตร์ด้านชุมชน ยุทธศาสตร์เศรษฐกิจแบบพึ่งตนเอง ยุทธศาสตร์ด้านวัฒนธรรมและการเมืองพร้อมๆ กัน นี่คือ ความบูรณาการในเชิงยุทธศาสตร์ แต่สิ่งที่ต้องกล่าวย้ำก็คือ ความสำเร็จทั้งหมดนี้ขึ้นกับความสามารถของกลุ่มนำ และความเอาการเอางานของสมาชิก หรือผู้ปฏิบัติงานของชาวอโศกเอง

กำเนิดของชุมชนนี้มาจากการมีผู้นำที่โดดเด่น มีฐานะเป็นที่ยอมรับ กล่าวคือมีฐานะเป็นกำนัน เป็น ครู และพระ ลักษณะชุมชนจึงมีลักษณะเป็นเครือข่ายชุมชนเป็นฐาน ประธานครู นักบวช ข้าราชการ อบต. นักวิชาการ และชาวบ้านเข้ามาเป็นหนึ่งเดียวกันเป็นการสร้างเครือข่ายในตัวเองก็คือ การสร้างอำนาจในการต่อรอง นอกจากนี้ ชุมชนดังกล่าวมีการทำงานในด้านการสรุป วิจัยปัญหา และประชุมแลกเปลี่ยนเพื่อวางยุทธศาสตร์ และแสวงหาทางออกร่วมกัน ใช้การสรุป วิจัย และการจัดอบรมสัมมนาเป็นฐานทางวิชาการ ทำให้เกิดการจัดวางข้อมูลที่มีระบบและมีการติดตามข้อมูล และปัญหาอย่างต่อเนื่อง

ถึงแม้ว่าการดำเนินชีวิตของชุมชนปทุมอโศกจะเป็นแนวทางพึ่งตนเอง แต่ชุมชนยังให้ความสนใจเกี่ยวกับเหตุการณ์ของสังคมภายนอกด้วยเช่นกัน ประกอบกับวัตถุประสงค์ที่ต้องการเผยแพร่หลักธรรมให้กับประชาชนภายนอก ซึ่งทำให้เห็นว่าการสื่อสารเป็นเครื่องมือสำคัญอย่างหนึ่งที่จะทำให้การดำเนินงานสามารถเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของชุมชนได้ จึงได้จัดตั้งองค์กรสื่อ บุญนิยม มีหน้าที่ในการผลิตสื่อต่าง ๆ เพื่อใช้ในการเผยแพร่หลักธรรม ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ วิดีโอ เทป เพลง

จากกระแสการปฏิรูปการสื่อสารทางด้านวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และกิจการโทรคมนาคม ทำให้ทางชุมชนปทุมอโศกให้ความสนใจเกี่ยวกับการปฏิรูปดังกล่าว เพราะมีความต้องการที่จะผลิตสื่อชุมชนที่สามารถเข้าถึงชุมชนได้ จึงได้จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนบุญนิยม (**Bunniyom Radio Transmission Community Thailand**) ปัจจุบันมีเครือข่ายทั้งหมด 9 สถานี

สถานีวิทยุชุมชนปทุมอโศก (**Community Radio**) เป็นสถานีวิทยุชุมชนหนึ่งในเครือข่ายบุญนิยม ออกอากาศที่พุทธสถานปทุมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม คลื่นความถี่ **F.M107.9MHz** ตั้งแต่เวลา **05.00- 20.00** น. เป็นประจำทุกวัน โดยเป็นสถานีที่เปิดโอกาสให้ประชาชนสามารถมาเข้าร่วมดำเนินการได้ แต่ต้องอยู่ภายใต้กฎระเบียบที่ทางชุมชนปทุมอโศก กำหนดขึ้น ซึ่งอาจถือเป็นรูปแบบสื่ออันหนึ่งที่เกิดจากความร่วมมือร่วมใจ การมีส่วนร่วมของประชาชนในพื้นที่อันอาจนำไปสู่การพัฒนาชุมชนได้ตามความต้องการของคนในพื้นที่

นอกจากที่กลุ่มหน่วยงานและกลุ่มประชาชนในพื้นที่จะให้ความร่วมมือแล้ว ยังมีกลุ่มหน่วยงานเอกชนอื่น ๆ ที่เข้ามามีบทบาทให้การพัฒนา เช่น มูลนิธิเพื่อการพัฒนาเด็ก (**Foundation for child Development**) ที่ได้เข้ามาผลักดันให้เยาวชนในพื้นที่ เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดรายการตามโครงการส่งเสริมสื่อมวลชนเพื่อเด็ก (กสค.) โดยทำการจัดฝึกอบรมการจัดรายการวิทยุสำหรับเด็กและเยาวชน รวมไปถึงอบรมให้กับผู้ดำเนินรายการที่เป็นผู้ใหญ่ในพื้นที่ด้วย

แรกเริ่มการก่อตั้งชุมชนชาวนุญนิยม มีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นศาสนสถานสำหรับปฏิบัติธรรมของนักบวชชาวอโศกและบรรดาประชาชนที่มีความศรัทธา จนในปีพ.ศ. 2546 ได้มีการขยายตัวของสังคมชาวอโศกจนมีผู้มาปฏิบัติธรรมมากขึ้น อันเนื่องมาจากผลของการเผยแผ่หลักธรรม ข่าวสารผ่านสื่อต่าง ๆ อาทิเช่น หนังสือ สื่อการเทศน์ การบรรยาย การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ทำให้ผู้ที่มาปฏิบัติธรรมมีความต้องการที่จะอาศัยอยู่ในชุมชนบุญนิยม จึงทำให้เกิดโครงการหมู่บ้านบุญนิยม โดยให้ประชาชนสามารถเข้ามาซื้อที่ดินอาศัยอยู่เพื่อปฏิบัติธรรมและประกอบอาชีพตามแนวทางของชาวอโศก ทั้งนี้บุคคลที่สามารถเข้ามาอาศัยในชุมชนได้นั้นจะต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์เบื้องต้นว่าด้วยต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติธรรมถือศีล 5 เป็นอย่างน้อย และต้องละกิเลสตัดทางโลก ทำงานในระบบเครือข่ายของชาวอโศก จนกลายมาเป็นชุมชนบุญนิยม

สมาชิกของชุมชนบุญนิยมทุกคนต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์หรือข้อบังคับของชุมชน ซึ่งอาจแตกต่างกับหลักการที่พระภิกษุปฏิบัติกันในวัดอารามปัจจุบัน โดยสมณะหรือนักบวชชายต้องถือศีลพระวินัย 227 ข้อ ส่วนนักบวชหญิงหรือสิกขมาตุต้องถือสมาทานศีล 10 เป็นพื้นฐาน ทั้งนักบวชชายและหญิงต้องฉันอาหารมือเดียว ละเว้นอาหารเนื้อสัตว์ทุกชนิด ไม่เกี่ยวข้องกับเงินทองและสิ่งของแลกเปลี่ยนที่มีค่าเป็นราคา ส่วนของฆราวาสที่พักอาศัยอยู่ในชุมชนทั้งชายและหญิงนั้น ต้องมีสมาทานศีล 5 และศีล 8 รับประทานอาหารได้ 2 มื้อ ไม่เกี่ยวข้องกับเงินทอง ละเว้นอาหารเนื้อสัตว์ทุกชนิดเช่นกัน ต้องแต่งกายตามระเบียบของชุมชนที่ได้กำหนดไว้ และต้องปฏิบัติตามคติพจน์ของชุมชนที่ว่าแรงงานฟรี ไม่มีดอกเบีย ไม่มีปันผล เฉลี่ยทรัพย์เข้ากองบุญ

จากหลักกฎระเบียบข้อบังคับในการดำเนินชีวิตของชุมชน จึงทำให้สมาชิกทุกหลังคาเรือนไม่มีโทรทัศน์ หรือเครื่องมือสื่อสารใด ๆ แต่จะมีโทรทัศน์ส่วนกลางเปิดให้รับชมรายการเป็นบางเวลาคือตอนเช้าและตอนเย็น ซึ่งประเภทรายการที่เปิดรับชมนั้นจะต้องได้รับการกลั่นกรองจากคณะกรรมการของทางชุมชน โดยส่วนใหญ่จะเปิดรับชมรายการข่าวและรายการที่ให้ความรู้ สำหรับวิทยุกระจายเสียงจะมีประจำอยู่แต่ละฐานงานที่สมาชิกในชุมชนปฏิบัติหน้าที่อยู่ ซึ่งสามารถ

รับฟังในขณะที่กำลังปฏิบัติงานตามฐานงานต่าง ๆ ได้ แต่การแจ้งข่าวสารให้ข้อมูลแก่สมาชิกในชุมชนโดยส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของการประชุมชุมชน ซึ่งแบ่งเป็น 3 ประเภท คือ

- 1.) การประชุมใหญ่สามัญประจำปี กำหนดให้จัดปีละ 1 ครั้ง ภายในเดือนมกราคมของทุกปี
- 2.) การประชุมสามัญประจำเดือน กำหนดให้มีการประชุมทุกเดือน โดยจะมีการกำหนดวันและเวลาตามความเหมาะสม
- 3.) การประชุมวิสามัญ จัดให้มีขึ้นตามเห็นสมควร ไม่กำหนดวันเวลาที่แน่นอน แต่ทั้งนี้จะมีการประชุมเพื่อแจ้งข่าวสารประจำวันในการประชุมทำวัตรเช้าในตอนเช้าเป็นประจำทุกวัน

ชุมชนปฐมอโศกเป็นชุมชนหนึ่งในเครือข่ายของสันตอโศก (ปฐมอโศก, 2544: 7-58) ก่อตั้งโดยการนำของสมณโพธิรักษ์ หรือเดิมชื่อว่า รัก รักพงศ์ โดยการรวมกลุ่มผู้ศรัทธาให้ดำเนินตามหลักคำสอนของพระบรมศาสดาในสมัยพุทธกาลที่ละทิ้งทรัพย์สินบ้านเรือน เพื่อออกบวชขัดเกลากิเลส ซึ่งการดำเนินงานนั้นไม่เกี่ยวข้องกับการปกครองของมหาเถรสมาคม จนมีประชาชนที่เลื่อมใสศรัทธาจึงพากันติดตามสนับสนุนทั้งในฐานะฆราวาสและนักบวช ซึ่งกลุ่มบุคคลเหล่านี้ได้รวมตัวกันและเรียกว่าชุมชนชาวอโศก หรือเรียกว่าชุมชนบุญนิยม

ชุมชนชาวอโศกหรือชุมชนบุญนิยมประกอบด้วยนักบวช อุบาสก อุบาสิกา ที่มีความตั้งใจจริงในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมอย่างเคร่งครัดทั้งการถือศีลห้า ละอบายมุข รับประทานอาหารมังสวิรัต และร่วมกันทำงานเพื่อรับใช้ประชาชน ตามแนวคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า โดยมีสมณโพธิรักษ์ เป็นผู้อบรมสั่งสอน ขัดเกลากิเลส ชาวชุมชนจะมีความเป็นอยู่อย่างเรียบง่าย พึ่งตนเองได้ ซึ่งมีศูนย์เครือข่ายในการทำงานทั้งหมด 9 แห่ง

สำหรับชุมชนปฐมอโศกซึ่งเป็นชุมชนหนึ่งในเครือข่ายนั้นได้เริ่มจัดตั้งในปี พ.ศ. 2519 โดยประชาชนที่ศรัทธาในหลักธรรม ได้ร่วมกันบริจาคสถานที่เป็นที่ดินอยู่ด้านหลังวัดพระงาน-วัดเสนาหา มีเนื้อที่ประมาณ 3 ไร่ในเขตอำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ต่อมาประชาชนเข้ามาปฏิบัติธรรมเป็นจำนวนมากจึงทำให้พื้นที่ไม่เพียงพอแก่การรองรับ จึงได้ย้ายสถานที่ตั้งไปที่หมู่ 5 ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีเนื้อที่ประมาณ 6 ไร่ อันเป็นสถานที่ตั้งในปัจจุบัน

ชุมชนปทุมมอโศกได้วางพื้นฐานกำหนดกฎเกณฑ์การปกครองและการดำเนินชีวิตในการอยู่ร่วมกัน เพื่อให้เป็นชุมชนที่สามารถพึ่งตนเองได้ จึงได้มีการจัดตั้งระบบสหกรณ์บุญนิยมปทุมมอโศกขึ้น เพื่อกำหนดบทบาทและแบ่งแยกหน้าที่ในการทำงาน ประกอบด้วยหน่วยงาน 7 หน่วยงาน ได้แก่

- 1) กสิกรรมไร้สารพิษ/ยั่งยืน รับผิดชอบด้านการเกษตรกรรมเพื่อนำมาบริโภคในชุมชน
- 2) การศึกษานูญนิยม รับผิดชอบในการให้ความรู้แก่เยาวชนในชุมชน โดยจัดตั้งโรงเรียนสัมมาสิกขาปทุมมอโศก สอนระดับมัธยมศึกษาทั้งสายสามัญและอาชีวะ และจัดตั้งสัมมาสิกขาลัย วัจชีวิตอันเป็นหลักสูตรระดับปริญญาตรี
- 3) อุตสาหกรรมชุมชนเกื้อกูล รับผิดชอบหน้าที่เกี่ยวกับการประกอบ ผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ ทั้งที่ใช้เพื่อบริโภคในชุมชนและส่งจำหน่ายแก่บุคคลภายนอก
- 4) สื่อสาระโลกุตระธรรม รับผิดชอบหน้าที่ในการผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมะ โดยมีวัตถุประสงค์ให้สามารถนำหลักธรรมไปปฏิบัติในชีวิตประจำวันได้
- 5) พาณิชยกรรมบุญนิยม ทำหน้าที่ในการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยยึดหลักการค้าระบบบุญนิยมด้วยการถือศีล ปฏิบัติธรรม แรงงานฟรี ไม่ได้รับค่าตอบแทน
- 6) สาธารณสุขเน้นการพึ่งตนเอง ทำหน้าที่ในการจัดการ ดูแลรักษาด้านสุขภาพอนามัย เพื่อเป็นสวัสดิการแก่ชาวชุมชนและบุคคลทั่วไป
- 7) การบริการเพื่อมวลชน ทำหน้าที่ในการจัดกิจกรรมของชุมชนต่อสมาชิกในชุมชน บุคคลภายนอก และองค์กรภายนอก โดยการจัดอบรมให้ความรู้ในด้านต่าง ๆ รวมไปถึงบริการอาหาร บริการตัดผม ตัดเย็บเสื้อผ้า การบันทึกเสียง บริการยานพาหนะ เป็นต้น

จากมิติทางศาสนา ชีวิต ทำให้เกิดมุมมองใหม่ในการดำเนินธุรกรรมต่าง ๆ ขององค์กรบุญนิยม ที่อยู่กันคนละขั้วกับความคิด และวิถีของระบบทุนนิยม ในที่นี้มีใช้ว่าระบบบุญนิยมจะเป็นตัวขัดแย้ง หรือตั้งตนเป็นศัตรูกับระบบทุนนิยมก็หาไม่ แต่กลับเป็นระบบที่ช่วยแก้ไขรากเหง้าของปัญหาต่าง ๆ ที่ทุนนิยมสร้างไว้ให้แก่มนุษย์ นั่นคือ ธุรกิจและการตลาดตามหลักเศรษฐศาสตร์ทุนนิยม มุ่งหมายสร้างผลผลิตและกำไร ในเชิงวัตถุนิยม ส่งเสริมให้เกิดการบริโภค คิดถึงเรื่องเงินเป็นปัจจัยสำคัญ ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมมากมาย แต่ระบบบุญนิยม กลับคิดและกระทำในทางตรงกันข้าม กล่าวคือ หลักเศรษฐศาสตร์เชิงพุทธ ให้ความสำคัญกับการพึ่งพาตนเอง มากกว่าพึ่งพาตลาด รู้จักใช้ทรัพยากรอย่างประหยัด ไม่ฟุ่มเฟือย ทำธุรกิจขนาดเล็ก ครอบครัวยุคใหม่ มากกว่าจะทำ

ธุรกิจ หรือโครงการขนาดใหญ่ เงิน คือเครื่องมือชนิดหนึ่ง ไม่สำคัญเท่าจิตใจ ดังนั้นมนุษย์จึงจำเป็นต้องพัฒนาจิตใจเป็นหลักนำ ส่วนวัตถุและเทคโนโลยี เป็นเพียงเครื่องอำนวยความสะดวกในการสร้างสรรค์เท่านั้น

แม้โดยภาพรวม ชุมชนอโศกจะต่อต้านสังคมนิยมใหม่ที่พุ่งเพื่อ และหลงใหลในระบบบริโภคนิยม แต่ในขณะเดียวกัน ชาวอโศกก็คัดสรรสิ่งที่ดีจากสังคมนิยมใหม่ คือ การยอมรับเทคโนโลยี เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ต่อสังคมในสองด้าน ด้านที่หนึ่งคือ การใช้เทคโนโลยีผลิตสื่อเพื่อเผยแพร่ธรรมและปรัชญาบุญนิยม ได้แก่ การผลิตหนังสือ วารสารหลายประเภท แผ่นพับ ข่าวสารชุมชน ซีดี วีดีโอ เทป เว็บไซต์ วิทยุชุมชน การสัมภาษณ์ทางทีวี และบทความ ด้านที่สองคือ การใช้เทคโนโลยีที่จำเป็นเพื่อการผลิตผลิตภัณฑ์ อย่างไรก็ตาม เทคโนโลยีสมัยใหม่ถูกจำกัดเพียงเพื่อประโยชน์สาธารณะ มิใช่ความสะดวกสบายส่วนบุคคล

การดำเนินรายการวิทยุชุมชนปฐมอโศก เป็นรูปแบบสื่ออย่างหนึ่งที่ใช้หลักการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน อันประกอบด้วยประชาชนหลากหลายกลุ่มที่มีลักษณะประชากรศาสตร์ที่แตกต่างกัน งานวิจัยนี้จึงมุ่งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ทั้งนี้เพื่อที่จะสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลในการวางแผนและพัฒนารูปแบบให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนา เพราะนั่นเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบและพัฒนาคุณภาพของการดำเนินงานให้สามารถที่จะจัดทำสื่อ การให้ข้อมูลข่าวสารได้ตรงตามความต้องการของกลุ่มเป้าหมายรวมถึงการเตรียมความพร้อมในทุกด้านเพื่อรองรับแนวคิดหรือแผนงานอันนำไปสู่ความสำเร็จในการพัฒนาได้

ในที่นี้เราจะให้ความสนใจในกระบวนการสร้างและพัฒนาชุมชน ทั้งมิติด้านในภูมิธรรมและมิติด้านนอกคือสังคมศาสนาสงฆ์ ที่มีเศรษฐกิจพอเพียงและพึ่งพาตนเองได้ของชุมชนชาวอโศก โดยทำการวิเคราะห์รากฐานทางพุทธปรัชญาที่มีการตีความใหม่โดยเฉพาะพระโพธิธิริศย์ตลอดจนการนำไปใช้เป็นแนวทางการพัฒนาสังคมที่แตกต่างไปจากลัทธิการพัฒนากระแสหลัก และกลายเป็นโลกทัศน์ และวิถีชีวิตของชาวอโศก หลังจากนั้นจึงทำการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนอโศกและสังคมภายนอกชุมชน ทั้งในช่วงเวลาปัจจุบันแนวโน้มต่อไปในอนาคต

1.2 ปัญหาการวิจัย

1. รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นอย่างไร
2. ประชาชนเข้ามามีบทบาทการมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อย่างไร
3. นักบวชในปฐมอ โศกมีแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชนอย่างไร

1.3 วัตถุประสงค์การศึกษา

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชนของนักบวชในปฐมอ โศก

1.4 ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยนี้เก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งออกอากาศคลื่นความถี่ **F.M 107.9Mhz** ระยะเวลาการศึกษาตั้งแต่วันที่ **1** เมษายน - **30** มิถุนายน พ.ศ. **2552** รวมระยะเวลา **3** เดือน

1.5 นิยามศัพท์ที่เกี่ยวข้อง

วิทยุชุมชนปฐมอ โศก หมายถึง สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น ซึ่งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมดำเนินการ ตั้งอยู่ที่ชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ออกอากาศคลื่นความถี่ **F.M 107.9Mhz**

ผังรายการ หมายถึง ชื่อรายการวิทยุชุมชน วัน เวลาในการออกอากาศ ผู้จัดรายการ
ของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

การดำเนินงานในวิทยุชุมชนปฐมอ โศก หมายถึง การบริหารจัดการและการผลิต
รายการของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ชุมชน หมายถึง การรวมกลุ่มกันของประชาชนที่มีความแตกต่างกันทางด้านเพศ อายุ
อาชีพ และฐานะความเป็นอยู่ในตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ประชาชน หมายถึง กลุ่มคนที่อาศัยอยู่ในเขตตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัด
นครปฐม ในงานวิจัยนี้ประกอบไปด้วย

- 1.) คณะกรรมการฝ่ายบริหารจัดการรายการวิทยุชุมชน มีความรู้ ความสามารถ และมี
บทบาททางสังคม ปฏิบัติงานภายใต้กรอบนโยบายหลักของทางปฐมอ โศก
- 2.) อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน ซึ่งมีหน้าที่ในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา
การดำเนินรายการของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก
- 3.) ชาวบ้านซึ่งเป็นผู้รับฟังรายการวิทยุชุมชน อาศัยอยู่ในชุมชนและรับฟังรายการของ
ทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอ โศกอยู่เป็นประจำ

รูปแบบและเนื้อหารายการ หมายถึง ลักษณะการนำเสนอของรายการที่ออกอากาศทาง
วิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งแบ่งออกเป็น

- 1.) รูปแบบ มีด้วยกันทั้งสิ้น 10 ประเภทรายการ ได้แก่
 - 1.1) ประเภทรายการธรรมะ
 - 1.2) ประเภทรายการสำหรับเด็กและเยาวชน
 - 1.3) ประเภทรายการกฎหมาย
 - 1.4) ประเภทรายการการเมือง
 - 1.5) ประเภทรายการข่าวสารท้องถิ่น
 - 1.6) ประเภทรายการเพลงลูกทุ่ง
 - 1.7) ประเภทรายการบันเทิงวัยรุ่น
 - 1.8) ประเภทรายการเพื่อสุขภาพ
 - 1.9) ประเภทรายการความรู้ทั่วไป
 - 1.10) ประเภทรายการเบ็ดเตล็ด

2) เนื้อหา มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประเภทรายการ ได้แก่

2.1) ส่งเสริมให้เกิดความรู้ข่าวสาร

2.2) ส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึกและทัศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรม

2.3) ส่งเสริมให้เกิดความบันเทิง

บทบาทการมีส่วนร่วม หมายถึง การแสดงออกของประชาชนในตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 บทบาทดังต่อไปนี้ คือ

1.) บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (**Audience**) หมายถึง เป็นผู้รับฟังรายการเพียงอย่างเดียว และบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนเองต่อสาธารณะชนด้วยการ โทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ

2) บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (**Sender/Producer**) หมายถึง บุคคลที่มีความสนใจ หรือถูกชักชวนให้เข้าร่วมสนทนาในรายการ เป็นวิทยากรรับเชิญ เป็นผู้นำเสนอประเด็นเลือกประเด็น เขียนบท

3) บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (**Policy Planner**) หมายถึง บุคคลที่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและนโยบายในการดำเนินงาน

นักบวช หมายถึง สมณะผู้ปฏิบัติธรรมในเขตพุทธสถานปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ภายใต้บริบทขององค์กรบุญนิยม คือ การสร้างเสริมสังคมชีวิตให้กับประชาชน

แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนา หมายถึง วิธีการสื่อสารด้านศาสนาโดยผ่านช่องทางวิทยุชุมชนของนักบวชชาวปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง ตามแนวคิดระบบบุญนิยม ซึ่งหมายถึงแบบแผนหรือวิถีชีวิตของบุคคล ชุมชน และสังคม รวมไปถึงหลักปฏิบัติและรูปแบบทั้งในด้านศาสนา การเมือง การปกครอง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อเป็นแนวทางในการผลิตสื่อแบบมีส่วนร่วม อันจะนำไปสู่การพัฒนาชุมชนต่อไป
2. เพื่อให้ทราบถึงการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชน จากการเรียนรู้ร่วมกันภายในชุมชน โดยอาศัยวิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือในการสื่อสาร
3. ผลการศึกษาจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาวิทยุชุมชน ที่สามารถทำให้เป็นสื่อกลางที่เกิดการมีส่วนร่วมระหว่างผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย
4. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางในการเผยแพร่พุทธศาสนาของนักบวช โดยการใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อกลางในการสื่อสาร

บทที่ 2

แนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องกระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยอาศัยแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องมาอธิบายตามลำดับดังต่อไปนี้ คือ

- 21 แนวคิดเรื่องชุมชน
- 22 แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน
- 23 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน
- 24 แนวคิดเรื่องวิद्यชุมชน
- 25 แนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิद्यชุมชน
- 26 แนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมไทย
- 27 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

21 แนวคิดเรื่องชุมชน

ชุมชน มีความหมายตามพจนานุกรม ฉบับบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2540 หมายถึง หมู่ชน หรือกลุ่มคนที่อยู่รวมกันเป็นสังคมขนาดเล็ก อาศัยอยู่ในบริเวณเดียวกัน และมีผลประโยชน์ร่วมกัน

ชุมชน ในความหมายภาษาอังกฤษ คือ **Community** ซึ่งมีรากฐานศัพท์ มาจาก **Commune** ตามพจนานุกรมออกฟอร์ดแอดวานซ์เลิร์นเนอร์ (Oxford Advance Learner's Dictionary, 1994 : 232-233) หมายถึง กลุ่มคนที่มาอยู่รวมกัน ในพื้นที่เดียวกัน และมีความรับผิดชอบต่อหน้าที่ร่วมกัน

ความเป็นชุมชน หมายถึง การที่คนจำนวนหนึ่งเท่าใดก็ได้ มีวัตถุประสงค์ร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสารหรือรวมกลุ่มกัน มีความเอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันในการกระทำ มีการจัดการ เพื่อให้เกิดความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ร่วมกัน (ประเวศ วะสี, 2540,33)

ปาริชาติ วัลย์เสถียร และคณะ (2543: 73-89) กล่าวถึงมิติในการศึกษาชุมชนหรือสังคม จำเป็นต้องวิเคราะห์ ในองค์ประกอบหลัก 3 ส่วน ดังนี้

- 1.) โครงสร้างสังคม (Social Structure) หรือส่วนประกอบต่าง ๆ และความสัมพันธ์ระหว่างส่วนประกอบนั้น ๆ อาจจะเป็นระบบเครือญาติ หรือโครงสร้างสังคมรูปแบบอื่น ๆ
- 2) ทรัพยากรจากระบบนิเวศเพื่อยังชีพ
- 3) กลไกหรือวัฒนธรรม (Culture) ซึ่งทำให้มนุษย์ในสังคมนั้นสามารถอยู่ด้วยกันได้

การศึกษาชุมชนเป็นการศึกษาทั้งในด้านความสัมพันธ์และความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน เพื่อให้เข้าใจสภาพการณ์ต่าง ๆ ได้ดีขึ้น ทั้งนี้การสร้างแบบจำลอง (Model) เพื่อเป็นเครื่องมือนำทางในการศึกษาและอธิบาย เช่น พอตเตอร์ (Potter อ้างถึงใน อकिन รพีพัฒน์, 2536: 58) จะทำให้การศึกษาสังคมไทยที่มีความสลับซับซ้อน เช่น ลักษณะครอบครัวขยายที่อาศัยอยู่ร่วมกันในบริเวณบ้านเดียวกัน ระบบเครือญาติที่นับญาติทั้งสองฝ่าย การให้ความสำคัญต่อกลุ่มบ้านที่เป็นเพื่อนบ้าน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่กับผู้น้อย การจัดแบ่งชนชั้นและสถานภาพผู้นำและบริวาร กลุ่มการเมือง หมู่บ้านในฐานะเป็นองค์กรบริหารและการปกครอง มีแนวทางในการศึกษาที่ง่ายขึ้น

จิตติ มงคลชัยอรัญญา (จิตติ มงคลชัยอรัญญา, 2540 : 10) ได้กล่าวถึง ข้อปฏิบัติในการศึกษาชุมชนว่า การศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนา นักพัฒนาต้องศึกษาเรียนรู้ชุมชนด้วยตนเอง เพราะหากใช้ผลการศึกษาของผู้อื่น อาจไม่เข้าใจเรื่องชุมชนอย่างแท้จริงและอาจไม่สามารถริเริ่มกิจกรรมที่เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมายอย่างแท้จริง และนอกจากนี้ในการเรียนรู้ชุมชนยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ใกล้ชิดระหว่างนักพัฒนากับคนในชุมชน ไม่ว่าจะใช้เทคนิคใดในการศึกษาชุมชนผู้ศึกษาชุมชนพึงตระหนักหลักปฏิบัติที่สำคัญ คือ การกำหนดวัตถุประสงค์ของการศึกษาชุมชนให้ชัดเจนว่าต้องการรู้อะไร เพื่ออะไร การใช้ประโยชน์จากข้อมูลทฤษฎีเพื่อการเข้าใจชุมชนในเบื้องต้น การกำหนดประเด็นคำถามที่จะนำมาซึ่งคำตอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ การเก็บข้อมูลที่หลากหลายในชุมชน โดยการสัมภาษณ์ ทั้งจากผู้นำชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องในชุมชน และจากผู้คนในชุมชนที่มีคุณสมบัติแตกต่างกัน การเก็บข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย เช่น การสนทนากลุ่มการประชุม เป็นต้น

2.2 แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน

การสื่อสารชุมชน (**Community Communication**) เป็นส่วนหนึ่งของการนำมาศึกษา เพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะที่สำคัญของสื่อ เพื่อการสื่อสารในระดับชุมชน ซึ่งกาญจนา แก้วเทพ และคณะ (กาญจนา แก้วเทพและคณะ, 2543: 48-58) ได้กล่าวถึงคุณลักษณะของการสื่อสารชุมชน ว่ามีดังต่อไปนี้

1.) เป็นการสื่อสารแบบสองทาง (**Two-way communication**) ผู้ส่งสาร (**Sender**) และผู้รับสาร (**Receiver**) มีปฏิริยาโต้ตอบกัน (**Interactivity**) อยู่ตลอดเวลา ทั้งเป็นทางการ และไม่เป็นทางการ ทำให้ผู้ส่งและผู้รับมีสถานะไม่ตายตัว แต่จะผลัดเปลี่ยนบทบาทกันตลอดเวลา

2) ทิศทางการไหลของข่าวสาร (**Information Flow**) มาจากทุกทิศทาง ทั้งจากบนลงล่าง (**Top-Down approach**) จากล่างขึ้นบน (**Bottom-Up approach**) และแบบแนวนอน (**Horizontal line**) หรืออาจจะมองนอกเหนือจากมิติเรื่องทิศทาง มามองเกณฑ์เรื่องขอบเขตภายในชุมชน คือ การไหลของข่าวสารจากสื่อภายนอกเข้าสู่ชุมชน การใช้สื่อเพื่อส่งสารเรื่องราวของชุมชนออกไปยังบุคคลภายนอก และการใช้การสื่อสารเพื่อกระตุ้นให้เกิดการสื่อสารภายในชุมชน เพื่อช่วยยกระดับความตระหนักเกี่ยวกับความต้องการ และการแสดงออกซึ่งความเป็นตัวของตัวเองของชุมชน

3) เป้าหมายของการสื่อสารชุมชน เป็นเป้าหมายที่สอดคล้องกับทิศทางการไหลของข่าวสาร เพื่อเป็นช่องทางในการแสดงออกซึ่งตัวตนของชุมชน (**Communication Self-Expression**) ซึ่งรวมถึงแต่การแสดงออกซึ่งสิทธิ ศักดิ์ศรี ภูมิปัญญาของชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นเวทีในการพัฒนาศักยภาพในทางความคิดสร้างสรรค์ของบุคคลในชุมชนอย่างเต็มที่

4) เป็นการสื่อสารที่เกิดขึ้นเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชน (**Need-oriented**) เป็นหลัก

5) หน้าที่ของการสื่อสารเพื่อชุมชน ประกอบด้วย

5.1) หน้าที่ในการแสดงออก (**Expressive Function**) คือ ทั้งบุคคลและกลุ่มสามารถแสดงออกได้ เพื่อให้เกิดเอกลักษณ์เฉพาะชุมชน

5.2) หน้าที่ทางสังคม (**Social Function**) คือ การเข้าไปมีส่วนร่วมในการสื่อสาร เพื่อสร้างความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกัน

5.3) หน้าที่ในการให้ข้อมูลข่าวสาร (**Information Function**) อันเป็นหน้าที่พื้นฐานของการสื่อสาร

5.4) หน้าที่ในการควบคุมการปฏิบัติการ (**Control Activation Function**) เพื่อนำไปสู่การปรับปรุง หรือแก้ไขปัญหที่เกิดขึ้นในชุมชน

จากแนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชนผู้วิจัยจะยึดเป็นกรอบในการอธิบายถึงคุณลักษณะของวิทยุชุมชน ในเรื่องของการเป็นสื่อชุมชน ที่มีการสร้างทิศทางการสื่อสารอย่างไร มีเป้าหมายในการสื่อสารอย่างไร และทำหน้าที่สำคัญของวิทยุชุมชนในฐานะที่เป็นสื่อชุมชน รวมทั้งวิทยุชุมชนที่ทำการศึกษามีคุณลักษณะเฉพาะของการสื่อสารชุมชนอย่างไร

2.3 แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน

การมีส่วนร่วม (**Participatory Approach**) ตามนิยามศัพท์ขององค์การอนามัยโลก (**World Health Organization**) และองค์การยูนิเซฟ (**UNICEF**) หมายถึง การที่ประชาชนสามารถแสดงออกถึงความต้องการของตน การจัดอันดับความสำคัญ การเข้าร่วมในการพัฒนา และได้รับประโยชน์จากการพัฒนานั้น โดยเน้นการให้อำนาจตัดสินใจแก่ประชาชน

จากผลการประชุมขององค์การยูเนสโก (**UNESCO**) ณ กรุงเบลเกรด ประเทศยูโกสลาเวีย ปี ค.ศ. 1977 ได้กำหนดสาระสำคัญของแนวคิดเรื่อง การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน (**Participatory Communication**) ไว้ 3 ประการ คือ (**Jan Servaes and et, 1996: 18**)

1.) การเข้าถึงสื่อ (**Access**) หมายถึง การเข้าถึงสื่อที่ให้บริการแก่ชุมชนรวมทั้งประชาชนย่อมได้รับโอกาสในการเลือกรับรายการ หรือมีส่วนร่วมในการเข้าไปจัดทำในสิ่งที่เป็นประโยชน์แก่ตน อีกทั้งยังต้องมีช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นหรือแสดงความต้องการสื่อผ่านไปสู่ผู้ผลิตรายการ หรือองค์กรของผู้ผลิตสื่อ

2.) การมีส่วนร่วม (**Participation**) หมายถึง การเข้าไปมีส่วนร่วมในระบบการสื่อสารในทุกระดับ นั่นคือประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในทุก ๆ ขั้นตอน ทั้งในกระบวนการผลิตรายการ การบริหารจัดการ และการวางแผนระบบการสื่อสารต่าง ๆ ในชุมชน

3.) การจัดการด้วยตัวเอง (**Self-Management**) หมายถึง กระบวนการตัดสินใจของประชาชนในทุกชุมชน ที่มีอำนาจและสิทธิในการตัดสินใจ ตั้งแต่เริ่มคิด กำหนดนโยบาย การวางแผน การลงทุน การกำหนดและการจัดสรรงบประมาณ เป็นต้น ซึ่งนับเป็นขั้นตอนการมีส่วนร่วมที่มีความสำคัญที่สุด

หัวใจสำคัญของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (**Participatory Communication Process**) คือ กระบวนการร่วมกันคิด ร่วมรับฟัง และเคารพในความคิดเห็นของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิและหน้าที่ของสมาชิกในชุมชน ร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาสังคม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสาร

ซึ่งกันและกัน ตลอดจนกระบวนการร่วมกันค้นหาแนวทาง และตัดสินใจร่วมกันโดยอาศัยพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสมาชิกในสังคมจะนำไปสู่การเกิดสำนึกเชิงสาธารณะร่วมกัน (**Public Conscientization**) และกระบวนการเรียนรู้ร่วมกัน (**Learning Process**) ระหว่างสมาชิกในสังคม เพื่อนำไปสู่การพัฒนาเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่เหมาะสม และเป็นที่ยอมรับของสมาชิกในสังคม (**Shirley A. White, et al, 1994: 15-31**)

เงื่อนไขสำคัญที่จะทำให้กระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมเป็นแนวทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพในการพัฒนาสังคมนั้น ได้แก่ ประชาธิปไตยและแนวคิดด้านประชาธิปไตยในการสื่อสาร (**Democratic Communication**) กล่าวคือ กระบวนการสนทนาโต้ตอบระหว่างสมาชิกในสังคมที่มีการคำนึงถึงสิทธิความเท่าเทียมกันของบุคคล สิทธิ และเสียงของบุคคลในการแสดงความคิดเห็น (**Right to communicate**) โอกาสในการรับรู้ และการเข้าถึงข้อมูลที่เกี่ยวข้อง (**Accessibility to Information**) การมีจิตสำนึกในเชิงประโยชน์ของสาธารณะเหนือประโยชน์ส่วนตน การตระหนักในบทบาทหน้าที่ของตน การยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และการปฏิบัติตามแนวทางที่ได้รับการเห็นชอบจากสมาชิกส่วนใหญ่ โดยเชื่อกันว่า ประชาธิปไตยในการสื่อสารเชิงประชาธิปไตยดังกล่าวจะนำไปสู่การเพิ่มพลัง (**Empowerment**) ให้กับสมาชิกในสังคม โดยการกระตุ้นให้ประชาชนรู้สึกเป็นเจ้าของกิจกรรม หรือโครงการต่าง ๆ ที่ได้ร่วมกันกำหนด ตลอดจนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ เอาใจใส่ดูแล และตรวจสอบโครงการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง (ปาริชาติ สถาปิตานนท์, 2542: 23)

สำหรับเรื่องบทบาทการมีส่วนร่วมในการสื่อสารก็อาจมีปัญหาเช่นเดียวกัน กล่าวคือ มีระดับต่าง ๆ ที่แตกต่างกันออกไปของการเข้ามามีส่วนร่วมของการสื่อสาร ปัจจัยที่จะเข้ามามีส่วนร่วมกำหนดระดับความมากน้อยของการมีส่วนร่วมนั้น จะเกี่ยวข้องกับองค์ประกอบการสื่อสารตามที่กาญจนา แก้วเทพ (2543: 55-57) ได้กล่าวไว้ ดังนี้

การมีส่วนร่วมในองค์ประกอบการสื่อสาร

1.) เป้าหมายของการสื่อสาร ได้กำหนดให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับใด เช่น ในระดับเข้ามาร่วมแสดง ระดับเป็นผู้รับสารที่คอยป้อนปฏิกิริยาย้อนกลับ (**Feedback**) ระดับวางนโยบาย ฯลฯ

2) ลักษณะสองทางและ **Interactivity** ของการสื่อสาร ยิ่งกว่าการสื่อสารที่เอื้ออำนวยให้มีลักษณะตอบโต้กันอยู่ตลอดเวลามากขึ้นเท่าใด โอกาสที่ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมก็ยิ่งจะมีมากขึ้นเท่านั้น

3) ใครคือผู้ส่งสาร ในชุมชนเองโอกาสที่คนส่วนใหญ่จะได้เข้ามาเป็นผู้ส่งสารมีมากน้อยและทั่วถึงหรือไม่ หรือเมื่อเปรียบเทียบระหว่างนักสื่อสารมวลชนอาชีพ เจ้าหน้าที่รัฐ และชาวบ้าน สักส่วนที่จะได้เป็นผู้ส่งสารเป็นอย่างไรบ้าง

4) ประเภทของเนื้อหาสาร เป็นเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนหรือเปล่า หากมีลักษณะของการสนทนาแลกเปลี่ยนทัศนะซึ่งกันและกัน (**Dialogue**) แสวงหาความร่วมมือจากหลายฝ่าย (**Collaboration**) และก่อให้เกิดการตัดสินใจกลุ่ม (**Group Decision Making**) ก็ยิ่งจะทำให้การมีส่วนร่วมมีโอกาสมากขึ้น

5) ประเภทช่องทาง/สื่อ โดยหลักการทั่วไปแล้ว สื่อขนาดเล็ก เช่น สื่อเฉพาะกิจ สื่อที่ชาวบ้านคุ้นเคย สื่อประเพณี จะเปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมได้มากกว่าสื่อมวลชน แต่การที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการสื่อสารมวลชนนั้น ก็ต้องพิจารณาถึงความยากง่ายในการเข้าถึงสื่อของประชาชนในแต่ละประเภทต่าง ๆ เช่น การค้นคิดสร้างสรรค์กิจกรรมและช่องทางแบบใหม่ที่จะอำนวยความสะดวกในการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน

6) ผู้รับสารและการมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (**Feedback**) การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมนั้นเชื่อว่า ผู้รับสารนั้นมีผู้ใช้ที่ว่างเปล่าและไม่รู้อะไรเลย เกี่ยวกับเนื้อหาที่จะสื่อไป หากแต่ความรู้ที่ผู้รับสารมีนั้น อาจจะเป็นความรู้คนละชุดที่แตกต่างจากที่ผู้ส่งสารคิดเอาไว้ และวิธีการรับสารของประชาชนก็มิได้เป็นอย่าง **Passive** หากทว่าเป็นอย่าง **Active** และประชาชนผู้รับสารมักจะมีปฏิกิริยาป้อนกลับ (**Feedback**) ทั้งแบบที่เป็นทางการหรือไม่เป็นทางการ ประจักษ์พยานที่เห็นได้อย่างชัดเจนในกรณีที่เนื้อหาสื่อที่มีความผูกพันใกล้ชิดกับประชาชน เช่น การพูดคุยหลังจากคุณละคร โทรทัศน์ ดังนั้น ไม่ว่าชุมชนจะเข้ามามีส่วนร่วมกับการสื่อสารในระดับใดก็ตาม การจัดช่องทางสำหรับปฏิกิริยาป้อนกลับก็เป็นปัจจัยที่จำเป็นอย่างขาดไม่ได้ของการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม

ระดับการมีส่วนร่วม

เนื่องจากระดับการมีส่วนร่วมในการสื่อสารของชุมชนนั้นกระทำได้หลายระดับ (สมฤดี นิโครวัฒนา ยิ่งยง อ้างถึงใน อุษณีย์ ศิริสุนทรไพบุลย์, 2538: 32) และได้มีนักวิชาการหลายท่านจัดแบ่งระดับการมีส่วนร่วมเอาไว้หลาย ๆ แบบ โดยมีระดับต่าง ๆ กันดังนี้

1. การโน้มน้าวจิตใจ เพื่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติของประชาชน แต่ไม่ได้ให้ประชาชน เข้าร่วมในการวางแผนหรือในกระบวนการตัดสินใจ
2. การให้การศึกษา การให้ข้อมูลข่าวสาร เพื่อสร้างความเข้าใจในโครงการ
3. การรับฟังความคิดเห็นของประชาชน ด้วยการที่เจ้าหน้าที่แจ้งจุดยืนของตนในโครงการนั้น ๆ ให้ประชาชนทราบ และขอให้ประชาชนแสดงความคิดเห็นต่อประเด็นนั้น
4. การปรึกษาหารือ ทั้งฝ่ายเจ้าหน้าที่ และประชาชนหันมาปรึกษาหารือกัน
5. การร่วมมือกัน ประชาชนมีตัวแทนอยู่คณะกรรมการ และมีสิทธิออกเสียงขึ้นการตัดสินใจ ประเด็นจะต้องเข้าใจได้โดยตัวแทนประชาชนจากพื้นที่นั้น ๆ
6. การมอบหมายอำนาจหน้าที่ การส่งมอบความรับผิดชอบให้กับสาธารณชนหรือรัฐบาลท้องถิ่นที่มีความชำนาญเฉพาะเรื่องนั้น ๆ

กาญจนา แก้วเทพ (2543: 57-61) ได้กล่าวถึงระดับการมีส่วนร่วมของชุมชนไว้ 3 ระดับ โดยเรียงลำดับจากระดับน้อยที่สุดไปจนถึงมากที่สุด ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร/ผู้ใช้สาร (**Audience**) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับต่ำสุด กล่าวคือ ในกระบวนการสื่อสารตั้งแต่ต้นยังอยู่ในการกำหนดของผู้ส่งสารไม่ว่าจะเป็นการเลือกประเด็นเนื้อหา การเลือกวิธีการนำเสนอ ไปจนกระทั่งการเลือกช่องทางสื่อที่จะใช้เผยแพร่ และผู้รับสารก็ยังคงมีฐานะเป็นเพียงผู้รับสารแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตาม สิ่งที่จะเปลี่ยนแปลงไปสำหรับฐานะของผู้รับสารในการสื่อสารชุมชนแบบมีส่วนร่วมคือ

1.1 ต้องมีการขยายแนวคิดของผู้รับสาร ให้ตระหนักถึงสิทธิที่จะรู้ตน (**Right to know**) และนอกจากนั้น สิทธิยังขยายไปถึงสิทธิที่จะบอกเล่าข้อมูลข่าวสารของตนต่อสาธารณะด้วย (**Right to be inform**)

1.2 จะต้องสร้างหลักประกันในการมีส่วนร่วมของผู้รับสาร ทั้งในช่วงขาเข้า (**Input**) และช่วงขาออก (**Output**) เช่น ในช่วงนำเข้าข้อมูล จะต้องมีการสำรวจว่ามีช่องทางข่าวสารอะไรบ้างสำหรับชุมชน โอกาสในการเข้าถึงเป็นอย่างไร เนื้อหาของข่าวสารนั้นเกี่ยวข้องกับชุมชนหรือเปล่า และมีรูปแบบการนำเสนอในลักษณะอย่างไร ตามเกณฑ์ของการสื่อสารชุมชนที่ได้กล่าวข้างต้น ในช่วงของการส่งข้อมูลออกจากชุมชนก็เช่นกัน

1.3 ปัจจัยสำคัญของการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร คือ ช่องทางข่าวสาร (**Channel**) โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบางช่วงเวลาที่เป็นช่วงระยะเวลาสำคัญของชุมชน ตัวอย่างเช่น เมื่อมีกรณีรัฐมนตรีสัญจรหรือการทำประชาพิจารณ์ในต่างจังหวัด และมีการถ่ายทอดรายการดังกล่าวผ่านสื่อมวลชน จะต้องมีการสำรวจว่า มีช่องทางอะไรบ้างที่ประชาชนในบริเวณดังกล่าวจะได้รับส่ง

ข่าวสารอย่างทั่วถึง ในกรณีเช่นนี้ มาตรการเพิ่มช่องทางการสื่อสาร (**Addition of Channel**) เป็นสิ่งที่จำเป็น

2. การมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่ง/ผู้ผลิต/ผู้ร่วมผลิต/ผู้ร่วมแสดง (Sender/Producer) เป็นขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในระดับที่สูงขึ้นมาและจำเป็นต้องสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เพิ่มเติมหรือต้องมีการปฏิรูปเปลี่ยนแปลงโครงสร้างเก่า ๆ ที่มีอยู่ การเข้ามามีส่วนร่วมในฐานะผู้ผลิตหรือผู้ร่วมผลิตนั้น ยังแบ่งออกได้เป็นหลายขั้นตอนตามหลักแนวคิดของการผลิตสื่อ คือ

2.1 **ขั้นก่อนการผลิต (Pre-Production Stage)** อันได้แก่ ขั้นตอนการเตรียมการก่อนการผลิตสื่อ กิจกรรมในขั้นตอนนี้จะประกอบด้วย การเลือกประเด็นหัวข้อ การเลือกแง่มุมที่จะนำเสนอ การรวบรวมข้อเท็จจริงที่จะนำมาใช้เป็นวัตถุดิบ การเขียนบทแบบต่าง ๆ การคัดเลือกนักแสดงและตัวแสดง ฯลฯ

2.2 **ขั้นการผลิต (Production Stage)** ได้แก่ ขั้นตอนของการลงมือผลิต เช่น การเข้าห้องจัดรายการในกรณีของวิทยุ การลงมือถ่ายทำในกรณีของวิดีโอ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ ฯลฯ

2.3 **ขั้นหลังการผลิต (Post-Production Stage)** ได้แก่ ขั้นตอนหลังการถ่ายทำเสร็จแล้ว ก็ต้องมีการตัดต่อ การอัดเสียงประกอบ การเพิ่มเติมทางด้านเทคนิคต่าง ๆ ฯลฯ

ชุมชนอาจเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่ง ซึ่งในแต่ละขั้นตอนอาจจะต้องมีการสร้างเงื่อนไขใหม่ ๆ เช่น หากต้องการให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนการผลิตก็จำเป็นต้องมีการอบรมให้ชาวบ้านเรียนรู้การใช้อุปกรณ์เสียก่อน อย่างไรก็ตาม จะเป็นการดีอย่างยิ่งที่จะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมมากที่สุด ในลักษณะการร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับชุมชน แม้ว่าชาวบ้านอาจจะไม่มีเวลาที่จะมาเรียนรู้การใช้เครื่องมือได้อย่างชำนาญจนถึงขั้นตอนการลงมือการผลิตได้ด้วยตัวเองก็ตาม อันที่จริงการใช้เครื่องมือเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้นของการมีส่วนร่วม ซึ่งชาวบ้านอาจจะไม่จำเป็นต้องลงมือใช้เครื่องมือเอง แต่ก็สามารถจะเข้าร่วมได้อย่างเต็มที่ เช่น ในขั้นตอนก่อนการผลิต การให้ชาวบ้านเป็นคนเลือกประเด็น/วิธีการที่จะนำเสนอ เลือกลักษณะสถานที่ที่จะใช้เป็นฉากถ่ายทำ และหลังจากที่ถ่ายทำออกมาแล้ว ก็นำมาฉายให้ชาวบ้านชมก่อน เพื่อแสดงความคิดเห็นพูดคุยและเปลี่ยนทัศนคติกัน

สำหรับในขั้นตอนหลังการผลิตนั้น ก็นับว่ามีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการตัดต่อเทปเสียงหรือเทปโทรทัศน์นั้นมีความสำคัญในการถ่ายทอดความหมายออกไป ในขั้นตอนนี้อาจจะใช้รูปแบบการทำงานตัดต่อร่วมกันระหว่างนักสื่อสารมวลชนกับชาวบ้าน หรือหลังจากที่นักสื่อสารมวลชนตัดต่อเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็นำไปให้ชาวบ้านดูเพื่อรับฟังความคิดเห็นแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไข

3 การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Planner) การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายนั้น ถือว่าเป็นรูปแบบสูงสุดของการมีส่วนร่วม และดังที่ จะเห็นได้สังเกตว่า ยิ่งระดับของการมีส่วนร่วมสูงขึ้นมากเท่าใด สัดส่วนของชุมชนที่จะเข้ามามี ส่วนร่วมได้ก็จะเล็กลง กล่าวคือ ในระดับของผู้รับสาร คนในชุมชนทุกคนสามารถมีส่วนร่วมได้ แต่เมื่อขึ้นมาถึงขั้นการผลิต ก็อาจจะมีคนบางกลุ่มในชุมชนเท่านั้นที่จะเข้ามามีส่วนร่วม จนกระทั่ง ถึงขั้นตอนสุดท้ายคือ ระดับการวางแผนและนโยบายนี้ ก็คงมีตัวแทนบางคนเท่านั้นจากชุมชนที่จะ เข้ามาดำเนินกิจกรรมในระดับนี้

การมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบายการใช้สื่อของชุมชนนั้น หมายถึง การวางแผนและนโยบายดำเนินการใช้สื่อที่รวมเอาชุมชนเข้ามาอยู่ในโครงสร้างการสื่อสารของ ชุมชน กล่าวในระดับกว้างอาจจะหมายความถึงการวางแผนและกำหนดนโยบายของการสื่อสารทุก ประเภทที่มีอยู่ในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นสื่อประเภทใด เช่น สื่อมวลชน (วิทยุ หนังสือพิมพ์หมู่บ้าน) สื่อเฉพาะกิจ (วิดีโอ โปสเตอร์ หอกระจายข่าว เสียงตามสาย) สื่อประเพณี รวมทั้งสื่อบุคคล การวางแผนนั้น จะเป็นการสร้างความเชื่อมโยงระหว่างสื่อแต่ละประเภทเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพ สูงสุดในการใช้ ตัวอย่างเช่น เมื่อมีผู้ฟังรายการวิทยุที่เสนอสารคดีเรื่องการปรับปรุงดินด้วยวิธีการ แบบชีวภาพ หน่วยงานที่รับผิดชอบเรื่องการสื่อสารของชุมชน ก็อาจจะติดต่อขอเทปดังกล่าวมา ออกอากาศผ่านหอกระจายข่าว เพื่อเพิ่มโอกาสในการเข้าถึงให้แก่ชาวบ้าน หรืออาจจะส่งต่อไป ให้โรงเรียนจัดทำออกมาเป็น โปสเตอร์เพื่อให้เป็นสื่อที่คงทนถาวรเหมาะสำหรับการศึกษามากขึ้น เป็นต้น

ส่วนในระดับที่แคบลงมา อาจจะหมายถึง การมีส่วนร่วมในการกำหนดแผนและ นโยบายของสื่อบางประเภทที่จะเข้ามาในชุมชน ตัวอย่างที่กำลังเกิดขึ้นในสังคมไทย คือ การทำ วิทยุชุมชนที่ในโครงสร้างของการดำเนินงานจะมีตัวแทนชาวบ้านเข้าไปอยู่ในทุกขั้นตอน คือ ทั้งระดับคณะกรรมการการบริหารวิทยุ ทั้งระดับการผลิต กล่าวคือ เป็นการรับผิดชอบร่วมกัน ชุมชนเองก็ต้องรับผิดชอบการดำเนินงานของสื่อ ซึ่งรวมทั้งด้านงบประมาณ อุปกรณ์ บุคลากร ฯลฯ ส่วนสื่อนั้นก็ต้องตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน แต่ทั้งนี้ในบางชุมชนอาจมีลักษณะของการ มีส่วนร่วมที่นอกเหนือจากนี้ ทั้งในลักษณะการมีส่วนร่วมในฐานะเป็นแหล่งข่าว จัดหาข้อมูล ข่าวสารในฐานะเป็นผู้สนับสนุน เป็นต้น

เนื่องจากวิทยุชุมชน เกิดขึ้นจากความต้องการของประชาชนเพื่อให้สื่อได้เป็นตัวกลางในการเชื่อมโยงการมีส่วนร่วมแก้ไขปัญหาและเชื่อมโยงความสัมพันธ์ให้เกิดขึ้นภายในชุมชน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงอาศัยแนวคิดทฤษฎีการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน มาเป็นกรอบในการอธิบายถึงหลักการดำเนินงาน และกระบวนการสร้างความมีส่วนร่วมของวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2.4 แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน

วิทยุกระจายเสียงชุมชนเป็นการจัดดำเนินการ และส่งกระจายเสียงของวิทยุท้องถิ่น (**Local Station**) รูปแบบหนึ่ง ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชุมชน โดยมีลักษณะการดำเนินงานที่เป็นประชาธิปไตย และเป็นการสื่อสารสองทาง กล่าวคือ มีหลักการเป็นของประชาชน โดยประชาชน และเพื่อประชาชน ในชุมชนท้องถิ่นที่เป็นเขตบริการของวิทยุกระจายเสียงนั้น (ทิวพร แสงเมืองชิน, 2543: 11)

วิทยุชุมชน มีอีกชื่อหนึ่งว่า “วิทยุท้องถิ่น” ถือกำเนิดขึ้นครั้งแรกโดยสถานี KPFA ในเมืองเบิร์กลีย์ รัฐแคลิฟอร์เนีย ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อปี พ.ศ. 2491 โดยมีกลุ่มผู้ดำเนินงานเป็นกลุ่มที่เรียกตัวเองว่าผู้แสวงสันติและรักอิสระ ลักษณะสำคัญของวิทยุท้องถิ่นนี้แตกต่างจากวิทยุ 2 รูปแบบที่มีอยู่คือ วิทยุสาธารณะ (**Public radio**) และวิทยุธุรกิจ (**Commercial radio**) ในหลายลักษณะ เช่น ส่งกระจายเสียงด้วยกำลังส่งต่ำ ประมาณ 1 กิโลวัตต์ ครอบคลุมพื้นที่จำกัด ประมาณ 6-10 กิโลเมตร ซึ่งจะแตกต่างจากวิทยุสาธารณะระดับชาติ และดำเนินงานโดยไม่แสวงหากำไร (**Non-commercial**) ซึ่งจะแตกต่างจากวิทยุธุรกิจ เงินที่ใช้ดำเนินการส่วนใหญ่ได้มาจากสมาชิกในชุมชน หรือมาจากการบริจาคของมูลนิธิ องค์กรการกุศล และการระดมทุนของกลุ่มผู้ดำเนินงาน

นอกเหนือจากเรื่องกำลังส่ง พื้นที่ครอบคลุม และการไม่แสวงหากำไรแล้ว ลักษณะที่สำคัญอีกประการหนึ่งของสถานีวิทยุท้องถิ่น KPFA ก็คือ กรรมสิทธิ์และการควบคุมวิทยุเป็นของประชาชน รวมทั้งเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการและการดำเนินการ ในส่วนของการทำงานจะทำโดยใช้อาสาสมัครที่เป็นตัวแทนของชุมชนเป็นหลัก มีเจ้าหน้าที่ประจำสถานีเป็นผู้ช่วยเหลือทางด้านเทคนิค

วิทยุชุมชนในสหรัฐอเมริกามีการขยายตัวเพิ่มขึ้นอย่างกว้างขวาง จากเมื่อปี พ.ศ. 2518 ที่มีการจัดตั้งสหพันธ์นักวิทยุกระจายเสียงชุมชนแห่งชาติ ในขณะนั้นมีสมาชิกเพียงจำนวน 60 สถานี ปัจจุบัน มีสถานีวิทยุชุมชนถึง 788 แห่ง

จากสถานีวิทยุชุมชนแห่งแรกในอเมริกา ปัจจุบันนี้ แนวคิดและการดำเนินงานวิทยุชุมชนได้แผ่ขยายออกไปทั่วโลก ทั้งในทวีปยุโรป เช่น อังกฤษ เยอรมัน สวีเดน ในทวีปลาตินอเมริกา แอฟริกา รวมทั้งทวีปเอเชีย เนื่องจากวิทยุชุมชนถือเป็นระบบการสื่อสารที่สามารถตอบสนองความสนใจและความต้องการของชุมชนได้อย่างตรงจุด ตัวอย่างเช่น สถานีวิทยุชุมชนเอพีเอ็มนาพาสะ ที่เมืองฮิวสตัน ประเทศญี่ปุ่น ที่ตั้งอยู่ห่างจากกรุงโตเกียวไป 60 กิโลเมตร ผลจากการเปิดโอกาสให้คนในท้องถิ่นเข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัคร ซึ่งส่วนใหญ่เป็นวัยรุ่นที่แต่เดิมมองเห็นแต่เมืองหลวงเป็นศูนย์กลางแห่งความเจริญและทันสมัย แต่เมื่อได้เข้ามาทำงานเป็นอาสาสมัครทำรายการวิทยุ ทำให้วัยรุ่นเหล่านั้นต้องศึกษาเรื่องราวของท้องถิ่น จึงบังเกิดความเข้าใจและเห็นคุณค่าของท้องถิ่นตนเองมากยิ่งขึ้น ผลจากการที่ประชาชนในท้องถิ่นได้เข้ามามีส่วนร่วมอย่างเต็มที่ในวิทยุชุมชน ทำให้คนในชุมชนได้มีส่วนเกี่ยวพันวิทยุ ช่วยเหลือชุมชน และอาสาสมัคร เช่น กลุ่มวัยรุ่นก็ได้เกิดความภาคภูมิใจในตนเองด้วย

ความแพร่หลายของวิทยุชุมชนในปัจจุบัน ทำให้เกิดมีวิทยุชุมชนเกือบทุกแห่งทั่วโลก ในปี พ.ศ. 2526 เป็นปีที่กลุ่มผู้ชื่นชอบวิทยุชุมชนได้มารวมตัวกันที่เมืองมอนเทรอล ประเทศแคนาดา และจัดตั้งองค์กรนานาชาติชื่อ AMARC ซึ่งเป็นองค์กรที่ไม่เกี่ยวข้องกับรัฐบาลใด เป็นองค์กรที่จัดตั้งขึ้นเพื่อการเคลื่อนไหวของวิทยุชุมชน มีสมาชิกจำนวนประมาณ 30,000 คน และเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย 106 ประเทศทั่วโลก จุดมุ่งหมายของ AMARC คือ ให้การสนับสนุนและกระตุ้นการพัฒนาของชุมชนและวิทยุชุมชน

วิทยุชุมชนในประเทศไทย

วิทยุกระจายเสียงของประเทศไทย เกิดขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2470 โดยเริ่มต้นจากการเป็นวิทยุของรัฐที่ส่งกระจายเสียงในพื้นที่แคบ ๆ ก่อน เนื่องจากเทคโนโลยีของเครื่องส่งยังไม่ก้าวหน้า แต่ในระยะต่อมา ได้มีการพัฒนาเทคโนโลยีให้ก้าวหน้าขึ้น จึงมีการดำเนินการในลักษณะของวิทยุ

ส่วนกลาง คือพยายามจะส่งกระจายเสียงให้ครอบคลุมพื้นที่ให้กว้างไกลที่สุด แต่ก็ยังมีปัญหาเรื่อง รัศมีการส่งและการรับฟัง จึงได้มีการจัดตั้งสถานีวิทยุในท้องถิ่นขึ้นในที่ต่าง ๆ แต่มีลักษณะเป็นการ ถ่ายทอดรายการจากส่วนกลาง พร้อมทั้งเริ่มมีการทำรายการจากท้องถิ่นเข้ามาผสมบ้าง

นอกจากนั้น วิทยุท้องถิ่นอีกรูปแบบหนึ่งในระยะเริ่มแรกของไทย คือ “วิทยุประจำถิ่น” (วปถ.) ของกรมการทหารสื่อสาร กองทัพบก และ “สถานีวิทยุขส.” (เปลี่ยนเป็น สวท.ในเวลาต่อมา) ของกรมประชาสัมพันธ์ ซึ่งมีกำลังส่งคลื่นครอบคลุมเฉพาะภูมิภาค หรือเฉพาะพื้นที่ไม่กี่จังหวัด แต่ทุกสถานีก็ยังมีหน่วยงานราชการเป็นเจ้าของและดำเนินงาน โดยเจ้าหน้าที่รัฐ ถึงแม้จะพยายาม ให้บริการข่าวสารหรือจัดรายการเพื่อประชาชนในท้องถิ่นก็ตาม แต่ก็ยังไม่ถือว่าเป็นวิทยุชุมชนตาม หลักสากล เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกเนื้อหาและความเป็นเจ้าของยังไม่ได้เกิดจากความคิดริเริ่ม และการบริหารจัดการของประชาชนในชุมชนโดยตรง

ในระยะต่อมา ก็ได้เกิดมี “วิทยุของภาคธุรกิจ” ที่มีเป้าหมายหลักในการดำเนินงานทาง วิทยุเพื่อแสวงหากำไรเป็นหลัก ได้แก่ สถานีวิทยุขนาดเล็กในท้องถิ่นที่ได้รับอนุญาตให้จัดตั้งขึ้น หลังปี พ.ศ. 2492 ซึ่งส่วนใหญ่มีบริษัทธุรกิจด้านบันเทิงหรือโฆษณาเข้ามาดำเนินการกิจการ ตั้งแต่การลงทุนปลูกสร้างอาคาร จัดหาเครื่องส่ง อุปกรณ์ บำรุงรักษาอุปกรณ์ ขยายเวลา หาโฆษณา และจัดทำรายการ หรือซื้อเวลาจากสถานีของรัฐแล้วมาขายเวลาต่อในลักษณะของโบรกเกอร์ คนกลางตามระยะเวลาที่กำหนดเอาไว้

จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2534 คนกรุงเทพฯ ก็เริ่มได้รู้จักกับโฉมหน้าใหม่ของวิทยุ ชุมชนในอีกรูปแบบหนึ่ง คือ สถานีวิทยุ จส.100 และสถานีวิทยุสวท.91 โดยทั้ง 2 สถานีมีการจัด รายการโดยมีประชาชนผู้ชรัถใช้ถนนเป็นผู้รายงานสถานการณ์การจราจรให้ทราบ เป็นการให้ ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมคิด ร่วมจัด ร่วมเป็นสมาชิกอย่างเป็นทางการ ซึ่งถือว่าได้เข้าถึงสื่อและ มีส่วนร่วมในการจัดรายการด้วย อย่างไรก็ตาม กลุ่มคนที่เข้าถึงสื่อ นั้นเป็นเพียงคนกลุ่มหนึ่งและใน การคัดเลือกเนื้อหารายการ ส่วนการกลั่นกรองออกอากาศ ยังเป็นอำนาจของผู้จัดรายการ และพนักงานของบริษัท หรือเจ้าหน้าที่สถานี ส่วนเจ้าของสถานีนั้นยังเป็นของกองทัพบกและกรม ตำรวจมิใช่ชุมชน

ในปี พ.ศ. 2534 ได้มีการทดลองจัดทำรายการวิทยุชุมชนที่มีรูปแบบใกล้เคียงกับหลักการ การดำเนินงานของวิทยุชุมชนที่สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยระบบ F.M ที่จังหวัดจันทบุรี โดยนายสุรินทร์ แปลงประสพโชค โดยใช้หลักการการดำเนินงานในฐานะสื่อแบบประชาธิปไตย (Democratic Media) และการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication) คือ ให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสื่อได้ง่าย (Accessibility) ให้ประชาชนช่วยกันคิด วางแผน กำหนด เนื้อหาการผลิตรายการร่วมกัน (Participation) และให้ประชาชนเป็นเจ้าของ มีอำนาจในการตัดสินใจในการบริหารรายการด้วยตนเอง (Self - Management) โดยมีนายสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทบุรี และคณบดีคณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นที่ปรึกษา

การริเริ่มจัดวิทยุกระจายเสียงชุมชนในประเทศไทยจึงมีลักษณะคล้ายคลึงกับของประเทศออสเตรเลีย เนื่องจากรูปแบบและการดำเนินงานยังไม่ได้ก้าวไกลลงไปถึงความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนอย่างแท้จริง แต่ยังคงเป็นลักษณะงานบริการแบบให้เปล่าที่รัฐจัดให้แก่ประชาชนที่มีเป้าหมายเฉพาะ และมีการเตรียมการบางส่วนเท่านั้นที่อยู่ในลักษณะของวิทยุกระจายเสียงชุมชน แต่ในภาพรวมแล้ว สถานีวิทยุกระจายเสียงชุมชนในอุดมคติยังไม่เกิดขึ้นสำหรับประเทศไทย

ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้มีการร่างรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ที่มีลักษณะปฏิรูปทางการเมือง และส่งเสริมประชาธิปไตยแก่ประชาชนเป็นอย่างมาก ซึ่งในส่วนที่เกี่ยวกับสื่อมวลชน โดยเฉพาะสื่อประเภทที่ใช้คลื่นความถี่แม่เหล็กไฟฟ้าเช่นวิทยุ นั้น สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้เล็งเห็นความจำเป็นที่จะให้มีการจัดสรรคลื่นความถี่อย่างเป็นธรรม ให้แก่หน่วยงานทั้งของรัฐองค์กรเอกชน ไปจนถึงประชาชนในตำบลหมู่บ้านที่อยู่ห่างไกลออกไปในทุกที่ของประเทศไทย โดยมีความหวังว่า คลื่นความถี่เหล่านี้จะไม่เพียงถูกใช้เพื่อส่งข่าวสารจากรัฐไปสู่ประชาชนทางเดียว เช่นที่เคยเป็นมา แต่จะถูกนำมาใช้เพื่อให้ประชาชนส่งข่าวสารกลับมายังรัฐ และให้ประชาชนได้ส่งข่าวสารถึงกันเองในแนวระนาบ เพื่อให้ข่าวสารที่แพร่กระจายหลากหลายนี้ มีบทบาทในการช่วยสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชน

หัวใจสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับปี 2540 ก็คือ ข้อความในมาตรา 40 ที่ระบุเอาไว้ว่า “คลื่นความถี่ที่ใช้ในการส่งวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ และวิทยุโทรคมนาคม เป็นทรัพยากรสื่อสารของชาติ เพื่อประโยชน์สาธารณะ” ข้อความดังกล่าวเป็นการกรุยทางให้วิทยุชุมชนใน

ความหมายที่แท้จริงมีโอกาสที่จะถือกำเนิดได้ในสังคมไทย และรัฐบาลในขณะนั้นได้ขานรับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญด้วยการมอบนโยบายให้กรมประชาสัมพันธ์และองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) จัดทำโครงการวิทยุชุมชนตั้งแต่ปี พ.ศ. 2541

ในส่วนของกรมประชาสัมพันธ์ได้มีการริเริ่มจัดทำโครงการนำร่อง 2 โครงการประสานกันคือ โครงการนำร่องวิทยุชุมชนในจังหวัดทดลอง 19 จังหวัด และโครงการคน อปม. (การอบรมอาสาสมัครประชาสัมพันธ์ประจำหมู่บ้าน) โดยหวังให้อาสาสมัครดังกล่าวได้เข้ามามีส่วนร่วมในการใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงในรูปแบบของวิทยุชุมชน

สำหรับโครงการทดลองวิทยุชุมชนใน 19 จังหวัดนั้น แต่ละจังหวัดต่างก็มีรูปแบบและวิธีดำเนินงานที่แตกต่างกันไปตามสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น และได้มีบทเรียนอันหลากหลายจากการทดลองดังกล่าว ซึ่งสามารถพอสรุปได้ว่า การดำเนินงานของแต่ละสถานีจะเป็นรูปแบบที่ไม่ตายตัวขึ้นอยู่กับความสนใจของผู้ฟัง หลายสถานีจะเน้นการใช้ภาษาท้องถิ่นเพื่อการสื่อสารที่เข้าใจง่าย กระตุ้นการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นหรือเชิญวิทยากรผู้ทรงคุณวุฒิต่าง ๆ เข้าร่วมสนทนาในรายการ มีการเปิดโอกาสให้ผู้ฟังทางบ้าน โทรศัพท์เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและซักถามเป็นต้น ส่วนใหญ่แล้วการดำเนินงานตามโครงการได้รับความนิยมจากประชาชนในท้องถิ่นอย่างมาก

ลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน

ปัจจุบันการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนยังไม่มีกฎหมายหรือข้อบังคับที่นำมาใช้ร่วมกัน ดังนั้นผู้จัดตั้งจึงควรคำนึงถึงหลักสำคัญในการดำเนินงานวิทยุชุมชน เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำเนินงาน โดยมีรายละเอียดดังนี้ (คู่มือวิทยุชุมชนออนไลน์, 2546: 8-10)

1. ทำวิทยุไปเพื่ออะไรและเพื่อใครบ้าง เป้าหมายสูงสุดของวิทยุชุมชน คือ ดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของคนในท้องถิ่น ด้วยเหตุนี้ก่อนการผลิตเนื้อหารายการวิทยุจะต้องมีการสำรวจความต้องการของคนในท้องถิ่นก่อน และต้องมีหลักประกันว่าสามารถตอบสนองความต้องการของคนทุกกลุ่มได้ เช่น มีตัวแทนของคนทุกกลุ่มเข้าไปเป็นคณะกรรมการและบริหารวิทยุชุมชน

2 เอกลักษณ์ของวิทยุชุมชน ซึ่งจะดำเนินการ โดยคณะกรรมการที่เลือกตั้งมาจากกลุ่มของชุมชน มิใช่การแต่งตั้งแบบราชการ ส่วนวิธีการดำเนินงานใช้การประชุมปรึกษาหารือแทนการสั่งการ และมีการแสวงหารายได้เพื่อนำมาใช้จ่าย แต่เป้าหมายมิใช่แสวงหาผลกำไร

3 ใครเป็นคนจัด/ใครเป็นคนฟัง โดยคนฟังและคนจัดรายการจะเป็นคนในชุมชนทั้งสิ้น มีการสื่อสารสองทางโดยจะเปลี่ยนบทบาทระหว่างผู้ฟังและผู้จัดรายการสลับกัน และผู้ฟังสามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในรายการได้ในรูปแบบต่าง ๆ เช่น โทรศัพท์เข้าไปในรายการ เขียนจดหมายติชมรายการ

4 บริหารจัดการอย่างไร/แบบไหน/โดยใคร คือ มีรูปแบบการบริหารจัดการโดยคณะกรรมการที่ประกอบด้วยบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย และเป็นตัวแทนของชุมชน ซึ่งต้องมีอิสระในการดำเนินงาน สามารถเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้ รวมทั้งการทำงานส่วนร่วมได้ รวมทั้งการทำงานต้องมีการวางแผน มีมาตรการดำเนินงานโปร่งใส ตรวจสอบได้

5 เนื้อหาและรูปแบบรายการ โดยต้องสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ ซึ่งต้องมีความหลากหลาย สอดคล้องกับประเพณีวัฒนธรรม รสนิยมของชุมชน เป็นการสื่อสารในแนวนอน คือ การสื่อสารระหว่างประชาชนกับประชาชนมากกว่า

6 การประเมินผลอย่างต่อเนื่อง ต้องมีหลากหลายมากกว่าประเมินผลปริมาณผู้ฟังเพื่อดูว่าเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้สามารถประสบผลสำเร็จหรือไม่ เพื่อแสวงหาแนวทางพัฒนาวิทยุชุมชนต่อไป

รูปแบบการนำเสนอรายการวิทยุชุมชน

1 นำเสนอโดยผู้ดำเนินรายการซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของสถานี เป็นผู้จัดรายการ แต่จะให้ผู้เกี่ยวข้องกับรายการหรืออาสาสมัครติดต่อทางโทรศัพท์เข้ามาร่วมออกอากาศในรายการหรือบันทึกเทปการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่ต้องการนำเสนอออกอากาศในรายการ หรือบันทึกเทปการสัมภาษณ์แหล่งข้อมูลที่นำเสนอออกอากาศในรายการ

2 นำเสนอรายการโดยผู้ดำเนินรายการที่เป็นเจ้าของสถานี ร่วมกับอาสาสมัครวิทยุชุมชนซึ่งจะมีทั้งข้าราชการ ผู้นำท้องถิ่น หรือผู้ที่ประสบความสำเร็จในสาขาอาชีพด้านสื่อสารมวลชนในท้องถิ่นนั้น ๆ เป็นผู้ดำเนินรายการแล้วมีการสัมภาษณ์วิทยากรที่เข้าร่วมรายการตามแต่เนื้อหาหรือหัวข้อของรายการที่จะนำเสนอในแต่ละวัน

3 การนำเสนอรายการในลักษณะที่ให้อาสาสมัครวิทยุชุมชน เน้นการใช้ภาษาท้องถิ่นในการนำเสนอรายการ หากท้องถิ่นนั้นมีภาษาถิ่นก็จะใช้ภาษาถิ่นเป็นหลัก ทั้งนี้เพื่อสร้างความใกล้ชิดกับชุมชน และส่วนใหญ่ประชาชนจะมีโอกาสเข้าร่วมรายการด้วยการซักถามแสดงความคิดเห็นด้วยการโทรศัพท์เข้ามาในรายการ

ข้อได้เปรียบและข้อเสียเปรียบของการมีวิทยุชุมชนในประเทศไทย

จากการศึกษากรณีตัวอย่างของวิทยุชุมชนในประเทศไทยจากเอกสารและการลงพื้นที่ศึกษาของกาญจนา แก้วเทพ และคณะ พบว่า

ข้อได้เปรียบ คือ วิทยุชุมชนเปรียบเสมือนเวทีกลางในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสารด้านการประชาสัมพันธ์ขององค์กรชาวบ้าน โดยตรง นอกเหนือไปจากการแก้ไขปัญหาความต้องการของชุมชน อีกทั้งยังก่อให้เกิดมิติทางด้านความร่วมมือกับประชาชนขึ้นในหลาย ๆ ด้าน นอกเหนือจากการส่งข่าวสารเข้ารายการและการขยายผลโดยการถ่ายทอดสดผ่านหอกระจายข่าว อาทิ มีการรวมตัวของผู้สนใจเข้ารับการฝึกอบรมความรู้ ด้านข่าวและการจัดรายการ พร้อมทั้งตั้งเป็นชมรมอาสาสมัครวิทยุชุมชนขึ้น มีการฝึกอบรมอาสาสมัครส่งข่าว หรือการฝึกอบรมอาสาสมัครประชาสัมพันธ์หมู่บ้าน โดยชาวบ้านเป็นผู้ริเริ่มขึ้นและขอความสนับสนุนจากสถานี นอกจากนี้ยังมีการจัดสร้างห้องบันทึกเสียงในหมู่บ้านเพื่อผลิตรายการของชุมชน การบริจาคทรัพย์สินเข้าสู่รายการ รวมไปถึงการรวมตัวกันแจ้งข้อมูลข่าวสารเพื่อช่วยเหลือกันในภาวะวิกฤต เป็นต้น

วิทยุชุมชนจัดเป็นสื่อที่มีความเรียบง่ายและสะดวกในการดำเนินการ จึงเหมาะที่จะใช้เป็นสื่อประชาสัมพันธ์แห่งรัฐที่จะเป็นศูนย์กลางในการประสานทำความเข้าใจระหว่างรัฐบาลกับประชาชน รวมทั้งแก้ไขปัญหาในสังคมได้อย่างรวดเร็ว

ในประเด็นของการพัฒนาชุมชนนั้น สื่อวิทยุชุมชนมีบทบาทในการสร้างความเข้มแข็งและเสริมให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้ ยิ่งไปกว่านั้นมีความใกล้ชิดกับประชาชนเพราะมีพื้นที่บริการแคบ จึงสามารถสะท้อนปัญหา สร้างองค์ความรู้ รวมทั้งกระตุ้นเร่งเร้าให้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปสู่การพัฒนาได้ง่าย จึงเป็นสื่อสำคัญในกระบวนการสื่อสารเพื่อการพัฒนา

ข้อเสียเปรียบ คือ วิทยุชุมชนในประเทศไทยยังคงตกอยู่ภายใต้กรอบนโยบายของรัฐ ไม่สามารถดำเนินการได้อย่างเป็นอิสระอย่างแท้จริง และไม่ได้มาจากความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง จึงเป็นผลให้บทบาทในการเป็นเวทีกลางของชุมชนเป็นไปได้ไม่เต็มที่ บางแห่งตกอยู่ภายใต้อำนาจของกลุ่มอิทธิพล และกลุ่มธุรกิจจนกลายเป็นเครื่องมือของกลุ่มเหล่านั้นในการแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน

ยิ่งไปกว่านั้น การที่ภาครัฐและประชาชนในชุมชนขาดความรู้ความเข้าใจในหลักการของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องของหลักการและแนวทางการบริหารจัดการ ทำให้ขาดการสนับสนุนและพัฒนาวิทยุชุมชนอย่างมีเอกภาพ นอกจากนี้ในการดำเนินการบางครั้งยังเกิดข้อขัดแย้งเพราะเนื้อหาบางประเด็นไปกระทบต่อบุคคลหรือองค์กร ทำให้ไม่มีการใช้วิทยุชุมชนในการแก้ปัญหาาร่วมกันหรือการสร้างความสัมพันธ์อันดีของทุกฝ่ายในชุมชน ซึ่งโดยหลักการแล้ววิทยุชุมชนจะประสบผลสำเร็จเต็มที่ได้เมื่อเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชนเอง ดังนั้น วิทยุชุมชนจึงต้องยึดหลักในการดำเนินงานตามที่ได้มีการกำหนดไว้

จากหนังสือคู่มือมาตรฐานวิทยุชุมชน หรือ **COMMUNITY RADIO HANDBOOK (Colin Fraser and Sonia Restrepo Estrada. UNESCO, 2001)** ได้กล่าวถึงหน้าที่ของวิทยุชุมชนไว้ในบทที่ 2 ดังนี้

1. วิทยุชุมชนมีหน้าที่สะท้อน ส่งเสริมวัฒนธรรมท้องถิ่น หรือภูมิปัญญาชาวบ้านซึ่งสำคัญมากที่สุด และในเรื่องเอกลักษณ์ของตนเอง เช่น วิทยุชุมชนจังหวัดตราดแสดงให้เห็นถึงความมีเอกลักษณ์ทั้งในด้านภาษาและวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตนเอง โดยเฉพาะภาษาเป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เห็นได้ชัดเจนมาก
2. วิทยุชุมชนมีหน้าที่สร้างความหลากหลายทางด้านความคิดเห็นและส่งเสริมให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วม ส่งเสริมให้คนรู้จักคิด เปิดเผย
3. มีความหลากหลายทางด้านเนื้อหาของรายการหลักที่อยากจะเน้นเป็นรูปร่าง เช่น การอภิปรายโต๊ะกลม การสัมภาษณ์สด เป็นต้น มีเนื้อหามุ่งเน้นที่ข่าวท้องถิ่นและข่าวในประเทศเพื่อประโยชน์ของชุมชน
4. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมการเปิดเวทีสาธารณะ และกระตุ้นให้มีการพูดคุยแบบเปิดเผยเป็นไปอย่างประชาธิปไตยโดยแท้จริง
5. วิทยุชุมชนต้องมีการส่งเสริมพัฒนาให้มีการเปลี่ยนแปลงในสังคม เช่น ปัญหาเสพติด

6. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมให้สังคมเป็นสังคมที่ดี มีความเจริญ มีความเป็นผู้ดีในสังคม เป็นสังคมที่มีวินัย อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข

7. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนการจัดการเรื่อง “ธรรมาภิบาล” หรือใช้ธรรมะ ในการปกครอง เป็นสังคมที่โปร่งใส ไม่คอร์รัปชัน ทุกคนมีส่วนร่วม

8. วิทยุชุมชนมีหน้าที่ส่งเสริมสนับสนุนในเรื่องการมีส่วนร่วม เกิดการตื่นตัว และมีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารระหว่างกันเพื่อให้เกิดนวัตกรรมใหม่ ๆ

9. ให้โอกาสกับผู้ที่ไม่มีสิทธิมีเสียง ได้ลุกขึ้นมา มีสิทธิมีเสียง ตัวอย่างเช่น กรณีเหมืองแร่ ในละติน-อเมริกาที่อาศัยวิทยุชุมชนในการเรียกร้องสิทธิเสรีภาพ

10. วิทยุชุมชนทำหน้าที่เสมือน โทรศัพท์บริการสังคม เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย จะเป็น บริการสังคมเพื่อทดแทน เช่น โทรศัพท์ ซึ่งในประเทศไทยไม่มีทุกหมู่บ้าน

11. ทุกคนมีส่วนร่วมในการเป็นเจ้าของ มีความหลากหลาย คือ วิทยุชุมชนต้องเป็นของ ชุมชนแม้แต่ NGO ก็ไม่มีสิทธิ

12. วิทยุชุมชนมีหน้าที่พัฒนาทรัพยากรบุคคล เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดการตื่นตัว เพื่อให้ทุกคนมีโอกาสได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการวิทยุ

สำหรับในส่วนในเรื่องนโยบายการดำเนินรายการ ในบทที่ 6 ได้กล่าวว่า การดำเนิน รายการต้องให้ชาวบ้าน คนในท้องถิ่น ได้เข้ามามีส่วนร่วมและเข้ามามีเริ่มวางแผน รวมถึงการนำเสนอเอง สิ่งที่สำคัญที่สุดของวิทยุชุมชนอยู่ที่รายการ หรือเนื้อหา แต่ในประเทศไทยจะไม่เน้นด้านรายการ ซึ่งเป็นซอฟต์แวร์ ซึ่งจริง ๆ แล้ว ด้านรายการถือเป็นหัวใจหลักของวิทยุชุมชน และสิ่งสำคัญอีกอย่าง หนึ่งก็คือ การที่ชาวบ้านและชุมชนสามารถวางแผนเขียนสคริปต์เอง ดำเนินรายการเอง ผลิตและ นำเสนอเอง และลักษณะเด่นที่สำคัญอีกอย่างหนึ่งของวิทยุชุมชนคือ

ความเป็นท้องถิ่น (Locality) ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึงความเป็นอยู่ของชุมชน เช่น การรู้เรื่อง เกาะช้างเพราะมีการโฆษณาถึงท้องถิ่น คือเกาะช้าง ด้วยการใช้ภาษาพูดและสำเนียงที่เป็นเอกลักษณ์ ของชุมชน เป็นต้น

รูปแบบรายการ (Functionally) มีลักษณะรายการที่เป็นรายการท้องถิ่นซึ่งเป็นประโยชน์ต่อ ชาวบ้าน โดยมีชาวบ้านจัดทำรายการเองทั้งหมด เช่น การทำมาหากิน การศึกษา เป็นต้น

ความสัมพันธ์ (Relevant) เป็นการผลิตรายการที่มีเนื้อหาใกล้ชิดเกี่ยวเนื่องในแง่ของพื้นที่ ให้ความสำคัญกับรายละเอียดที่เกี่ยวกับชุมชน และเป็นประโยชน์ต่อชุมชน เน้นให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยทั่วไปจะต้องมีการสำรวจความต้องการและความชอบของคนในชุมชนเป็นอันดับแรก ซึ่งประเทศไทยไม่ค่อยได้ทำ

การผลิตรายการ (Product Using Program) คือ การให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิตรายการ โดยให้คนในท้องถิ่นมานำเสนอข่าวเอง เมื่อรายการได้ออกอากาศไปแล้ว จะต้องมีการประเมินโดยคนในท้องถิ่น เพื่อความมีข้อดีข้อด้อยตรงไหนจะได้นำมาแก้ไขปรับปรุง

ข่าวชุมชน (Community News) คือ ข่าวชุมชนจะเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นในชุมชนที่เป็นของชาวบ้าน ข่าวที่นำเสนอควรเป็นข่าวที่สร้างสรรค์ การสร้างความสามัคคี ข่าวเกี่ยวกับศาสนา วัฒนธรรม ตลอดจนข่าวการศึกษา

การสำรวจผู้ฟัง (Audience Surveys) คือ การสำรวจผู้ฟัง ทั้งก่อนและหลังรายการ เพื่อให้ทราบว่ามีการตอบรับจากผู้ฟังมากน้อยแค่ไหน ผู้ฟังชอบอะไร

การเริ่มต้นจัดตั้งวิทยุชุมชน

ในการจัดตั้งวิทยุชุมชนนั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องทำการศึกษารายละเอียดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินการจัดตั้งวิทยุชุมชน ดังนี้

ด้านกฎหมาย

การออกอากาศระดับชาติ องค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไรต้องศึกษาเกี่ยวกับข้อกำหนดเรื่องการขอใบอนุญาตในการออกอากาศ ในบางประเทศวิทยุชุมชนจะมีใบอนุญาตสำหรับการโฆษณาด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ควรทำ แต่บางสถานการณ์ผลกำไรก็อาจเป็นสิ่งสำคัญต่อการคงอยู่ของวิทยุชุมชน ในบางกรณีวิทยุชุมชนก็มีการ โฆษณาโดยไม่มีใบอนุญาต จึงควรจะมีการควบคุมดูแลที่ดี เพราะวิทยุชุมชนหลายแห่งละเลยในข้อนี้

การเตรียมพื้นที่

การลงพื้นที่ในชุมชนจะทำให้ได้ข้อมูลของชุมชน ในแง่ของภาพรวมหรือวัตถุประสงค์ว่า สถานีวิทยุชุมชนที่ตั้งขึ้นว่า ควรจะเป็นไปในแนวทางใด และมีวัตถุประสงค์เพื่ออะไร มีลักษณะการดำเนินการอย่างไร หากลงสำรวจหาข้อมูลในพื้นที่แล้ว ยังไม่ได้มติที่เป็นเอกฉันท์จากชุมชน จะต้องมีการพูดคุยและประนีประนอมกันในทางสายกลางที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับได้ อีกทั้งยังต้องทำความเข้าใจกับบุคคลหรือองค์กรภายนอกชุมชนด้วย เช่น สถานีวิทยุของรัฐ ธุรกิจเอกชนหรือข้าราชการ เพราะทั้งหมดนี้จะมีส่วนช่วยในการพัฒนาชุมชน

วิธีการเข้าหาชุมชน

ทำโดยการ โฟกัสกรุป เป็นการจับกลุ่มสนทนาที่ดำเนินการ โดยคณะผู้จัดทำวิทยุชุมชน กล่าวคือ การจัดสถานที่เป็นกันเองเพื่อให้กลุ่มผู้ฟังรู้สึกผ่อนคลาย การพูดคุยของผู้ดำเนินรายการต้องมีความเป็นกันเอง และเปิดโอกาสให้สมาชิกที่ร่วมรายการได้แสดงความคิดเห็นต่อประเด็นต่าง ๆ ด้วย

กลยุทธ์ในการกำกับการหารือกัน

กลวิธีที่มีประสิทธิภาพในการล่วงรู้ความเห็น และความคิดของประชาชนคือ การจับกลุ่มสนทนา หรือ **Focus Group Discussion** ของสมาชิกตั้งแต่ 6-12 คนขึ้นไป ซึ่งมีลักษณะ

คล้ายคลึงกันทางการศึกษา วิถีชีวิต สถานภาพทางเศรษฐกิจ หรือกลุ่มที่มีปัญหาเหมือนกันมาพูดคุย แลกเปลี่ยนความเห็นกันในประเด็นต่าง ๆ

ผู้ดำเนินรายการจะเป็นผู้นำการสนทนา คอยป้อนคำถามและให้มีการถกกันหรือ แสดงความคิดเห็นกันเองในหมู่ผู้ร่วมรายการ ผู้ดำเนินรายการจะต้องคอยกระตุ้นผู้ร่วมรายการพูด ความรู้สึกนึกคิด ๆ ออกมา โดยมีผู้สังเกตการณ์ คอยจดประเด็นสำคัญของการสนทนาตั้งแต่ต้นจนจบ

ความสำคัญของการแสดงข้อมูลทางกายภาพของวิทยุชุมชน

อาจออกมาในรูปแบบของเอกสารหรือประกาศ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญที่ร่างขึ้นสั้น ๆ และชัดเจน เกี่ยวกับวัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชน กล่าวคือ ต้องมีขั้นตอนดังกล่าวนี้ในการเริ่มก่อตั้ง วัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชนนั้น จะได้มาจากการสำรวจความต้องการในชุมชน ซึ่งสามารถมีการปรับปรุงแก้ไขได้ ในภายหลัง เมื่อแก้ไขปรับปรุงจนถึงขั้นตอนสุดท้าย หลังจากที่ได้มีการพูดคุยหารือและตกลงกันแล้ว ก็จะออกมาเป็นข้อตกลงที่จะต้องดำเนินงานตามข้อตกลงนั้นต่อไป แต่หากเจออุปสรรคใด ๆ ก็สามารแก้ไขได้

บทบาทของแต่ละฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชน

บทบาทขององค์กรศาสนา ในการดำเนินการวิทยุชุมชนควรให้ความสำคัญกับองค์กรศาสนาในชุมชน เพราะในหลาย ๆ แห่งความสำเร็จของการก่อตั้งวิทยุชุมชน จะสำเร็จได้ด้วยการช่วยเหลือขององค์กรศาสนา เป็นการสร้างความเชื่อมั่นว่า วิทยุชุมชนที่ก่อตั้งขึ้นมาเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สูงสุดของประชาชน เพราะองค์กรศาสนาเป็นศูนย์รวมของคนในชุมชน มีอิทธิพลสำคัญในการโน้มน้าวจิตใจให้คนเข้ามามีส่วนร่วม แต่ข้อควรระวังคือ อย่าวางใจว่าองค์กรศาสนาจะเป็นอิสระจากอิทธิพลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นในทางการเมือง หรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ควรจะมีการพิจารณาในเรื่องดังกล่าวให้ดี

บทบาทของสถาบันการศึกษา สถาบันการศึกษามีบทบาทมากในชุมชน เพราะมีส่วนช่วยให้วิद्यชุมชนเริ่มดำเนินการไปได้ โดยครูสามารถเข้ามาเป็นอาสาสมัครในการทำรายการได้ หรือในบางชุมชนก็จะมีการจัดทำรายการโดยเด็กนักเรียน ออกอากาศสัปดาห์ละครั้ง เป็นต้น

ความเกี่ยวข้องของนักการเมือง มีหลายประเด็นที่นักการเมืองเข้ามาเกี่ยวข้องกับวิद्यชุมชน เช่น ในเรื่องการถูกกดดันให้ผลิตรายการตอบสนองความต้องการของนักการเมือง

การเลือกสถานที่ตั้งวิद्यชุมชน

ในการเลือกที่ตั้งสถานที่ตั้งควรคำนึงถึงเกณฑ์ด้านสังคมและเทคนิค ดังนี้

เกณฑ์ในเชิงเทคนิค

- ตำแหน่งของเสาอากาศและเครื่องส่งต้องอยู่ในที่เหมาะสม พลังงานที่ใช้จะต้องมีเพียงพอ เครื่องส่งและเสาอากาศต้องอยู่ใกล้กันให้มากที่สุด คือ ห่างกันได้ไม่เกิน **30** เมตร
- ตำแหน่งของเสาอากาศและความสัมพันธ์ระหว่างเครื่องส่งกับสถานี กล่าวคือ ห้องสตูดิโอสามารถอยู่ห่างจากเสาอากาศได้ถึง **1,000** เมตร แต่ต้องต่อกันโดยสายเคเบิล
- ตำแหน่งของสตูดิโอ ต้องมีแหล่งพลังงานที่เพียงพอ และห่างจากเสียงรบกวนให้มากที่สุด

เกณฑ์ในเชิงสังคม

- ต้องใกล้กับจุดศูนย์กลางรวมของประชาชน
- ง่ายต่อการเข้าถึงของประชาชน
- ไม่เสียค่าเช่า หรือหากต้องเสียก็ควรเสียให้น้อยที่สุด

การเลือกต้นแบบ

วิทยุชุมชนโดยส่วนใหญ่หวังว่าจะได้เครื่องไม้เครื่องมือ ตลอดจนสถานที่และคลื่นความถี่ที่ตนเองต้องการ แต่อาจไม่ได้อย่างที่คิดไว้ด้วยอำนาจทางกฎหมายและปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ แต่อย่างน้อยวิทยุชุมชนต้องมีทางเลือกใหม่ไว้ด้วย คือ

- อาจขอช่วงเวลาออกอากาศจากสถานีวิทยุของรัฐหรือสถานีวิทยุเอกชนในท้องถิ่น
- การเช่าคลื่นความถี่ ซึ่งแนวทางนี้สามารถแก้ไขปัญหาโดยทั่ว ๆ ไปในท้องถิ่นได้
- ติดตั้งวิทยุชุมชน โดยใช้หอกระจายข่าวแทนที่การกระจายเสียงโดยใช้เครื่องส่ง ไม่ว่าจะ

จะเป็นแบบไหนก็ตาม การเริ่มดำเนินการควรจะเริ่มต้นจากการกระจายเสียงโดยใช้เวลาไม่มากนักแล้วจึงค่อย ๆ เพิ่มชั่วโมงขึ้นทีละนิด แนวทางนี้จะทำให้มีเวลาในการวางแผนจัดเตรียมรายการ และทีมก็จะสามารถปรับตัวให้เข้ากับบทบาทและหน้าที่ของตน กลยุทธ์ที่ดีในการเริ่มต้นก็คือ ควรจะมีการกระจายเสียงในช่วงวันหยุดเท่านั้น เพราะจะง่ายต่อการอาสาสมัครซึ่งมักจะมีเวลาว่างแต่ในช่วงวันหยุด อย่างไรก็ตาม จะต้องมีการบอกกล่าวแก่ผู้ฟังด้วยว่า จะมีการออกอากาศในช่วงวันหยุด การประชาสัมพันธ์แบบนี้อาจทำได้โดยการป่าวประกาศโดยใช้โทรโข่ง ประกาศโดยผ่านสถาบันศาสนา หรือติดโปสเตอร์

กำลังส่ง/แหล่งพลังงานที่ใช้กับเครื่องส่ง

การกระจายเสียงนั้นหากครอบคลุมพื้นที่ที่กว้างเกินไปก็จะเป็นอุปสรรคต่อการจัดตั้งวิทยุชุมชน ต่อการเข้าถึงชุมชน การให้วิทยุชุมชนขึ้นอยู่กับอาสาสมัครนั้น จะทำให้ยากต่อการกระจายเสียงในพื้นที่บริเวณกว้าง ยากต่อการทำงานและยากต่อการดำรงอยู่ของวิทยุชุมชน ทั้งนี้ควรยึดหลัก “เล็กแต่แจ่ม” (**Small is beautiful**) ถ้ามีเครื่องส่งเล็ก ๆ จำนวนมาก กระจายเสียงครอบคลุมในชุมชนเล็ก ๆ จะดีกว่าการส่งกระจายเสียงขนาดใหญ่ที่ครอบคลุมบริเวณกว้าง ในชนบทนั้นสามารถใช้เครื่องส่งที่มีกำลังส่งเพียง **20** วัตต์ ก็เพียงพอแล้ว โดยสามารถใช้เครื่องขยายเสียงให้ไปถึง **100** วัตต์ได้

ความเป็นเจ้าของและการจัดการ

แนวคิดที่ว่า วิทยุชุมชนนั้นเป็นของชุมชนถือว่าเป็นสิ่งสำคัญ บางครั้งชุมชนอาจจะเข้าร่วมโดยการเป็นตัวแทนของประชาชน อาจเป็นไปได้ในรูปแบบของมูลนิธิหรือสมาคมองค์กรต่าง ๆ ที่จะเป็นตัวแทนในการรักษาผลประโยชน์ ซึ่งจะนำเสนอประเด็นที่น่าสนใจในชุมชน และเริ่มขั้นตอนต่าง ๆ ทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นการขออนุญาตจัดตั้งวิทยุชุมชน ในบางกรณีอาจมีการวางแผนร่วมมือของสื่อในชุมชน ซึ่งเปิดกระจายเสียงให้สมาชิกในชุมชนถือหุ้นเพื่อจะได้มาดูแลร่วมกัน

หลักการสำคัญก็คือ วิทยุชุมชนจะต้องถูกควบคุมโดยชุมชน ซึ่งจะต้องมีการแต่งตั้งตัวแทนจากหลาย ๆ กลุ่มในสังคม ในหลาย ๆ กรณี คณะกรรมการวิทยุชุมชนจะมีบทบาทในการจัดการ การตัดสินใจในการดำเนินการต่าง ๆ จะจะเป็นไปตามหลักการประชาธิปไตย และโปร่งใส

รูปแบบรายการ

ในการพิจารณานโยบายด้านรูปแบบรายการนั้น ควรจะต้องมีการสำรวจความต้องการของคนในชุมชน ทั้งนี้เพื่อให้สามารถสนองความต้องการของชุมชนได้อย่างแท้จริงตามหน้าที่หลักของวิทยุชุมชน

ทีมงาน

มีวิทยุชุมชนเพียงไม่กี่แห่งที่สามารถจ่ายค่าจ้างให้กับทีมงานได้ ส่วนใหญ่แล้วทีมงานจะเป็นอาสาสมัครมาผลิตรายการ เป็นผู้รายงานข่าว และทำงานด้านเทคนิค ซึ่งวิทยุชุมชนส่วนใหญ่มักไม่ได้มีเงินเพียงพอที่จะจ่ายค่าจ้างให้แก่อาสาสมัครเหล่านี้ได้

อย่างไรก็ตาม การหาอาสาสมัครมาทำรายการก็ไม่ใช่เรื่องง่ายเพราะมีข้อจำกัดในเรื่องเงินทุน แต่ในอีกทางหนึ่ง อาสาสมัครเหล่านี้ก็อาจจะเข้ามาทำรายการวิทยุชุมชนโดยไม่หวังผลกำไรหรือค่าตอบแทนเลยก็ได้

ความอยู่รอดของวิถุชุมชน

ในขณะที่วิถุชุมชนหลายแห่งในประเทศพัฒนาแล้ว จะได้รับการสนับสนุนเงินบริจาค จากองค์กรระดับชาติ ซึ่งผู้ทำวิถุชุมชนควรจะเปิดใจให้กว้างในเรื่องดังกล่าว เพื่อให้วิถุชุมชน สามารถดำเนินการต่อไปได้ ทั้งนี้มีหลายแนวทางด้วยกันคือ

1. การโฆษณา แต่สามารถทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตทางกฎหมาย
2. โดยผู้สนับสนุน
3. จากการบริจาค
4. ค่าธรรมเนียมต่าง ๆ เช่น ค่าธรรมเนียมจากการประกาศ
5. จากค่าสมาชิก

เรื่องของการโฆษณา

ในหลาย ๆ ประเทศมีการเริ่มออกกฎหมายให้วิถุชุมชนเป็นองค์กรที่ไม่แสวงหาผลกำไร แต่สื่อโฆษณามีความเข้มแข็ง และมีอิทธิพลที่ทำให้วิถุชุมชนต้องยอมรับการโฆษณาเพื่อความอยู่รอด

ประเด็นขัดแย้ง

ในการจัดตั้งวิถุชุมชนมีหลักสำคัญอยู่ว่าจะต้องไม่มีการโฆษณา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเมื่อ ผู้สนับสนุนเป็นองค์กรธุรกิจ แต่ในอีกทางหนึ่งหากผู้สนับสนุนเป็นชาวบ้านในชุมชนไม่ว่าจะเป็นผู้หญิง ชวนา หรือชาวประมง ตลอดจนองค์กร **NGO** สามารถให้การสนับสนุนได้ โดยอาจให้การสนับสนุนในรูปของค่าบำรุงหรือเงินบริจาค ดังนั้น การมีผู้สนับสนุนรายการจึงนับเป็นประเด็น ขัดแย้งที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งของการจัดตั้งสถานีวิถุชุมชน

การรักษาทีมงาน

การคงอยู่ของทีมงานวิद्यชุมชน ไม่เพียงแต่ขึ้นอยู่กับเรื่องเงินเท่านั้น แต่เรื่องของทีมงานก็มีความสำคัญเท่ากัน ทีมงานที่ทำงานกับวิद्यชุมชนส่วนมากจะเป็นอาสาสมัคร ได้แก่ อาสาสมัครชายที่ถูกเลิกจ้างและกำลังมองหางานใหม่ที่ได้เงินเดือนอยู่ ดังนั้นทีมงานที่เป็นผู้หญิงจะดีกว่าเพราะผู้หญิงมักไม่ค่อยหางานทำนอกชุมชน แนวคิดใหม่ของยูเนสโก ซึ่งให้การสนับสนุนโครงการในฟิลิปปินส์ คือให้นายสถานีหารธุรกิจเล็ก ๆ ให้ทีมงานทำ ในขณะที่เป็นอาสาสมัครวิद्यชุมชนเพื่อให้อาสาสมัครเหล่านั้นอยู่กับวิद्यชุมชนไปนาน ๆ ซึ่งในทางปฏิบัติแล้วทำได้ค่อนข้างยาก

การหาแหล่งเงินทุนอื่น ๆ

บ่อยครั้งที่วิद्यชุมชนได้แหล่งเงินทุนอื่น ๆ ที่นอกเหนือจากการบริจาค เช่น การสนับสนุนด้านการเงินจากภายในประเทศและองค์กร **NGO** ระหว่างประเทศหรือจากหลาย ๆ องค์กร ทั้งนี้เพื่อซื้อเครื่องมือเครื่องมือและอุปกรณ์ด้านเทคนิค และฝึกอบรมทีมงาน ด้านผู้ให้บริการเองก็เชื่อว่าจะให้บริจาคมกันได้ง่าย ๆ องค์กรเหล่านี้จะพิจารณาแง่มุมต่าง ๆ ของวิद्यชุมชนอย่างละเอียด ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมาย ที่ตั้ง คุณสมบัติ และความสามารถในการเผยแพร่วิद्यชุมชน รายละเอียดของการจัดตั้งทั้งวัตถุประสงค์ และหน้าที่ของวิद्यชุมชนด้านเทคนิค ความเป็นเจ้าของ การจัดรูปแบบรายการและทีมงาน เป็นต้น

นอกจากนั้น ในเรื่องการแบ่งระดับของความเป็นวิद्यชุมชน อาจารย์จุมพล ได้ทำการแบ่งวิद्यชุมชนออกเป็น **6**ระดับ พอสรุปได้ดังนี้ (จุมพล รอดคำดี, 2542)

ระดับแรก ผู้จัดรายการของ/สถานี นำข้อมูลที่สมาชิกชุมชนแจ้ง มานำเสนอในลักษณะการประกาศสาธารณะหรือการบริการชุมชน

ระดับสอง สถานียังคงเป็นเจ้าของ ดูแล จัดการผลิต และการนำเสนอแต่กำหนดกรอบและเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดและ/หรือ การนำเสนอเนื้อหาในบางรายการ เช่น การรายงานสภาพการจราจร

ระดับสาม ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในระดับการเป็นเจ้าของรายการ การบริหารรายการ การกำหนดเนื้อหาและวิธีการนำเสนอรายการ โดยการทำงานในรูปแบบคณะกรรมการ ส่วนสถานียังเป็นของหน่วยงานที่เป็นเจ้าของ บุคลากรสถานีทำหน้าที่ดูแล ให้คำปรึกษาด้านระเบียบกฎหมายที่เกี่ยวข้อง และอำนวยความสะดวกในการผลิต และการออกอากาศ

ระดับสี่ สถานียังคงเป็นหน่วยงานรัฐ งบประมาณมาจากรัฐและการบริจาค แต่ตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนที่เป็นอาสาสมัครเข้ามาบริหารสถานีและดำเนินการด้านรายการ โดยมีเจ้าหน้าที่สถานีคอยให้คำแนะนำและช่วยเหลือ

ระดับห้า ประชาชนในชุมชนรวมตัวกัน ยื่นขอคืนความถี่จากรัฐ และลงทุนจัดตั้งสถานีวิทยุเป็นของชุมชน มีการบริหารในรูปแบบคณะกรรมการ ทำหน้าที่กำหนดนโยบายและควบคุมการบริหาร จ้างมืออาชีพทำงานในการจัดการสถานี การจัดและการผลิตรายการ ส่วนงานธุรการ มีทั้งที่เป็นพนักงานและอาสาสมัคร

ระดับหก ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้ง และยื่นขอใบอนุญาตเป็นเจ้าของคลื่นความถี่ เช่นเดียวกับระดับห้า แต่การดำเนินงานของสถานี ตั้งแต่ระดับกรรมการไปจนถึงเจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานล้วนเป็นอาสาสมัครทั้งสิ้น แต่ได้รับความช่วยเหลือหรือร่วมมือ ในการพัฒนาทักษะจากหน่วยงานรัฐหรือหน่วยงานวิชาการ

ความเป็นไปได้ในอนาคตของวิทยุชุมชน

เนื่องจากปัจจุบันคอมพิวเตอร์ได้เข้ามามีบทบาทในกิจการด้านต่าง ๆ อย่างมากมาย ไม่เว้นแม้แต่ในกิจการวิทยุกระจายเสียง วิทยุชุมชนก็เช่นเดียวกัน คอมพิวเตอร์จะเข้ามามีประโยชน์อย่างมาก เพราะสามารถทำงานหลายอย่างได้ในเวลาเดียวกัน อีกทั้ง ระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์จะเป็นเครื่องมืออีกอย่างหนึ่งที่จะช่วยพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่น โดยรัฐบาลได้ทำการวางระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตให้ตำบลต่าง ๆ ทั่วประเทศ ให้สามารถเข้าไปใช้อินเทอร์เน็ตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งประชาชนสามารถจะเข้าไปในระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์ เพื่อค้นหา

ข้อมูลที่เป็นปัญหาเฉพาะเจาะจงในท้องถิ่น ทั้งนี้ในขณะที่เดียวกันท้องถิ่นเองก็อาจต้องพึ่งพาข้อมูลจากทั่วโลก จากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีในโลกปัจจุบันนี้เอง จึงเป็นไปได้ว่าในอนาคตอันใกล้นี้วิทยุชุมชนอาจมีการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในส่วนของ การออกอากาศผ่านระบบอินเทอร์เน็ตของคอมพิวเตอร์อีกด้วย

สำหรับเนื้อหาเกี่ยวกับลักษณะสำคัญของวิทยุชุมชน ผู้วิจัยจะนำไปใช้เป็นข้อมูลประกอบในการวิเคราะห์เกี่ยวกับลักษณะของวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เพราะทั้งนี้ลักษณะของวิทยุชุมชนในแต่ละสถานที่อาจจะมีความแตกต่างกันตามสภาพความเป็นอยู่ การดำรงชีวิตของแต่ละสังคม

25 แนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชน

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น เป็นการจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชนที่มุ่งเสนอสิ่งที่เป็นความรู้ ข้อมูลข่าวสารแก่ประชาชนในท้องถิ่น เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ฟังในท้องถิ่นด้วยรูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาที่นำเสนอแตกต่างไปตามความเหมาะสมในแต่ละท้องถิ่น

นภทรณ์ อัจฉริยะกุล (2531 : 401-431) กล่าวว่า การจัดรายการวิทยุกระจายเสียง มีด้วยกันสองความหมายคือ ความหมายอย่างแคบก็คือ การจัดการรายการของสถานีวิทยุกระจายเสียงให้ออกอากาศในช่วงเวลาใด ระยะเวลาสั้นเท่าใด ส่วนความหมายอย่างกว้าง การจัดการรายการวิทยุ หมายถึง การวางแผนเตรียมการของบุคคลที่เกี่ยวข้องพิจารณาว่าจะกำหนดให้เป็นรายการที่มีรูปแบบและเนื้อหาอย่างไร คือเป็นขั้นตอนของการผลิตรายการ

การจัดรายการวิทยุกระจายเสียงทั่วไปนั้น จะยึดหลักการทำหน้าที่เหมือนกับสื่อมวลชนประเภทอื่น คือ สื่อมวลชนจะต้องให้ข่าวสาร ความรู้ ความบันเทิง และบริการสาธารณะแก่ประชาชน เมื่อคำนึงถึงสิทธิ ความเสมอภาค และอิสรภาพของประชาชนการจัดการทางวิทยุกระจายเสียง จึงจำเป็นต้องจัดการบริการข่าวสารในฐานะที่เป็นสื่อมวลชนตามสิทธิที่ประชาชนควรจะได้อย่างเสมอภาค โดยประชาชนมีอิสรภาพอย่างเต็มที่ในการเป็นผู้รับโดยลักษณะดังกล่าวทำให้การแบ่งประเภทรายการทางวิทยุกระจายเสียงจึงแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 4 ประเภท คือ

1. ประเภทข่าว
2. ประเภทความรู้
3. ประเภทความบันเทิง
4. ประเภทบริการสาธารณะ

การแบ่งประเภทรายการวิทยุกระจายเสียงนั้น มิได้มีกฎเกณฑ์ตายตัว เช่น แบ่งตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟัง ก็อาจแบ่งประเภทของรายการออกได้เป็นกลุ่มเด็ก กลุ่มวัยรุ่น กลุ่มสตรี กลุ่มผู้สูงอายุ กลุ่มเกษตรกร เป็นต้น บางสถานีแบ่งประเภทตามการประกอบอาชีพหรือตามเนื้อหาเป็นหลัก เช่น ประเภทรายการเพื่อเกษตรกร หรือรายการทางการเกษตร รายการเพื่อสุขภาพอนามัย สาธารณสุข รายการทางศาสนา รายการเพื่อแม่บ้าน การแบ่งประเภทรายการตามลักษณะของกลุ่มผู้ฟังหรือแบ่งตามอาชีพนี้ อาจทำให้ไม่ครอบคลุมได้ทั่วถึงผู้ฟังทุกกลุ่ม เพราะในโลกนี้มีกลุ่มอาชีพเกิดขึ้นมากมาย วันหนึ่ง ๆ จะเสนอรายการครอบคลุมผู้ฟังได้ทุกกลุ่มนั้นคงเป็นไปได้ ดังนั้นจึงคัดเอาเฉพาะผู้ฟังเป้าหมายที่เป็นส่วนใหญ่ (**Majority**) เท่านั้น จึงเกิดมีปัญหาวารัฐละเลยกลุ่มผู้ฟังที่เป็นชนกลุ่มน้อย ซึ่งก็ควรจะมีสิทธิเสมอภาคทัดเทียมกัน การจัดประเภทตามกลุ่มผู้ฟังจึงสร้างความลำบากให้แก่ผู้จัดรายการเสมอ วิธีที่เป็นกลางที่สุดในการแบ่งประเภทของรายการวิทยุกระจายเสียงถือเป็นสื่อมวลชนประเภทหนึ่ง จึงน่าจะแบ่งประเภทของรายการตามหน้าที่ที่ดีของสื่อมวลชนตามประเภทที่กล่าวข้างต้น แต่การจะจัดอัตราส่วนของรายการในแต่ละประเภท จะขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อมและความต้องการของชุมชนนั้น ๆ

รูปแบบรายการวิทยุเพื่อชุมชนในการกระจายเสียงยังแบ่งได้ดังต่อไปนี้คือ

1. รูปแบบรายการพูดคุยกับผู้ฟัง (**Straight Talk Programme**)

เป็นการพูดคุยกับผู้ฟังโดยตรง คือ รายการที่มีผู้พูดเพียงคนเดียวพูดให้ผู้ฟังฟังโดยตรง ไม่ใช่เป็นการพูดคุยกับคนอื่นให้ผู้ฟังฟัง

2. รูปแบบรายการสนทนา (**Conversational Programme**)

เป็นรายการทำนองพูดคุยแต่การพูดคุยไม่ได้พูดคุยโดยตรงกับผู้ฟัง หากแต่เป็นการสนทนากันระหว่างผู้ร่วมรายการตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ผู้ดำเนินรายการอาจร่วมสนทนาออกความคิดเห็นหรือให้ข้อมูลด้วยได้ นอกจากนั้นยังทำหน้าที่เชื่อมโยงการสนทนาและอธิบายเพิ่มเติมให้ผู้ฟังเข้าใจดีขึ้น ตลอดจนสรุปเนื้อหาสำคัญที่ได้สนทนากันแต่ละเรื่องด้วย

3. รูปแบบรายการสัมภาษณ์ (Interview Programme)

เป็นการพูดคุยกันระหว่างบุคคล 2 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ตั้งคำถาม ชักถามเรื่องราว ปัญหาขัดข้องใจให้ผู้ฟังฟัง อีกฝ่ายเป็นผู้ตอบ เรื่องที่ควรสัมภาษณ์ในรายการวิทยุกระจายเสียงเพื่อการพัฒนา ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตประจำวัน เช่น สุขภาพอนามัย การเกษตร การส่งเสริมอาชีพ หรือเป็นการสัมภาษณ์บุคคลตัวอย่างของท้องถิ่นนั้น ๆ รายการสัมภาษณ์แตกต่างจากรายการสนทนาตรงที่ผู้สัมภาษณ์เป็นผู้ตั้งคำถามได้อย่างเดียว แต่ไม่มีหน้าที่ตอบคำถามนั้นเสียเอง ไม่เหมือนกับผู้ดำเนินการสนทนาซึ่งอาจร่วมสนทนาด้วยในบางโอกาสสิ่งที่ผู้สัมภาษณ์จะทำได้นอกจากนั้นคือ สรุปให้เข้าใจชัดเจนยิ่งขึ้น หรือเพิ่มเติมให้เข้าใจได้ดีขึ้นเท่านั้น

4. รูปแบบรายการอภิปราย (Discussion Programme)

เป็นการพูดคุยออกความคิดเห็นกันในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่ง แต่ผู้มาร่วมอภิปรายนั้นต่างความคิดเห็นต่างทัศนคติกัน จึงมาร่วมกันแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การแสดงความคิดเห็นจะเป็นไปทีละคน อย่างมีระเบียบโดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายเป็นผู้ควบคุมให้รายการเป็นไปตามแนว ผู้ดำเนินการจะไม่ร่วมอภิปรายด้วยเป็นเพียงสรุปความคิดเห็นของผู้ร่วมอภิปรายเท่านั้น

5. รูปแบบรายการสารคดี (Documentary หรือ Feature Programme)

เป็นรายการที่ให้เนื้อหาสาระในหัวข้อใดหัวข้อหนึ่งแต่มีรายละเอียดหลายแง่มุม มีวิธีการนำเสนอได้หลายลักษณะ โดยมุ่งที่จะเสนอประเด็นสาระเนื้อหาเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพียงเรื่องเดียว โดยทั่วไปแล้วรายการสารคดีมี 2 ประเภท คือ รายการสารคดีแบบ **Documentary** หมายถึง รายการที่เป็นจริงทั้งหมด มีหลักฐานเป็นเอกสารสนับสนุน ค้นคว้าอ้างอิงได้ อีกประเภทหนึ่งเป็นรายการสารคดี **Feature** หมายถึง รายการที่มุ่งเสนอเนื้อหาบนพื้นฐานของความเป็นจริง แต่ไม่ทั้งหมดไม่จำเป็นต้องมีเอกสารมายืนยัน

6. รูปแบบรายการนิตยสารทางอากาศ (Magazine Programme)

เป็นรายการที่ประกอบด้วยเรื่องย่อย ๆ ต่าง ๆ กัน แต่ละเรื่องมีรูปแบบแตกต่างกันรวมอยู่ในรายการเดียวกัน มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ทั้งบันเทิงและความรู้ แต่จะเน้นหนักเรื่องบันเทิงมากกว่าเอกภาพของรายการอยู่ที่การเชื่อมโยงเรื่องต่าง ๆ ให้สอดคล้องกลมกลืนกัน ทั้ง ๆ ที่เป็นคนละเรื่องกัน โดยใช้คำพูดเชื่อมโยง หรือเพลงเชื่อมโยงตามความเหมาะสม ทำให้รายการมีหลายรูปแบบรวมกันอยู่ในรายการเดียวกัน

7. รูปแบบรายการข่าว (News Programme)

เป็นรายการที่จัดทำขึ้นเพื่อรายงานเหตุการณ์สำคัญ ๆ ที่เกิดขึ้น โดยมีผู้อ่านข่าวโดยไม่มีเสียงประกอบ รายการข่าวแยกย่อยได้หลายประเภท เช่น ข่าวต่างประเทศ ข่าวในประเทศ ข่าวท้องถิ่น ข่าวการเมือง ข่าวกีฬา ข่าวเศรษฐกิจ เป็นต้น

8. รูปแบบรายการบรรยายเหตุการณ์ (Commentary)

เป็นการรายงานเหตุการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นจริง หรือกำลังดำเนินอยู่ในสถานที่จริง โดยผู้บรรยายถ่ายทอดเหตุการณ์หรือเล่าเหตุการณ์นั้นให้ฟัง

9. รูปแบบรายการตอบปัญหา (Quiz Programme)

เชิญผู้ตอบมาร่วมรายการโดยตอบปัญหาในห้องส่งในลักษณะแข่งขันกัน หรือเปิดโอกาสให้ผู้ฟังได้มีโอกาสร่วมรายการโดยถามปัญหาแล้วเปิดโอกาสให้ผู้ฟังตอบปัญหากลับมาทางโทรศัพท์ ทำให้รู้ผลสะท้อนกลับได้ทันที

10. รูปแบบรายการเพลง (Music Programme)

เป็นรายการที่มีความสำคัญและได้รับความสนใจมาก แต่การจัดรายการเพลงควรยึดความมีเอกภาพ คือ เลือกจัดเฉพาะเพลงประเภทใดประเภทหนึ่ง และยึดความหลากหลาย คือ ความหลากหลายในแต่ละเพลงซึ่งมีอยู่ เช่น มีเสียงร้องทั้งหญิงและชาย มีทั้งทำนองช้าและเร็ว

11. รูปแบบรายการละครวิทยุ (Radio Drama หรือ Radio Play)

มีวัตถุประสงค์เพื่อความบันเทิงเป็นสิ่งสำคัญ แต่บางครั้งอาจสอดแทรกเนื้อหาที่เป็นความรู้ไว้ด้วย ละครเป็นการแสดงบทบาทที่สมมติขึ้น โดยใช้ศิลปะหลายอย่างผสมกัน เช่น ศิลปะการใช้เสียงการใช้ภาษา ทั้งนี้เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและเกิดอารมณ์ ความรู้สึกคล้อยตาม

12. รูปแบบรายการปกริณกะ (Variety)

เป็นรายการที่ประสมรายการหลายรูปแบบรวมอยู่ในรายการเดียวกัน แต่ไม่ใช่การประสมแบบนิยายสารทางอากาศ เพราะไม่มีการเชื่อมโยงต่อเนื่อง แต่เป็นเพียงการเสนอเนื้อหาและรูปแบบหลาย ๆ รูปแบบมาผสมปนเปกัน มีแต่ความหลากหลาย ไม่มีความเป็นเอกภาพเน้นความบันเทิง

ประมะ สตะเวทิน (2541 : 55-56) กล่าวถึง องค์ประกอบในกระบวนการสื่อสารมวลชน ก็คือสาร สารก็คือเนื้อหาที่ปรากฏในสื่อมวลชนหรือเรียกว่า เนื้อหาของสื่อมวลชน เนื้อหาที่สำคัญๆ ของสื่อมวลชน ได้แก่

1. เนื้อหาข่าว ได้แก่ ข้อมูลข่าวสารความเป็นจริงเกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ มากมายหลายชนิด ซึ่งมีความหลากหลาย (Variety) เพื่อตอบสนองความต้องการด้านข่าวของผู้ฟังให้กว้างที่สุด เพราะผู้ฟังมีความแตกต่างกันในด้านประชากร เช่น อายุ อาชีพ รายได้ การศึกษา ศาสนา เชื้อชาติ เพศ และมีความสนใจไม่เหมือนกัน ข่าวในสื่อมวลชนจึงถูกจำแนกออกเป็นชนิดต่าง ๆ ได้แก่ ข่าวในประเทศ และข่าวต่างประเทศ ข่าวท้องถิ่น และแยกประเด็นออกตามเนื้อหา ได้แก่ ข่าวการเมือง ข่าวเศรษฐกิจ ข่าวสังคม ข่าวสตรี ข่าวบันเทิง ข่าวการศึกษา ข่าวเกษตร ข่าวสาธารณสุข ข่าวกีฬา ข่าวบริการสาธารณะ ข่าวภัยธรรมชาติ ข่าวอาชญากรรม

2. เนื้อหาที่ให้ความรู้และความคิดเห็น แบ่งออกได้เป็นประเภทต่าง ๆ ดังนี้

21 เนื้อหาที่เกี่ยวกับความสนใจของมนุษย์ (Human Interest) เป็นเรื่องราวเกี่ยวกับอารมณ์ของผู้ฟัง กระตุ้นให้เกิดความรู้สึกยินดี เห็นอกเห็นใจ ชอบ ไม่ชอบ เป็นเรื่องความทุกข์ยาก ความสุข สถิติใหม่ ควินหลงของเหตุการณ์ เช่น กีฬา อุบัติเหตุ กิจกรรม

22 เนื้อหาเกี่ยวกับบุคลิกของบุคคล (Personality Sketches) หรือเกี่ยวกับเรื่องราวของบุคคล (Profiles)

เนื้อหาที่เกี่ยวกับบุคลิกของบุคคล คือเสนอเนื้อหาในลักษณะบุคคลนั้นพูดว่าอย่างไร เคลื่อนไหวอย่างไร คิดอย่างไร บุคคลผู้นั้นเกี่ยวข้องกับคนอื่นหรือสิ่งอื่นอย่างไร

ส่วนเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องราวของบุคคล คือลักษณะของประวัติความเป็นมาของบุคคลที่น่าสนใจ คาดหวังของบุคคลนั้น ปัญหาของเขา ข้อบกพร่อง และความทุกข์ยาก และเหตุผลว่าทำไมในตอนท้ายที่สุดเขาจึงผ่านพ้นอุปสรรคไปได้

23 เนื้อหาเกี่ยวกับประสบการณ์ส่วนตัว (Personal Experiences) ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการกระทำ และอารมณ์

24 เนื้อหาที่ให้ข่าวสาร (Informatives) และเนื้อหาที่บอกวิธีทำ (How-to-Do-it) เนื้อหาที่ให้ข่าวสารเพื่อบอกเล่าถึงการกระทำหรือกระบวนการใดซึ่งเป็นเรื่องที่น่าสนใจทั่วไปของผู้ฟัง ส่วนเนื้อหาที่บอกวิธีทำ หรือวิธีปฏิบัติ เป็นเรื่องราวที่ให้ความรู้โดยตรงแก่ผู้ฟัง เป็นการเสนอแนะหรือสอนให้ผู้ฟังทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งที่เสนอได้ เช่น วิธีทำเครื่องจักสาน วิธีปลูกต้นไม้ วิธีการเลี้ยงปลา

3 เนื้อหาเพื่อความบันเทิง จุดประสงค์หลักของเนื้อหาที่ให้ความบันเทิงก็เพื่อดึงดูดความสนใจและความรู้สึกร่วมของประชาชน ดังนั้นเนื้อหาด้านความบันเทิงจึงมุ่งให้ความสุขความสนุกสนานเพลิดเพลิน ความพอใจ ช่วยให้ผู้ฟังหนีจากความเบื่อหน่าย ความกดดันในชีวิตประจำวัน ช่วยให้มีโอกาสได้พักผ่อน คลายเครียด และลืมปัญหาที่กำลังเผชิญ

4 เนื้อหาโฆษณา เนื้อหาโฆษณาเป็นเนื้อหาเพื่อชักจูงใจ โน้มน้าวใจ หรือมีอิทธิพลต่อผู้รับสาร แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบด้วยกัน คือ

41 การเป็นผู้อุปถัมภ์รายการ (**Sponsorships**) คือ ผู้โฆษณาเป็นผู้รับผิดชอบด้านการเงินทั้งหมดในการผลิตรายการและค่าเช่าเวลาของสถานี

42 การร่วมสนับสนุนรายการ (**Participations**) คือ เป็นการโฆษณาที่ผู้โฆษณาซื้อเวลา เพื่อโฆษณาสินค้าในรายการต่างๆ

43 การโฆษณาคั่นรายการ (**Spot Announcements**) เป็นการโฆษณาคั่นระหว่างรายการเพื่อนำเสนอรายการในช่วงต่อไป

จากแนวคิดการจัดรายการวิทยุกระจายเสียงดังกล่าวข้างต้นนั้น เป็นลักษณะการจัดแบ่งประเภทรายการที่ยึดถือปฏิบัติกันมา แต่ลักษณะรูปแบบและเนื้อหาในรายการวิทยุชุมชนที่เป็นสากลยังไม่มีรูปแบบรายการที่ชัดเจน ผู้วิจัยจะใช้กรอบแนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหาของรายการวิทยุเพื่อชุมชนในการพิจารณาลักษณะของรายการวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมืองจังหวัดนครปฐม ว่ามีลักษณะการดำเนินงานอย่างไร

26 แนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน

ในแต่ละสังคมสิ่งที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจถือปฏิบัติร่วมกัน นอกเหนือจากกฎหมาย ข้อบังคับต่าง ๆ แล้ว นับได้ว่าศาสนาเป็นสิ่งที่มามีอิทธิพลต่อจิตใจของคนในสังคมที่นับถือเป็นอย่างยิ่ง อันรวมไปถึงสังคมไทยซึ่งมีศาสนาพุทธเป็นศาสนาประจำชาติ และมีความผูกพันมาตั้งแต่สมัยอดีต ซึ่งมีผลให้พระสงฆ์ ภิกษุณี มามีอิทธิพลต่อประชาชนที่นับถือศาสนาพุทธด้วยเช่นกัน

ศาสนากับสังคมไทย

ศาสนา ตามความหมายของพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน หมายถึง ลัทธิความเชื่อของมนุษย์อันมีหลักคือแสดงกำเนิดและความสิ้นสุดของโลก ศาสนาทุกศาสนาต่างมีทั้งคำสั่งสอนที่แตกต่างกันและเหมือนกัน แต่ทุกศาสนาต่างมีจุดมุ่งหมายที่ต้องการให้ศาสนิกชนเป็นคนดีสามารถอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างมีความสุข

ในประเทศไทยมีกลุ่มผู้ที่นับถือศาสนาแตกต่างกัน แต่ศาสนาที่เป็นศาสนาประจำชาติไทยนั้นได้แก่ศาสนาพุทธ ซึ่งนับว่าเป็นสิ่งที่ยึดเหนี่ยวจิตใจคนไทยมาตั้งแต่โบราณกาลจนถึงปัจจุบัน เห็นได้จากประเพณีไทยต่างก็จะมีพิธีหรือความเชื่ออันเป็นอิทธิพลจากศาสนาเข้ามาเป็นองค์ประกอบ ทั้งพิธีการเกิด การแต่งงาน หรือการตาย เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนต่างมีความเชื่อในเรื่องบุญ บาป และมีความเคารพ ศรัทธาในศาสนาอันรวมไปถึงพระสงฆ์ด้วย จึงทำให้มีศาสนสถานเกิดขึ้นในชุมชนที่ประชาชนรวมตัวกันอยู่อาศัย เพื่อที่จะได้เป็นสถานที่สำหรับประกอบพิธีทางศาสนา และรวมไปถึงเป็นศูนย์กลางในการทำกิจกรรมร่วมกันของคนในชุมชน เช่น เป็นศูนย์กลางการศึกษา , ศูนย์กลางในด้านสาธารณสุข , สถานที่ในการฝึกวิชาชีพ และเป็นแหล่งรวมตัวของคนในชุมชนเพื่อประชุม แจ่มข่าวสาร เป็นต้น จึงทำให้ประชาชนไทยต่างมีความผูกพันกับศาสนาอย่างแน่นแฟ้น

สำหรับในเขตชนบทหรือท้องถิ่นที่ห่างไกลสังคมเมืองนั้น ประชาชนจะผูกพันใกล้ชิดกับศาสนามากกว่าประชาชนในเมือง เพราะสังคมในท้องถิ่นและชนบทมีข้อจำกัดในการรับอารยธรรมใหม่ ๆ ผู้นำท้องถิ่นยังคงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาชุมชน จึงรวมไปถึงพระสงฆ์หรือพระภิกษุที่มีบทบาทในฐานะผู้นำในการพัฒนาชุมชนเช่นเดียวกัน ทั้งนี้พระสงฆ์เป็นผู้ที่ประชาชนในชุมชนต่างให้ความเชื่อถือ ศรัทธา ได้รับการยอมรับในสังคม และในบางครั้งยังเป็นผู้มีอำนาจ จึงทำให้ทั้งศาสนสถานและพระสงฆ์กลายเป็นศูนย์กลางและผู้นำจิตใจ

ด้วยเหตุนี้จึงทำให้พระสงฆ์ในฐานะตัวแทนของศาสนาที่มีบทบาทที่สำคัญมากต่อการพัฒนาชุมชน จึงได้มีการกำหนดบทบาทของพระสงฆ์ในด้านการพัฒนาดังนี้

พระราชวรมุณี (2527: 274-275) ได้กล่าวถึงบทบาทของพระสงฆ์ไว้ว่า การที่พระสงฆ์มีบทบาทอย่างไรนั้น คงอยู่ที่หลักการอันมีอยู่ในคำสอนของพระพุทธเจ้าแล้ว คือในฝ่ายตนเองก็มี

หน้าที่ในการศึกษาปฏิบัติ คือศึกษาเพื่อให้ตนปฏิบัติได้ถูกต้อง และพร้อมทั้งสามารถแนะนำแก่ผู้อื่นได้ด้วย ในฝ่ายสัมพันธ์กับสังคมคฤหัสถ์ ก็มีหน้าที่ให้การศึกษา การเผยแผ่และการสงเคราะห์ พร้อมกับการปฏิบัติหน้าที่ทางสมณเพศของตน รักษาเกียรติ และความบริสุทธิ์ ของสถาบันสงฆ์ไว้ด้วย บทบาทของพระสงฆ์ในสังคม เท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันมี 2 แบบ คือ

1. บทบาทที่สืบเนื่องมาจากสังคมแบบเดิม

2. บทบาทที่เกิดจากความรู้สึกรักตัวของพระสงฆ์

นอกจากนี้ คณะสังฆมนตรี (2532: 52-56) ได้กล่าวถึงสถานะบทบาทของภิกษุสงฆ์ไว้ดังนี้

1. การพัฒนาคุณภาพของพลเมืองด้านคุณธรรมและจริยธรรม จำแนกเป็น

1.1 การให้บรรพชาอุปสมบทแก่กุลบุตร ให้ทำการอบรมสั่งสอนอย่างจริงจัง เมื่อลาสิกขาไปก็จะเป็นพลเมือง ที่มีคุณภาพของสังคมได้

1.2 การเทศนาอบรมสั่งสอนประชาชน ทั้งการเทศน์ทางวิทยุกระจายเสียง โทรทัศน์ การบรรยายธรรม การสนทนาธรรม การปาฐกถาธรรม การเขียนบทความเผยแผ่ทางหนังสือพิมพ์ การเรียบเรียงหนังสือธรรมเผยแผ่ในงานและโอกาสต่าง ๆ ตลอดจนกิจกรรมเผยแผ่พระพุทธศาสนา ทั้งปวง ซึ่งทำให้ประชาชนได้ทราบ ได้รู้จัก ได้เข้าถึง และได้ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

1.3 บทบาทด้านการศึกษา แยกเป็น 2 ประเภท

1.3.1 การศึกษาสำหรับภิกษุสามเณร

1.3.2 การจัดสอนศาสนาศึกษาแก่เด็กและประชาชน

2. การสงเคราะห์ประชาชน ดังนี้

2.1 การให้ความสะดวกในการบำเพ็ญกุศลแก่ประชาชนตามประเพณี เกี่ยวกับชีวิต เช่น พิธีเกี่ยวกับการเกิด การบวช การแต่งงาน เป็นต้น

2.2 การช่วยประกอบศาสนพิธีในงานทำบุญ เช่น การแนะนำพิธี การจัดเครื่องใช้และประกอบพิธี การให้ศีล การเทศน์ ตลอดจนรัฐพิธีและราชพิธี

2.3 การให้ที่พักอาศัยแก่นักเรียน นิสิต นักศึกษา ต่างท้องถิ่นที่มาศึกษาเล่าเรียน การให้ที่พักแก่บุคคลที่มารักษาไข้ การให้เช่าที่ดินในราคาอุกที่ประชาชนที่ขาดเงินปลูกบ้านพักอาศัย

2.4 การดูแลสุขภาพจิต การประพรมน้ำพระพุทธมนต์ การให้ฤกษ์ยาม เป็นการสงเคราะห์ด้านขวัญกำลังใจ

2.5 การให้ทางราชการหรือมีส่วนร่วมใช้สถานที่วัด ทำกิจกรรมหรือบริการสงเคราะห์ประชาชนด้านต่าง ๆ

2.6 การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ ให้คำปรึกษาในหน้าที่การงาน เป็นผู้นำสร้างสิ่ง
สาธารณประโยชน์ในท้องถิ่น

2.7 การให้ที่พักพิงแก่ประชาชน ผู้ประสบสาธารณภัยธรรมชาติ

3 การช่วยเหลือทางราชการ โดยเฉพาะการรักษาความปลอดภัยของชาติ โดยเฉพาะ
ทางสังคมจิตวิทยา

3.1 ช่วยในการอบรมชี้แจงราษฎร ให้รู้จักผิดชอบชั่วดี การขยันหมั่นเพียรในการ
ประกอบอาชีพ และการปฏิบัติตามคำแนะนำชักชวนของรัฐบาลหรือผู้ปกครอง

3.2 ช่วยกิจการบริหารตามปกติของเจ้าหน้าที่รัฐบาล เช่น ช่วยสอนหนังสือเผยแพร่
กิจการต่าง ๆ ของรัฐบาล ชักชวนให้ประชาชนเข้ามาช่วยราชการ

3.3 สงเคราะห์ประชาชน เช่น การสงเคราะห์อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค

3.4 ช่วยเหลือราชการเกี่ยวกับกิจการความมั่นคง เช่น ช่วยชักนำ หรือเป็นแหล่ง
ศูนย์กลางให้ทางราชการในการจัดอบรม เป็นต้น

จากที่กล่าวมาจึงทำให้ศาสนาเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างมาก สำหรับการพัฒนาแต่ทั้งนี้ก็
ขึ้นอยู่กับความศรัทธา การยอมรับของประชาชน และการให้ความร่วมมือของบุคคลและหน่วยงาน
ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพราะศาสนาก็มีขอบเขตกฎเกณฑ์ในการปฏิบัติจำกัดเช่นกัน

บทบาทของพระสงฆ์ชาวโศก

พุทธสถานสันตือโศกเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมแห่งหนึ่งโดยมีหลักประพฤติปฏิบัติ
ธรรมที่แปลกกว่าสำนักสงฆ์อื่น ๆ ในด้านความพยายามที่จะปฏิรูปให้ถูกต้องตามหลักศาสนาเดิม
โดยการรวมกลุ่มญาติธรรมผู้ศรัทธามาวิพากษ์วิจารณ์แก้ไขศาสนาที่บิดเบือนไปจากพุทธดำรัสของ
สันตือโศกจะดำเนินรอยตามพระภิกษุสงฆ์ในสมัยพุทธกาล ที่ละทิ้งสมบัติ บ้านเรือน ออกบวชเพื่อ
ขัดเกลากิเลส แยกตัวออกจากระบบการปกครองที่กำหนดให้พระสงฆ์ปกครองกันด้วยศ
สมณศักดิ์ เพราะจะทำให้เกิดกิเลส จึงทำให้มีหลักการที่ใช้ปกครองยึดถือปฏิบัติที่แตกต่างไปจาก
สถาบันสงฆ์อื่น ๆ โดยมีจุดมุ่งหมายในการดำเนินงานของคณะสงฆ์ชาวโศก ดังนี้

1. เพื่อธำรงรักษา บำรุงรักษา และเผยแผ่สังฆธรรมของพุทธศาสนา

2. ส่งเสริม ศึกษาการปฏิบัติธรรมในพระพุทธศาสนา

การปฏิบัติธรรมที่สำคัญของพระชาวโศก คือ การทำงานที่จะก่อให้เกิดประโยชน์แก่
ตนเองและสังคม งานศาสนาของพระชาวโศกคือการเผยแผ่สังฆธรรมของพระพุทธเจ้า ซึ่งสามารถ

พิสูจน์ตัวเองด้วยการปฏิบัติอย่างจริงจัง ทำให้หลักธรรมโอศกแผ่ขยายออกไปอย่างรวดเร็วและเป็น ที่สนใจของพุทธศาสนิกชนและนักวิชาการ

องค์กรเครือข่ายชุมชนโอศก

การรวมตัวกันก่อสร้างบ้านเรือนอยู่ติดกับพุทธสถาน เพื่อจะได้อยู่ใกล้ชิดหมู่กลุ่มมิตร ดี สหายดีที่ช่วยให้การปฏิบัติธรรมเป็นไปด้วยดี พุทธสถานจึงกลายเป็นศูนย์กลางของชุมชน ที่ให้ การอบรมชี้แนะแนวการปฏิบัติธรรมในเนวสิก และประสานกันทำงานเพื่อสังคมในเนวกว้างไป พร้อมกัน สถานที่ปฏิบัติธรรมทุกแห่งจึงมีชุมชนชาวพุทธเกิดขึ้น กิจกรรมต่าง ๆ ก็ขยายขึ้นไปอีก ในจำนวนพุทธสถานทั้งหมดนั้น พุทธสถานสันตือโศก ถือเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่ธรรมะ โดยเฉพาะเป็นแหล่งผลิตสิ่งพิมพ์ต่าง ๆ โดยมี มูลนิธิธรรมสันติเป็นผู้ดูแล ต่อมาได้เกิด กองทัพนครมุนินิ สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม และธรรมทัศน์สมาคม ตลอดทั้งหน่วยงาน และกิจการ ต่าง ๆ ตามมาอีก

หน่วยงานหรือองค์กรของชาวโอศก

1. มูลนิธิธรรมสันติ (2520) เป็นองค์หลักสำคัญยิ่งของกระบวนการทางศาสนาในการ ดำเนินกิจการต่าง ๆ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ โครงการปฐมมโศก ศาลาสุขภาพ ธรรมสันติทันตกรรม โรงเรียนสัมมาสิกขา (ปฐมมโศกและสันตือโศก)

2. กองทัพนครมุนินิ มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ โรงพิมพ์กองทัพนครมุนินิ ปฐมมโศก ชมรมขะวิทยา

3. สมาคมผู้ปฏิบัติธรรม มีหน่วยงานที่รับผิดชอบ ดังนี้ ชมรมหัตถกรรมกะลาไท ห้องสมุดสมาคม ผู้ปฏิบัติธรรม ชมรมนักศึกษาผู้ปฏิบัติธรรม (นศ.ปธ.) ชมรมมังสวิรัตแห่ง ประเทศไทย (ชมร.) สาขากรุงเทพ (สวนจตุจักร) สาขานครปฐม สาขาเชียงใหม่ และสาขา นครราชสีมา ชมรมสัมมาสิกขาพุทธธรรม โรงเรียนสัมมาสิกขา จังหวัดขอนแก่น โรงเรียนสัมมาสิกขา จังหวัด จันทบุรี

4. ธรรมทัศน์สมาคม

5. บริษัทบุญนิยม ได้แก่ บริษัท พลังบุญ จำกัด บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด บริษัท แด่ชีวิต จำกัด บริษัท วิฑูติ จำกัด มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน

6. กองบุญคุ้มครองภัย กองบุญสวัสดิการ สหกรณ์บุญนิยม

วิถีชาวปทุมมอโศก

ชาวปทุมมอโศก คือ นามที่เรียกขานคนกลุ่มหนึ่ง ที่มีวิถีชีวิตดำเนินไปตามความเชื่ออย่าง ยิงว่า ชีวิตจะประสบความจริง ความประเสริฐ ความเจริญ ที่มีคุณค่าสูงส่ง มีความสุขวิเศษ ความ ถูกต้องประโยชน์อันยิ่ง ในความเป็นมนุษย์ เป็นสังคมนั้น ต้องมีการศึกษา 3 (ไตรสิกขา) หรือมีการ เรียนรู้ฝึกฝนธรรมะ ของพระพุทธเจ้าเป็นแก่นแกน ให้แก่ชีวิต ให้แก่สังคม เป็นสำคัญ ด้วยเหตุฉะนี้ ชุมชนชาวปทุมมอโศกทุกกลุ่มหมู่ จึงเป็นสังคมที่ตั้งใจเรียนรู้ศีล สมาธิ ปัญญา หรือปฏิบัติมรรคองค์ 8 กันทั้งชุมชน

ในชุมชนชาวปทุมมอโศก การทำงานให้แก่ชุมชน โดยไม่รับเงินรายได้ใด ๆ จึงเกิดขึ้น เป็นจริง และวิถีชาวปทุมมอโศกนั้น คนผู้มีสมรรถนะยิ่งสูง สร้างสรรได้มาก ก็ยิ่งเสียสละมาก จะ เอาไว้เป็นของตนน้อยลง ผู้มีภูมิยิ่งสูง ก็ยิ่งจะลดการเอามาให้ตนลงไป กระทั่งสามารถทำงานฟรีได้ ก็คือดีที่สุด ใช้ชีวิตอยู่กับหมู่กลุ่ม เป็นคนส่วนกลาง หรือเป็นคนของ สังคมบุญนิยม ร่วมวัฒนธรรม สาธารณ โภคิ หมายความว่า ร่วมกันอยู่ในสังคมเดียวกัน มีอะไรก็กินใช้ร่วมกันได้ทั่วไป ทำมาหาได้ ก็เอาเข้าเป็นส่วนกลาง ซึ่งมันต้องได้ฝึกตน เป็นคนเสียสละ ความเป็นของตน ลดละกิเลสได้จริง พอสมควร จึงจะเกิดสังคมสาธารณ โภคิสำเร็จ ผู้ละลดกิเลสในจิตได้จริง ก็เป็นอารยบุคคล ก็มีทั้งที่ ลดละได้มาก ได้ปานกลาง และได้น้อยตามฐานานุฐานะ นี้คือ ความเป็นบุญนิยมของสังคมชาวปทุมมอโศก อันมีทั้งเศรษฐศาสตร์บุญนิยม มีทั้งสังคมศาสตร์บุญนิยม มีทั้งรัฐศาสตร์บุญนิยม มีทั้ง ุทธศาสตร์บุญนิยม มีทั้งพาณิชยศาสตร์บุญนิยม ฯลฯ มีทั้งบุญนิยมอื่น ๆ อีกหลากหลายศาสตร์ หลายศิลป์ ซึ่งเป็นไปได้กันมาแล้วกว่า 30 ปี

ชุมชนชาวปทุมมอโศกเป็นแค่สังคมเล็กที่ยัง ไม่ได้กว้างใหญ่ระดับประเทศ แต่คนทำงาน ไม่รับรายได้ให้แก่ตนเองไม่ว่าจากทางใดก็เป็นได้แล้ว นี่แค่ในสังคมเล็ก ๆ เป็นแค่ชุมชนเล็ก รายได้ รวมของประชากรในสังคมก็ยังไม่มียาก ทั้ง ๆ ที่ทำพาณิชย์แบบบุญนิยม ซึ่งมีวิถีคิดทวนกระแสกับ พาณิชย์แบบทุนนิยมกันคนละชั่ว ย่อมมีรายได้เข้าชุมชนไม่มากมายเหมือนทุนนิยม ก็ยังสามารถ เลี้ยงดูผู้คน เลี้ยงดูคนผู้ไม่รับรายได้ได้อย่างพอเพียง ชาวปทุมมอโศกได้พิสูจน์แล้วว่า สวัสดิการ ส่วนกลาง ของชุมชนเลี้ยงดูกันได้ เพื่อนฝูงเกื้อกูลกันและกันไว้ได้ กลุ่มเล็ก ๆ แค่นี้ยังเป็นไปได้แล้ว หากเป็นสังคมที่ใหญ่กว้างกว่านี้ มีคนที่มีภูมิและสมรรถนะสูงกว่านี้ ปริมาณคนก็มากกว่านี้ และมี องค์กรประกอบที่สมบูรณ์กว่านี้ มันก็ยิ่งเป็นไปได้ง่ายกว่า แข็งแรงกว่า ดียิ่งกว่าเป็นไหน ๆ อย่างแน่นอน

ทุกวันนี้ ชุมชนของชาวอโศกกระจายอยู่ในทุกภาคของประเทศเป็น 4 ระดับ ได้แก่ ระดับหมู่บ้าน ชุมชน กลุ่มชน และระดับชมรม เครือข่ายชุมชนชาวอโศกได้รับการยอมรับจากสังคมโดยทั่วไปว่า เป็นเครือข่ายชุมชนที่มีความเข้มแข็งที่สุดเครือข่ายหนึ่ง มีชุมชนแกนหลักอยู่ 9 แห่ง และเครือข่ายชุมชนย่อยอีกกว่า 60 แห่งทั่วประเทศ ชุมชนชาวอโศก เป็นสังคมที่เกิดขึ้นโดยเจตนา มีจุดมุ่งหมายของการรวมกลุ่มเพื่อการปฏิบัติธรรม ลดล้าง กิเลสของตน ตามแนวทางมรรคมีองค์ 8 ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางเอกของพระพุทธศาสนา หนึ่งในมรรคมีองค์ 8 คือ สัมมาอาชีพะ หมายถึง การเลี้ยงชีพชอบ กล่าวคือ ไม่ว่าจะการผลิต (ทั้งเกษตรกรรมและอุตสาหกรรมชุมชน) การให้บริการ หรือการค้าขาย จะเน้นการเลือกผลิตและบริการเฉพาะสิ่งที่จะต้องมีความคุ้มค่าต่อมนุษย์และสิ่งแวดล้อม เช่น การทำกิจกรรมธรรมชาติ ไร้อาหารพิษ ทำขยะให้เป็นปุ๋ย หรือนำกลับมาใช้ใหม่ การแปรรูปสมุนไพรในการให้บริการ และค้าขาย ก็ถือหลักขายให้มีราคาถูกที่สุด จึงถือว่าเป็นกำไรที่แท้จริง โดยถือหลักที่ว่า การให้ การเสียสละเป็นบุญ เป็นกำไรที่แท้จริงของชีวิต จึงเรียกว่า “ระบบบุญนิยม”

แนวคิดระบบบุญนิยม

“บุญนิยม” นั้นคือ ผู้เข้าใจดีจะว่า ผู้ให้ คือ ผู้มีค่า ผู้มีประโยชน์อยู่ในโลก ในสังคม จึงตั้งใจเสียสละ ให้ผู้อื่นมาก ๆ ส่วน “ทุนนิยม” คือ ผู้เข้าใจว่า ผู้ได้มา คือ ผู้มีผลประโยชน์ จึงตั้งใจเอามาให้แก่ตนมาก ๆ

“บุญนิยม” คือ ผู้ฝึกตนและเชื่ออย่างสนิทใจว่า “การเป็นผู้ได้ให้” หรือเป็นผู้เสียสละออกไปมาก ๆ นั้น เป็นความเจริญ ความประเสริฐ ของความเป็นมนุษย์ อย่างแท้จริง จึงเสียสละให้อย่างเต็มใจ หรือพยายามเป็นผู้ให้ให้บริสุทธิ์ บริบูรณ์ ส่วน “ทุนนิยม” นั้นคือ ผู้ฝึกตน และเชื่อสนิทใจว่า “การเป็นผู้ได้มา” หรือเป็นผู้สะสมไว้ เป็นของตนมาก ๆ เป็นความเจริญ ความประเสริฐ ความประสบผลสำเร็จ ของความเป็นมนุษย์

แนวคิด “บุญนิยม” นั้น ผู้แข็งแรงและมีสมรรถนะสูง จึงไม่นิยมสะสม แต่นิยมสละออก ดังนั้น ผู้มีภูมิสูง สามารถมาก ฉลาดมาก เก่งมาก ขยันมาก จึงยิ่งไม่มีมาก ไม่เอามาก มีแต่จะให้คนอื่นมาก ๆ ที่สุดเป็นผู้กล้าเสียสละ ถึงขั้นไม่ต้องมีของตัวเองตน เป็นคนจน เป็นคนทำงาน ไม่รับเงินเดือน แล้วคนในสังคมก็จะรู้ จะเห็น ความมีประโยชน์แก่ผู้อื่นแก่สังคมของผู้มีภูมิสูง สามารถมาก ฉลาดมาก เก่งมาก ขยันมาก ที่รับใช้ผู้ด้อยกว่า ในสังคมอยู่นี้ตามจริง คนในสังคม หรือประชาชน ย่อมศรัทธาเลื่อมใส เคารพบูชา ผู้มีภูมิสูง สามารถมาก ฉลาดมาก เก่งมาก ขยันมากนี้

ด้วยปัญญา คนผู้นี้ จึงชื่อว่า “นानุญ” ที่ประชาชนไว้วางใจ มีอะไรประชาชนก็จะร่วมมือ ร่วมอุปัถม์ก็จำใจ ช่วยเหลือเต็มที่เสมอ ดังนั้นระบบบุญนิยม หมายถึง กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับสิ่งต่อไปนี้

1. ทฤษฎีกำไรขาดทุนของอารยชนแท้ คือ “ได้มา เป็นบาป คือขาดทุน เสียไป เป็นบุญ คือกำไร”

2. อุดมการณ์ของบุญนิยม คือ “ขยัน กล้างาน ทนเสียดที่ หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ สวรรค์นิพพาน”

3. กำไรอารยยะ 4 ระดับ คือ **1.**ขายต่ำกว่าราคาตลาด **2.**ขายเท่าทุน **3.**ขายต่ำกว่าทุน **4.**ให้ฟรี

4. หลักการของการค้าขายในระบบบุญนิยม คือ ขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ขยันอุตสาหกรรม ประณีตประหยัด และซื่อสัตย์สุจริต

5. ละเว้นมิฉาชีพ 5 ประการ (มิฉาอาชีพ 5) คือ การ โกง ล่อลวง ตลบตะแลง ขอมมอบ ตนในทางผิด และเอาลาภแลกลาภ

6. ละเว้นสินค้าต้องห้าม 5 ประการ (มิฉาฉา 5) คือ สัตว์เป็น สัตว์ตาย อาวุธ ยาพิษ และของมีนเมา

กล่าวคือ ถ้าจะว่าด้วยแนวคิดหรืออุดมคติ ก็จริงอยู่ที่บุญนิยมกับทุนนิยม มันตรงกันข้ามหรือไปกันคนละทิศ แต่พฤติกรรมนั้น ไม่ได้เป็นศัตรู ไม่ได้เป็นคู่แข่งแย่งชิงกันเลย ออกจะร่วมกันดี ลงกันได้อย่างสนิทสนมกลมเกลียวด้วยซ้ำ เพราะบุญนิยมนั้น ประพฤติตนชอบเป็นผู้ให้ หรือพยายามสละออก ด้วยคติความเชื่อและเป็นอยู่จริง ส่วนทุนนิยม ก็ประพฤติตนชอบเป็นผู้เอา หรือพยายามหามาให้ตน ด้วยคติความเชื่อและเป็นอยู่จริง ดังนั้น คนหนึ่งให้อีกคนก็เอา ก็ไม่แย่งกันไปด้วยกันได้ สามัคคีกันดี ไม่ขัด ไม่แย้ง ไม่ทะเลาะกัน

ด้วยความจริงนี้ บุญนิยมจึงไม่ได้เกิดมาเพื่อเป็นศัตรูกับทุนนิยมแต่อย่างใด กลับเป็นมิตรที่ดีแท้ ๆ เพราะบุญนิยมนั้น ไม่ได้ไปแย่งชิงวัตถุดิบจากทุนนิยมดังกล่าว และหากชาวทุนนิยมไม่ยินดีเต็มใจ ที่จะเปลี่ยนตัวเอง มาเป็นอย่างชาวบุญนิยม ก็ไม่มีใครบังคับ เป็นเรื่องของอิสระเสรีภาพเต็มที่

ความสำเร็จของชาวพุทธกลุ่มนี้เริ่มต้นด้วยการสร้างรากฐานที่สำคัญที่สุดคือ การสร้างคนของพระภิกษุนามว่าสมณะโพธิรักษ์ คนของกลุ่มนี้จะต้องยึดมั่นในศีล ยืนหยัดในการไม่เบียดเบียนเพื่อนร่วมโลก แม้ชีวิตสัตว์ก็ไม่เอามาเป็นอาหาร ถือตนเองเป็นที่ฟังตามคำสอนของ

สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า กล่าวเป็นคณจน ทนต่อการเสียดสีทุกรูปแบบ ต้องเป็นผู้กินน้อย ใช้น้อย ยินดีแบ่งส่วนที่เหลือออกเจือจุนผู้อื่น แม้เงินที่หาเข้าชุมชนได้ ก็ต้องไม่เก็บสะสมไว้ หากแต่ต้อง สะพัดออกเพื่อสังคมให้มากที่สุด ชาวพุทธกลุ่มนี้ไม่ปฏิเสธความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีแต่ต้องนำ ความรู้นั้นมาประกอบการแก้ปัญหา ทุกคนจะต้องไม่รีรอเกี้ยวคร้านในการทำงานให้เต็มศักยภาพ และที่สุดพวกเขาปฏิเสธระบบทุนนิยม บริโภคนิยม กามนิยม และอัตตนิยม หากเชื่อมั่นในระบบ บุญนิยมในทุกกิจการที่ทำลงไป ไม่ว่าจะเป็นอุตสาหกรรมบุญนิยม พาณิชย์บุญนิยม การศึกษาบุญนิยม และการเมืองบุญนิยม

ถึงแม้ว่าแนวทางการปฏิบัติของพระสงฆ์ในแต่ละสำนักจะมีความแตกต่างกัน แต่ทุก สำนักสงฆ์ต่างล้วนแล้วแต่มีบทบาทในการที่จะเผยแผ่หลักธรรมของพระพุทธศาสนาให้แก่สังคม ภายนอก

จากแนวคิดเรื่องบทบาทพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ผู้วิจัยนำมาใช้ศึกษาเพื่อเป็น ข้อมูลถึงหลักความสัมพันธ์ระหว่างมิติทางศาสนากับประชาชน เพราะเนื่องจากสถานีวิทยุชุมชน ดังกล่าวนี้ มีจุดเริ่มต้นและจัดตั้งในสถานที่พุทธสถาน ทำให้มีหลักการดำเนินงานที่อาจจะแตกต่าง กับสถานีวิทยุชุมชนแห่งอื่น ๆ ได้

2.7 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ชาญณรงค์ โพธิ์สุขเกษม (2550) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อจุด ปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จากการวิจัยพบว่า กระบวนการสร้างให้เกิดการมีส่วนร่วมเริ่มจากการรวมตัวกันของกลุ่มคนที่มีความสนใจด้านสื่อ วิทยุชุมชน ซึ่งประกอบไปด้วยผู้นำชุมชนปฐมอโศกที่ประกอบไปด้วยสมณะและแกนนำในชุมชน ที่ใช้เครื่องส่งวิทยุกำลังส่งต่ำในการออกอากาศในชุมชนปฐมอโศกในลักษณะหอกระจายเสียง ไร้สาย โดยเน้นรายการข่าวสารเพื่อชุมชนปฐมอโศกและการเผยแผ่ธรรมะเป็นหลักอันเป็น แนวความคิดที่ทำให้กลุ่มคนกลุ่มนี้ซึ่งเป็นกระบวนการที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน วิทยุชุมชน ดังที่ กรรณิกา ชมดี (2524: 11) กล่าวถึงความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง ความร่วมมือของประชาชน ไม่ว่าจะปัจเจกบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้าร่วม รับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ต้องการ กระทำผ่านกลุ่มหรือ องค์กรเพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์และจากการที่มีกลุ่มผู้สนใจเริ่มต้นและสร้าง

ให้เกิดกระบวนการมีส่วนร่วมแล้วก็เริ่มมีการนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ให้กับแกนนำชุมชนที่อยู่ในเขต อบต. พระประโทน และมีการชักชวนให้แกนนำเหล่านั้นเข้ามามีส่วนร่วมในการคิด วางแผน และกำหนดนโยบาย และเรียนรู้ร่วมกัน รวมทั้งการชักชวนผู้ที่มีความสนใจเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต ซึ่งถือได้ว่าเป็นหัวใจของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมดังที่ ไวท์ (White 1996, อ้างถึงใน ภริตพร สุขโกศล, 2547 : 18) กล่าวว่า หัวใจสำคัญของกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วม (Participatory Communication Process) คือกระบวนการร่วมกันคิด ร่วมรับฟัง และเคารพในความคิดของผู้อื่น ตระหนักในสิทธิหน้าที่ของสมาชิกในชุมชนร่วมวิเคราะห์ประเด็นปัญหาทางสังคม แลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารซึ่งกันและกัน ตลอดจนกระบวนการร่วมกันค้นหาแนวทางและตัดสินใจร่วมกัน โดยอาศัยพื้นฐานของข้อมูลที่สมบูรณ์ แต่อย่างไรก็ตามจากการสัมภาษณ์ผู้บริหาร นักจัดการจากจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชน และสมาชิก อบต. พบว่า จุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทย์ชุมชนเกิดขึ้นและดำเนินกิจการต่อเนื่องมานอกจากจะเป็นการรวมตัวกันของแกนนำชุมชนแล้วยังพบว่ามีปัจจัยอื่น ๆ ที่มาจากนอกชุมชนที่เข้ามาส่งเสริมการดำเนินงาน ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยทางด้านงบประมาณที่ได้รับจากทางชุมชนปทุมอโศกที่เป็นฝ่ายจัดหาเครื่องส่ง ระบบการออกอากาศและสถานที่ ในขณะที่แกนนำบางส่วนได้รับการอบรมความรู้ในเรื่องสิทธิในการเป็นเจ้าของสื่อตามรัฐธรรมนูญ และแนวคิดเกี่ยวกับวิทย์ชุมชนจากสถาบันและองค์กรพัฒนาเอกชนจากภายนอกชุมชน รวมทั้งบุคลากรบางส่วนทั้งในส่วนของคณะกรรมการบริหารสถานีและนักจัดการก็มาจากบุคคลภายนอกชุมชน และยังได้รับงบประมาณสนับสนุนจากองค์การบริหารส่วนตำบล พระประโทนที่เห็นความสำคัญของสื่อชุมชน จึงสรุปได้ว่าการสร้างสื่อวิทย์ชุมชนให้สามารถดำเนินการได้ด้วยดีนั้นมีความจำเป็นที่จะต้องได้รับการสนับสนุนทั้งจากคนในชุมชนเอง สถาบัน และองค์กรพัฒนาเอกชน รวมถึงหน่วยงานของรัฐในชุมชนเอง

พัชรภรณ์ สายรัศมีเงิน (2548: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อรายการวิทย์ชุมชนปทุมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการศึกษาถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลการดำเนินงานจากการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน ผลจากการศึกษาพบว่า สถานีวิทย์ชุมชนปทุมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เริ่มก่อตั้งจากการนำของกลุ่มนักบวชปทุมอโศก มีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการเผยแพร่หลักธรรมคำสอนให้กับชุมชน ต่อมาเริ่มมีแนวความคิดที่ต้องการให้มีรายการหลากหลาย จึงได้ทำการชักชวนประชาชนทั้งภายในและภายนอกชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงาน โดยพบว่าประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานนั้นมีการสื่อสารในการเข้ามามีส่วนร่วม 2 วิธี คือ ถูกชักชวนมาและอาสาสมัครเข้ามา ทั้งนี้พบว่าประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมีความแตกต่างกัน

ในด้านอายุ อาชีพ การศึกษา เพราะทางสถานีวิทยุชุมชนต้องการตัวแทนชุมชนในทุกระดับ ซึ่งมีทั้งตัวแทนจากชุมชน ตัวแทนข้าราชการ และตัวแทนจากกลุ่มศาสนา โดยมีตัวแทนจากชุมชนมากที่สุด สำหรับในการคัดเลือกบุคลากรนั้นพบว่า ในระดับผู้จัดรายการ ทางสถานีจะเปิดโอกาสให้จากทั้งภายนอกและภายในชุมชนทุกระดับสามารถเข้ามาเป็นผู้จัดรายการได้ สามารถกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการได้ แต่ต้องปฏิบัติตามกฎ ระเบียบของทางสถานีวิทยุชุมชน แต่ในระดับคณะกรรมการจะมีการกำหนดคุณลักษณะซึ่งจะคัดเลือกบุคลากรที่มีความรู้ มีบทบาททางสังคม

การค้นคว้าเกี่ยวกับการดำเนินงานของหอกระจายข่าว ซึ่งถือว่าเป็นสื่อของชุมชนที่เกิดขึ้นก่อนวิทยุชุมชน โดยการศึกษางานวิจัยนี้จะทำให้รู้ถึงพื้นฐานความเป็นมาเริ่มแรกในการจัดทำสื่อของชุมชน ทั้งนี้ได้ศึกษาจากงานวิจัยของ สุมน โมรากุล (2539: 76-79) เรื่อง “การศึกษาแนวทางการปรับปรุงหอกระจายข่าวของชุมชน” ศึกษาเกี่ยวกับสถานภาพ ปัญหาและอุปสรรคของงบการดำเนินงาน เพื่อเป็นแนวทางในการปรับปรุงหอกระจายข่าวของชุมชน ผลการวิจัยพบว่าการดำเนินงานยังขาดหน่วยงานที่รับผิดชอบ ขาดงบประมาณ วิชาการ อุปกรณ์บุคลากร ขาดการพัฒนา ด้านเทคนิค แนวทางในการปรับปรุง ยังคงเห็นว่าให้ดำเนินการหอกระจายข่าวต่อ และควรขยายไปยังชุมชนที่ห่างไกล แต่การจัดตั้งต้องเกิดจากความต้องการของชาวบ้าน โดยมีหน่วยงานราชการให้การสนับสนุน มีสภาตำบลเป็นผู้รับผิดชอบ รวมทั้งต้องฝึกฝนทักษะให้ผู้ดำเนินงาน

จากการดำเนินงานหอกระจายข่าวนำไปสู่การพัฒนาประกอบกับกระแสปฏิรูปสื่อทำให้เกิดแนวความคิดเรื่องวิทยุชุมชน ทำให้ผู้วิจัยเกิดความคิดที่ว่าการทำงานทั้งสื่อหอกระจายข่าวและสื่อวิทยุชุมชนน่าจะมีพื้นฐานหลักการการจัดการคล้ายคลึงกันเพราะเป็นสื่อของชุมชนเช่นเดียวกัน โดย จิระวรรณ ตันกูรอนันท์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษา เรื่อง “การมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้นำชุมชนในชาวไทยภูเขา ในการจัดการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม และบทบาทของผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขา รวมทั้งปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไขปัญหาในการจัดการวิทยุชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ผู้นำชุมชนชาวไทยภูเขามีสมาชิก มีความสนใจ มีบทบาทอย่างมากในการมีส่วนร่วมในการจัดการวิทยุชุมชน แม้ว่ายังไม่เข้าใจการดำเนินงานที่ชัดเจน ปัญหาโดยส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องงบประมาณ กฎหมาย ความปลอดภัย ความรู้ความชำนาญ ซึ่งทั้งหมดนี้ต้องให้รัฐบาลเข้ามาสนับสนุน และต้องหาความรู้เพิ่มเติม และจัดตั้งสถานีในพื้นที่ที่ไม่ไกลนักเพื่อความปลอดภัย

การยืนยันว่าวิทยุชุมชนมีความสำคัญต่อกระบวนการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้นมีขึ้นในเขตกรุงเทพฯ เนื่องจากมีวิทยุที่มีรูปแบบเพื่อชุมชนเช่นเดียวกัน ดังที่ ฉัตรวรรณ วรานิชสกุล (2536) ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อแก้ไขปัญหาราจรในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา สถานีวิทยุ จส.เอฟเอ็ม. 100 เมกกะเฮิรซ์” พบว่ากระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของรายการจส.100 เกิดจากองค์กรผู้ร่วมผลิต 3 ฝ่ายคือ เจ้าหน้าที่บริษัท แปซิฟิกคอร์ปอเรชั่น จำกัด เจ้าหน้าที่ตำรวจศูนย์ควบคุมการจราจร (บก.02) และประชาชน ผู้ใช้รถใช้ถนน ซึ่งผู้ร่วมผลิต 3 ฝ่ายต่างสลับสับเปลี่ยนกันมาทำหน้าที่ในการดำเนินรายการ นำเสนอเนื้อหารายการเป็นผู้ร่วมรายการ จนกระทั่งเกิดความเข้าใจและสนองวัตถุประสงค์ร่วมกันและผลสืบเนื่องมาจากรายการ จส.100 เป็นผลดีต่อสังคมในกรุงเทพฯ โดยรวมในด้านของการยอมรับและเตรียมใจกับสภาพการจราจรที่ต้องเผชิญร่วมกัน เป็นการผ่อนคลายความเครียด นอกจากนี้ยังเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ใช้รายการเป็นเวทีแห่งการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางที่คาดว่า สังคมควรจะปฏิบัติร่วมกัน ซึ่งทำให้ผู้วิจัยได้กรอบในการอธิบายความสำคัญของสื่อวิทยุต่อการสร้างความมีส่วนร่วมในชุมชนสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้ให้มี น้ำหนักความสำคัญเพิ่มขึ้น

จากผลการวิจัยเกี่ยวกับหอกระจายข่าวในฐานะสื่อมวลชนของชุมชนที่ประสบปัญหาเพราะไม่ได้เกิดจากความต้องการของชุมชน แสดงให้เห็นว่าควรจะให้ความสำคัญกับชุมชนในฐานะเป็นผู้สื่อสาร ดังที่ดวงพร คำคุณวัฒน์และคณะ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “การพัฒนาหอกระจายข่าวสารเพื่อสนองตอบความต้องการของชุมชน” ผลจากการวิจัยพบว่าการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานหอกระจายข่าว ทำให้หอกระจายข่าวสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนได้ เพราะชุมชนรับรู้การพัฒนาตั้งแต่แรกเริ่มร่วมในการบริหารร่วมในการสื่อสาร มีส่วนในการคัดสรรคนจัดกระจายเสียง ร่วมแสดงความต้องการในด้านเนื้อหาสาระ รับรู้ถึงปัญหา ร่วมคิดหาข้อเสนอแนะทางแก้ไข ทำให้มีการปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้รับสารเป็นผู้ส่งสาร

นอกจากนี้ ทิวพร แสนเมืองจีน (2543: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน โดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา” ศึกษาแนวคิดและโครงสร้างการดำเนินงาน โครงการวิทยุชุมชน การเข้าถึงสื่อการมีส่วนร่วมของประชาชน และการบริหารจัดการด้วยตนเอง พบว่า แนวคิดของรายการวิทยุชุมชนเกิดมาจากนโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ มีคณะกรรมการ 2 ชุด ซึ่งมีปัญหาในการทำงาน

เป็นอย่างมาก ควรจะมีคณะกรรมการเพียงชุดเดียวที่มาจาก การสรรหาของประชาชน และประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการผลิตและการวางแผนแต่ไม่ได้ร่วมบริหารจัดการ

จากแผนการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมได้ในทุกระดับเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการพัฒนา ดังนั้น ภริตพร สุขโกศล (2547: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิสาหกิจชุมชน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง” พบว่า กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิสาหกิจชุมชน มี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ ผู้ส่งสาร เนื้อหาสาร ช่องทางการสื่อสาร และผู้รับสาร โดยพบว่า ผู้ส่งสารมีกระบวนการในการแสวงหาความรู้โดยพิจารณาจากกลุ่มเป้าหมาย เนื้อหาสารมี 3 รูปแบบ ได้แก่ รูปแบบรายการสัมภาษณ์ รูปแบบรายการสนทนาสลับกับเปิดเพลง และรูปแบบรายการข่าวสลับกับเปิดเพลง ซึ่งวัตถุประสงค์ในการให้ความรู้ ให้ข้อมูลข่าวสาร และให้ความบันเทิง หรือให้ความรู้ สลับความบันเทิง สำหรับด้านช่องทางการสื่อสารพบว่ามีความพร้อมทั้งด้านเทคนิค อุปกรณ์ แต่ยังไม่สามารถส่งสัญญาณครอบคลุมได้ทั่วทุกพื้นที่ ส่วนด้านผู้รับสารพบว่าส่วนใหญ่เปิดฟังรายการที่บ้าน และเปิดรับฟังในที่ทำงาน ไร่ นา สวน ซึ่งแสดงให้เห็นว่าวิสาหกิจได้สร้างระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสารง่ายกว่าสื่อประเภทอื่น ประกอบกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการสื่อสาร ได้สร้างลักษณะการสื่อสารแบบสองทาง เพราะวิสาหกิจชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาภายในชุมชนได้ เป็นสื่อกลางที่ทำให้เกิดการแสดงความคิดเห็นที่หลากหลาย ประชาชนสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

จากการที่วิสาหกิจชุมชนดำเนินการในประเทศไทยในพื้นที่แตกต่างกัน อันส่งผลให้การดำเนินงานแตกต่างกันด้วย ดังนั้น มรรยาท พงษ์ไพบูลย์ (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการรวบรวมข้อมูล เอกสารและการลงพื้นที่ที่จุดปฏิบัติการเรียนรู้ 9 แห่ง เพื่อทำการศึกษาเรื่อง “วิสาหกิจชุมชน การดำเนินงานและบทบาทเชิงคุณค่า” พบว่า การเริ่มต้นของวิสาหกิจชุมชนมีกระบวนการอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ เริ่มจากเครือข่าย เริ่มจากแกนนำ และเริ่มจากชุมชนเอง หลักการดำเนินงานควรคำนึงถึงชุมชนว่าเป็นศูนย์กลางของการดำเนินงาน จึงควรให้ชุมชนร่วมตัดสินใจเพื่อที่จะทำการดำเนินงานสอดคล้องและตอบสนองความต้องการชุมชน

การศึกษาในการดำเนินงานวิสาหกิจชุมชนครั้งนี้พบว่า เป็นจุดเริ่มต้น และสถานที่ตั้งอยู่ในเขตพุทธสถาน ซึ่งต่างจากสถานีวิสาหกิจชุมชนแห่งอื่นที่มีพระสงฆ์เข้ามา มีบทบาทในการดำเนินงาน ดังที่ รัชนพร พงษ์โสภณ (2529: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่อง “บทบาทพระสงฆ์ สื่อบุคคลใน

การชี้แนะและปลูกจิตสำนึกของประชาชนเพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น (ศึกษากรณี : พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส จ.กาญจนบุรี)” โดยศึกษาถึงการเปิดรับข่าวสารของพระสงฆ์และการเผยแพร่ข่าวสารที่ได้รับเพื่อปลูกฝังให้กับประชาชนพบว่า พระสงฆ์ติดตามข่าวสารต่าง ๆ จากหนังสือพิมพ์และวิทยุกระจายเสียงมากที่สุด โดยส่วนใหญ่จะอ่านหนังสือพิมพ์ทุกวัน ข่าวสารที่เปิดรับจะเป็นข่าวสารเกี่ยวกับการพัฒนาในด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม ในกรณีข่าวสารจากแหล่งข่าวไม่เหมือนกันจะเลือกเชื่อข่าวสารจากหนังสือพิมพ์มากที่สุด และพระสงฆ์ส่วนใหญ่จะนำข่าวสารที่ได้เปิดรับมานั้นไปใช้ประโยชน์ในการชี้แนะอบรมสั่งสอนคนในชุมชน โดยเลือกวิธีการสื่อสาร 4 แบบ คือ การสื่อสารแบบเผชิญหน้า การสื่อสารสองขั้นตอน การสื่อสารหลายขั้นตอน และการสื่อสารโดยใช้สื่อมวลชน ซึ่งพระสงฆ์ส่วนใหญ่เห็นว่าพระสงฆ์จำเป็นต้องมีบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น และเห็นด้วยว่า การเลือกใช้วิธีการสื่อสารมีความจำเป็นและมีผลต่อการเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชนในบทบาทในการพัฒนาท้องถิ่น

นอกจากนี้ คณิงนิตย์ จันทบุตร (2532: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย” พบว่า คุณค่าของพระพุทธศาสนาในอดีตสูงมาก แต่มาเริ่มทรุดต่ำในยุคที่มีการรับวัฒนธรรมตะวันตก จึงเป็นสาเหตุทำให้เกิดการปฏิรูปศาสนาจนเกิดสำนักสงฆ์หลายสำนัก โดยมีจุดมุ่งหมายให้พระพุทธศาสนากลับมาเป็นศูนย์กลางร่วมศรัทธา แต่แนวทางการปฏิบัติของแต่ละสำนักมีความแตกต่างกันออกไป ซึ่งอยู่กับความถนัด ความสามารถของเจ้าสำนักแต่ละสำนัก ซึ่งปัจจุบันนี้พบว่าสถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาดีขึ้น คนหนุ่มสาวและเยาวชนเริ่มศึกษาหลักธรรม และเห็นว่าวิธีการแก้ไขปัญหาสังคมคือการยึดถือพระพุทธศาสนาเป็นแกนนำทางจิตใจ

งานวิจัยของอนันต์ วิริยะพินิจ (2529: บทคัดย่อ) ศึกษาเรื่อง “บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน” ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทพระสงฆ์ไทยในอดีตถึงปัจจุบันและบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน พบว่าสังคมไทยในอดีตมีความสัมพันธ์ระหว่างสถาบันศาสนาและชุมชนยอมรับศาสนธรรมเป็นตัวกำหนดคุณค่าทางจริยธรรมในสังคม ทำให้สถาบันสงฆ์เป็นศูนย์กลางของชุมชนมีพระสงฆ์เป็นผู้นำ แต่ในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงรับอารยธรรมตะวันตกเข้ามาตลอดจนนโยบายรัฐที่เข้ามามีบทบาท ทำให้บทบาทพระสงฆ์ได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นแค่ผู้นำด้านพิธีกรรม สำหรับในด้านบทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชนนั้นเห็นว่ายังมีความหวังที่สถาบันสงฆ์จะกลับมามีบทบาททางสังคมได้ ถ้าภาคประชาชนและภาครัฐให้การสนับสนุนเสริมสร้างความเข้มแข็งของสถาบันสงฆ์ทั้งในด้านจริยธรรมและวิชาการ

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ (2542) ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ” พบว่า ปัจจัยโครงสร้างการเป็นเจ้าของระบบการควบคุมและระบบตลาด เป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รายการวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยสถานที่รัฐเป็นเจ้าของจะมีรูปแบบรายการ ส่วนใหญ่เป็นรายการพูดคุยและรายการข่าว ส่วนเนื้อหาเป็นข้อมูลข่าวสารและความเป็นจริง ในขณะที่สถานที่ที่มีโครงสร้างเป็นระบบทวิภาค คือ รัฐหรือรัฐวิสาหกิจเป็นเจ้าของ แต่ให้ บุคคลภายนอกบริหาร จะมีรูปแบบและเนื้อหารายการเป็นโฆษณาสินค้าและบริการ เพราะจะมี แหล่งรายได้จากการโฆษณาสินค้าและบริการที่มุ่งแสวงผลประโยชน์ทางธุรกิจและยังพบว่า ไม่ว่า สถานีวิทยุท้องถิ่นจะมีโครงสร้างในลักษณะใดก็ตาม รูปแบบและเนื้อหารายการก็มีการกระจุกตัว ขาดความสมดุล และไม่มีความเป็นท้องถิ่น ผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัจจัยเชิงโครงสร้างการเป็น เจ้าของ ระบบการควบคุม ระบบตลาด และปัจจัยด้านอื่น ๆ มีผลในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รายการของวิทยุท้องถิ่นทั้งสิ้น ดังนั้นจึงเป็นแนวทางในการศึกษาต่อว่าจังหวัดที่ตั้งอยู่ในภูมิภาคที่ แตกต่างกันไปจะมีเหตุปัจจัยใดบ้างที่มีส่วนในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหาบ้าง

ประภากร ดลกิจ (2544) ศึกษาเรื่อง “การวิเคราะห์การจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน “สร้างสรรค์จันทร์บุรี” พบว่ารายการสร้างสรรค์จันทร์บุรีเป็นรายการที่อยู่ภายใต้โครงสร้างของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดจันทร์บุรี โดยมีโครงสร้างจำแนกเป็น 3ระยะ คือ

1. ระยะทดลอง ดำเนินงานโดย คณะกรรมการบริหารที่เป็นตัวแทนชาวบ้าน คณะกรรมการที่ปรึกษา และช่างเทคนิคของสถานี
2. ระยะดำเนินงานจริงช่วงแรก ดำเนินงานโดย คณะกรรมการบริหารที่เป็นตัวแทน ภาครัฐ คณะกรรมการที่ปรึกษา และฝ่ายรายการของสถานี
3. ระยะดำเนินงานจริงช่วงสุดท้าย ดำเนินงานโดย ตัวแทนภาครัฐ 2 คน และช่างเทคนิคของสถานี

ผลการวิจัยพบว่า หลังจากดำเนินรายการไปได้ 5ปี รายการได้ยุติลงด้วยเหตุปัจจัยจาก นโยบายสถานีที่ไม่สนับสนุนการดำเนินงานโดยการลดเวลาลงเรื่อย ๆ และเจ้าหน้าที่สถานีไม่เป็นที่เล็งในการดำเนินรายการ ปัจจัยด้านงบประมาณที่สถานีไม่มีให้ ปัจจัยด้านบุคคลที่เข้ามาเป็น คณะกรรมการบริหารไม่มีความรู้ด้านวิทยุ และไม่เข้าร่วมในการประชุม รวมทั้งไม่หาตัวแทนเข้ามา มีส่วนร่วมในคณะกรรมการอย่างต่อเนื่อง จึงเป็นแนวทางให้กับรายการวิทยุเพื่อชุมชน “ได้ฟ้าสีคราม” ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดระยอง ว่ามีปัจจัยใดบ้างที่เกี่ยวข้องกับ การบริหารงานในรายการวิทยุเพื่อชุมชน

วิระวรรณ ยังกิจการ (2545) ศึกษาการมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุเพื่อชุมชนของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทยจังหวัดน่าน รวมทั้งศึกษาการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนจังหวัดน่าน เพื่อ ค้นหาความต้องการร่วมกันในการกำหนดรูปแบบ เนื้อหา และวิธีการดำเนินรายการวิทยุชุมชน โดยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์เจาะลึก ศึกษาเอกสาร การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมและการจัดประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 3 ชุมชนในจังหวัดน่าน

ผลการศึกษา พบว่ารูปแบบรายการ เป็นรูปแบบนิตยสารทางอากาศ และรูปแบบรายการสัปดาห์ เนื้อหารายการเน้นการให้ข้อมูลข่าวสารท้องถิ่น ให้ความรู้ด้านการเกษตร การประกอบอาชีพ สุขภาพ สิ่งแวดล้อม การศึกษา วัฒนธรรมท้องถิ่น กฎหมาย เศรษฐกิจ ปัจจัยเชิงโครงสร้างในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา แบ่งออกเป็น 2 ปัจจัย คือ 1. ปัจจัยภายในสถานี คือ นโยบายของกรมประชาสัมพันธ์ งบประมาณ และบุคลากรของสถานี 2. ปัจจัยภายนอกสถานี คือ ภูมิประเทศ ประชากร วัฒนธรรม อาชีพ ศาสนา เศรษฐกิจ ความสัมพันธ์ทางสังคม วิถีชีวิต การรวมกลุ่ม

ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมโดยการโทรศัพท์ ส่งจดหมาย บอกผ่านผู้ดำเนินรายการเข้ามาในรายการ และส่วนผลิตรายการเข้ามามีส่วนร่วมทุกขั้นตอนตั้งแต่การกำหนดประเด็นเนื้อหาประจำวัน จนถึงการผลิตรายการออกอากาศ การกำหนดนโยบายบริหารนั้น คณะกรรมการเป็นผู้กำหนดให้สมาชิกดำเนินรายการภายใต้กรอบของคณะกรรมการบริหารชมรมที่ตั้งไว้ รูปแบบเนื้อหาตอบสนองความต้องการแล้วและประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตั้งคณะกรรมการทางงบประมาณ หาสถานที่ตั้ง

อรวรรณ ปิลันธน์โอวาท (2544) ศึกษาการสื่อสาร การมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชน จังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง โดยวิจัยจากเอกสารและการวิจัยเชิงสำรวจโดยการสัมภาษณ์เจาะลึกและการสัมภาษณ์กลุ่ม การวิจัยได้เก็บข้อมูลภาคสนามเป็น 2 ระยะ ในทั้ง 2 จังหวัด ผลการศึกษาพบว่า การสื่อสาร การมีส่วนร่วม และความพึงพอใจของประชาชนต่อวิทยุชุมชนยังสามารถพัฒนาไปได้อีกมาก การสื่อสารของประชาชนจากระดับล่างสู่บน คือ ผู้บริหารประเทศยังติดขัดด้วยกฎหมายและแผนแม่บทที่สนับสนุนและรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชน ยังไม่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญมาตรา 39, 40, 41 และความพึงพอใจของประชาชนต่อวิทยุชุมชนยังไม่อยู่ในระดับที่จะประเมินได้ว่าเป็นความสำเร็จแท้จริง ชาวบ้านที่วิทยุชุมชนมุ่งไปให้ถึงยังไม่รับฟังวิทยุชุมชน การพัฒนาวิทยุชุมชนต้องเน้นเนื้อหาของภูมิปัญญา ตระหนักถึงคุณค่าของวัฒนธรรมท้องถิ่น ความสำคัญของเครือข่าย การเน้นย้ำการเชื่อมโยงของการพึ่งตนเอง การพึ่งพากัน

ของสังคม ชุมชนเข้มแข็งของประชาสังคมซึ่งเป็นจุดหมายที่วิทยุชุมชนในแต่ละจังหวัดพยายามก้าวไปให้ถึงแม้ว่าต้องใช้เวลาและความตั้งใจจริง

ศาลีนา นิ่มตระกูล (2543) ศึกษาวิธีการดำเนินงานในการผลิตรายการ รูปแบบในการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาชาวเขา 6 ภาษา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.เชียงใหม่ รวมทั้งศึกษาถึงการมีส่วนร่วมของผู้ฟังชาวเขา และความสอดคล้องระหว่างรูปแบบในการนำเสนอ และเนื้อหารายการ กับความต้องการและการใช้ประโยชน์ของผู้ฟังชาวเขา โดยการศึกษาเอกสารและเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม

ผลการศึกษาพบว่า ในระยะแรกที่เริ่มทำการกระจายเสียงนั้น มีเนื้อหารายการที่เน้นในเรื่องของข่าวสารจากทางราชการเป็นส่วนใหญ่ นอกเหนือจากนั้นจะเป็นเนื้อหาที่เป็นความรู้โดยทางรายการจะได้รับบทความที่ใช้ในการออกอากาศจากหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้เนื่องจากรัฐบาลต้องการใช้รายการเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเชิงบังคับคนจากฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ที่ไม่หวังดีต่อประเทศไทย แต่นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2532 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน นโยบายในการดำเนินรายการได้เปลี่ยนแปลงไปเป็นมุ่งยกระดับและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนชาวเขา

ส่วนการศึกษามีส่วนร่วมของผู้ฟังชาวเขานั้น พบว่า สถานีฯ ยังไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมในรายการวิทยุภาคภาษาชาวเขาโดยตรง คือ ในรูปแบบของคณะกรรมการดำเนินงาน แต่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ฟังชาวเขาเข้ามามีส่วนร่วมโดยทางอ้อมด้วยการมีปฏิริยาตอบกลับมายังรายการ ทางจดหมาย โทรศัพท การมาเยี่ยมชมสถานี และการเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางสถานีจัดขึ้น นอกจากนี้ ยังได้เปิดโอกาสให้ผู้ประกาศชาวเขาทั้ง 6 ภาษา เข้าร่วมประชุมกำหนดผังรายการ รูปแบบการนำเสนอ และเนื้อหาของรายการ โดยถือว่าผู้ประกาศชาวเขาทั้ง 6 ภาษา เป็นตัวแทนของผู้ฟังชาวเขาในระดับหนึ่งและทางสถานีฯ ยังมอบหมายให้ผู้ประกาศชาวเขาเป็นผู้เขียนบทความและคัดเลือกเนื้อหาในการออกอากาศด้วยตนเองเพื่อให้ตรงกับความต้องการของผู้ฟังชาวเขามากที่สุด

อังคณา พรหมรักษา (2543) ศึกษาลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมใช้สื่อวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ เพื่อวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม และเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อศักยภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ ในการสื่อสารเพื่อการพัฒนาคนและสังคม โดยศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพ

ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบของการใช้สถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จ.กาฬสินธุ์ ทั้ง 3 สถานี มีการกระจายข้อมูลข่าวสารระหว่างแหล่งผู้ทำการสื่อสารจากส่วนกลางและผู้ทำการสื่อสารระดับท้องถิ่นในอัตราส่วนที่ใกล้เคียงกัน รูปแบบของรายการประเภทรายการข่าวประจำวัน รายการสาระความรู้ รายการเพลงและโฆษณา โดยรวมของทั้ง 3 สถานีเป็นเนื้อหาที่มุ่งกลุ่มผู้ฟังระดับประเทศ

สำหรับรูปแบบและเนื้อหารายการที่เกี่ยวข้องกับผู้ฟังในระดับท้องถิ่น ได้แก่ ข่าวบริการประชาชน การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์โครงการเป็นส่วนใหญ่ สำหรับการแสดงออกซึ่งศักยภาพของการเป็น สถานีวิทยุท้องถิ่นในแง่หลักการทั้ง 3 สถานี ได้กำหนดนโยบายให้สอดคล้องกับบทบัญญัติแห่ง กฎหมายไว้อย่างชัดเจน แต่ในแง่ปฏิบัติลักษณะ โครงสร้างและวัฒนธรรมในการทำงานของแต่ละ องค์กรยังไม่พร้อมที่จะกระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปสู่ส่วนท้องถิ่นอย่างแท้จริง

นาฏยา เสวกแก้ว (2541) ศึกษาบทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์ สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ โดยศึกษาข้อมูลจากการวิเคราะห์เนื้อหารายการที่ผลิตและ ออกอากาศโดยสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จ.ชลบุรี และรายการซันไชน์ เรดิโอ ออกอากาศทางสถานีวิทยุองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย เมืองพัทยา และการสัมภาษณ์ แบบเจาะลึกผู้รับสาร และผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการวิทยุ

ผลการศึกษาพบว่า บทบาทวิทยุท้องถิ่นในฐานะสื่อมวลชน สามารถแบ่งได้เป็น 2 ระดับ คือ บทบาทหน้าที่ในระดับพื้นฐาน เป็นบทบาทที่ใช้ทรัพยากรในการดำเนินไม่มาก และปัจจุบัน สื่อมวลชน มีการกระทำอยู่พอสมควร ได้แก่ บทบาทในการให้ข่าวสาร การให้ความรู้ การสร้าง จิตสำนึก และการให้แนวทางปฏิบัติ การให้ความร่วมมือ อีกระดับหนึ่งคือ บทบาทหน้าที่ที่สูงขึ้น เป็นบทบาทที่ต้องใช้ทรัพยากรในการดำเนินการมากกว่าบทบาทพื้นฐาน ซึ่งเป็นบทบาทที่ สื่อมวลชนโดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิทยุกระจายเสียงยังไม่ค่อยกระทำ ได้แก่ การเฝ้าระวัง การให้ สถานภาพ การเสนอแนวคิดในการแก้ปัญหา การเป็นแกนนำในการปฏิบัติ และการเป็นเวทีให้ ประชาชนแสดงความคิดเห็นย้อนกลับ

บทที่ 3

ระเบียบวิธีวิจัย

ในการวิจัยเรื่อง กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการมุ่งศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนและผลการดำเนินงาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (**Qualitative Research**) เพื่อศึกษาข้อมูลด้านการสร้างการมีส่วนร่วม ความเป็นมาในการเข้ามามีส่วนร่วม บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ ความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม คุณสมบัติของคณะกรรมการ และผู้จัดรายการ การบริหารจัดการ โครงการบริหารงาน สัดส่วนประเภทเนื้อหารายการ ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงาน เพื่อให้ได้ข้อมูลประเด็นต่าง ๆ สำหรับการตอบปัญหาการวิจัย ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

31 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

32 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

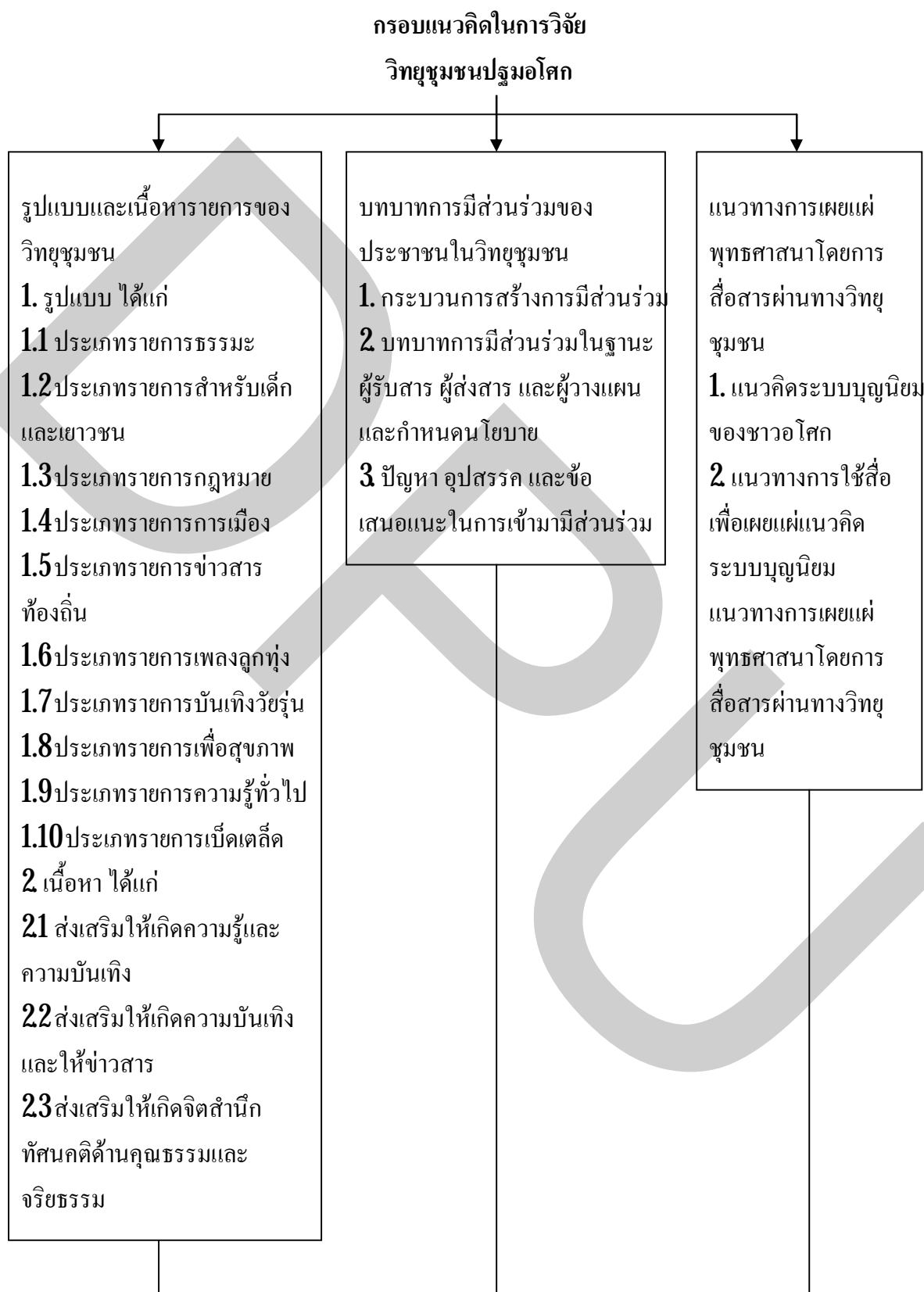
33 การเก็บรวบรวมข้อมูล

34 การวิเคราะห์ข้อมูล

35 การนำเสนอข้อมูล

ตารางที่ 31 โครงสร้างวัตถุประสงค์และความสัมพันธ์ของแนวคิด/ทฤษฎีและวิธีการดำเนินการ

วัตถุประสงค์	แนวคิด/ทฤษฎี	ระเบียบวิธีวิจัย	
		กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย	วิธีการวิจัย
1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	1. แนวคิดเรื่องชุมชน 2. แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน 3. แนวคิดเรื่องรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุชุมชน	1. คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน 2. อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน	1. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 2. การสังเกตแบบมีส่วนร่วม 3. วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ 31. ฟังรายการ 32. เทปรายการ
2. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม	1. แนวคิดเรื่องชุมชน 2. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน 3. แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน 4. แนวคิดเรื่องการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชน	1. คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน 2. อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน 3. ชาวบ้านในพื้นที่	1. วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก 2. วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม 3. วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ 31. แผ่นพับ 32. วารสาร 33. ประกาศ
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชนของนักบวชในปฐมอโศก	1. แนวคิดเรื่องชุมชน 2. แนวคิดเรื่องวิทยุชุมชน 3. แนวคิดเรื่องการสื่อสารชุมชน 4. แนวคิดเรื่องบทบาทของพระสงฆ์ในสังคมสังคมไทย	1. คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน 2. นักบวชชาวปฐมอโศก	1. วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม 2. วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร ได้แก่ 31. หนังสือ 32. วารสาร 33. เทปรายการ

ภาพที่ 31 ภาพแสดงกรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

31 การกำหนดกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน , อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน , ชาวบ้านในพื้นที่ และนักบวชชาวปทุมธานี โดยผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมายจำนวน 22 คน ประกอบด้วย

กลุ่มที่ 1 คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน จำนวน 6 คน

ชื่อ - สกุล	บทบาทหน้าที่	อาชีพ
1. สมณะบินแก้ว อธิธรรมา	ที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชน	นักบวชชาวปทุมธานี
2. นายอนุชิต สิริสุวรรณ	ประธานสถานีวิทยุชุมชน	ทนายความ
3. นายปรีดา สยมพุก	รองประธานฝ่ายเทคนิค	ธุรกิจส่วนตัว
4. นายสิทธิชัย คุ้มอนุวงศ์	รองประธานฝ่ายกระจายเสียง	ข้าราชการครู
5. นางวารภรณ์ ดาวเจริญ	รองประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์	ข้าราชการอบต.
6. นายบรรจบ มุสิกสุนทร	รองประธานฝ่ายอำนวยการ	ทนายความ

กลุ่มที่ 2 อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน จำนวน 8 คน

ชื่อ - สกุล	บทบาทหน้าที่	อาชีพ
1. นายประสิทธิ์ ศรีพรหม	หัวหน้าแผนกควบคุมเสียงและอาสาสมัครจัดรายการยังมีประโยชน์มาก	ผู้ปฏิบัติธรรมปทุมธานี
2. นายศุภสิทธิ์ ปิยะบุญกาญจน์	หัวหน้าแผนกจัดผังรายการและอาสาสมัครจัดรายการทนายพบชาวบ้าน	ทนายความ
3. นายสมชาย ปิ่นทองดี	หัวหน้าแผนกสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์และอาสาสมัครจัดรายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปทุม	ธุรกิจส่วนตัว
4. นางขวัญใจ สามเพชรเจริญ	เจ้าหน้าที่ดำเนินรายการและผู้จัดรายการชาวบ้านพบชาวบ้าน	ข้าราชการอบต.
5. นางสาวสุกัญญา ประยูรศรี	เจ้าหน้าที่ต้อนรับและอาสาสมัครจัดรายการขึ้นชีวิต	พนักงานบริษัท
6. นางสาวพนารัตน์ ตันท์ไพบูลย์	เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์และอาสาสมัครจัดรายการรวมพลังสร้างสุข	ข้าราชการสาธารณสุข
7. นายเมทินี บุญรอด	เจ้าหน้าที่กฎหมายและอาสาสมัครจัดรายการทนายพบชาวบ้าน	ทนายความ
8. นางสาวช่วยบุญ จันทร์รักษา	เจ้าหน้าที่การเงินและอาสาสมัครจัดรายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง	ผู้ปฏิบัติธรรมปทุมธานี

กลุ่มที่ 3 ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เข้ามามีส่วนร่วมโดยการรับฟังรายการวิทยุชุมชนปฐมอโศกเพียงอย่างเดียว จำนวน 5 คน

1. นางสาวมนตรา ลักษณะ ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท
2. นายปรีดา อรุณวงศ์ ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท
3. นางอารยา ภิรมย์ ปัจจุบันประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว
4. นายชยพล ห่องอยู่ ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร และเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน
5. นายวิรัตน์ รัตนวงศ์ไชยา ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพิธีกรตามงานต่าง ๆ

กลุ่มที่ 4 นักบวชชาวปฐมอโศก ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิทยุชุมชนปฐมอโศก จำนวน 3 คน

1. สมณะ-binแก้ว อธิภาโว ดำรงอยู่ในสมณะเพศ ระยะเวลา 8 ปี
2. สมณะเพื่อพุทธ ชินโร ดำรงอยู่ในสมณะเพศ ระยะเวลา 8 ปี
3. สมณะเสียงศีล ชาตะวโร ดำรงอยู่ในสมณะเพศ ระยะเวลา 8 ปี

3.2 การกำหนดเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย

- 3.21 การบันทึกวิดีโอและการถ่ายภาพ เพื่อนำมาใช้เป็นภาพประกอบในวิทยานิพนธ์
- 3.22 การอัดเทป เพื่อช่วยให้รายละเอียดที่ได้จากการสัมภาษณ์มีความถูกต้องและชัดเจน
- 3.23 การจดบันทึก เพื่อใช้จดบันทึกเนื้อหาจากการสังเกต
- 3.24 ประเด็นคำถาม เพื่อใช้ประกอบการสัมภาษณ์ พูดคุย อย่างไม่เป็นทางการ

3.3 การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ

3.31 วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการเก็บข้อมูลเพื่อศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงาน ความเป็นมาในการเข้ามามีส่วนร่วม บทบาทหน้าที่ ความรับผิดชอบ ความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วม ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการดำเนินงาน โดยทำการเก็บข้อมูลจากประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งเป็นคณะกรรมการและอาสาสมัครจัดรายการ จำนวน 6 คน

332วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) เป็นการรวบรวมข้อมูลเบื้องต้นเพื่อศึกษาเกี่ยวกับผังรายการ สภาพแวดล้อมทั่วไปของชุมชนปทุมมอ โศก ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน โครงสร้างการบริหารงาน วัตถุประสงค์ แนวคิด นโยบาย กฎเกณฑ์ระเบียบในการดำเนินงาน เอกสารจากห้องสมุดปทุมมอ โศก

333วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ

333.1 ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ที่รับฟังรายการวิทยุชุมชนปทุมมอ โศกเพียงอย่างเดียว จำนวน 5 คน ประกอบด้วย

1. นางสาวนตรา ลักษณะ ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท
2. นายปรีดา อรุณวงศ์ ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพนักงานบริษัท
3. นางอารยา กิรมย์ ปัจจุบันประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว
4. นายชยพล ห้องอยู่ ปัจจุบันประกอบอาชีพเกษตรกร และเป็นประธานกองทุนหมู่บ้าน
5. นายวิรัตน์ รัตนวงศ์ไชยา ปัจจุบันประกอบอาชีพเป็นพิธีกรตามงานต่าง ๆ

333.2 สัมภาษณ์กลุ่มซึ่งเป็นนักบวชชาวปทุมมอ โศก ที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยการริเริ่มการก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชน จำนวน 3 คน

1. สมณะ-binแก้ว อธิภาโว ดำรงอยู่ในสมณะเพศ 8 ปี ระยะเวลา 8 ปี
2. สมณะเพื่อพุทธ ชินธโร ดำรงอยู่ในสมณะเพศ 8 ปี ระยะเวลา 8 ปี
3. สมณะเสียงศีล ชาตะวโร ดำรงอยู่ในสมณะเพศ 8 ปี ระยะเวลา 8 ปี

334การสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) ด้วยการเข้าไปศึกษาและมีส่วนร่วมในการจัดรายการวิทยุ โดยผู้วิจัยจะใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วมด้วยการพูดคุยและสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้ฟังที่โทรศัพท์เข้ามาขอเพลงหรือพูดคุยสนทนาในรายการ

เพื่อความชัดเจนในการทำวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มีการกำหนดกรอบในการหาข้อมูล เพื่อตอบปัญหาวิจัย ดังนี้

1. รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปทุมมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

- 1.1. รูปแบบรายการ
- 1.2. เนื้อหารายการ

2 บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชนปทุมอโศก ตำบลพระประโทน
อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

21. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

22. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร

23. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

3. นักบวชในปทุมอโศกมีแนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุ
ชุมชน

31. แนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก

32. แนวทางการใช้สื่อเพื่อสื่อสารแนวคิดระบบบุญนิยม

33. แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

สำหรับแนวคำถามในการสัมภาษณ์แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดการวิทยุชุมชน

1. ความเป็นมาในการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปทุมอโศก

2. สาเหตุที่ทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

3. แนวทางส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

4. ระดับการให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม

- ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร

- ระดับการเข้าไปมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

5. การเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนต่อวิทยุชุมชนที่ผ่านมา

6. ประโยชน์ที่ได้รับจากการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อวิทยุชุมชน

7. ปัญหาและอุปสรรคในการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีต่อวิทยุชุมชน

8. หลักการบริหารจัดการ

- นโยบาย โครงสร้าง การบริหารงาน กฎ ระเบียบ กติกาในการดำเนินงาน

- การคัดเลือกบุคลากร การแต่งตั้งและกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ

- วิธีการสื่อสาร การหาบทสรุป ข้อตกลงการดำเนินงาน

- การจัดสรรงบประมาณ

- การบริหารงานของคณะกรรมการต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชน

- ปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ในการบริหารจัดการ

กลุ่มที่ 2 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน

1. ความเป็นมาในการเข้ามามีส่วนร่วม
2. ตำแหน่งและหน้าที่ความรับผิดชอบในปัจจุบัน
3. ระดับความสามารถในการเข้ามามีส่วนร่วมนอกจากการเป็นอาสาสมัครจัดรายการ
4. การฝึกอบรมด้านวิทยุชุมชน การจัดรายการวิทยุ หรือหลักสูตรที่เกี่ยวข้อง
5. วัตถุประสงค์และรูปแบบการจัดรายการต่อการตอบสนองความต้องการของชุมชน
6. วิธีการในการให้ผู้ฟังหรือประชาชนทั่วไปเข้ามามีส่วนร่วมในรายการ
7. สิ่งที่ประชาชนหรือผู้ฟังต้องการ เมื่อเข้ามามีส่วนร่วมกับรายการ
8. วิธีการสำรวจความต้องการ ความคิดเห็นของผู้ฟัง และการนำข้อมูลเหล่านั้นกลับมาปรับปรุงปฏิบัติ
9. ประชาชนและภาครัฐกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน
10. ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการดำเนินงาน

กลุ่มที่ 3 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มผู้รับฟังรายการ

1. การติดต่อและติดตามฟังรายการวิทยุชุมชน
2. ความสนใจในการฟังวิทยุกระแสหลักเปรียบเทียบกับการรับฟังวิทยุชุมชน
3. รายการวิทยุชุมชนกับการตอบสนองความต้องการของชุมชน
4. การได้รับทราบข่าวสาร หรือปัญหาต่าง ๆ ในชุมชน โดยผ่านทางรายการฟังรายการของวิทยุชุมชน
5. รายการวิทยุชุมชนกับการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร หรือแก้ไขปัญหาของชุมชน
6. ข้อเสนอแนะของผู้ฟังที่มีต่อการจัดรายการวิทยุชุมชน
7. ความคิดเห็น ความเข้าใจ และความสนใจ ในการเผยแพร่พุทธศาสนาตามแนวคิดระบบบุญนิยม โดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

กลุ่มที่ 4 ประเด็นคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์กลุ่มนักบวชชาวปทุมมอโศก

1. ความเป็นมาในการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปทุมมอโศก
2. ความเป็นมาในการเข้ามามีส่วนร่วม
3. บทบาทของนักบวชชาวปทุมมอโศกที่มีต่อสังคม
4. ความคิดเห็นของผู้นำชุมชนต่อการมีวิทยุชุมชน
5. เหตุผลและความจำเป็นในการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

6 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

7 แนวทางการใช้สื่อเพื่อสื่อสารแนวคิดระบบบุญนิยม

8 การให้ความสำคัญกับการเผยแพร่พุทธศาสนาตามแนวคิดระบบบุญนิยม โดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

9 ผลตอบรับของผู้ฟังที่มีต่อการเผยแพร่พุทธศาสนาตามแนวคิดระบบบุญนิยม โดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

10 แนวโน้มในอนาคตของการเผยแพร่พุทธศาสนาตามแนวคิดระบบบุญนิยม โดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

34 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้มีขั้นตอนต่าง ๆ ดังนี้

341 ศึกษาข้อมูลที่ได้รวบรวมจากการเก็บข้อมูล ทั้งเอกสาร การสัมภาษณ์ และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม เพื่อนำมาวิเคราะห์

342 ประเด็นในการวิเคราะห์ข้อมูลประกอบด้วย

1. รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

1.1 รูปแบบรายการ

1.2 เนื้อหารายการ

2. บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2.1 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

2.2 บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

2.3 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม

3. นักบวชในปฐมอ โศกมีแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

3.1 แนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก

3.2 แนวทางการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยม

3.3 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

35 การนำเสนอข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูลการวิจัย ดังนี้

บทที่ 4 ผู้วิจัยได้นำเสนอข้อมูล โดยแบ่งเป็น 3 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผู้วิจัยวิเคราะห์และนำเสนอในด้าน โครงสร้าง รูปแบบและเนื้อหารายการของ สถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ข้อมูลจากการสำรวจ เอกสารผังรายการที่ออกอากาศและจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครจัดรายการของทางสถานี โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) เพื่ออธิบายและวิเคราะห์ในด้านรูปแบบและ เนื้อหารายการ การจัดวางผังรายการ รายการและระยะเวลาในการออกอากาศ สัดส่วนของรายการ สัดส่วนระยะเวลาในการออกอากาศต่อประเภทรายการ และรายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแผ่ แนวคิดระบบบุญนิยม

ตอนที่ 2 ผู้วิจัยอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับบทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน ความเป็นมาในการเข้ามามีส่วนร่วม บทบาทหน้าที่ และระดับความสามารถในการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยจะศึกษาเฉพาะประชาชนที่ผู้ฟัง อาสาสมัครจัดรายการ และคณะกรรมการ โดยแบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือ 1. ระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (Audience) 2. ระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (Sender/Producer) และ 3. ระดับการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและ กำหนดนโยบาย (Policy Planner) ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ชาวบ้านในพื้นที่ อาสาสมัครจัดรายการ และคณะกรรมการของทางสถานี โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) เพื่ออธิบายให้ทราบถึงลักษณะการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชน ปัญหา อุปสรรค และ ข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม

ตอนที่ 3 ผู้วิจัยอธิบายเกี่ยวกับแนวทางการเผยแผ่ศาสนา แนวคิดระบบบุญนิยมของชาว อโศก และแนวทางการใช้สื่อเพื่อสื่อสารแนวคิดระบบบุญนิยม ข้อมูลจากการค้นคว้าเอกสาร และ จากการสัมภาษณ์นักบวชชาวอโศก โดยใช้วิธีการพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Descriptive) เพื่อ อธิบายให้ทราบถึงแนวทางการเผยแผ่ศาสนา และลักษณะของแนวคิดระบบบุญนิยม โดยการ สื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

บทที่ 4

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิद्यุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
2. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิद्यุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิद्यุชุมชนของนักบวชในปฐมอ โศก

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยดำเนินการเก็บข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) , วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) , วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) หลังจากที่ผู้วิจัยได้ข้อมูลทั้งหมดมาแล้วนั้น ผู้วิจัยได้ศึกษาและตอบปัญหานำวิจัย โดยจะนำเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนา

ผู้วิจัยได้แบ่งการนำเสนอผลการวิจัยออกเป็น 3 ตอน ดังต่อไปนี้

4.1 ตอนที่ 1 รูปแบบและเนื้อหารายการของวิद्यุชุมชนปฐมอ โศก

- 4.1.1 การจัดวางผังรายการในการออกอากาศ
- 4.1.2 สัดส่วนของรายการ
- 4.1.3 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการ
- 4.1.4 รายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยม

42 ตอนที่ 2 บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यุชุมชน

421 ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน

422 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

423 โครงสร้างการบริหารงาน

424 การดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน

42.5 บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

426 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม

43 ตอนที่ 3 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนา

431 แนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก

432 แนวทางการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยม

433 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนา โดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

41 ตอนที่ 1 รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมมโศก

41.1 การจัดวางผังรายการในการออกอากาศ

ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาและประมวลข้อมูลจากเอกสาร ผังรายการ เทปรายการ และพิจารณาประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์ ผลจากการศึกษาพบว่า นอกจากคณะกรรมการที่ร่วมดำเนินงานแล้ว ยังมีกลุ่มอาสาสมัครจัดรายการ ที่มีบทบาทในการทำหน้าที่เป็นผู้ประกาศและจัดรายการออกอากาศ ซึ่งมีขอบเขตในการดำเนินงานที่ชัดเจน โดยส่วนใหญ่แล้วคณะกรรมการจะไม่ค่อยได้เข้าไปทำการปรับเปลี่ยนผังรายการ และกำหนดตัวอาสาสมัครรายการ เนื่องจากมีการกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง ซึ่งเป็นระยะเวลาที่ค่อนข้างนาน คณะกรรมการจึงตกลงให้ท่านสมณะบินแก้ว อธิธรรมาวาส ที่ปรึกษาและผู้ดูแลสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้กลั่นกรองในเบื้องต้น แล้วจึงค่อยนำมาเข้าที่ประชุม ซึ่งโดยส่วนใหญ่แล้ว ถ้าผ่านการกลั่นกรองจากท่านสมณะบินแก้ว อธิธรรมาวาส ทางคณะกรรมการจะลงมติเห็นชอบให้ปรับเปลี่ยนผังรายการ และเห็นชอบให้เป็นอาสาสมัครรายการได้ เพราะมีความเชื่อมั่นในวิจรรณญาณของท่านสมณะบินแก้ว อธิธรรมาวาส และนอกจากนี้ทางคณะกรรมการได้มีการกำหนดคุณสมบัติ ระเบียบ และกฎเกณฑ์ในการสมัครมาเป็นอาสาสมัครรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ดังนี้ (นุกูล สิริสุวรรณ และศุภสิทธิ์ ปิยนุกูลกาญจน์, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

การจัดวางผังรายการ

ผลจากการศึกษาพบว่า ในการวางผังรายการจะมีการประชุมคณะกรรมการที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งตามวาระ แต่ในการประชุมแต่ละครั้งพบว่า คณะกรรมการไม่สามารถเข้าร่วมประชุมได้ครบทุกครั้งและครบทุกคน เพราะมีภารกิจต้องประกอบอาชีพของตนเอง และในการประชุมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อที่จะกำหนดรายการที่จะออกอากาศกับเวลาที่เหมาะสม โดยกำหนดกฎเกณฑ์เบื้องต้นสำหรับการจัดวางผังรายการ ว่าในอันดับแรกจะต้องคำนึงถึงกลุ่มผู้ฟังและความสะดวกของอาสาสมัครจัดรายการควบคู่กัน โดยลักษณะแบบแผนการจัดวางผังรายการ จะทำการกำหนดช่วงเวลาในการจัดรายการ ซึ่งเบื้องต้นจะยึดหลักการในการจัดวางผังรายการของทางสถานีที่ได้วางรูปแบบไว้ 3 ช่วงเวลา ดังนี้

ลำดับที่	ช่วงเวลา	ลักษณะรายการที่ออกอากาศ
1.	05.00- 09.00น.	เป็นรายการธรรมะ
2	09.00- 16.00น.	เป็นรายการเกี่ยวกับท้องถิ่น ปัญหาในชุมชน ชีวิตและความเป็นอยู่ เหตุการณ์ข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชน ข่าวสารความรู้จากภาครัฐ และความรู้ทั่วไปที่ต้องการถ่ายทอดให้ชุมชน
3	16.00- 20.00น.	เป็นรายการบันเทิง รายการวัยรุ่น และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ

ทั้งนี้การจัดวางผังรายการในความเป็นจริงอาจไม่สามารถกำหนดให้อยู่ในช่วงเวลาที่ได้วางไว้ข้างต้นได้ เนื่องจากจะต้องคำนึงถึงความสะดวกของอาสาสมัครจัดรายการด้วย เพราะอาสาสมัครจัดรายการมีภารกิจในการประกอบอาชีพของตนเอง ดังนั้นในช่วงเวลาของการทำงานอาจส่งผลให้อาสาสมัครจัดรายการไม่สามารถมาจัดรายการของตนเองได้ ซึ่งส่วนใหญ่จึงต้องมาจัดรายการในเวลาหลังเลิกงานหรือในวันหยุดแทน ในกรณีที่อาสาสมัครจัดรายการไม่สามารถมาจัดรายการได้ หรือมีช่วงเวลาที่ยังไม่มีรายการประจำ ทางทีมงานผู้ดูแลสถานีจะทำการเปิดรายการเบ็ดเตล็ดแทน ซึ่งอาจเป็นรายการที่บันทึกเทปมาจากวิทยุกระจายเสียงโทรทัศน์ หรือเทปต่าง ๆ จากทางหน่วยงานอื่น ๆ เช่น จากกระทรวงสาธารณสุข ศาลจังหวัดนครปฐม สหพันธ์วิทยุชุมชน นำมาเผยแพร่แทน

ปัจจุบันสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ออกอากาศจากคลื่นความถี่ **F.M 107.9 MHz** ได้มีการจัดวางผังรายการและมีรายการที่ออกอากาศเป็นประจำทั้งหมด **30** รายการ ในส่วนของช่วงเวลาที่ได้อ้างไว้ พบว่าทีมงานผู้ดูแลสถานีจะทำ

การจัดรายการเบ็ดเตล็ดแทน ซึ่งไม่ได้กำหนดแน่นอนว่าจะเป็นรายการรูปแบบอย่างไร จึงรวมเป็นทั้งหมด **31** รายการ โดยจัดรายการทุกวันจันทร์ - วันอาทิตย์ เริ่มออกอากาศตั้งแต่เวลา **05.00- 20.00**น.

ในส่วนของการออกอากาศ เวลาช่วงเช้าก่อนไปทำงานต้องการจัดรายการประเภทธรรมะ ซึ่งคิดว่าเป็นเวลาที่เหมาะสม เพราะผู้ฟังส่วนใหญ่สะดวก สามารถเปิดรับฟังได้ในช่วงเวลานี้ ส่วนช่วงสายถึงช่วงบ่ายในระหว่างทำงานต้องการจัดรายการเกี่ยวกับการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารต่าง ๆ ทั้งจากภายในและภายนอกท้องถิ่น สำหรับในช่วงเย็นซึ่งเป็นเวลาหลังเลิกงาน ต้องการจัดรายการประเภทบันเทิง เพื่อให้ผู้ฟังได้ผ่อนคลาย (สมณะบินแก้ว อิทธิภาโว และนายศุภสิทธิ์ ปิยนุญกาญจน์, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

การกระจายเสียงออกอากาศ

จากการสำรวจทางเอกสารผังรายการของทางสถานี และการสัมภาษณ์อาสาสมัครจัดรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผลจากการศึกษาพบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด **31** รายการ ซึ่งผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์ในด้านรูปแบบและเนื้อหา โดยแบ่งตามประเภทและเนื้อหาของรายการ การจัดวางผังรายการและความยาวในการออกอากาศ และสัดส่วนของรายการและข้อมูลของสถานีวิทยุชุมชนและการกระจายเสียง โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

ตารางที่ **41** ตัวอย่างผังรายการ (ไม่ถาวร) จากจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ออกอากาศที่คลื่นความถี่ **FM 107.9 Mhz** ตั้งแต่เวลา **05.00- 20.00**น. หลังจากเปิดเพลงสดุดีมหาราชาสดุดีมหาราชาขึ้น เริ่มด้วยรายการดังต่อไปนี้

รายการ	วัน	เวลา	ผู้ดำเนินรายการ
ธรรมะรับอรุณ	ทุกวัน	05.00- 06.00น.	เจ้าหน้าที่ของทางสถานี
เส้นทางแห่งความสุข	ทุกวัน	06.00- 07.00น.	คุณช่วยบุญ จันทร์รักษา
โลกนิทาน	อาทิตย์	07.00- 08.00น.	เยาวชนภายนอกเขตชุมชนปฐมมโศก

รายการ	วัน	เวลา	ผู้ดำเนินรายการ
คุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์	อาทิตย์	08.00-09.00น.	ครูต่อมจากโรงเรียนราชินีฯ พร้อมลูกศิษย์และเพื่อนครู
ทนายพบชาวบ้าน	จันทร์ - ศุกร์	08.00-09.00น.	สภาทนายความจังหวัดนครปฐม
เชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์	เสาร์	08.00-09.00น.	สมณะ-binแก้ว อธิภาโว
ชาวบ้านพบชาวบ้าน	ทุกวัน	09.00-10.00น.	คุณคู่ขวัญเรือนแก้ว สามเพชรเจริญ และชาวบ้านที่เข้ามาร่วมทำรายการ
อ่านหนังสือให้ผู้ฟัง	ทุกวัน	10.00-11.00น.	คุณช่วยบุญ จันทร์รักษา
นิยายอิงธรรมชาติ	อาทิตย์, อังคาร, พุธ, ศุกร์	11.00-12.00น.	สมณะ-binแก้ว อธิภาโว
รักชาติรักแผ่นดิน	จันทร์, พุธ, ศุกร์	11.00-12.00น.	ข้าราชการครู
ตามประสา	ทุกวัน	12.00-13.00น.	สมณะ-binแก้ว อธิภาโว
ชุมชนมนต์เพลงรักแดนปฐม	อาทิตย์	13.00-14.00น.	ประชาชนประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว
binแก้วเล่าสู่กันฟัง	จันทร์ - ศุกร์	13.00-14.00น.	สมณะ-binแก้ว อธิภาโว
ครูมน้อยสร้างสรรค์	วันเสาร์	13.00-14.00น.	ครูหมพู่ โรงเรียนคลองทิววัฒนากรุงเทพฯ กับเด็ก ๆ นักเรียนระดับ ประถมศึกษา

รายการ	วัน	เวลา	ผู้ดำเนินรายการ
โลกวิทยาศาสตร์	อาทิตย์	1400-1500น	เยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมอโศก
อบต. เพื่อประชาชน	จันทร์ - ศุกร์	1400-1500น	ข้าราชการปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.)
เพื่อนชุมชน	เสาร์	1400-1500น.	ประชาชนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป
รวมพลังเพื่อเยาวชน	อาทิตย์,เสาร์	1500-1700น	เยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมอโศก
รวมพลังสร้างสุข	จันทร์ - ศุกร์	1500-1600น.	สาธารณสุข จ.นครปฐม และคุณแดง สุภาพร อสม.ตำบลพระประโทน
เพลงดีมีสาระ	จันทร์ - ศุกร์	1600-1700น	ประชาชนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป
เพื่อนกัน 107.9	เสาร์	1600-1700น.	เยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมอโศก
หลากหลายสไตล์หลายสาระ	อาทิตย์	1700-1800น.	สองพี่น้องนักเรียนหญิงกับพี่ชาย และคุณแม่ พร้อมเพื่อน ๆ
เพื่อนกันเรดิโอ	จันทร์ , พุธ	1700-1800น	คุณประสิทธิ์ ศรีพรหม
เพื่อนช่วยเพื่อน	อังคาร , พฤหัสบดี , ศุกร์	1700-1800น	สมณะบินแก้ว อธิภาโว
วัยมันส์วัยทีน	เสาร์	1700-1800น.	เยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนปทุมอโศก

รายการ	วัน	เวลา	ผู้ดำเนินรายการ
ขวัญดาว	จันทร์	1800-1900น.	คุณ ไบพุทธ อโศกตระกูล
ลองฟังคูซิเออ	จันทร์, พุธ - เสาร์	1800-1900น.	เยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนปทุม อโศก
ชีนชีวัน	อังคาร	1800-1900น.	กลุ่มประชาชนประกอบอาชีพ พนักงานธนาคารและธุรกิจส่วนตัว
อาหารใจ	อาทิตย์	1900-2000น.	นักบวชหญิงชาวปทุมอโศก
เสียงคนสร้างชาติ	พฤหัสบดี	1900-2000น.	คุณ ไบพุทธ อโศกตระกูล

ที่กล่าวมา ผังรายการไม่ถาวร หมายความว่า โดยธรรมชาติของวิทยุชุมชน ผู้ที่มำดำเนินรายการจะมาโดยธรรมชาติ โดยความสนใจของผู้ที่ตั้งใจมาเสี่ยสละเวลา ค่าใช้จ่าย ในการเดินทางมา คั่นคว้าหาความรู้และอื่น ๆ เอง เพื่อมานำเสนอ ซึ่งบางครั้งเมื่อจบการศึกษา ก็ขอปิดรายการตนเอง บางครั้งมีงานมากในอาชีพตนเอง จนหาเวลาไม่ได้ ก็ต้องเลิกทำรายการ บางคนมาช่วยราชการ ก็มาขอจัด เมื่อจบภารกิจก็ต้องจากไป เป็นต้น ผังรายการในลักษณะที่กล่าวนี้จึงไม่ถาวร ผลัดเปลี่ยนหมุนเวียนลักษณะนี้ ซึ่งเป็นเรื่องธรรมชาติปกติของวิทยุชุมชน ที่ต้องต่างไปจากสถานีวิทยุกระแสหลัก หรือสถานีวิทยุชุมชนที่มุ่งหารายได้โดยทั่วไป

41.2 สัดส่วนของรายการ

จากผังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปทุมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม พบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด **31** รายการ ซึ่งมีระยะเวลาในการออกอากาศ ดังนี้

ตารางที่ 42 จำนวนรายการและความยาวในการออกอากาศ

ลำดับที่	รายการ	ความยาวในการออกอากาศ/ชั่วโมง/สัปดาห์
1.	ขวิญดาว	1
2.	รวมพลังสร้างสุข	5
3.	คุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์	1
4.	เพื่อนชุมชน	1
5.	โลกวิทยาศาสตร์	1
6.	รักชาติรักแผ่นดิน	3
7.	ชุมชนมนต์เพลงรักแดนปทุม	1
8.	นายพบชาวบ้าน	5
9.	ชื่นชีวัน	1
10.	รวมพลังเพื่อเยาวชน	25
11.	วัยมันส์วัยทีน	1
12.	เพื่อนกัน 107.9	1
13.	ลองฟังคูชิเออ	5
14.	หลากหลายสไตล์หลายสาระ	1.5
15.	เพื่อนกันเรดิโอ	2
16.	ครุณน้อยสร้างสรรค์	1
17.	เพลงดีมีสาระ	5
18.	โลกนิทาน	1
19.	ท่านบินเก้าเล่าสู่กันฟัง	5
20.	อ่านหนังสือให้ผู้ฟัง	7
21.	ชาวบ้านพบชาวบ้าน	7
22.	อบต.เพื่อประชาชน	5
23.	เชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์	1
24.	อาหารใจ	1
25.	เสียงคนสร้างชาติ	1
26.	ตามประสา	7
27.	เส้นทางแห่งความสุข	7

ลำดับที่	รายการ	ความยาวในการออกอากาศ/ชั่วโมง/สัปดาห์
28	ธรรมะรับอรุณ	7
29	นิยายอิงธรรมะ	4
30	เพื่อนช่วยเพื่อน	3
31.	เบ็ดเตล็ด	ประมาณ 11
รวม		105

จากตารางที่ 42 พบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด 31 รายการ โดยใน 1 สัปดาห์ยังมีรายการเบ็ดเตล็ดที่ออกอากาศประมาณ 11 ชั่วโมง เพราะไม่มีรายการประจำ ส่วนรายการที่มีระยะเวลาในการออกอากาศมากที่สุด รวมความยาวในการออกอากาศ 7 ชั่วโมง/สัปดาห์ มีทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการเส้นทางแห่งความสุข
2. รายการธรรมะรับอรุณ
3. รายการตามประสา
4. รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง
5. รายการชาวบ้านพบชาวบ้าน

ทั้งนี้เนื่องจาก สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ สถานที่ตั้งอยู่ในเขตพุทธสถานของทางชุมชนปฐมอโศก ดังนั้นจะให้ความสำคัญกับการเผยแพร่และการปฏิบัติตามหลักธรรมคำสอนของชาวปฐมอโศก ประกอบกับช่วงระยะเวลาในการออกอากาศ ไม่มีผู้ต้องการเป็นอาสาสมัครจัดรายการ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ต้องไปปฏิบัติภารกิจทางหน้าที่การงาน และจากการสัมภาษณ์อาสาสมัครจัดรายการ เกี่ยวกับเนื้อหาของรายการที่ออกอากาศทั้งหมด 31 รายการ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์และจำแนกเนื้อหาโดยแบ่งออกเป็น 10 ประเภท ดังนี้

ตารางที่ 43 จำนวนประเภทเนื้อหาและสัดส่วนของรายการในการออกอากาศ

ลำดับที่	ประเภทรายการ	จำนวนรายการ
1.	ธรรมะ	5
2	สำหรับเด็กและเยาวชน	5
3	กฎหมาย	1
4	การเมือง	2
5	ข่าวสารท้องถิ่น	2
6	เพลงลูกทุ่ง	2

ลำดับที่	ประเภทรายการ	จำนวนรายการ
7.	บันเทิงวัยรุ่น	7
8	เพื่อสุขภาพ	2
9	ความรู้ทั่วไป	4
10	เบ็ดเตล็ด	1
รวม		31

จากตารางที่ 43 พบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด 31 รายการ และแบ่งออกเป็น 10 ประเภทรายการ ซึ่งรายการบันเทิงวัยรุ่นมีมากที่สุด จำนวน 7 รายการ โดยรายการประเภทนี้ อาสาสมัครจัดรายการเป็นเยาวชน ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ได้เปิดกว้างให้กับประชาชนในทุกระดับ ให้สามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้โดยไม่เสียค่าใช้จ่ายและไม่ได้รับค่าตอบแทน เพียงแต่ต้องปฏิบัติอยู่ภายใต้กฎและระเบียบของทางสถานีที่ได้วางไว้ ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มเยาวชนที่มีความสนใจ และอยู่ในช่วงวัยที่กล้าแสดงออก อยากทดลอง และอยากเรียนรู้ เข้าร่วมเป็นอาสาสมัครจัดรายการ

จากการจัดประเภทรายการตามข้อมูลการให้สัมภาษณ์ของอาสาสมัครจัดรายการ และข้อมูลตามผังการออกอากาศของทางสถานี ทำให้ผู้วิจัยสามารถวิเคราะห์สัดส่วนประเภทรายการกับระยะเวลาในการออกอากาศได้ ดังนี้

ตารางที่ 44 จำนวนประเภทเนื้อหาและความยาวของรายการในการออกอากาศ

ลำดับที่	ประเภทรายการ	ความยาว / ชั่วโมง
1.	ธรรมะ	28
2	สำหรับเด็กและเยาวชน	5
3	กฎหมาย	5
4	การเมือง	6
5.	ข่าวสารท้องถิ่น	10
6	เพลงลูกทุ่ง	6
7.	บันเทิงวัยรุ่น	14
8	เพื่อสุขภาพ	6
9	ความรู้ทั่วไป	14
10	เบ็ดเตล็ด	11
รวม		105

จากตารางที่ 44 พบว่า มีรายการที่ออกอากาศทั้งหมด 31 รายการ และแบ่งออกเป็น 10 ประเภทรายการ ซึ่งประเภทรายการธรรมะมีระยะเวลาในการออกอากาศมากที่สุดถึง 28 ชั่วโมง ต่อสัปดาห์ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่ามีสาเหตุสำคัญใหญ่ ๆ อยู่ 2 ประการ คือ

ประการที่ 1 สถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ได้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการหลักธรรมคำสอนของชาวโศก และต้องการเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยมนี้ไปสู่ชุมชนระแวกใกล้เคียง

ประการที่ 2 ช่วงระยะเวลาในการออกอากาศ ไม่สามารถหาอาสาสมัครจัดรายการได้ เนื่องจากเป็นช่วงเวลาที่ต้องออกไปประกอบอาชีพเพื่อดำรงชีวิต

ส่วนอันดับประเภทรายการรองลงมาคือประเภทรายการบันเทิงวัยรุ่น และประเภทรายการความรู้ทั่วไป มีระยะเวลาในการออกอากาศ 14 ชั่วโมงต่อสัปดาห์ ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า สาเหตุที่ทั้ง 2 รายการประเภทดังกล่าวมีระยะเวลาในการออกอากาศมากเป็นอันดับที่ 2 นั้น เนื่องจากประเภทรายการบันเทิงวัยรุ่นนั้น มีอาสาสมัครจัดรายการเป็นเยาวชน และประเภทรายการความรู้ทั่วไป มีอาสาสมัครจัดรายการเป็นนักบวชหรือผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมมโศก ซึ่งมีความสนใจในการใช้เวลาในการไปทำหน้าที่อาสาสมัครจัดรายการได้มากกว่าประเภทรายการอื่น ๆ ที่มีอาสาสมัครจัดรายการเป็นประชาชนทั่วไป ซึ่งต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการประกอบอาชีพของตนเอง

4.1.3 วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการ

จากการสัมภาษณ์อาสาสมัครจัดรายการ ผลจากการศึกษาพบว่า อาสาสมัครจัดรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนจะเป็นผู้กำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการตามอาชีพ ความสนใจ และความถนัดของตนเอง โดยจะนำรูปแบบ เนื้อหาและแนวคิดต่าง ๆ โดยการเขียนสคริปต์รายการนำไปให้ท่านสมณะบินแก้ว อธิธิกาโว ที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชนพิจารณาก่อน ซึ่งเมื่อผ่านการพิจารณาและเห็นชอบตามหลักการในการจัดรายการที่ได้กำหนดไว้ จึงจะสามารถเริ่มจัดรายการได้ แต่ทั้งนี้ต้องขึ้นอยู่กับความสะดวกของอาสาสมัครจัดรายการด้วย ถ้าอาสาสมัครจัดรายการไม่สะดวกจัดในช่วงเวลาที่ทางสถานีได้กำหนดไว้ ทางสถานีจะยืดหยุ่นให้จัดรายการในช่วงเวลาที่อาสาสมัครจัดรายการสะดวก ซึ่งรายการของสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ออกอากาศที่คลื่นความถี่ **F.M 107.9 MHz** มีรูปแบบและเนื้อหาโดยแบ่งตามรูปแบบและเนื้อหาของรายการ ดังต่อไปนี้

1. แบ่งตามรูปแบบรายการ มีด้วยกันทั้งสิ้น 10 ประเภทรายการ ได้แก่

1. ประเภทรายการ**ธรรมดา** มีด้วยกันทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการธรรมดา**รับ**อุดหนุน
2. รายการ**เส้นทาง**แห่งความสุข
3. รายการ**นิยาย**อิง**ธรรมดา**
4. รายการ**เพื่อน**ช่วย**เพื่อน**
5. รายการ**ตาม**ประ**สา**

2. ประเภทรายการ**สำหรับเด็กและเยาวชน** มีด้วยกันทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการ**โลก**นิ**ทาน**
2. รายการ**ความสุข**สบาย**สไตล์**ครู**กับ**ศิ**ษย์**
3. รายการ**ดร**ม**น้อย**สร้าง**สรร**ค**์**
4. รายการ**โลก**วิ**ทยา**ศ**าสตร์**
5. รายการ**เพื่อน**ช**ุม**ช**น**

3. ประเภทรายการ**กฎหมาย** มี 1 รายการ คือ

รายการ**ทนาย**พ**บ**ช**าว**บ**้าน**

4. ประเภทรายการ**การเมือง** มีด้วยกันทั้งหมด 2 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการ**เชื่**อ**มั่น**พ**ระ**เท**ศ**ไ**ท**ย**กับ**น**าย**ก**อ**ภ**ิ**ล**ิ**ท**ิ**ช**์**
2. รายการ**รอบ**ด**. เพื่อ**พ**ระ**ช**า**ช**น**

5. ประเภทรายการ**ข่าวสารท้องถิ่น** มีด้วยกันทั้งหมด 2 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการ**ช**าว**บ**้าน**พ**บ**ช**าว**บ**้าน****
2. รายการ**ร**ัก**ช**า**ด**ิ**ร**ัก**ผ**่**น**ด**ิ**น****

6. ประเภทรายการ**เพลงลูกทุ่ง** มีด้วยกันทั้งหมด 2 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการ**ช**ุม**ช**น**ม**น**ด**์**พ**ล**ง**ร**ัก**ค**น**ป**ร**ุ**ม**
2. รายการ**พ**ล**ง**ค**ิ**มี**ส**าร**ะ**

7. ประเภทรายการบันเทิงวัยรุ่น มีด้วยกันทั้งหมด 7 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการรวมพลังเพื่อเยาวชน
2. รายการเพื่อนกัน 107.9
3. รายการหลายสไตล์หลายสาระ
4. รายการเพื่อนกันเรดิโอ
5. รายการวัยมันส์วัยทีน
6. รายการลองฟังคูชิเออ
7. รายการขึ้นชีวิต

8. ประเภทรายการเพื่อสุขภาพ มีด้วยกันทั้งหมด 2 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการรวมพลังสร้างสุข
2. รายการขวัญดาว

9. ประเภทรายการความรู้ทั่วไป มีด้วยกันทั้งหมด 4 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง
2. รายการบินก้าวเล่าสู่กันฟัง
3. รายการอาหารใจ
4. รายการเสียงคนสร้างชาติ

10. ประเภทรายการเบ็ดเตล็ด

2. แบ่งตามเนื้อหารายการ มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประเภทรายการ ได้แก่

21. เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดความรู้และความบันเทิง มีด้วยกันทั้งหมด 18 รายการ

ประกอบด้วย

1. รายการขวัญดาว
2. รายการรวมพลังสร้างสุข
3. รายการคุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์
4. รายการเพื่อนชุมชน
5. รายการโลกวิทยาศาสตร์
6. รายการรักษาดีรักแผ่นดิน

7. รายการชุมนุมมนต์เพลงรักแดนปฐม
8. รายการทนายพบชาวบ้าน
9. รายการขึ้นชีวิต
10. รายการรวมพลังเพื่อเยาวชน
11. รายการวัยมันส์วัยทีน
12. รายการเพื่อนกัน 107.9
13. รายการลองฟังคูซิเออ
14. รายการหลากหลายสไตล์หลายสาระ
15. รายการเพื่อนกันเรดิโอ
16. รายการครุณน้อยสร้างสรรค์
17. รายการเพลงดีมีสาระ
18. รายการโลกนิทาน

22 เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดความบันเทิงและให้ข่าวสาร มีด้วยกันทั้งหมด 5

รายการ ประกอบด้วย

1. รายการบินเก้าเล่าสู่กันฟัง
2. รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง
3. รายการชาวบ้านพบชาวบ้าน
4. รายการรอบด.เพื่อประชาชน
5. รายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์

23 เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึก ทศนคติด้านคุณธรรมและจริยธรรม มี

ด้วยกันทั้งหมด 7 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการอาหารใจ
2. รายการเสียงคนสร้างชาติ
3. รายการตามประสา
4. รายการเส้นทางแห่งความสุข
5. รายการธรรมะรับอรุณ
6. รายการนิยายอิงธรรมะ
7. รายการเพื่อนช่วยเพื่อน

รูปแบบและเนื้อหาของแต่ละรายการทั้งหมด 31 รายการโดยย่อ

1. รายการขวัญดาว ดำเนินรายการโดยผู้ปฏิบัติธรรมในชุมชนปฐมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยแนวคิดทางศาสนาสั้น ๆ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ แล้วต่อด้วยการนำแนวคิดทางศาสนามาประยุกต์ใช้ให้เข้ากันกับการดำเนินชีวิตในปัจจุบัน

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพทั้งทางกายและทางใจ ศิลปะในการดำรงชีวิต โดยใช้แนวคิดของศาสนา และประสบการณ์การใช้ชีวิตประยุกต์กับสถานการณ์ปัจจุบัน

2. รายการรวมพลังสร้างสุข ดำเนินรายการโดยทีมงานสาธารณสุขจังหวัด

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงของกระทรวงสาธารณสุข แล้วต่อด้วยการให้ความรู้ ความเข้าใจในการดูแลรักษาสุขภาพ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ ช่วงท้ายแนะนำถึงวิธีการง่าย ๆ ในการป้องกันภัยจากโรคต่าง ๆ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับข้อมูลด้านสาธารณสุข การรักษาสุขภาพ และการป้องกันโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ โดยเป็นเนื้อหาที่ทางสาธารณสุขต้องการเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน

3. รายการคุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์ ดำเนินรายการโดยนักเรียนและข้าราชการครู

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการสนทนาสั้น ๆ ระหว่างครูกับศิษย์ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ และสุดท้ายเป็นการเล่าเรื่องจากประสบการณ์ตรงของครูกับศิษย์

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับสุขภาพ, กิจกรรมของเด็ก ๆ การศึกษา และความรู้ที่ได้รับจากเหตุการณ์ต่าง ๆ จากประสบการณ์ของครูและเด็ก ๆ

4. รายการเพื่อนชุมชน ดำเนินรายการโดยประชาชนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการให้ความเข้าใจในสถาบันครอบครัว เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ และฝากถึงท้ายถึงบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติตนในครอบครัว

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้จิตวิทยาเกี่ยวกับเด็ก การศึกษา และการเรียนรู้ซึ่งเน้นไปทางด้านครอบครัว

5. รายการโลกวิทยาศาสตร์ ดำเนินรายการโดยเยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมธานี

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเกริ่นถึงเรื่องความจำเป็นของการมีความรู้ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ แล้วกลับมาดำเนินเรื่องจนจบรายการ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์สำหรับเด็ก ความรู้รอบตัว และข่าวสารความรู้ทั่วไป

6. รายการรักชาติรักแผ่นดิน ดำเนินรายการโดยข้าราชการครู

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเปิดเพลงปลุกใจให้รักษาชาติ แล้วต่อด้วยการนำเสนอเรื่องราวที่น่าสนใจในจังหวัดต่าง ๆ ของประเทศไทย เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการปลุกใจให้รักษาชาติ ที่ทำถึงข้อมูลจังหวัดที่จะนำมาเสนอในสัปดาห์หน้า

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องราวความเป็นมาของจังหวัดนครปฐม ที่เชื่อมโยงไปกับจังหวัดอื่น ๆ หรือสถานที่ต่าง ๆ

7. รายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปทุม ดำเนินรายการโดยประชาชนประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัว

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเปิดเพลงพื้นบ้านเก่า ๆ คั่นรายการด้วยการนำเสนอความน่าสนใจในแง่มุมต่าง ๆ ของจังหวัดนครปฐม และเปิดเพลงต่อเนื่องจนจบรายการ

เนื้อหา เป็นรายการที่นำเสนอบทเพลงพื้นบ้านต่าง ๆ และบรรยายเกี่ยวกับเรื่องราววิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น ถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ ความเป็นมา โบราณสถาน และโบราณวัตถุของจังหวัดนครปฐม

8. รายการนายพบชาวบ้าน ดำเนินรายการโดยกลุ่มสภาทนายความจังหวัดนครปฐม

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการพูดคุยสนทนาหัวข้อที่น่าสนใจเรื่องกฎหมายระหว่างนายด้วยกัน เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ แล้วกลับมาให้ความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในเรื่องนั้น ๆ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของประชาชน เพื่อที่ ต้องการให้ประชาชนทราบถึงกฎหมาย บทบัญญัติเพื่อลดการกระทำผิด และป้องกันการถูกหลอกลวง

9. รายการขึ้นชีวิตฯ ดำเนินรายการโดยกลุ่มประชาชนประกอบอาชีพพนักงานธนาคาร และธุรกิจส่วนตัว

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเปิดเพลงเก่า แล้วโยนเรื่องราวของเพลงไปสู่เรื่องราวที่นำมาเสนอ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ ทั้งทำด้วยเกร็ดความรู้สั้น ๆ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้เกร็ดความรู้ทั่วไป ด้านสุขภาพ ภาษาอังกฤษ และสถานที่ท่องเที่ยว

10. รายการรวมพลังเพื่อเยาวชน ดำเนินรายการโดยเยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงตามสมัยนิยม แล้วต่อดูข่าวการศึกษาที่น่าสนใจ สลับกับเพลงคั่นรายการ แล้วสนทนาเรื่องการดูแลสุขภาพของตนเอง

เนื้อหา เป็นรายการเกี่ยวกับวัยรุ่น มีเนื้อหารายการเกี่ยวกับสุขภาพ วิทยาศาสตร์ และการศึกษา

11. รายการวัยมันส์วัยทีน ดำเนินรายการโดยเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนปทุมมอโศก

รูปแบบ ตลอดรายการจะเป็นการพูดคุยสนทนาของกลุ่มวัยรุ่นในเรื่องที่เป็นประเด็นที่น่าสนใจของสังคม และเปิดโอกาสให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้เกร็ดความรู้ทั่วไป สารบันเทิง เรื่องของวัยรุ่น และข่าวทั่วไปเกี่ยวกับวัยรุ่น

12. รายการเพื่อนกัน 107.9 ดำเนินรายการโดยเยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมมอโศก

รูปแบบ เน้นการเปิดเพลงเป็นส่วนใหญ่เกือบทั้งรายการ คั่นด้วยการให้ความรู้ซึ่งเป็นเรื่องทั่วไป

เนื้อหา เป็นรายการที่เน้นไปในทางบันเทิง สลับกับการให้ความรู้ที่เป็นเรื่องทั่วไป

13. รายการลองฟังดูซิเออ ดำเนินรายการโดยเยาวชนที่อาศัยอยู่ในเขตชุมชนปทุมมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการสนทนาระหว่างกลุ่มวัยรุ่นด้วยกัน เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ จบทำด้วยการให้ความรู้ทั่วไปที่จำเป็นสำหรับวัยรุ่น

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้เกร็ดความรู้ทั่วไป พูดคุย สนทนาโดยเน้นกลุ่มวัยรุ่น

14. รายการหลากหลายสไตล์หลายสาระ ดำเนินรายการโดยนักเรียนพร้อมกับผู้ปกครอง

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการสนทนาระหว่างนักเรียนกับผู้ปกครอง เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ จบท้ายด้วยการให้ความรู้ทางด้านภาษาระหว่างภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้เกี่ยวกับภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

15. รายการเพื่อนกันเรดิโอ ดำเนินรายการโดยเยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมมอศอก

รูปแบบ เน้นไปในทางการเปิดเพลงเป็นตามสมัยเป็นส่วนใหญ่ จะมีการพูดคุยคั่นสลับระหว่างจบเพลงบ้างเป็นบางครั้ง

เนื้อหา เป็นรายการวัยรุ่น พูดคุย สนทนาเรื่องวัยรุ่นทั่วไป

16. รายการครุณน้อยสร้างสรรค์ ดำเนินรายการโดยข้าราชการครูและนักเรียนในเขตกรุงเทพมหานคร

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการสนทนาระหว่างครูกับนักเรียน เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ และให้ความรู้ในวิชาเรียนด้านต่าง ๆ ซึ่งจะเปลี่ยนไปทุกสัปดาห์

เนื้อหา เป็นรายการสำหรับเด็ก ให้ความรู้เกี่ยวกับวิทยาศาสตร์ สังคมศาสตร์ เกร็ดความรู้ และเล่านิทาน

17. รายการเพลงดีมีสาระ ดำเนินรายการโดยประชาชนประกอบอาชีพรับจ้างทั่วไป

รูปแบบ จะเป็นการเปิดเพลงแนวลูกทุ่งตลอดรายการ และคั่นระหว่างจบเพลงด้วยการอธิบายสาระประโยชน์ของเพลงนั้น ๆ

เนื้อหา เป็นรายการที่เปิดเพลงแนวลูกทุ่งที่คัดสรรมาแล้วว่ามีประโยชน์ มีสาระ ซึ่งกล่าวถึง ศิลปะและวัฒนธรรม ประเพณี การละเล่น และการกลมเกลียวจิตใจเยาวชน

18. รายการโลกนิทาน ดำเนินรายการโดยเยาวชนภายนอกเขตชุมชนปทุมมอศอก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงเกี่ยวกับนิทาน จบแล้วต่อด้วยการนำนิทานมาเล่า ช่วงท้ายผู้เล่าจะสรุปความว่านิทานเรื่องนี้ให้ประโยชน์อย่างไร และบอกเล่าว่าสัปดาห์หน้าจะเป็นนิทานเกี่ยวกับเรื่องอะไร ปิดรายการด้วยเพลงเกี่ยวกับนิทาน

เนื้อหา เป็นการหยิบยกนิทานเรื่องต่าง ๆ ทั้งของไทยและต่างประเทศมาเล่า ออกอากาศ โดยจะสอดแทรกสาระ คติสอนใจ และความบันเทิงควบคู่กันไป

19. รายการบินเก้าเล่าสู่กันฟัง ดำเนินรายการโดยสมณะบินเก้า นักบวชชาวปทุมมอศอก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการสนทนาธรรม แล้วหยิบยกบทกลอนเพื่อมา ประกอบกับการเทศน์ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ สรุปจบท้ายด้วยการอธิบาย ความหมายของบทกลอนที่นำมาเทศน์

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ความรู้ทั่วไป ข้อคิดในการดำเนินชีวิต เหตุการณ์ใน ชีวิตประจำวัน และข่าวสารทั่วไป

20. รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง ดำเนินรายการโดยผู้ปฏิบัติธรรมชาวปทุมมอศอก

รูปแบบ จะพูดเกริ่นนำเกี่ยวกับหนังสือที่จะนำมาอ่านว่ามีความน่าสนใจอย่างไรก่อน สลับกับเพลงคั่นรายการ แล้วกลับมาอ่านหนังสือให้ผู้ฟังสัปดาห์ละ 1 ตอนหรือ มากกว่าจนจบเล่ม

เนื้อหา เป็นรายการที่นำเรื่องข่าวสาร ความรู้ต่าง ๆ มาเล่าให้ผู้ฟัง โดยไม่ได้เน้น ว่าเป็นด้านอะไร จะใช้หลักโดยดูกระแสและทิศทางของสังคม ข่าวเด่นประจำวัน

21. รายการชาวบ้านพบชาวบ้าน ดำเนินรายการโดยกลุ่มประชาชนในชุมชน ซึ่ง ประกอบอาชีพที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งอาชีพค้าขาย อาสาสมัครสาธารณสุข ข้าราชการปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.) และไม่ได้ประกอบอาชีพ

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงที่เกี่ยวข้องกับจังหวัดนครปฐม แล้วต่อด้วยการให้ ข้อมูลของอาสาสมัครจัดรายการที่ประกอบอาชีพต่าง ๆ เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ ช่วงท้ายเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ

เนื้อหา เป็นรายการที่เล่าเรื่องราวเกี่ยวกับข่าวสารทั่วไปในท้องถิ่น ระหว่างตำบล หรือระหว่างหมู่บ้านด้วยกัน

22. รายการอบต.เพื่อประชาชน ดำเนินรายการโดยข้าราชการปกครองส่วนท้องถิ่น (อบต.)

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงขององค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น ต่อด้วยการนำเสนอข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับองค์การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่น

เปิดสลับกับเพลงคั่นรายการ จบด้วยการให้ความรู้ประชาชนเกี่ยวกับเรื่อง
ประชาธิปไตย

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้ข่าวสารเกี่ยวกับการเมือง การเลือกตั้ง ข้อมูลเกี่ยวกับ
ตำบล และท้องถิ่น ที่รัฐต้องการทำความเข้าใจกับประชาชน

23. รายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์ ดำเนินรายการโดยสมณะบินแก่นัก บวชชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เป็นรายการที่บันทึกเทปมาจากรายการทางโทรทัศน์ แล้วนำมา
ออกอากาศย้อนหลังอีกที ในบางครั้งอาจจะมีการสนทนาหรือแสดงความคิดเห็นของ
อาสาสมัครจัดรายการ หรือผู้ฟังทางบ้านในช่วงท้าย

เนื้อหา เป็นการนำเสนอข่าวสารและการดำเนินงานใน โครงการต่าง ๆ ของ
ภาครัฐที่กำลังเกิดขึ้นในปัจจุบัน

24. รายการอาหารใจ ดำเนินรายการโดยกรั๊กแสงฝน นักบวชหญิงชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเปิดเทปการบรรยายธรรมะ แล้วเชิญบุคคลตัวอย่าง
เข้ามาร่วมสนทนาในรายการ ช่วงท้ายเปิดสายให้ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมสนทนาเพื่อ
แสดงความคิดเห็น

เนื้อหา เป็นรายการเกี่ยวกับการยกย่องตัวอย่างในการดำเนินชีวิต ความดี และ
หลักคิดของบุคคลในอดีต เพื่อต้องการให้เป็นแบบอย่าง

25. รายการเสียงคนสร้างชาติ ดำเนินรายการโดยผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการเปิดเพลงปลุกใจให้รักชาติ แล้วหยิบยกชีวิตประวัติ
ของบุคคลที่สำคัญของประเทศมาแล้วแล้วสอดแทรกแง่คิด คั่นรายการด้วยเพลงปลุกใจ
ให้รักชาติ แล้วจึงจบรายการด้วยข่าวสารของทางปฐมอโศก

เนื้อหา เป็นรายการที่นำประวัติบุคคลสำคัญในอดีตที่ร่วมก่อตั้งบ้านเมือง เพื่อ
เป็นตัวอย่างในการปฏิบัติตน ประพฤติตน ผสมผสานกับธรรมะเพื่อสะกิดใจ และให้
ความรู้ด้านสุขภาพ กับข่าวกิจกรรมอบรมของชุมชนปฐมอโศก

26. รายการตามประสา ดำเนินรายการโดยสมณะบินแก้ว นักบวชชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยการนำเสนอหลักธรรมทางพุทธศาสนา แล้วเชื่อมโยงกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงในสังคม จบด้วยการนำหลักธรรมทางพุทธศาสนามาเทศน์เพื่อชี้แนะแนวทางในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้หลักในการดำเนินชีวิตผสมผสานกับหลักธรรมทางพุทธศาสนา

27. รายการเส้นทางแห่งความสุข ดำเนินรายการโดยผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เริ่มต้นรายการด้วยเพลงธรรมะ เมื่อจบแล้วจึงต่อด้วยการพูดคุยสนทนาเกี่ยวกับการใช้ชีวิตระหว่างผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมอโศกด้วยกัน แล้วให้แง่คิดฝากทิ้งท้าย ก่อนจะจบลงด้วยเพลงธรรมะเพื่อปิดรายการ

เนื้อหา เป็นรายการที่ให้หลักคิด การดำเนินชีวิต และการใช้ชีวิต โดยใช้ธรรมะเป็นสิ่งยึดเหนี่ยว

28. รายการธรรมะรับอรุณ ดำเนินรายการโดยเจ้าหน้าที่ของทางสถานี

รูปแบบ เป็นการเพลงธรรมะเกือบทั้งรายการ แต่จะมีการค้นรายการด้วยการสอนแนวคิดด้านพุทธศาสนา

เนื้อหา เป็นรายการที่เปิดเพลงธรรมะของทางชุมชนปฐมอโศก เผยแผ่เกี่ยวกับหลักธรรมต่าง ๆ ในทางพุทธศาสนา

29. รายการนิยายอิงธรรมะ ดำเนินรายการโดยสมณะบินแก้ว นักบวชชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เป็นการเทศน์ซึ่งโดยส่วนใหญ่มักจะหยิบยกนิทานสั้น ๆ 1 เรื่องมาเล่าผสมผสานและโยงเข้าไปเกี่ยวข้องกับธรรมะ

เนื้อหา เป็นรายการที่เปิดเทปเล่านิยายแต่แฝงไปด้วยหลักธรรมะ และคติสอนใจควบคู่กันไป

30. รายการเพื่อนช่วยเพื่อน ดำเนินรายการโดยสมณะปินแก่นักบวชชาวปฐมอโศก

รูปแบบ เป็นรายการที่เปิดเทปการเทศน์ของนักบวชชาวโศกตลอดรายการ

เนื้อหา เป็นการสอดแทรกเรื่องราวลงในหลักธรรมทางพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาชีวิตของเพื่อนมนุษย์ในด้านต่าง ๆ เช่น การเรียน การทำงาน หรือการดำรงชีวิต

31. รายการเบ็ดเตล็ด ดำเนินรายการโดยเจ้าหน้าที่ของทางสถานี

รูปแบบ ไม่มีรูปแบบที่ชัดเจน เพราะเป็นรายการที่จัดขึ้นแทนช่วงเวลาที่ไม่มีรายการประจำของทางสถานีออกอากาศ เนื่องจากอาสาสมัครจัดรายการติดภารกิจไม่สามารถมาจัดรายการได้

เนื้อหา ไม่ได้มีการกำหนดแน่นอน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพร้อมของข้อมูลและบุคลากร ณ ช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งโดยส่วนใหญ่รายการที่มักถูกจัดแทนรายการประเภทเบ็ดเตล็ด คือ รายการประเภทธรรมะ หรือรายการซึ่งบันทึกเทปจากสถานีวิทยุหรือโทรทัศน์กระแสหลักที่เกี่ยวกับข่าวสาร เหตุการณ์ที่น่าสนใจ เป็นต้น

41.4 รายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแผ่แนวคิดระบบบุญนิยม

การแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในยุคปัจจุบันนี้มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมีการนำเอารูปแบบและวิธีการที่มีความแปลกใหม่ เพื่อที่จะให้การแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พุทธธรรมนั้นมีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น กล่าวได้ว่าชวนให้ผู้ฟังนั้นเกิดอารมณ์คล้อยตามที่จะฟังการแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พุทธธรรมนั้นเป็นอย่างดี

ภาพที่ 41 พระสงฆ์ขณะเผยแผ่ธรรมตามแนวคิดระบบบุญนิยมทางสถานีวิทยุชุมชน

สำหรับรูปแบบและวิธีการในการเผยแพร่ธรรมะนั้นก็มีอยู่ด้วยกันหลายวิธี เช่น การใช้ นิทานการใช้อุปมา อุปมัย การใช้บทกลอน หรือการใช้สถานการณ์ เป็นต้น ซึ่งผู้แสดงธรรมนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องเลือกรูปแบบและวิธีการนั้น ๆ ให้มีความเหมาะสมทั้งต่อตนเองและต่อผู้รับฟัง คือ เลือกรูปแบบที่ตนนั้นถนัด และให้มีความเหมาะสมกับผู้ฟัง เพียงเท่านี้ก็สามารที่จะทำให้การ เผยแผ่นั้นดูน่าสนใจมากขึ้น รูปแบบและวิธีการนำเสนอที่นักบวชนำมาใช้ในการเผยแพร่แนวคิด ระบบบุญนิยมที่ถูกนำมาสอดแทรกอยู่ในรายการธรรมะนั้น ผู้วิจัยขอยกตัวอย่างพอสังเขป จำนวน 4 รายการ ดังนี้

การใช้นิทาน เรื่อง อยู่อย่างไรให้เป็นสุข

จากรายการนิยายอิงธรรมะ ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 14 มิถุนายน 2552

คนเราในปัจจุบันนี้ไม่มีความสุข เพราะคนเราชอบสร้างเงื่อนงำให้กับตนเอง คือ มีกิเลสในตัวเอง เพราะคนมีความทุกข์ ไม่อึดใจ ไม่มีความพอใจ หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งเพราะใจมันร่วนั่นเอง ตัวอย่างเช่น ลาตัวหนึ่ง มีความโลภ ไม่มีความพอใจ ภูมิใจ สุขใจ ในสิ่งที่มันมีอยู่ พอถึงหน้าหนาวมันก็บ่นว่าหนาว พอถึงหน้าร้อนมันก็บ่นว่าร้อน มันบ่นเพราะใจมันร่วนั่นไปอยู่อย่างนี้

“จะเห็นได้ว่าในเรื่องที่กล่าวมานี้ ได้นำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาเรื่องตัณหา 3 นั้นเองมาประยุกต์ใช้หรือใช้ภาษาร่วมสมัยหรือภาษาสมัยใหม่ จะใช้คำว่า ใจมีรูรั่ว ใส่อะไรลงไปก็ไม่รู้จักพอ หรือความโลภนั่นเอง ซึ่งคำเหล่านี้ทำให้ผู้ฟัง ๆ แล้วสามารถเข้าใจได้โดยไม่ต้องตีความหมายหรืออธิบายความมาก นอกจากเล่นคำหรือใช้ภาษาสมัยใหม่แล้ว ยังมีนิทานประกอบการบรรยายทำให้เนื้อหาชัดเจน ผู้ฟังก็เข้าใจง่าย นี่คือนิยามหรือลีลาการนำเสนอโดยมีการนำนิทานหรืออุทาหรณ์สอนใจมาใช้ในการบรรยายธรรมการนำเสนอ โดยวิธีการยกอุทาหรณ์ และการเล่านิทานประกอบ ช่วยให้เข้าใจความหมายของพุทธธรรมมากขึ้น และมีความชัดเจน ช่วยให้จำแม่นอย่าเห็นจริง และเกิดความเพลิดเพลิน ทำให้เผยแพร่ธรรมมีรสยิ่งขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบบุญนิยม เรื่อง สัญลักษณ์ของบุญนิยมหรือลักษณะบุญนิยม ข้อที่ 2 คือมีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตรอยู่เหนือกิเลสได้” (สมณะบินแก้ว อธิธรรมาวาส, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

การใช้อุปมา อุปมัย เรื่อง ทางแห่งความสำเร็จ

จากรายการธรรมะรับอรุณ ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 14 มิถุนายน 2552

หากจะกล่าวถึงเรื่องอิทธิบาท 4 ในข้อที่ 2 นั่นคือ วิริยะ นักบวชได้พูดถึงความพากเพียร ความพยายาม หรือการลงมือปฏิบัติด้วยความตั้งใจ โดยไม่เอาแต่ฝันกลางวัน อย่างเพียงแค่คิดสร้าง

จินตนาการถึงวิมานในอากาศโดยไม่มีกรปฏิบัติ เพราะฉะนั้นต้องทำให้ดีที่สุด คือ พยายามในการทำงาน นี่คือการวิริยะ ซึ่งหมายถึงการกล้าหาญที่จะเผชิญปัญหาและอุปสรรค ใครที่ทอดทิ้งอุปสรรค หรือความลำบากนั้นจัดเป็นคนอ่อนแอ ประเด็นหรือจุดเด่นในเรื่องนี้ คือ สิ่งที่อยู่ใกล้ตัวของเรา ซึ่งเราเรียกว่าสิ่งแวดล้อม สามารถที่จะนำมาสอนตัวเราได้ เช่น ต้น ไม้ ซึ่งเมื่อก้าวถึงต้น ไม้ใคร ๆ ก็รู้จัก ในที่นี้ขอให้ดูตัวอย่างจากต้น ไม้ดังนี้ ขอให้พิจารณาตัวอย่างจากต้น ไม้ ต้น ไม้ใดพบแต่ความสบาย คือ เจอหน้าฝนตลอดเวลาดัน ไม้ นั้นจะฟาวใน คือ ไม่มีแก่น ส่วนต้น ไม้ใดพบความแห้งแล้งของฤดูร้อนตลอดเวลา ต้น ไม้ นั้นจะแคระแกร็น ดังนั้น ต้น ไม้ที่เติบโตสมบูรณ์ คือ ต้น ไม้ที่ผ่านทั้งฤดูฝนและฤดูร้อนสลับกันไปเมื่อผ่านฤดูร้อนครั้งหนึ่งจะเกิดวงปีภายในต้น ไม้ จำนวนวงปีเป็นประจักษ์พยานว่า ต้น ไม้ นั้นผ่านความแห้งแล้งของฤดูร้อนมากี่ครั้ง วงปีได้เกาะตัวกันกลายเป็นแก่นของต้น ไม้ และแก่นนี้เองที่ทำให้ต้น ไม้ แข็งแรง คนเราก็เช่นเดียวกัน เมื่อผ่านการต่อสู้อุปสรรคและปัญหานานาประการมาได้ เขาก็สามารถพัฒนาความเข้มแข็งให้สามารถขึ้นสู่ที่สูงได้ ทั้งนี้เพราะชีวิต คือ การต่อสู้ ศัตรู คือ ยากลำบาก อุปสรรค คือ หนทางสู่ความสำเร็จ ใครชนะอุปสรรคได้มากเท่าไร เขาก็เข้าใกล้ความสำเร็จได้มากเท่านั้น ว่าขึ้นสูงเพราะมีลมต้าน คนขึ้นสูงได้เพราะเผชิญอุปสรรค ชีวิตที่มีรสชาติต้องฝ่าฟันเอาชนะปัญหาชีวิต เปรียบได้กับผลกระทอนที่มีรสหวาน ชวนรับประทานก็เพราะผ่านการทุบครั้งแล้วครั้งเล่า

“การนำเสนอ โดยวิธีการเปรียบเทียบ ก็เหมือนกับการยกนิทานหรืออุทาหรณ์ ในการนำเสนอด้วยวิธีการนี้จะเป็นการสร้างแนวความคิดให้เกิดขึ้นแก่ผู้ฟัง ทำให้ผู้ฟังนั้นมีความคิดที่จะประยุกต์เข้ากับเรื่องราวที่ตนนั้นกำลังฟังอยู่ พร้อมทั้งยังเป็นส่วนหนึ่งที่ทำให้เกิดข้อคิด สะกิดใจที่จะแฝงไว้ให้คิด แล้วนำไปสู่การปฏิบัติ โดยวิธีการนี้ส่วนใหญ่แล้วจะเป็นการนำเสนอในเชิงการยกตัวอย่างประกอบเปรียบเทียบกับหัวข้อธรรมที่ยากแก่การเข้าใจเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งวิธีการนี้จะช่วยให้ผู้ฟังนั้นมองเห็นภาพชัดเจนขึ้น ในการบรรยายธรรมจะมีการนำเสนอด้วยวิธีการเปรียบเทียบ มีการอุปมา อุปมัยให้เห็นภาพชัดเจนยิ่งขึ้น หลังจากที่ท่านอธิบายพุทธธรรมไปแล้ว วิธีการนำเสนอพุทธธรรมแบบนี้จึงเหมาะแก่กลุ่มผู้ฟังที่มีการศึกษา คือ มีความสามารถที่จะนำหัวข้อที่เปรียบเทียบหรือการอุปมา อุปมัยไปแยกเป็นความรู้ได้ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบบุญนิยม เรื่อง สภาพของสาธารณ โภคิ ที่จะเกิดเป็นบุญนิยม ข้อที่ 3 คือ ขัน อดทน” (สมณะเพื่อพุทธ ชินโร, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

การใช้บทกลอน เรื่อง ชรรวมงคลแห่งชีวิต

จากรายการเส้นทางแห่งความสุข ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 14 มิถุนายน 2552

คนเราจะบรรลุถึงความสำเร็จที่เราต้องการได้อย่างไร เราจะมีโชคได้ สิ่งที่เราต้องการ เพราะเกิดมาในตระกูลสูงแล้วจึงได้ความสำเร็จอย่างนั้นหรือ หรือเพราะราศีที่เราเกิดนั้นดวงชะตา เราเป็นมหาอูถม์ เราจึงเป็นคนที่จับทำอะไรก็ประสบผลสำเร็จไปทั้งหมด ความสำเร็จได้มาด้วยวิธีการอย่างไร ความสำเร็จมาจากไหนกันเล่า

พระพุทธศาสนาสอนว่า ความสำเร็จมาจากตัวเรานั่นเอง

เป็นเรื่องของการเสาะหา ไม่ใช่เกิดมาเป็น

เป็นเรื่องของการต่อสู้ ไม่ใช่นั่งดูดวง

เป็นเรื่องของการฟันฝ่า ไม่ใช่ฟ้าบันดาล

เป็นเรื่องของความเชี่ยวชาญ ไม่ใช่โชคช่วย

เป็นเรื่องของการฝึกฝน ไม่ใช่บุญหล่นทับ

เป็นเรื่องของความสามารถ ไม่ใช่วาสนา

เป็นเรื่องของพรแสวง ไม่ใช่พรสวรรค์

เพื่อศึกษาความรู้จากผู้เชี่ยวชาญ ดังที่ สมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า (ดิศฺสมมหาเถร) นิพนธ์ไว้ว่า

โง่ไม่เป็นเป็นใหญ่ยากฝากให้คิด

ทางชีวิตจะรุ่งโรจน์โสตถิผล

ต้องรู้โง่รู้ฉลาดปราดเปรื่องตน

โง่สืบทอดดีกว่าเบ่งเก่งเด็ยเดียว

“ในการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น มีการนำเอาบทกลอนเข้ามาประกอบใช้ในการเผยแผ่ด้วย เพื่อเป็นการเพิ่มอารมณ์ให้เกิดความคิดคล้อยตาม อีกทั้งยังสร้างความเพลิดเพลินในการฟังธรรมนั้นด้วย และยังรวมไปถึงการสร้างความน่าสนใจในการเลือกใช้รูปแบบของภาษาเพราะบทกลอนนั้นจะมีเนื้อหาที่ชวนให้เป็นข้อคิด สะกิดใจและเกิดแนวความคิดในการปรับประยุกต์ให้เข้ากับวิถีชีวิตของผู้ฟังได้ด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบบุญนิยม เรื่อง ลักษณะบุญนิยมที่สมบูรณ์ 5 ประการ คือ 1. ทวนกระแส 2. ทำได้ยาก 3. เป็นไปได้ 4. เป็นจริง ไม่สร้างภาพ และ 5. เป็นประโยชน์” (สมณะเสียงศีล ชาตะวโร, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

การใช้สถานการณ์ เรื่อง สุขภาพใจ

จากรายการตามประสา ออกอากาศวันอาทิตย์ที่ 14 มิถุนายน 2552

บางคนเปราะบางมากจึงแตกหักง่ายเพราะไม่ยืดหยุ่น สุขภาพใจที่แข็งแรงทนทานและยืดหยุ่นเป็นลักษณะของใจที่มีธรรมชาติ 4 ประการ คือ สัจจะ ทมะ ขันติ และจาคะ คนที่ขาดธรรมชาติเหล่านี้สุขภาพใจจะไม่แข็งแรง ไม่ทนทานและไม่ยืดหยุ่น พอถูกเชื้อโรค คือ ความโลภ ความโกรธ ความหลง รุกราน ก็มีความทุกข์มาก เพราะเปราะบางต่อกิเลส ความโกรธ คือ ความขัดเคืองใจ เพราะไม่ได้ตั้งปรารถนา กลายเป็นความอาฆาตพยาบาทเพราะควบคุมสติไม่ได้ คนเราเวลาเจอเรื่องกระทบกระเทือนใจแรง ๆ บางครั้งอาจจะเสียสติได้ ท่านเคยติดตามข่าวไหม หมู่บ้านกระทุงที่ซุงมันไหลตามน้ำลงมาท่วมทับบ้านเรือนและชาวบ้าน หลังจากนั้นไม่นานคนที่รอดชีวิตมาตัวตาย เพราะพวกเขา มีความทุกข์มาก กลุ่มที่สองก็เสียสติ ตึกถล่มที่โรงแรมรอยัล พลาซ่า ที่โคราช สุขภาพจิตของผู้ประสบภัยแย่มากคงทำใจไม่ได้ คนเหล่านั้นทุกข์มากจนบางครั้งทนไม่ได้ สูญเสียหมด อาจคิดฆ่าตัวตายหนีความทุกข์ ทุกข์ก็คือการทนได้ยาก เมื่อเหลือสุดจะทน จึงอยากฆ่าตัวตายหนีความทุกข์ ที่เราเรียกว่า คิดสั้น

“วิธีการยกเรื่องราวสถานการณ์หรือเหตุการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น กำลังได้รับความสนใจของประชาชน เข้ามารวบรวมในการบรรยายนั้น ก็เป็นวิธีการหนึ่งที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความสนใจและอยากติดตาม ซึ่งก็คือเป็นเรื่องของการโน้มน้าวใจที่คืออีกวิธีหนึ่ง และเรื่องราวสถานการณ์หรือเหตุการณ์เหล่านั้นก็สามารถที่จะนำเอาหลักพุทธธรรมนั้นเข้ามาเกี่ยวข้องได้และเข้ากันได้เป็นอย่างดี ทำให้เข้ากับยุคทันสมัยกับเหตุการณ์ ทำให้ผู้ฟังธรรมนั้นเข้าใจง่ายยิ่งขึ้นและยังได้หลักธรรมที่จะนำไปประยุกต์ใช้ได้อีกด้วย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดระบบบุญนิยม เรื่อง มีความรู้ที่เป็นสัมมาทิฐิ รู้ และเข้าใจ ธรรม 4 ความหมาย ข้อที่ 3 คือรู้วิธีและดับธรรมชาตินั้น” (สมณะบินแก้ว อธิภาโว, สัมภาษณ์ , 20 มิถุนายน 2552)

การแสดงธรรมหรือการเผยแผ่พุทธธรรมนั้น นักบวชจะนำหลักธรรมคำสอนของแนวคิดระบบบุญนิยมสอดแทรกลงไปในการสอนตามหลักพุทธศาสนาไปแสดงให้ผู้อื่นได้รู้ได้เข้าใจ และพระพุทธรูปได้เจริญรุ่งเรืองมาจนถึงทุกวันนี้ นอกจากพุทธธรรมแล้ว สิ่งที่สำคัญอีกอย่างหนึ่ง คือ เทคนิค วิธีการของผู้ส่งสารด้วย การสอนที่จะได้ผลดีนอกจากให้เกิดความเข้าใจแล้ว จะต้องให้เกิดการรู้มองเห็นคุณค่าความสำคัญ จนมีความเลื่อมใสศรัทธา ที่จะนำไปประพฤติปฏิบัติด้วย ผลสำเร็จอย่างหลังเป็นสิ่งสำคัญมากและมักจะทำได้ยากกว่าผลสำเร็จอย่างแรก เพราะต้องใช้เทคนิค และวิธีการสอนประกอบการเผยแผ่ไปด้วย รวมไปถึงการใช้ภาษาและวิธีการนำเสนอโดย

วิธีการเชื่อมโยงเหตุการณ์หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันเข้าสู่หัวข้อธรรมะที่จะนำเสนอ หรือการนำพุทธธรรมมาประยุกต์ให้เข้ากับยุคสมัย โดยยังคงไว้ซึ่งสาระและคุณค่าของพุทธธรรมที่มีอยู่เดิมในพระไตรปิฎก

4.2 ตอนที่ 2 บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน

4.2.1 ประวัติความเป็นมาของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน

ผู้วิจัยอาศัยระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยการศึกษาและประมวลข้อมูลจากเอกสาร การสัมภาษณ์คณะกรรมการ และท่านสมณะ-binแก้ว อธิธรรมา โสภโศก ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่งที่ปรึกษา ผู้จัดการ และผู้ดูแลสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ฟานักและดำรงอยู่ในสมณะเพศ ระยะเวลา 8 ปี

ผลจากการศึกษาพบว่า วิทยุชุมชนแห่งนี้เป็นที่อยู่ในเครือข่ายหนึ่งของชาวโศก สำหรับวิทยุชุมชนที่ชุมชนปฐมอโศกแห่งนี้เริ่มจากการทดลองนำร่องของสมณะพิสุทธโธ และสมณะ-binแก้ว อธิธรรมา โสภโศกซึ่งปฏิบัติธรรมอยู่ที่ชุมชนปฐมอโศก มีความต้องการที่จะกระจายเสียงเกี่ยวกับกิจกรรม หลักธรรม และคำสอนในพุทธศาสนาไปยังชุมชน ประกอบกับกระแสการปฏิรูปสื่อตามรัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 จึงทำให้เกิดความสนใจที่จะทดลองดำเนินการกระจายเสียงและจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 ที่คลื่นความถี่ F.M 87.00 MHz

โดยในระยะแรกของการออกอากาศ รายการที่ออกอากาศจะเป็นรายการประเภทธรรมะ ซึ่งในระยะเริ่มแรกนั้นยังไม่ค่อยได้รับความสนใจจากผู้ฟังเท่าที่ควร เพราะรายการที่ออกอากาศเกือบทั้งหมดส่วนใหญ่จะเป็นการเทศน์ หรือเนื้อหาการบรรยายหลักธรรมคำสอนของทางปฐมอโศก จึงทำให้ไม่สามารถดึงดูดความสนใจจากผู้ฟังได้ จากนั้นจึงได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบให้มีความหลากหลายและมีสีสันเพิ่มมากขึ้น โดยการเพิ่มรายการออกอากาศเป็นรายการนวนิยาย รายการเพลง แต่ยังคงสอดแทรกธรรมะตามหลักการของทางปฐมอโศก จึงเริ่มทำให้มีกลุ่มผู้ฟังหลากหลายมากขึ้น โดยการประเมินได้จากการที่ผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น หรือซักถาม อาทิเช่น สอบถามเรื่องราวต่อไปของนวนิยาย ถามปัญหา ข้อสงสัยต่าง ๆ

ด้วยเหตุผลนี้เอง จึงทำให้เริ่มมีความเห็นว่าน่าจะมีรายการออกอากาศให้มีความหลากหลายเพิ่มมากขึ้น เพื่อให้กลุ่มผู้ฟังสนใจฟังรายการมากขึ้น และสามารถเลือกรับฟังรายการได้ตามความสนใจ ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการจัดรายการเพื่อออกอากาศนี้ จึงทำให้เริ่มเป็นที่รู้จักในหมู่ผู้ฟัง ผู้ฟังเริ่มติดตามและเริ่มสนใจฟังมากยิ่งขึ้น และนอกจากนี้ยังมีคุณช่วยบุญจันทร์รักษา ซึ่งเป็นผู้ปฏิบัติธรรมในชุมชนปฐมอโศก และยังเป็นตัวแทนของทางชุมชนปฐมอโศก ในการร่วมประชุม หรือติดต่อกับหน่วยงานราชการ องค์กรต่าง ๆ ซึ่งเป็นบุคคลสำคัญคนหนึ่ง ที่ร่วมก่อตั้งมาช่วยในการชักชวนบุคคลต่าง ๆ ให้เข้ามาช่วยในการดำเนินการ เพราะบรรดาญาติโยม ที่เข้ามาร่วมปฏิบัติธรรม หรือร่วมทำบุญที่ชุมชนปฐมอโศก โดยส่วนมากจะรู้จักกับคุณช่วยบุญจันทร์รักษา อีกทั้งคุณช่วยบุญจันทร์รักษา ยังเป็นตัวแทนของชุมชนปฐมอโศกในการไปเข้าร่วมประชุมตามหน่วยงาน หรือองค์กรต่าง ๆ ที่ได้เชิญมา จึงทำให้คุณช่วยบุญจันทร์รักษาสามารถทำการชักชวนกลุ่มญาติธรรม กลุ่มคนภายนอก อย่างเช่น ทนายความ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล และกลุ่มประชาชนภายนอกให้เข้ามาร่วมดำเนินการได้ ทำให้เริ่มมีจำนวนคนมากขึ้น มีคนช่วยสนับสนุนมากขึ้น จึงได้ริเริ่มจัดทำการบริหารงานโดยแบ่งโครงสร้างองค์กร การกำหนดนโยบาย กฎ ระเบียบ ที่ต้องปฏิบัติ การกำหนดบทบาทหน้าที่ และได้มีการแต่งตั้งคณะกรรมการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม อย่างเป็นทางการขึ้นในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 และได้ทำการย้ายคลื่นการออกอากาศจากคลื่นความถี่ F.M 87.00 MHz เป็นคลื่นความถี่ F.M 107.9 MHz และดำเนินการออกอากาศเรื่อยมาจวบจนถึงปัจจุบัน

4.2.2 กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

พบว่า ในระยะเริ่มแรกของการดำเนินงานก่อนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารงานและการจัดรายการนั้น กลุ่มผู้ดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนจะเป็นผู้ที่อยู่อาศัยในชุมชนปฐมอโศก ซึ่งได้แก่นักบวชชาวปฐมอโศก โดยแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

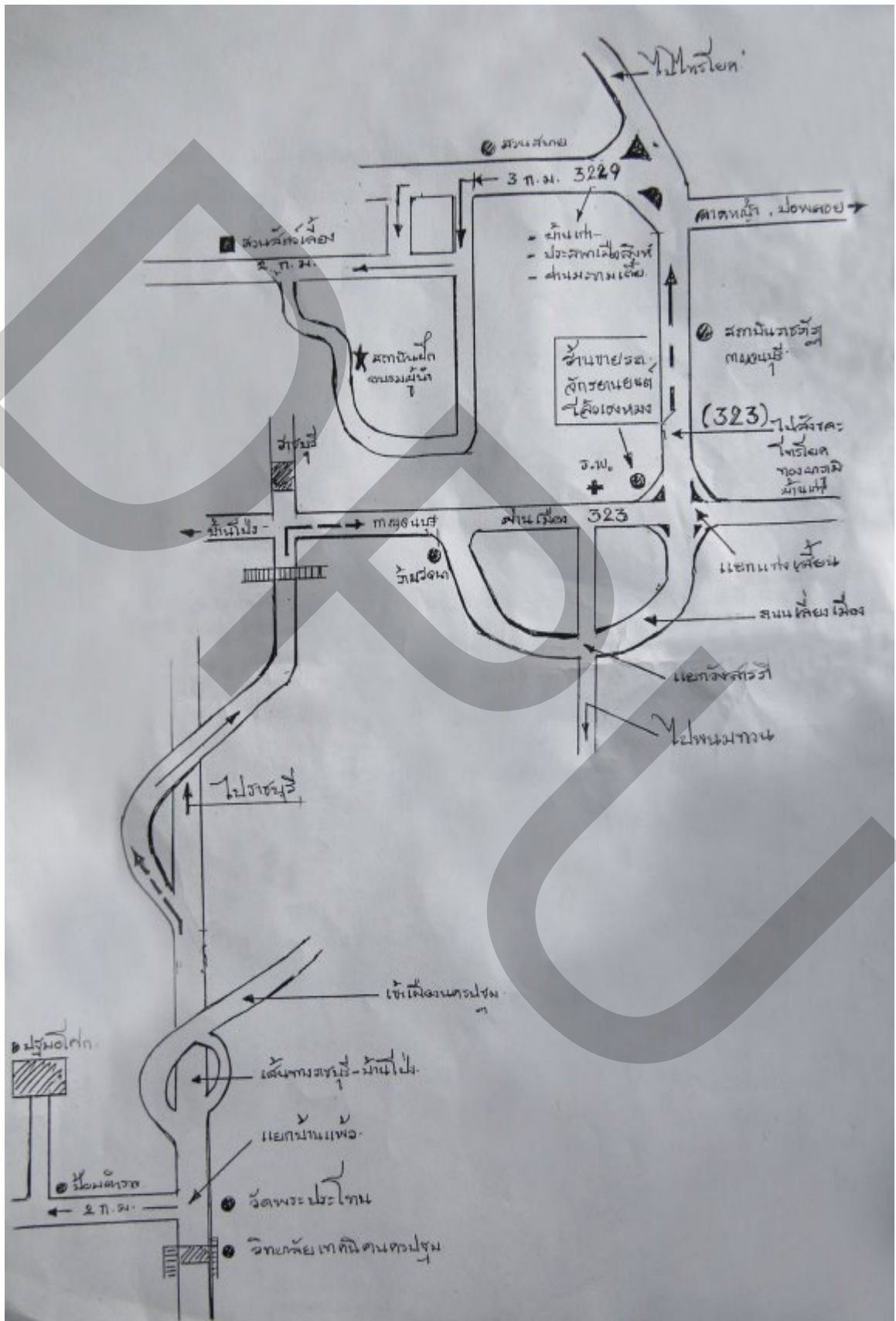
1. นักบวชชาย ที่เรียกว่า สมณะ
2. นักบวชหญิง ที่เรียกว่า กรัก
3. ผู้ปฏิบัติธรรม ซึ่งเป็นบุคคลทั่วไปที่อาศัยอยู่ในชุมชนปฐมอโศก

ภาพที่ 42 นักบวชชาย นักบวชหญิง และผู้เข้ามาปฏิบัติธรรมในปฐมอโศก

โดยต้องปฏิบัติตามหลักการดำเนินชีวิตของทางอโศก ดังนั้นเนื้อหารายการจะเป็นรายการประเภทธรรมะ ทำให้มีกลุ่มผู้ฟังเป็นจำนวนน้อย จึงมีความคิดที่ต้องการปรับปรุงรูปแบบการดำเนินงานใหม่ จึงจำเป็นที่จะต้องให้ประชาชนกลุ่มภายนอกอื่น ๆ เข้ามาร่วมดำเนินงานด้วย กลุ่มผู้ร่วมก่อตั้งสถานีทั้งนักบวชชาย นักบวชหญิงและผู้ปฏิบัติธรรม จึงทำการชักชวนประชาชนภายนอกให้เข้าร่วมดำเนินการ โดยเริ่มจากการเปลี่ยนรูปแบบการจัดรายการ เป็นการจัดรายการประเภทนวนิยายอิงธรรมะ ซึ่งเป็นการจัดรายการโดยใช้เทปซึ่งจะเปิดเป็นช่วง ๆ เป็นตอน ๆ ให้ติดตามทุกวัน และวางแผนให้ผู้ก่อตั้งสถานีอื่น ได้แก่ สมณะ กรั๊กและผู้ปฏิบัติธรรม พยายามทำการชักชวนบุคคลภายนอกให้เข้ามาช่วยดำเนินการจัดรายการออกอากาศ ซึ่งจะใช้เวลาในขณะที่สมณะกำลังออกบิณฑบาตบ้าง หรือจากการที่สมณะ กรั๊กและผู้ปฏิบัติธรรมเจอบุคคลอื่น ๆ ตามงานภายนอกต่าง ๆ โดยเริ่มแรกจะพยายามชักชวน พุดคุยกับเด็ก เยาวชน เพราะมีความเชื่อว่าถ้าสามารถชักชวนเด็ก เยาวชนได้แล้ว พ่อ แม่ ผู้ปกครองต้องเข้าร่วมด้วยเช่นกัน ส่วนกลุ่มเป้าหมายถัดไปจะชักชวนกลุ่มคนทำงานจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งองค์การบริหารส่วนตำบล สภานายความจังหวัด นครปฐม ครูอาจารย์จากโรงเรียนต่าง ๆ และชาวบ้านทั่วไป

ผลจากการชักชวนทำให้มีกลุ่มประชาชนเข้ามาช่วยจัดรายการมากขึ้น และเริ่มเป็นที่รู้จักจากการบอกเล่าปากต่อปาก จะมีการติดตามรับฟังรายการเพราะมีรายการหลากหลายมากขึ้น จึงทำให้เป็นที่รู้จักในวงกว้างมากขึ้น จึงมีหน่วยงานอื่น ๆ เข้ามาร่วมจัดรายการเพิ่มเติมขึ้น เช่น จากสาธารณสุขจังหวัด อาสาสมัครองค์กรต่าง ๆ เป็นต้น ทำให้สามารถจัดตั้งคณะกรรมการได้ จึงได้ทำการเชิญบุคคลที่มาร่วมจัดรายการเข้าร่วมประชุม เพื่อจัดตั้งคณะกรรมการสถานีวิทยุชุมชนเป็นครั้งแรก เพื่อกำหนดบทบาทและหน้าที่ร่วมกันดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน โดยมีจำนวนคณะกรรมการที่เข้าร่วมดำเนินงานเพราะได้รับการชักชวนมีจำนวน 10 คน และสนใจอาสาสมัครเข้ามาทำงานเองมีจำนวน 9 คน สำหรับจำนวนอาสาสมัครจัดรายการที่เข้าร่วมดำเนินงานเพราะได้รับการชักชวนมีจำนวน 29 คน และอาสาสมัครเข้ามาจัดรายการเองมีจำนวน 22 คน (สมณะบินแก้ว อธิธรรมาโณ, สัมภาษณ์, 20 มิถุนายน 2552)

ภาพที่ 43 แผนที่การเดินทางไปปฐมโตก

4.23 โครงสร้างการบริหารงาน

จากเอกสารของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม และจากการจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการ พบว่า ทางสถานีวิทยุชุมชนได้มีการกำหนดรูปแบบโครงสร้างการบริหารงานและการดำเนินงานตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานี และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบโครงสร้างเป็นจำนวนทั้งสิ้น 2 ช่วงด้วยกัน โดยมีรายละเอียดต่าง ๆ ดังนี้

โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 1 พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2547

หลักในการกำหนด โครงสร้างการบริหารงานในช่วงที่ 1 นั้น ต้องการให้ประชาชนเริ่มเข้ามามีส่วนร่วม โดยเริ่มจากการเป็นผู้รับสารและแสดงความคิดเห็น มีปฏิกริยาตอบกลับมายังสถานีวิทยุชุมชน จากนั้นจึงเปลี่ยนระดับจากผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร ในรูปแบบการเป็นอาสาสมัครจัดรายการ และขั้นสุดท้ายคือเปลี่ยนเป็นระดับการมีส่วนร่วมในชั้นวางแผนและกำหนดนโยบาย โดยการร่วมเป็นคณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการของทางสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งในส่วนของคณะกรรมการได้ทำการกำหนดบทบาทหน้าที่ไว้ 2 บทบาท คือ

1. คณะกรรมการด้านการบริหาร

ทำหน้าที่จัดหางบประมาณ หาสมาชิก ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน

2. คณะกรรมการด้านรายการ

ทำหน้าที่จัดวางผังรายการ วางรูปแบบเนื้อหารายการ ทักษะกระบวนการเรียนรู้การพัฒนาผู้จัดรายการ

รายชื่อคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุชุมชนช่วงที่ 1 พ.ศ. 2545- พ.ศ. 2547

1. คณะกรรมการที่ปรึกษา

ประธานที่ปรึกษา

สมณะ-bin ก้าว อธิธาโว

นักบวชชาวปฐมมโศก

คณะกรรมการที่ปรึกษา

นายบุญกุล สิริสุวรรณ

ทนายความ

นายสุทิน ศรีกระจำง

ข้าราชการสาธารณสุข

นายวินัย มงคลรัตนสิทธิ์

ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

นายชาญณรงค์ กิ่งขุนทด

ข้าราชการสาธารณสุข

2 คณะกรรมการบริหาร

ประธานคณะกรรมการบริหาร

นายไพศาล อุ้วน้ำ

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

รองประธานคณะกรรมการบริหาร

นายชาญวุฒิ นวาระ

ผู้ใหญ่น้ำดำบดพระประโทน

เลขานุการ

นางขวัญใจ สามเพชรเจริญ

ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

เหรียญนิวก

นางสาวช่วยบุญ จันทร์รักษา

ผู้ปฏิบัติธรรมชาวปทุมมอโสภ

กรรมการบริหาร

นางสุนตรา เทศทอง

ข้าราชการครู

นางวราภรณ์ คาวเจริญ

ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

นายทองศักดิ์ วาริสดี

ข้าราชการตำรวจ

นายสมชาย ปิ่นทองดี

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

นายสมเกียรติ อวยชัย

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

นายเจริญ ผมหอม

ข้าราชการบ้านาญ

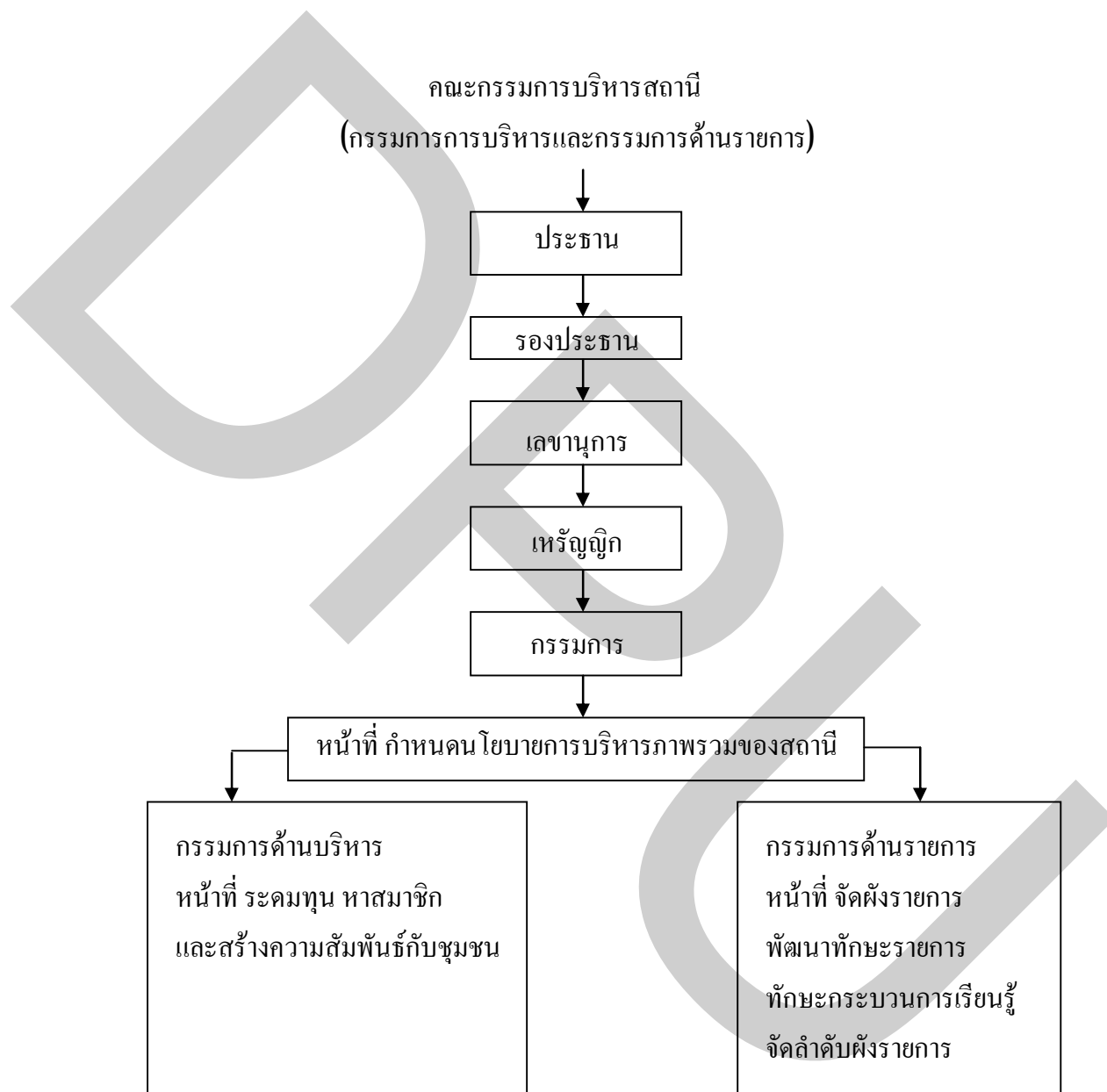
นายวิจิตร จิตโสภณ

พัฒนาการจังหวัดนครปฐม

จากรายชื่อดังกล่าวข้างต้นและตำแหน่งหน้าที่บทบาทความรับผิดชอบ มีประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทคณะกรรมการ จำนวน **16** คน แบ่งเป็นข้าราชการ จำนวน **9** คน และอาสาสมัครจากชุมชน **7** คน และจากข้อมูลดังกล่าวพบว่ามีจำนวนคณะกรรมการที่เป็นข้าราชการเข้ามามีส่วนร่วมเป็นจำนวนมากที่สุด ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (**In-depth Interview**) สมณะ-bin ก้าว อธิธาโว เกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วม ผู้วิจัยพบว่า ได้ใช้วิธีชักชวนผู้ที่มีบทบาททางสังคมให้มาเข้าร่วมดำเนินการ และมีคณะกรรมการที่เป็นข้าราชการสนใจที่จะมาเข้าร่วมดำเนินงานด้วย จึงทำให้มีจำนวนมากที่สุด

นอกจากนี้พบว่า ยังไม่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการอย่างชัดเจน ทั้งนี้จากการสัมภาษณ์สมณะ-bin ก้าว อธิธาโว พบว่า คณะกรรมการบางท่านไม่สามารถเข้าร่วมดำเนินการตามหน้าที่ความรับผิดชอบต่าง ๆ ได้ จึงทำให้มีการตกลงกันว่าให้คณะกรรมการทุกคนร่วมกันแสดงความคิดเห็น วางนโยบาย ตลอดจนกิจกรรมต่าง ๆ ของทางสถานี โครงสร้างการบริหารจึงยังเป็น

รูปแบบที่ทดลอง ซึ่งยังต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมตามกำหนดวาระในการดำรงตำแหน่ง คราวละ 2 ปี โดยคณะกรรมการทั้งสองฝ่ายต่างมาประชุมหารือ เพื่อตกลงหาข้อสรุป อันนำมาสู่การ กำหนดนโยบายการบริหารสถานี่ดังภาพที่ 44

ภาพที่ 44 โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 1 พ.ศ. 2545 - พ.ศ. 2547

โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน

จากการสัมภาษณ์สมณะ-bin ก้าว อธิธรรมาโ ที่ดำรงตำแหน่งปรึกษาวิทยุชุมชนปัจจุบันพบว่า จากการบริหารงานตามโครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 1 ทางคณะกรรมการได้ร่วมกันแสดงความคิดเห็นให้ปรับปรุงโครงสร้างการบริหารงานใหม่ โดยกำหนดให้เป็นโครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 2 และสรรหาและคัดเลือกคณะกรรมการชุดใหม่ โดยยังคงใช้แนวทางสรรหาและคัดเลือกกลุ่มคนที่เข้ามามีส่วนร่วม โดยทำการแบ่งแยกบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบของคณะกรรมการชัดเจนมากขึ้น เพราะคณะกรรมการเป็นองค์ประกอบที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนินงาน ที่จะทำให้สถานีวิทยุชุมชนสามารถดำเนินการได้สำเร็จคล่องตามนโยบายที่ได้วางไว้หรือไม่ โดยคณะกรรมการทั้งหมดจะต้องเริ่มจากการเป็นผู้มีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชน ในรูปแบบของการเป็นอาสาสมัครจัดรายการมาก่อน บุคคลที่ช่วยเหลือ มีความสนใจและเต็มใจทำงานเพื่อชุมชนโดยไม่คำนึงถึงประโยชน์ส่วนตน โดยมีประธานวิทยุชุมชนและประธานที่ปรึกษา เป็นผู้ควบคุมดูแล บริหารงานร่วมกับคณะกรรมการแบ่งออกเป็น 4 ฝ่าย คือ

1. ฝ่ายเทคนิค
2. ฝ่ายกระจายเสียง
3. ฝ่ายประชาสัมพันธ์
4. ฝ่ายอำนวยการ

รวมมีจำนวนทั้งหมด 21 คน โดยแบ่งเป็นตัวแทนจากข้าราชการ จำนวน 6 คน และจากชุมชน จำนวน 15 คน

รายชื่อคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุชุมชนช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน

1. ประธานวิทยุชุมชนและที่ปรึกษา ตำแหน่งละ 1 คน โดยมาจากฝ่ายชุมชนและฝ่ายฆราวาส โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตำแหน่งที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชน

สมณะ-bin ก้าว อธิธรรมาโ

นักบวชชาวปทุมมอ โศก

ตำแหน่งประธานสถานีวิทยุชุมชน

นายอนุกุล สิริสุวรรณ

ทนายความ

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ เป็นผู้รับผิดชอบการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน ควบคุมดูแลให้การดำเนินงานเป็นไปตามวัตถุประสงค์ แผนงาน โครงการ ดูแลความสงบเรียบร้อย ในระหว่างการโยกย้าย แทรก สลับสับเปลี่ยนตารางเวลาออกอากาศ มีอำนาจสั่งจ่ายเงินค่าบริหารกิจการสถานีจากกองทุนสวัสดิการของสถานีวิทยุชุมชนปทุมมอ โศก ตลอดจนอำนวยความสะดวก

กำกับ ดูแลบุคลากรให้เต็มใจปฏิบัติหน้าที่เต็มเวลา เต็มความรู้ ความสามารถ ให้เกิดประโยชน์สูงสุด รวมทั้งพิจารณาจ่ายค่าบริหารกิจการสถานียุทธศาสตร์ และสวัสดิการของพนักงานจากกองทุนสวัสดิการของสถานีวิทยุทธศาสตร์แต่ละแห่ง ให้เป็นไปตามข้อตกลงของแต่ละสถานียุทธศาสตร์

จากการสัมภาษณ์สมณะชินแก้ว อธิธรรมาวาสและนายอนุชิต สิริสุวรรณ พบว่า ในส่วนของงบประมาณ จะเป็นหน้าที่ของประธานที่ปรึกษา เนื่องจากเป็นงบประมาณของทางปฐมมโศก ซึ่งต้องไปทำการประชุมกันภายในต่อไป ในส่วนของกรกำหนดหรือแต่งตั้งนั้น พบว่า ได้มีการกำหนดไว้แล้วว่าต้องมีที่ปรึกษาเป็นฝ่ายฆราวาสซึ่งต้องเป็นนักบวชของชาวปฐมมโศก เพราะเนื่องจากสถานีวิทยุทธศาสตร์แห่งนี้ ดำเนินการและอยู่ในเขตความรับผิดชอบของทางชุมชนปฐมมโศก ซึ่งมีแนวความคิดที่จะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมแต่ต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์ เงื่อนไขและหลักของทางปฐมมโศก จึงต้องทำให้มีตัวแทนที่จะถ่วงดุลอำนาจกันในฐานะประธานของการดำเนินงานวิทยุทธศาสตร์ จึงกำหนดให้ต้องมีผู้รับผิดชอบในตำแหน่งประธานด้านบริหาร 2 คน โดยให้ตัวแทนฝ่ายนักบวชของปฐมมโศกรับผิดชอบในตำแหน่งที่ปรึกษาวิทยุทธศาสตร์ ซึ่งฝ่ายนักบวชของปฐมมโศกนั้นมีการกำหนดบุคคลไว้แล้ว เพราะสมณะชินแก้ว อธิธรรมาวาส เป็นนักบวชเพียงท่านเดียวที่ควบคุม ดูแลประจำที่สถานีวิทยุทธศาสตร์แห่งนี้ สำหรับการแต่งตั้งประธานวิทยุทธศาสตร์นั้น จะให้ทางภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในบทบาทคณะกรรมการ ทำการแต่งตั้งโดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งพร้อมกับตำแหน่งอื่น ๆ

1. คณะกรรมการบริหารสถานียุทธศาสตร์ มีหน้าที่รับผิดชอบในการจัดทำผังรายการ เป็นผู้ฝึกทักษะพื้นฐานการจัดรายการให้แก่อาสาสมัครทดลองงานในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าว และ จัดรายการ เสนอรายชื่ออาสาสมัครจัดรายการ ประจำการในการปฏิบัติหน้าที่เป็นผู้ประกาศข่าวและจัดรายการให้คณะกรรมการอนุมัติ และผลิตสื่อเพื่อใช้ในการเผยแพร่ ควบคุม ปรับปรุงอุปกรณ์เทคนิคต่าง ๆ รวมทั้งร่วมบริหารงานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ โดยแบ่งตามหน้าที่และความรับผิดชอบออกเป็น 4 ฝ่าย ได้แก่

1. ฝ่ายเทคนิค
2. ฝ่ายกระจายเสียง
3. ฝ่ายประชาสัมพันธ์
4. ฝ่ายอำนวยการ

สำหรับการกำหนดตำแหน่งความรับผิดชอบจะเป็นการคัดเลือก โดยการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งสำหรับตำแหน่งที่ไม่มีบุคคลรับผิดชอบ ทางคณะกรรมการจะทำการปรึกษากับสมณะ

บินก้าว อธิธาโว เพื่อคัดเลือกผู้ปฏิบัติธรรมในชุมชนปฐมอ โศกที่มีความรู้ ความสามารถเกี่ยวกับตำแหน่งนั้น ๆ มารับตำแหน่งแทน

ฝ่ายเทคนิค แบ่งเป็นแผนกเสียงและความคุมเสียง มีทั้งหมด 5 ตำแหน่ง แต่มีผู้รับตำแหน่ง 3 คน โดยเป็นตัวแทนจากชุมชน 3 คน โดยมีรายละเอียดดังนี้

รองประธานฝ่ายเทคนิค

นายปริดา สยมพุก

ประกอบธุรกิจส่วนตัว

หัวหน้าแผนกควบคุมเสียง

นายประสิทธิ์ ศรีพรหม

ผู้ปฏิบัติธรรมปฐมอ โศก

หัวหน้าแผนกซ่อมบำรุง

นายหินไฟ หมายยอดกลาง

ผู้ปฏิบัติธรรมปฐมอ โศก

เจ้าหน้าที่ควบคุมเสียง

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

เจ้าหน้าที่ซ่อมบำรุง

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ รับผิดชอบการดำเนินงานด้านเครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคนิค ในการกระจายเสียงของสถานี ควบคุมเครื่องมือในการออกอากาศ รวมทั้งดูแล ซ่อมบำรุง อุปกรณ์ให้อยู่ในสภาพที่พร้อมใช้งานอยู่เสมอ ตลอดจนปรับปรุง เสนอแนะวิธีการใช้เครื่องมืออุปกรณ์

จากข้อมูลดังกล่าวจะเห็นได้ว่า มีตำแหน่งในฝ่ายเทคนิค 5 ตำแหน่งด้วยกัน แต่มีผู้รับผิดชอบทั้งหมดเพียงแค่ 3 ตำแหน่ง โดยเป็นคนในชุมชน 1 คน และเป็นปฏิบัติธรรมปฐมอ โศก 2 คน ซึ่งจากการสัมภาษณ์ทั้ง 3 ท่าน พบว่า สาเหตุดังกล่าวเพราะไม่มีคนในเขตชุมชนเข้ามาสมัครรับผิดชอบในตำแหน่งดังกล่าว ทำให้ทางสมณะบินก้าว อธิธาโว ต้องจัดหาคนในชุมชนปฐมอ โศก ซึ่งมีความรู้ ความสามารถ และเห็นว่าเหมาะสมกับตำแหน่งดังกล่าวเข้ามารับผิดชอบ แทน แต่ถ้ามีบุคคลมีความประสงค์ที่จะรับตำแหน่งดังกล่าว ก็เปิดโอกาสให้ แต่ต้องพิจารณาถึง ความสามารถและความเหมาะสมของบุคคลคนนั้นด้วย

ฝ่ายกระจายเสียง แบ่งออกเป็น 2 แผนก ประกอบด้วย

1. แผนกจัดผังรายการ

2. แผนกดำเนินรายการ

มีทั้งหมด 5 ตำแหน่ง โดยมีข้าราชการ จำนวน 3 คน และตัวแทนจากชุมชน จำนวน 2 คน โดยมีรายชื่อ ดังนี้

รองประธานฝ่ายกระจายเสียง

นายสิทธิชัย คุ่มอนุวงศ์ ข้าราชการครู

หัวหน้าแผนกจัดผังรายการ

นายศุภสิทธิ์ ปิยะบุญกาญจน์ ทนายความ

หัวหน้าแผนกดำเนินรายการ

นางสุภาพร พรยังยืน ประกอบธุรกิจส่วนตัว

เจ้าหน้าที่จัดผังรายการ

นายพัทธวิพงษ์ อวยชัย ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

เจ้าหน้าที่ดำเนินรายการ

นางขวัญใจ สามเพชรเจริญ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ รับผิดชอบด้านการจัดผังรายการ ความเหมาะสมของรายการ กับเวลาที่ออกอากาศ ดูแล ฝึกอบรม ฝึกฝน จัดสรรอาสาสมัครจัดรายการ และควบคุมการดำเนินรายการ การกำหนดบุคคลรับผิดชอบในตำแหน่งดังกล่าวนี้ มาจากการคัดเลือกในการประชุม ความสมัครใจ ความสามารถ และความเหมาะสมของบุคคลตามที่ทางสมาชิกที่เข้าร่วมประชุมนั้น เห็นสมควร ไม่ได้เกี่ยวข้องกับอาชีพของแต่ละบุคคล

ฝ่ายประชาสัมพันธ์ แบ่งออกเป็น 2 แผนก ประกอบด้วย

1. แผนกต้อนรับ

2. แผนกสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์

มีทั้งหมด 5 ตำแหน่ง โดยมีข้าราชการ จำนวน 2 คน และตัวแทนจากชุมชน จำนวน 3 คน โดยมีรายชื่อ ดังนี้

รองประธานฝ่ายประชาสัมพันธ์

นางวารภรณ์ ดาวเจริญ ข้าราชการองค์การบริหารส่วนตำบล

หัวหน้าแผนกต้อนรับ

นางอารยา ภิรมย์ ประกอบธุรกิจส่วนตัว

หัวหน้าแผนกสื่อโฆษณาและประชาสัมพันธ์

นางสมชาย ปิ่นทองดี ประกอบธุรกิจส่วนตัว

เจ้าหน้าที่ต้อนรับ

นางสาวสุกัญญา ประยูรศรี

พนักงานบริษัท

เจ้าหน้าที่ประชาสัมพันธ์

นางสาวพนารัตน์ ตันท์ไพบุลย์ ข้าราชการสาธารณสุข

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ รับผิดชอบในการเผยแพร่กิจกรรม ข่าวสาร ของสถานีวิทยุชุมชน ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กรต่าง ๆ และต้อนรับแขกที่มาเยี่ยมชมและดูงานที่สถานี

การแต่งตั้งกำหนดบทบาทหน้าที่ มาจากการคัดเลือกลงคะแนนเสียงในการประชุม โดยพิจารณาจากความสามารถของแต่ละบุคคล เกี่ยวกับการมีมนุษยสัมพันธ์ บุคลิกภาพ การแต่งกาย การเข้าสังคม เพราะมีผลต่อการปฏิบัติงานในฐานะฝ่ายประชาสัมพันธ์

ฝ่ายอำนวยการ แบ่งออกเป็น 4 แผนก ประกอบด้วย**1. แผนกกฎหมาย****2. แผนกธุรการ****3. แผนกยานยนต์****4. แผนกอาคารและสถานที่**

มีทั้งหมด 10 ตำแหน่ง แต่มีผู้รับตำแหน่งเพียง 6 คน เป็นข้าราชการ จำนวน 1 คน และตัวแทนจากชุมชน จำนวน 5 คน โดยมีรายชื่อดังนี้

รองประธานฝ่ายอำนวยการ

นายบรรจบ มุสิกสุคนธ์

ทนายความ

หัวหน้าแผนกกฎหมาย

นายถนัด ตั้งธรรมนิยม

ทนายความ

หัวหน้าแผนกธุรการ

นายเปี่ยมสุข ถวานวงศ์

ข้าราชการกรมราชทัณฑ์

หัวหน้าแผนกยานยนต์

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

หัวหน้าแผนกอาคารและสถานที่

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

เจ้าหน้าที่กฎหมาย

นายเมทินี บุญรอด

ทนายความ

เจ้าหน้าที่ธุรการ

นายชยพล ห่องอยู่ เกษตรกร

เจ้าหน้าที่การเงิน

นางสาวช่วยบุญ จันทร์รักษา ผู้ปฏิบัติธรรมปฐมอโศก

เจ้าหน้าที่ยานยนต์

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

เจ้าหน้าที่อาคารและสถานที่

ณ ปัจจุบัน ยังไม่มีผู้รับตำแหน่ง

บทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ รับผิดชอบในการอำนวยความสะดวกในการให้ข้อมูล
ข้อบัญญัติกฎหมาย เอกสาร อุปกรณ์ การเบิกจ่ายเงิน งบประมาณต่าง ๆ ของสถานีวิฑูษุมน

การแต่งตั้งมาจากการคัดเลือกโดยสมาชิกที่เข้าร่วมประชุม แต่สำหรับในตำแหน่ง
เจ้าหน้าที่กฎหมายและเจ้าหน้าที่การเงินนั้น มีการกำหนดไว้ว่าเจ้าหน้าที่กฎหมายควรจะเป็น
ผู้ประกอบอาชีพทนายความที่มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย และสำหรับตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงินนั้น
ต้องเป็นบุคคลในชุมชนปฐมอโศก และมีความสามารถในการจัดสรรและควบคุมงบประมาณได้
เนื่องจากงบประมาณโดยส่วนใหญ่จะมาจากทางปฐมอโศก สำหรับในตำแหน่งที่ยังไม่มีบุคคล
รับผิดชอบนั้น ได้แก่ ตำแหน่งเจ้าหน้าที่ยานยนต์ และตำแหน่งเจ้าหน้าที่อาคารและสถานที่ เนื่องจาก
สถานที่สถานีวิฑูษุมนเป็นของปฐมอโศก ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลทั่วไปเข้ามาเยี่ยมชมและดูงาน
ได้ และมีบุคคลประจำอยู่ที่สถานีสตลอดเวลา ประกอบกับในเรื่องของยานยนต์นั้นทางชุมชนปฐม
อโศกมีรถยนต์ไว้สำหรับใช้ประจำ แต่โดยส่วนใหญ่จะใช้รถของคณะกรรมการและอาสาสมัคร
รายการมากกว่า เพราะการเดินทางมาปฏิบัติหน้าที่นั้นแต่ละบุคคลจะเป็นผู้รับผิดชอบเอง เนื่องจาก
ทางสถานีวิฑูษุมนไม่มีงบประมาณเรื่องการเดินทางให้ ทำให้ยังไม่ได้กำหนดบุคคลที่รับผิดชอบ

โดยสรุปการคัดเลือกคณะกรรมการมาจากประชาชนที่สมัครใจเข้ามามีส่วนร่วม
ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการดำเนินงานของสถานีวิฑูษุมน อันประกอบด้วยกลุ่มบุคคลจาก
หลากหลายอาชีพ แต่ไม่ได้มาจากการคัดเลือกของประชาชนในชุมชนทั้งหมด และจากการสัมภาษณ์
สมณะบิณฑู อธิธาโว เกี่ยวกับบทบาทหน้าที่และการมีส่วนร่วม พบว่า โครงสร้างการบริหารงาน
ช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างชัดเจน แต่ยังคงอยู่
ในช่วงทดลองซึ่งไม่แน่นอนและยังอาจมีการปรับเปลี่ยนได้อีกตามความเหมาะสม เพราะ
คณะกรรมการบางท่านยังคงไม่สามารถปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ได้ ซึ่งสาเหตุอาจมีมาจากการไม่มี

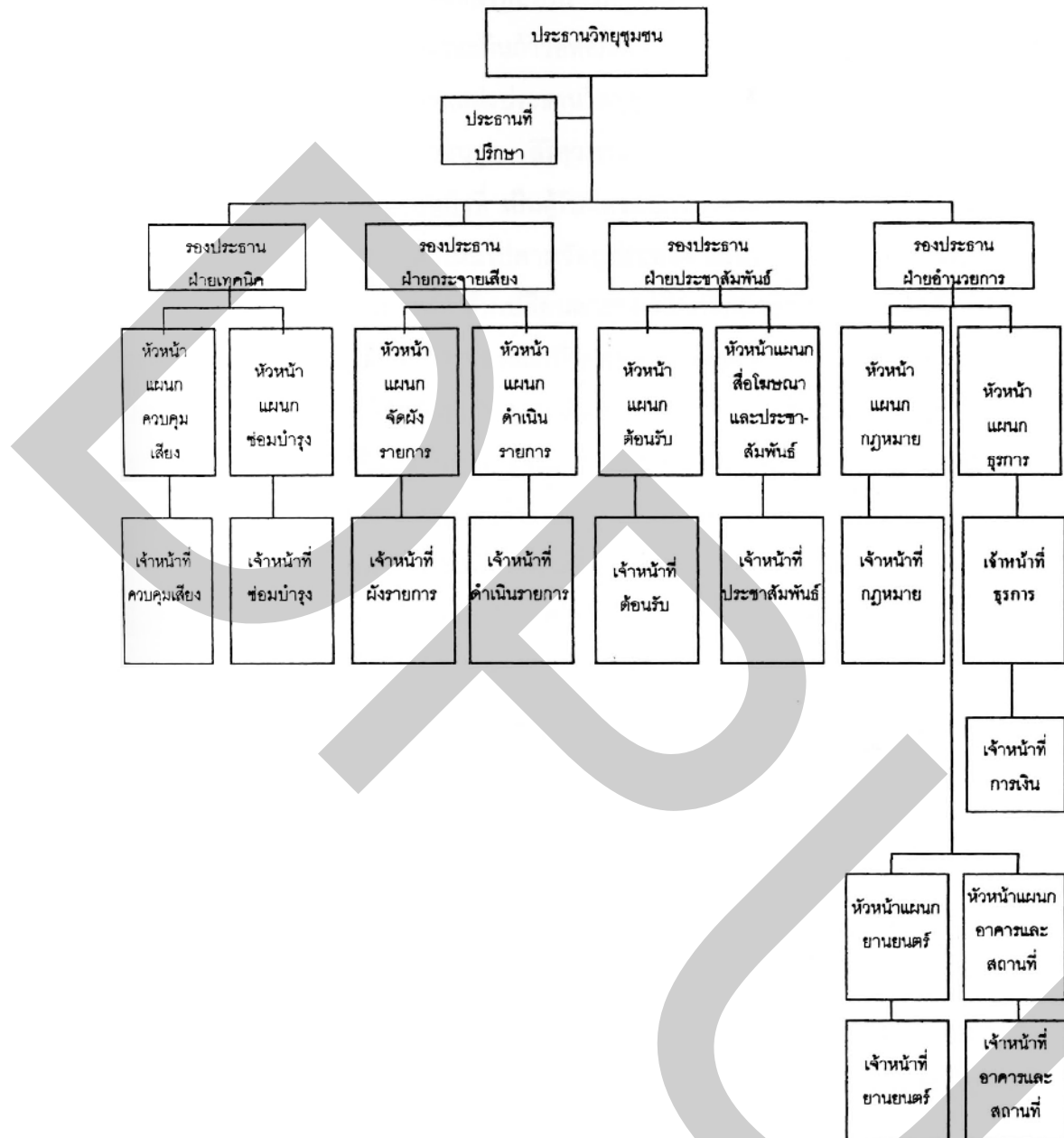
เวลาและปัญหาส่วนตัวบางประการ จึงทำให้อาจมีการปรับเปลี่ยนคณะกรรมการในส่วนนั้นให้มีความเหมาะสมต่อไป

การคัดเลือกคณะกรรมการในอันดับแรกจะเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท ยกเว้นในตำแหน่งที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานและประสานงานกับทางชุมชนปฐมอโสภ ซึ่งต้องให้บุคคลในชุมชนปฐมอโสภรับตำแหน่ง อย่างเช่น ตำแหน่งที่ปรึกษาสถานีวิทยชุมชน และตำแหน่งเจ้าหน้าที่การเงิน สำหรับในตำแหน่งอื่น ๆ นั้น เปิดโอกาสให้ประชาชนทำการคัดเลือกและแต่งตั้ง โดยการลงคะแนนเสียงในที่ประชุม แต่สำหรับตำแหน่งที่ยังไม่มีผู้รับผิดชอบ และพิจารณาแล้วว่าเป็นตำแหน่งที่ควรจะมีบุคคลที่รับผิดชอบ อย่างเช่น ตำแหน่งในแผนกควบคุมเสียง แผนกซ่อมบำรุง เพราะเป็นตำแหน่งที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับเครื่องมือ อุปกรณ์ต่าง ๆ ที่ใช้ในการจัดรายการของทางสถานีทุกวัน จึงควรมีบุคคลที่รับผิดชอบอยู่ประจำ ทำให้ต้องคัดเลือกบุคคลในชุมชนปฐมอโสภมารับผิดชอบแทน แต่ถ้ามีประชาชนสนใจและมีความรู้ ความสามารถก็เปิดโอกาสให้เข้ามารับผิดชอบได้ แต่สำหรับตำแหน่งที่ไม่มีบุคคลรับผิดชอบ และเป็นตำแหน่งที่ไม่เร่งด่วน อย่างเช่น เจ้าหน้าที่อาคารและสถานที่ และเจ้าหน้าที่ยานยนต์ ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ยังไม่จำเป็นต้องมีบุคคลรับผิดชอบประจำเร่งด่วน เพราะเนื่องจากอาคารและสถานที่ที่ใช้ในการดำเนินงานอยู่นั้น อยู่ในเขตพื้นที่ของชุมชนปฐมอโสภ ซึ่งเปิดโอกาสให้บุคคลภายนอกเข้ามาเยี่ยมชมดูงาน และมีเจ้าหน้าที่ของทางปฐมอโสภดูแลอยู่ประจำ ส่วนแผนกยานยนต์ซึ่งโดยส่วนใหญ่จะจัดรายการภายในเขตชุมชนปฐมอโสภ จึงไม่ได้มีการเดินทางออกนอกสถานที่ แต่ถ้ามีความจำเป็นจะต้องเดินทางไปปฏิบัติภารกิจที่เกี่ยวข้องนั้น ก็จะใช้รถหรือพาหนะของทางคณะกรรมการและอาสาสมัครจัดรายการแทน หรือถ้าในกรณีจำเป็นจริง ๆ ก็สามารถใช้รถของทางปฐมอโสภได้ ทำให้ยังไม่มีกำหนดบุคคลอื่นมารับผิดชอบในตำแหน่งที่ยังไม่มีผู้มารับผิดชอบตำแหน่งดังกล่าว

จากโครงสร้างคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยชุมชนช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน พบว่า มีคณะกรรมการ จำนวน 21 คน เป็นตัวแทนจากข้าราชการและตัวแทนจากทางชุมชนใน แต่สิ่งที่แตกต่างจากวิทยชุมชนแห่งอื่น ๆ คือ ในกลุ่มตัวแทนจากชุมชนนี้มีกลุ่มที่เป็นตัวแทนจากนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมอโสภรวมอยู่ด้วย ซึ่งพอสรุปได้ว่า กลุ่มประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในระดับคณะกรรมการบริหารมีอยู่ 3 กลุ่ม ด้วยกัน คือ

1. กลุ่มตัวแทนข้าราชการ
2. กลุ่มตัวแทนนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมชาวปฐมอโสภ
3. กลุ่มตัวแทนประชาชน

โดยมีโครงสร้างการบริหารงาน ดังภาพที่ 45

ภาพที่ 45 โครงสร้างการบริหารงานช่วงที่ 2 พ.ศ. 2547 - ปัจจุบัน

4.24 การดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน

จากการสัมภาษณ์สมณะ-bin ก้าว อธิธรรมา โฉม นักบวชที่ปฏิบัติธรรมอยู่ที่ปฐมมโศก และเป็นแกนนำในการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ พบว่า

1. วัตถุประสงค์ในการดำเนินงาน

การดำเนินงานในช่วงแรกนั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่หลักธรรมของชาวอโศกเท่านั้น และไม่มีการดำเนินการใด ๆ ที่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง

2. โครงสร้างและการดำเนินงาน

มีรูปแบบโครงสร้างในการบริหารงาน และมีการกำหนดบทบาทหน้าที่ความรับผิดชอบ สมณะ-bin ก้าว อธิธรรมา ที่เป็นแกนนำในการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศก จะเป็นผู้ดูแลและรับผิดชอบการดำเนินงานของสถานี แต่เนื่องจากปฐมมโศกมีเครือข่ายด้านการสื่อสาร จึงทำให้มีผู้ปฏิบัติธรรมที่มีความรู้ด้านเทคนิค ซึ่งสามารถให้ผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านั้นมาดูแลเครื่องมือ และการกระจายเสียงในระยะแรกได้ สำหรับในส่วนอาสาสมัครจัดรายการ พบว่าเป็นนักบวชผู้ปฏิบัติธรรมในปฐมมโศก และประชาชนทั่วไป

3. รูปแบบและเนื้อหารายการ

มีรูปแบบรายการที่หลากหลาย แต่ส่วนใหญ่ทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศกจะให้ความสำคัญกับรายการประเภทธรรมะ

การประเมินผล

ข้อมูลทั้งหมดเป็นข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของกลุ่มผู้ฟัง แต่เนื่องจากทางสถานีวิทยุชุมชนยังไม่มีการสำรวจความคิดเห็น ความพึงพอใจของกลุ่มผู้ฟังจากแบบประเมินหรือแบบสอบถาม เพราะยังขาดบุคลากรในการทำงาน จึงทำให้ข้อมูลส่วนนี้ได้มาจากการสัมภาษณ์คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการและอาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชน ซึ่งพบว่า มีการประเมินผลโดยรับความคิดเห็นของกลุ่มผู้ฟัง จากที่กลุ่มผู้ฟังโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็นในรายการ การเขียนจดหมาย จากที่พบปะแล้วพูดคุยกับผู้ฟังตามสถานที่ต่าง ๆ หรือการประชุมใหญ่ประจำปีแล้วจัดให้เป็นเวทีพบปะกับประชาชน เพราะเป็นนโยบายสำคัญอย่างหนึ่งของชุมชนปฐมมโศกที่ต้องการพบปะพูดคุยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับคนในชุมชน ซึ่งกระบวนการในการประชุมยังคงยึดปฏิบัติแนวธรรมะของทางชุมชนปฐมมโศกเป็นหลัก โดยการเชิญผู้ฟังรายการมาเข้าร่วมประชุมพร้อมกับร่วมรับประทานอาหารร่วมกับทางชุมชนปฐมมโศก หรืออาจทำอาหาร

มาแลกเปลี่ยนและร่วมรับประทานด้วยกันก็ได้ แล้วหลังจากนั้นก็ทำการพูดคุยเกี่ยวกับความคิดเห็น ความต้องการของทางชุมชนต่อรายการ และต่อการดำเนินงานของทางสถานีวิทยุชุมชน เพื่อที่ทาง สถานีวิทยุชุมชนจะนำข้อมูลดังกล่าวมาประชุมในกลุ่มคณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการ เพื่อหาข้อสรุปแล้วนำไปปรับปรุงการดำเนินงานของทางสถานีต่อไป

4.25 บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) บุคคลที่เข้ามามีส่วนร่วม 3 กลุ่ม ตามบทบาทการมีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศกในแต่ละฐานะ วิเคราะห์การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานโดยแบ่งตามกลุ่ม โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (Audience)

จากการใช้วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) ชาวบ้านในพื้นที่ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม จำนวน 5 คน ที่เข้ามามีส่วนร่วมโดยการรับฟังรายการวิทยุชุมชนปฐมมโศกเป็นประจำ พบว่า ประชาชนซึ่งอยู่ในบริเวณพื้นที่สามารถเปิดรับฟังคลื่นวิทยุชุมชนได้สนใจในเรื่องราวทั้งภายในชุมชน และภายนอกชุมชน พร้อมทั้งจะแสดงความคิดเห็น และได้รับการกระตุ้นจากผู้ส่งสารให้สามารถเรียนรู้จนเกิดแนวคิดที่มีประสิทธิภาพในการดำรงชีวิตอยู่ได้ในทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และชุมชนของตนเองได้อย่างสันติสุข ประชาชนในชุมชนรู้จักและเข้าใจความสำคัญและบทบาทของวิทยุชุมชนมากขึ้น

ภาพที่ 46 กลุ่มผู้รับสารซึ่งโดยส่วนใหญ่ผู้ฟังเป็นประชาชนในพื้นที่

“ตนเองและสามีรับฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศกมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานี ส่วนใหญ่ชอบฟังรายการประเภทที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมะมากกว่ารายการอื่น ๆ เพราะจะมีแนวคิดเกี่ยวกับเรื่องระบบบุญนิยมแฝงมากับหลักคำสอนทางพุทธศาสนาซึ่งไม่เหมือนกับที่อื่น ตนและครอบครัวคิดว่าดี เพราะสามารถนำมาปรับใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันได้ แต่ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ปฏิบัติธรรมการดำเนินชีวิตแบบสังคมนิยมซะทีเดียว เพราะคิดว่าแนวคิดเรื่องระบบบุญนิยมก็ถือเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของสังคมปัจจุบัน ได้มีโอกาสเข้ามาลองศึกษาและเรียนรู้ดูก็ไม่ได้เสียหายอะไร เพราะโดยหลักการแล้วจะสอนให้เราพึ่งพาตัวเองได้และตั้งอยู่บนพื้นฐานของความพอเพียง ‘ไม่พึ่งพ่อ’ (มนตรี ลักษณะ และปริดา อรุณวงศ์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ดังนั้นตนเองและสามีจึงปรึกษากันและตัดสินใจส่งบุตรชื่อนี้เข้าศึกษาเล่าเรียนในปฐมมโศกแห่งนี้ ปัจจุบันอยู่ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 ถึงแม้ที่ปฐมมโศกจะให้เรียนฟรีแต่ที่บ้านก็ไม่ได้มีปัญหาทางการเงิน ฐานะทางครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ดี แต่ที่ตัดสินใจส่งบุตรชายเข้ามาเรียนในปฐมมโศก เหตุผลก็เพราะว่าต้องการให้บุตรชายช่วยเหลือและพึ่งพาตนเองได้ ปัจจุบันนอกจากจะยังรับฟังรายการธรรมะอยู่เป็นประจำแล้ว ยังรับฟังรายการเกี่ยวกับเยาวชนที่บุตรชายได้เข้ามามีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครจัดรายการด้วย

“ตอนแรกก็เคยฟังรายการของสถานีที่นี้บ้าง แต่ฟังผ่าน ๆ แล้วก็ไม่ได้สนใจอะไร เพราะไม่ชอบความเป็นอยู่และแนวทางการดำเนินชีวิตของที่นี่ แต่ตอนหลังบุตรสาวมีปัญหา ทำอย่างไรก็แก้ไขไม่ได้ ก็เลยลองส่งบุตรสาวให้มาอยู่ที่ปฐมมโศกตอนอายุ 16 ปี อยู่ที่นี่มาประมาณ 8 ปีแล้ว และเพราะที่ปฐมมโศกทำให้บุตรสาวเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น ตนเองจึงรู้สึกกับปฐมมโศกดีขึ้น เพราะต้องมาปฏิบัติตนเองตามแนวทางการดำเนินชีวิตของที่นี่เป็นเพื่อนบุตรสาว อย่างเช่น การรับประทานอาหารมังสวิรัตก็รู้สึกว่าร่ากายดีขึ้น” (อารยา ภิรมย์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) เด็กนักเรียนที่ปฐมมโศกมีสัมมาคารวะ บุตรสาวของตนเองก็เป็นที่ไปด้วย ถ้าหากมีเวลาว่างก็จะแวะเข้ามาปฏิบัติธรรมบ้าง แต่หากไม่มีเวลาจริง ๆ ก็จะเปิดฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศกในระหว่างทำงานไปด้วย ถ้ามีโอกาสก็จะโทรศัพท์เข้าไปพูดคุยแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในรายการและขอเพลงบ้างเป็นบางครั้ง

“รับฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมมโศกขณะประกอบอาชีพไปด้วย เพราะนอกจากรายการธรรมะ รายการบันเทิงแล้ว ก็ยังมีรายการที่ให้ความรู้ข่าวสารทั่วไปที่เกิดขึ้นในท้องถิ่น ตนเองชอบฟังรายการประเภทนี้มาก เพราะทำให้รู้ข่าวสารความเคลื่อนไหวที่เป็นประโยชน์ของคนในท้องถิ่นจริง ๆ ” (ชยพล ห่องอยู่, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ชอบฟังวิทยุ

ชุมชนมากกว่าสื่อประเภทอื่น ๆ เพราะสามารถเข้าถึงได้ง่าย ส่วนเนื้อหาที่ตอบสนองความเป็นไปของคนในชุมชนได้เป็นอย่างดี และได้แนะนำให้เพื่อน ๆ ที่เป็นเกษตรกรด้วยกันฟังด้วย ส่วนวิทยุชุมชนกระแสหลักไม่เคยรับฟัง

เริ่มฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอ โศกตั้งแต่เปิดสถานี เพราะเป็นคนชอบเปลี่ยนคลื่นวิทยุฟังไปเรื่อย ๆ ฟังทั้งวิทยุกระแสหลักและวิทยุชุมชนมาแล้วหลากหลายคลื่น “สนใจฟังสถานีนี้เพราะมีรายการที่หลากหลาย และเห็นว่าสถานีนี้ไม่เหมือนกับสถานีอื่น ๆ คือ ไม่มีโฆษณา ส่วนเนื้อหารายการมีรายการธรรมะ รายการที่ให้ความรู้ รายการข่าวสารท้องถิ่น และรายการบันเทิงคละคล้ากันไป อีกทั้งสถานีวิทยุชุมชนปฐมอ โศกแห่งนี้ตั้งอยู่ในจังหวัดนครปฐมด้วย ผมจึงถือว่าเป็นสถานีแห่งความภูมิใจของผมและคนในท้องถิ่น เพราะสถานีนี้ไม่มีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องเลย ดำเนินการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสาร และความบันเทิงเพื่อประโยชน์ของคนในท้องถิ่นจริง ๆ ” (วิรัตน์ รัตนวงส์ไชยา, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

2. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (Sender/Producer)

จากการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) อาสาสมัครจัดรายการวิทยุชุมชนจำนวน 8 คน พบว่า สามารถที่จะกำหนดรูปแบบ เนื้อหา การดำเนินรายการ การเขียนบท และการใช้อุปกรณ์ได้ด้วยตัวเอง นอกจากนี้อาสาสมัครจัดรายการในแต่ละรายการสามารถไปเป็นผู้บอกเล่าข้อมูลข่าวสาร หรือเป็นแขกรับเชิญในรายการอื่น ๆ ของทางสถานีได้ และสามารถชักชวนบุคคลภายนอกให้เข้ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการได้ จึงอาจทำให้มีบทบาทในการสรรหามูลค่ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการอีกทางหนึ่ง

ภาพที่ 47 ผู้ส่งสารซึ่งเป็นอาสาสมัครขณะกำลังดำเนินรายการทนายพบชาวบ้าน

“เป็นหลานของสมณะบินแก้ว อธิธาภาโว เลยถูกชักชวนให้มาช่วยควบคุมและดูแลเครื่องมือและอุปกรณ์การกระจายเสียง และบางครั้งก็อาสาสมัครจัดรายการไม่มา ก็จะจัดรายการแทนในบางครั้ง เป็นผู้ควบคุมอุปกรณ์การกระจายเสียง และเป็นอาสาสมัครจัดรายการเพื่อนกันเรดิโอ” (ประสิทธิ์ ศรีพรหม, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ไม่ได้มาประจำที่สถานีวิทยุ แต่จะดูแลควบคุมอุปกรณ์เสียงให้กับผู้จัดรายการที่ไม่สามารถใช้เครื่องมือได้ และจะฝึกสอนวิธีการใช้เครื่องมือให้กับอาสาสมัครจัดรายการ บางครั้งก็เข้าร่วมประชุมแต่จะเป็นไปในลักษณะการรับฟังมากกว่า จะไม่ค่อยได้ร่วมแสดงความคิดเห็น

ไม่เคยฟังรายการของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ แต่เป็นเพราะนายอนุกุล สิริสุวรรณ ชักชวนให้มาลองจัดรายการดู และตนเองก็คิดว่าจะเป็นการให้ความรู้แก่ชาวบ้านได้ เพื่อให้ลดการกระทำผิดจากการไม่รู้กฎหมาย ซึ่งตรงกับหลักการของสภานายความที่ต้องการเผยแพร่ความรู้กฎหมายให้กับประชาชน ประกอบกับสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ไม่เหมือนกับที่อื่น เพราะไม่มีด้านผลประโยชน์ธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง “รับผิดชอบวางแผนกำหนดผังรายการให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย และเป็นอาสาสมัครจัดรายการทนายพบชาวบ้าน ในด้านการวางแผนกำหนดผังรายการก็จะพิจารณาความเหมาะสมเนื้อหาเกี่ยวกับเวลา ตั้งแต่รับหน้าที่มาก็ยังไม่เคยเปลี่ยนผังรายการ เพราะผังรายการเดิมลงตัวอยู่แล้ว ในด้านการจัดรายการจะจัดคนเดียว และวางรูปแบบและเนื้อหาเอง” (ศุภสิทธิ์ ปิยะบุญญาคุณ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

ตนเองมีความสนใจในเรื่องของการทำรายการวิทยุ ต่อมาเมื่อทราบว่ามีกร่างรัฐธรรมนูญพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่วิทยุโทรทัศน จึงได้ทำการศึกษาหาข้อมูลเพื่อจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้นในท้องที่ตำบลบางแวง ตำบลโพรงมะเดื่อ และตำบลตาก้อง ของจังหวัดนครปฐม แต่ในขณะที่กำลังดำเนินการอยู่นั้น ทางคณะกรรมการจัดสรรคลื่นความถี่มีคำสั่งให้ระงับชั่วคราว เพราะต้องการให้สถานีวิทยุชุมชนที่จัดตั้งอยู่ก่อนแล้วที่ชุมชนปฐมอโศกเป็นต้นแบบของสถานีวิทยุชุมชนแห่งการเรียนรู้และทดลองไปก่อน และเมื่อเดือนมิถุนายน พ.ศ. 2545 สภานายความจังหวัดนครปฐม นำโดยอนุกุล สิริสุวรรณ ได้จัดให้มีการอบรมกฎหมายสำหรับประชาชนที่หอประชุมโรงเรียนพลตำรวจจังหวัดนครปฐม จึงได้มีโอกาสพบคุณวราภรณ์ ดาวเจริญ ซึ่งได้ชักชวนให้นางคนตรีไทยไปบรรเลงที่สถานีวิทยุชุมชน และพอในวันรุ่งขึ้นคุณวราภรณ์ ดาวเจริญ ก็ขับรถมารับผมและคณะวงดนตรีไทยเจริญศิลป์ไปที่สถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก และพามาสนทนาสมณะบินแก้ว อธิธาภาโว ซึ่งท่านก็ได้ต้อนรับและแสดงความสนใจเป็นอย่างดี พอถึงเวลา 09.00 น. คุณขวัญใจ สามเพชรเจริญ ก็เข้ามาจัดรายการชาวบ้านพบชาวบ้าน ก็ได้ให้คณะ

วงดนตรีไทยเจริญศิลป์บรรเลงเพลงประกอบรายการควบคู่ไปกับการจัดรายการเพลงลูกทุ่ง และได้ให้ตนเองร่วมจัดรายการไปด้วย โดยสมณะบินแก้ว อธิธาโวเป็นผู้ควบคุมเสียงให้ หลังจากนั้นก็ได้เตรียมจัดรายการของตนเอง ชื่อรายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปทุม ซึ่งออกอากาศครั้งแรกวันที่ 30 มิถุนายน พ.ศ. 2545 โดยใช้ชื่อในการจัดรายการว่า หนุ่มแมน แคนสยาม “ได้รับคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการ รับผิดชอบดูแลเรื่องการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ และโฆษณาสถานีวิทยุชุมชน และเป็นอาสาสมัครจัดรายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปทุม โดยส่วนใหญ่จะรวบรวมข้อมูลข่าวสารทั่วไปในท้องถิ่นมาให้ทางสถานีวิทยุชุมชนมาช่วยเผยแพร่ และจะเป็นอาสาสมัครจัดรายการมากกว่า ส่วนการเข้าร่วมประชุมในฐานะกรรมการมาเกือบทุกครั้ง” (สมชาย ปิ่นทองดี, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

เริ่มจากการไปประชุมเครือข่ายองค์กรช่วยเหลือผู้ยากลำบาก (SIF) ที่องค์การบริหารส่วนตำบลพระเนียบแตก และได้ทราบว่าประชาชนสามารถเป็นเจ้าของคลื่นวิทยุชุมชนได้ ต่อมาได้ทราบว่าที่ชุมชนปทุมมอโศกกำลังจะจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้น และไม่มีการเรียกเก็บค่าใช้จ่าย ค่าเช่าสถานี แต่ที่อื่นต้องเสียค่าใช้จ่าย จนเมื่อวันที่ 30 มกราคม พ.ศ. 2545 จึงได้เข้าไปร่วมประชุมวางแผนการจัดทำรายการที่ชุมชนปทุมมอโศก โดยสมณะบินแก้ว อธิธาโว เป็นประธานที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชน และเป็นผู้สอนวิธีการดำเนินรายการ ซึ่งกำหนดให้ใช้ชื่อรายการว่า ชาวบ้านพบชาวบ้าน ก็ทดลองออกอากาศตั้งแต่วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เป็นต้นมา “รับผิดชอบเป็นผู้วางรูปแบบเนื้อหาของรายการ และเป็นอาสาสมัครจัดรายการชาวบ้านพบชาวบ้าน ทำหน้าที่แจกหนังสือเรียกประชุมไปยังอาสาสมัครจัดรายการ ผู้ฟัง คณะกรรมการ ซึ่งตนเองก็เข้าร่วมประชุมด้วยเสมอเพื่อเสนอความคิดเห็นต่าง ๆ และในฐานะที่เป็นเจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนตำบล จะนำเรื่องวิทยุชุมชนแห่งนี้ไปเผยแพร่บอกเล่าให้กับชาวบ้าน โดยจะจัดประชุมชาวบ้านในตำบลพระประโทนที่มีทั้งหมด 6 หมู่บ้านด้วยกัน ซึ่งจะจัดเดือนละ 1 ครั้งเรียกว่าประชากม” (ขวัญใจ สามเพชรเจริญ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

“เคยไปอบรมการจัดรายการวิทยุและสอบใบประกาศนียบัตรประกาศนียบัตรวิทยุชุมชน เลยอดการจัดรายการ และทราบว่าสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนทั่วไปมาจัดรายการได้เลยเข้ามาที่สถานีเพื่อขอจัดรายการ และได้ถูกชักชวนให้เป็นกรรมการด้วย” (สุกัญญา ประยูรศรี, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) รับผิดชอบดูแล ต้อนรับ อำนวยความสะดวกกับแขกผู้มาเยี่ยมชมปฏิบัติงานที่สถานี และเป็นอาสาสมัครจัดรายการขึ้นชีวิต หากมีงานประชุมจะจัดเตรียมงานต้อนรับ จัดอาหาร จัดของว่าง เครื่องดื่ม และรับส่งแขกผู้มาเยี่ยมชมปฏิบัติงานที่สถานี

“รู้จักกับคนที่เป็นอาสาสมัครจัดรายการของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้มาก่อนก็เลยมาลองจัดรายการดู เพราะต้องการเผยแพร่ความรู้ ข่าวสารด้านสุขภาพไปสู่ประชาชน เพราะสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ไม่เป็นเครื่องมือทางการเมือง และไม่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง รับผิดชอบเผยแพร่ข่าวสาร กิจกรรมของทางสถานีวิทยุชุมชน และเป็นอาสาสมัครจัดรายการรวมพลังสร้างสุข” (พนรัตน์ ตันท์ไพบุลย์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ไม่สามารถเข้ามามีบทบาทได้มากนัก เพราะติดภารกิจด้านอาชีพ ส่วนใหญ่จะจัดรายการ แต่ภายหลังไม่ค่อยได้มาจัดรายการสด เพราะคิดว่ารายการอยู่ตัวแล้ว ประกอบกับไม่ค่อยมีเวลานัก จึงส่งเทปไปให้เปิดออกอากาศบ้างในบางครั้ง

เริ่มจากโครงการเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายซึ่งเป็นหนึ่งในโครงการของสภาทนายความ จึงได้เข้าร่วมจัดรายการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2545 เพราะเล็งเห็นว่าวิทยุชุมชนสามารถที่จะช่วยเผยแพร่ความรู้ด้านกฎหมายไปสู่ประชาชนได้ และได้ถูกชักชวนให้เข้าร่วมเป็นกรรมการในเวลาต่อมาติดตามข่าวสารและความเคลื่อนไหวด้านกฎหมายเกี่ยวกับวิทยุชุมชน เพื่อเป็นข้อมูลในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน “เป็นอาสาสมัครจัดรายการทนายพบชาวบ้าน ไม่ค่อยได้เข้าร่วมประชุมกับทางสถานีวิทยุชุมชน แต่จะคอยติดตามข่าวสาร และเสนอความคิดเห็นแลกเปลี่ยนในกลุ่มทนายความด้วยกันหรือในที่ประชุมเป็นบางครั้ง ส่วนการจัดรายการก็จะหาข้อมูลและวางรูปแบบรายการเอง” (เมทินี บุญรอด, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

เริ่มจากการเป็นอาสาสมัครกองทุนชุมชนจังหวัดนครปฐม สำนักกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน และได้ทราบเรื่องเกี่ยวกับสิทธิในการเป็นเจ้าของสื่อของประชาชน ตามมาตรา 40 จึงเริ่มเรียนรู้ จัดกลุ่มสนทนาพูดคุยและได้รับการอบรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ และที่ชุมชนปฐมอโศกเองก็มีโครงการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้น โดยสมณะบินแก้ว อธิภาโว ตนเองจึงได้ไปกราบเรียนถามถึงแนวคิดของเรื่องนี้ ซึ่งมีความคิดตรงกันในเรื่องที่ว่าวิทยุชุมชนนั้นสามารถให้ประชาชนทุกคนมีสิทธิเป็นเจ้าของและมีส่วนร่วม แต่ต้องอยู่ในกรอบกติการ่วมกัน จึงได้ขออนุญาตท่านขอ้นัดหมายสมาคมเครือข่ายวิทยุชุมชน จังหวัดนครปฐม เพื่อช่วยกันร่างตารางเวลาการออกอากาศรายการ กำหนดวันเวลาการออกอากาศ และรวบรวมอาสาสมัครจัดรายการ โดยเริ่มตั้งแต่วันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 เวลา 05.00 - 20.00 น. และดำเนินงานมาจนถึงปัจจุบัน “รับผิดชอบควบคุม จัดสรรงบประมาณ การดำเนินงานของทางสถานีวิทยุชุมชน และอาสาสมัครจัดรายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง และรายการเส้นทางแห่งความสุข งบประมาณ โดยส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดอยู่ในความรับผิดชอบของปฐมอโศก ซึ่งจะเป็นผู้ดูแลจัดสรรงบประมาณต่าง ๆ ซึ่งจะนำเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุมเสมอ

และเป็นผู้ประสานงานกับหน่วยงาน องค์กร บุคคลต่าง ๆ ร่วมคิดนโยบาย จัดตั้งคณะกรรมการ ฝักรายการ และเป็นอาสาสมัครจัดรายการ วางรูปแบบ และเนื้อหาการดำเนินรายการเอง” (ช่วยบุญ จันทร์รักษา, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

3 บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Planner)

จากการใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชน จำนวน 6 คน พบว่า คณะกรรมการโดยส่วนใหญ่มีภารกิจในการประกอบอาชีพการงาน จึงทำให้ไม่สามารถมีเวลาให้กับทางสถานีวิทยุชุมชนเป็นประจำได้ ดังนั้นในเบื้องต้นการตัดสินใจเรื่องการจัดเลือกบุคลากร ฝักรายการ งบประมาณ และการประสานงานกับบุคคลหรือหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกนั้น ตกลงให้สมณะบันก้าว อิทธิภาโว ประธานที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้รับผิดชอบและพิจารณาตัดสินใจในเบื้องต้นก่อน ยกตัวอย่างเช่น กลั่นกรองอาสาสมัครจัดรายการที่มาสมัครให้ทดลองจัดรายการ การปรับเปลี่ยนฝักรายการตามความเหมาะสมและความสะดวกของอาสาสมัครจัดรายการ จัดสรรงบประมาณในการบริหารงาน และเป็นตัวกลางในการประสานงานหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลที่เข้ามาติดต่อกับทางสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งจะพิจารณาตามหลักเกณฑ์และวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนเป็นหลัก หลังจากนั้นจะนำเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุม ซึ่งกำหนดให้ประชุมเดือนละ 1 ครั้งเป็นประจำ เพื่อให้ทางคณะกรรมการฝ่ายบริหารการจัดรายการวิทยุชุมชนรับทราบและร่วมกันพิจารณาเป็นลำดับต่อไป สำหรับการมีส่วนร่วมในการประชุมเพื่อระดมความคิดเห็นในวาระต่าง ๆ ของการประชุมนั้น คณะกรรมการทุกคนมีส่วนร่วมในการประชุม แต่ไม่สม่ำเสมอเพราะต่างก็มีภารกิจในการประกอบอาชีพการงาน และจากสาเหตุที่มีคณะกรรมการบางคนที่ไม่สามารถมาเข้าร่วมประชุมหรือมาปฏิบัติหน้าที่ตามบทบาทที่ได้รับแต่งตั้งดังกล่าวได้นั้น จึงส่งผลให้คณะกรรมการคนอื่น ๆ ต้องรับภารกิจในเรื่องนั้นเพื่อไปปฏิบัติหน้าที่แทนในกรณีที่เป็นเรื่องเร่งด่วน ทำให้คณะกรรมการบางท่านอาจต้องมีบทบาทหน้าที่ในการปฏิบัติงานมากกว่าบทบาทหน้าที่ตนเองได้รับ

สำหรับในเรื่องของการระดมความคิดเห็นนั้น คณะกรรมการจะมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แนวทางการปฏิบัติหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก เพียงแต่ต้องอยู่ภายใต้นโยบายหลักของทางปฐมอโศก คือ

1. มีส่วนร่วมในการพิจารณาข้อกำหนดของรัฐที่มีต่อวิทยุชุมชนภายใต้นโยบายหลักของทางปฐมอโศก ที่จะไม่จัดรายการและดำเนินการที่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง
2. มีส่วนร่วมในการหางบประมาณแต่ต้องไปขัดกับกฎและข้อบังคับในการบริจาคเงินและสิ่งของกับทางปฐมอโศก

3 มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและปรับปรุงรายการ รวมทั้งสรรหาบุคลากรมาร่วมดำเนินงาน แต่ต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

เป็นผู้ร่วมก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนมาตั้งแต่เริ่มต้น เพราะก่อนที่จะเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนปฐมอโศกนั้น แต่เดิมเป็นนักเรียนวิทยุสมัครเล่น มีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องวิทยุ พอเข้ามาเป็นสมาชิกในชุมชนมีความต้องการที่จะเผยแพร่ธรรมะให้กับชุมชน ประกอบกับต้องการได้รับทราบเรื่องสิทธิของประชาชนในการเป็นเจ้าของสื่อตามพระราชบัญญัติ พ.ศ. 2540 ตามมาตรา 40 จึงเห็นว่าวิทยุชุมชนเป็นสื่อที่เหมาะสม สามารถเข้าถึงประชาชนในชุมชนได้อย่างแท้จริง และมีค่าใช้จ่ายน้อย จึงได้ทดลองจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนขึ้น “ปัจจุบันเป็นคณะกรรมการของสถานี ดำรงตำแหน่งเป็นที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชนและอาสาสมัครจัดรายการ ซึ่งบทบาทหน้าที่และความรับผิดชอบ ก็จะคอยให้คำแนะนำทั้งด้านการจัดรายการ รูปแบบการจัดรายการ นโยบาย การบริหารงาน และทุก ๆ เรื่องแก่ประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินการทุกคน และทำหน้าที่คอยประสานงานระหว่างสถานีวิทยุชุมชนกับหน่วยงานต่าง ๆ ประกอบกับมีหน้าที่เป็นอาสาสมัครจัดรายการควบคู่ไปด้วย ถ้าตามตำแหน่งจะมีหน้าที่เป็นที่ปรึกษา แต่จริง ๆ แล้วต้องเป็นผู้ดูแลในทุก ๆ เรื่อง” (สมณะ-bin ก้าว อธิธรรมาวาส, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ต้องประจำอยู่ที่สถานีเพื่อดูแลเครื่องมือ อุปกรณ์ คอยกำกับรายการที่ออกอากาศ อย่างกรณีที่อาสาสมัครจัดรายการในเวลานั้น ๆ ไม่มา ก็ต้องจัดรายการแทน แต่ส่วนใหญ่ถ้าไม่มีอาสาสมัครจัดรายการก็จะใช้วิธีเปิดเทปมากกว่า จึงต้องคอยติดตามข่าวสารทุกเรื่องตลอด ถ้าเห็นว่าเรื่องไหนมีประโยชน์ก็จะอัดเทปเก็บไว้และมาเปิดเพื่อออกอากาศในรายการ และยังเป็นผู้วางนโยบาย แนวทางการทำงาน การตรวจสอบการคัดเลือกอาสาสมัครจัดรายการ และวางผังรายการ อย่างเช่นตอนนี้กำลังมีปัญหาเกี่ยวกับการปิดสถานีวิทยุชุมชน กรมประชาสัมพันธ์ได้เรียกสถานีวิทยุชุมชนทุกแห่ง ไปขึ้นทะเบียน และต้องทำสัญญาและปฏิบัติตามกฎเกณฑ์และเงื่อนไขที่ทางกรมประชาสัมพันธ์ได้กำหนดไว้ตามหลักพระราชบัญญัติในมาตรา 40 จึงต้องคอยติดตามข่าวสารความคืบหน้าของทางราชการ เพื่อวางแนวทางและนโยบายเพื่อที่จะได้มาร่วมกันวิเคราะห์วางแผนในการดำเนินงานต่อไป ซึ่งจริง ๆ แล้วก็ต้องทำหน้าที่เกือบทุกตำแหน่ง เพราะคณะกรรมการคนอื่น ๆ ก็ไม่ค่อยมีเวลา เพราะทุกคนมีงานประจำ จึงจำเป็นต้องเป็นตัวหลักในการดำเนินงาน แต่ทุกเรื่องจะนำเข้าไปประชุม ซึ่งกำหนดให้มีการประชุมคณะกรรมการเดือนละ 1 ครั้ง ก็จะทำการแจ้งเรื่องต่าง ๆ ให้คณะกรรมการทุกคนรับทราบและเสนอให้และเปลี่ยนความคิดเห็นกัน

สำหรับในส่วนของการจัดรายการ จะจัดรายการอยู่ประจำ 5 รายการ ได้แก่

1. รายการตามประสา
2. รายการบินก้าวเล่าสู่กันฟัง

รูปแบบจะเป็นการจัดรายการสด ซึ่งจะนำประเด็นสังคม ข่าวก้าวไป หรือเรื่องราวต่าง ๆ ในชุมชนมาเล่าให้ฟัง เพราะเป็นคนติดตามข่าวสารทุกวัน และดูรายการทุกประเภท

3 รายการนิยายอิงธรรมะ

4 รายการธรรมะรับอรุณ

จะใช้การเปิดเทปออกอากาศ ซึ่งเทปได้มาจากช่องทางอโศก หรือเทปที่มาจากชาวบ้าน และคนทั่วไป โดยเนื้อหาจะเป็นเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนต่าง ๆ แต่จะพยายามให้มีสีสัน โดยการจัดเป็นเรื่องเล่าเชิงนวนิยาย นิทานสอดแทรกธรรมะ ประกอบกับการเทศน์และการบรรยายธรรมตามแนวคิดของทางอโศกสลับกันไป

5 รายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์

เป็นการจัดรายการจากการเปิดเทปซึ่งบันทึกมาจากรายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์ของสถานีวิทยุกระแสหลัก เพราะต้องการให้คนในชุมชนได้รับทราบเกี่ยวกับความเป็นไป และนโยบายต่าง ๆ จากภาครัฐ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการปฏิบัติตน และไม่มีนโยบายที่จะโฆษณาสนับสนุน หรือคัดค้านฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด นอกจากนี้ยังมีช่วงเวลาที่ไม่มีรายการออกอากาศ หรือบางรายการที่บางครั้งอาสาสมัครจัดรายการติดภารกิจไม่สามารถมาจัดรายการได้ ก็ต้องจัดรายการแทน แต่ส่วนใหญ่จะใช้วิธีเปิดเทป ซึ่งมีทั้งเทปบรรยายธรรมะ เทปของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ต้องการให้ช่วยทำการประชาสัมพันธ์ให้ โดยมีกฎว่าเทปที่มาจากหน่วยงานภายนอกนั้น ต้องเป็นเทปที่มาจากเนื้อหาที่ต้องการให้ประโยชน์ หรือข่าวสารกับคนในชุมชน ไม่ใช่เพื่อมุ่งโฆษณาสร้างภาพพจน์ ผลประโยชน์ให้กับหน่วยงานหรือองค์กร ตลอดจนบุคคลอื่น ๆ ที่หวังผลตอบแทน

เริ่มจากการที่ได้เข้าไปบรรยายการอบรมเกี่ยวกับเรื่องของกฎหมาย ซึ่งมีสมาชิกของสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกเข้าร่วมฟังการอบรมอยู่ด้วยนั้น และได้ทำการพูดคุยกันเกี่ยวกับเรื่องของการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน ซึ่งพอได้ฟังหลักการของที่นี่แล้วรู้สึกพอใจ เพราะเป็นการดำเนินงานโดยให้คนในชุมชนเป็นคนบริหารจัดการรายการกันเอง และที่สำคัญที่สุดคือไม่มีผลประโยชน์ทางธุรกิจ ไม่มีการโฆษณาเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้ไม่มีผลกระทบต่อน้ำที่การทำงานที่ปฏิบัติอยู่ เริ่มแรกที่เปิดสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกเมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 นั้น ก็เริ่มเข้ามาจัดรายการเกี่ยวกับกฎหมายในวันที่ 20 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2545 และเห็นว่าการจัดรายการที่นี้มีประโยชน์ต่อชาวบ้านส่วนใหญ่จริง ๆ จึงได้นำเรื่องดังกล่าวเข้าที่ประชุมสภาทนายความจังหวัดนครปฐม และทำโครงการให้ทนายความมาเป็นอาสาสมัครช่วยกันจัดรายการเกี่ยวกับกฎหมาย โดยจะจัดรายการตั้งแต่วันจันทร์ - วันศุกร์ ซึ่งจะมีการสลับสับเปลี่ยนกันมาจัดคนละ 1 วัน พอมีทนายความมาอาสาสมัครจัดรายการกันมากขึ้นก็เลยวางมือด้านการจัดรายการ “มีการจัดตั้ง

คณะกรรมการในครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2545 ก็ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษาในด้านต่าง ๆ พอมีการคัดเลือกคณะกรรมการอีกในวาระที่ 2 เมื่อ พ.ศ. 2547 ก็ได้รับคัดเลือกให้ดำรงตำแหน่งเป็นประธานสถานีวิทยุชุมชนตั้งแต่นั้นเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน จะเป็นบุคคลที่คอยรวบรวมสมาชิกในการจัดประชุม รวมทั้งร่วมกำหนดนโยบาย และแผนงานเพื่อดำเนินงานต่าง ๆ ” (นุภูถ สิริสุวรรณ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) จะทำตามหน้าที่ที่ได้รับ โดยจะพยายามเข้าร่วมประชุมทุกครั้ง เพราะไม่สามารถมาประจำอยู่ที่สถานีวิทยุชุมชนได้ แต่ถ้ามีข่าวคราวหรือเรื่องแจ้งให้ทราบก็จะใช้โทรศัพท์ติดต่อสื่อสารกัน แล้วก็เตรียมข้อมูลนำมาสรุปเพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในที่ประชุมอีกที

ปกติจะมาปฏิบัติธรรมที่ชุมชนปฐมอโศกเป็นประจำ เพราะชอบแนวทางการดำรงชีวิตของที่นี่ ซึ่งจะเป็นแนวเศรษฐกิจพอเพียง และเคยฟังรายการของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ตั้งแต่เปิดสถานี ส่วนใหญ่จะชอบฟังรายการเส้นทางแห่งความสุข รายการด้านสุขภาพกาย สุขภาพใจ และชอบแนวทางการจัดรายการ การดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้คือเน้นความเป็นกลาง เลยนำเครื่องวิทยุมาบริจาคให้ที่สถานี ประกอบกับตัวเองมีความรู้ด้านเทคนิคอยู่บ้าง จึงได้พูดคุยกับสมณะบินแก้ว อิทธิภาโว ได้ให้คำแนะนำ คำปรึกษาด้านเทคนิคมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งสถานี “ได้รับคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการในปี พ.ศ. 2547 รับผิดชอบดูแลด้านเทคนิค อุปกรณ์ และการกระจายเสียงของทางสถานี เนื่องจากมีงานทำประจำทำให้ไม่ค่อยมีเวลาเข้ามาดูแลทางสถานีวิทยุชุมชนส่วนใหญ่จึงใช้วิธีโทรศัพท์มาสอบถาม หรือถ้าทางสถานีมีปัญหาจะติดต่อสอบถามทางโทรศัพท์ ถ้ามีเวลาว่างก็จะเข้ามาดูบ้าง และเข้าร่วมประชุมเป็นบางครั้ง จะคอยเป็นผู้สนับสนุนงานฝ่ายเทคนิค และคอยรับฟังรายการมากกว่า จะไม่ค่อยได้เข้าไปเกี่ยวข้องกับงานด้านนโยบายและบริหารมากนัก ” (ปริดา สยมพุก, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

เริ่มจากเคยฟังรายการของทางสถานีแห่งนี้มาก่อน เลยโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น เพราะตนเองมีความรู้เกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นในจังหวัดนครปฐม และก็เคยฟังรายการและโทรศัพท์เข้าไปร่วมแสดงความคิดเห็นกับสถานีวิทยุชุมชนแห่งอื่น ๆ ของจังหวัดนครปฐมด้วย แต่สถานีแห่งอื่น ๆ มีแนวทางการดำเนินงานไปทางด้านการ โฆษณาและหาผลประโยชน์ และไม่ค่อยได้เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วม แต่ตนเองมีความต้องการให้ความรู้กับชาวบ้านจริง ๆ ซึ่งสำหรับสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกแห่งนี้ไม่มีด้านธุรกิจเข้ามาเกี่ยวข้อง และเปิดโอกาสให้ประชาชนทุกคนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมได้ เลยทำให้สนใจเข้ามาจัดรายการ “เริ่มเป็นอาสาสมัครจัดรายการตั้งแต่วันที่ 5 กรกฎาคม พ.ศ. 2547 และเป็นคณะกรรมการตั้งแต่นั้น

เรื่อยมาถึงปัจจุบัน รับผิดชอบเกี่ยวกับรายการที่ออกอากาศ การจัดผังรายการ เวลาการจัดผังรายการ ออกอากาศ และเป็นอาสาสมัครจัดรายการรักษาดิรั๊กแผ่นดิน จะร่วมประชุมเพื่อกำหนดแนวทางการออกอากาศ โดยพิจารณาจากประเภทรายการและกลุ่มเป้าหมาย ด้านเวลาที่กลุ่มเป้าหมายสะดวกที่จะรับฟัง” (สิทธิชัย คุ้มอนุวงศ์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) อย่างเช่น รายการธรรมะรับอรุณ รายการเส้นทางแห่งความสุข จะจัดเวลาออกอากาศในช่วงเช้า ต่อมาช่วงเวลาสาย ๆ ประมาณ 09.00น. จะเป็นรายการเกี่ยวกับท้องถิ่น ชีวิตความเป็นอยู่ ปัญหาอุปสรรคต่าง ๆ อย่างเช่น รายการทนายพบชาวบ้าน ชาวบ้านพบชาวบ้าน รายการรักษาดิรั๊กแผ่นดิน ตอนเที่ยงก็จะเป็นด้านธรรมะพุทธประวัติ ประมาณช่วงบ่าย ๆ จะเป็นรายการเกี่ยวกับศาลจังหวัด รายการสาธารณสุข รายการอบต.เพื่อประชาชน และช่วงเย็นก็จะเป็นรายการของเด็กและเยาวชน สำหรับด้านการจัดรายการก็จะคิดรูปแบบของรายการเอง ข้อมูลก็จะค้นคว้าจากตำรา และหลักฐานอ้างอิงต่าง ๆ ประกอบ จะเขียนสคริปต์รายการเตรียมมาก่อนและจะใช้ประสบการณ์ควบคู่ไปด้วย และพยายามให้ผู้ฟังเสนอความคิดเห็นกลับมา โดยเชิญชวนผู้ฟังให้โทรศัพท์เข้ามาพูดคุย หรือพบปะพูดคุยตามสถานที่ต่าง ๆ หรือทักทายทั่วไป

ประมาณต้นเดือนมีนาคม พ.ศ. 2545 ได้บังเอิญเปิดวิทยุฟังและมาเจอคลื่นของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ ตอนนั้นที่ฟังเป็นรายการธรรมะ รายการมีสาระ และมีเพลงซึ่งฟังแล้วมีคติสอนใจ เลยโทรศัพท์เข้ามาร่วมแสดงความคิดเห็น และตั้งแต่นั้นเป็นต้นมาก็ติดตามฟังรายการมาตลอด จนมาทราบทีหลังว่าเป็นรายการของสถานีวิทยุชุมชนของพุทธสถานปฐมอโศก จึงมีความสนใจ เพราะตอนนั้นที่อบต. ก็กำลังทำโครงการเสียงตามสายอยู่ เลยเข้ามาดูงานที่สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ และได้พูดคุยกับสมณะบินแก้ว อธิธรรมาโฆ ทำให้เห็นว่าสื่อนี้น่าจะสามารถเข้าถึงชุมชนได้ ขยายผลส่งสัญญาณในการออกอากาศได้ไกลกว่าเสียงตามสาย เสียค่าใช้จ่ายน้อย จึงสนใจจะจัดรายการของอบต. ผ่านทางวิทยุชุมชน จึงได้นำเรื่องเสนอเข้าที่ประชุมของอบต. ซึ่งที่ประชุมก็อนุญาตและตกลงให้จัดรายการ แต่ตนเองก็ไม่มีความรู้ในด้านสื่อวิทยุมาก่อนเลยพยายามค้นคว้าหาข้อมูล เก็บข้อมูลต่าง ๆ “ได้เข้ามาประสานงานเป็นคณะกรรมการบริหารสถานีวิทยุชุมชนในชุดคณะกรรมการของวาระที่ 1 จนมีโอกาสได้ไปอบรมทักษะการจัดรายการวิทยุชุมชน กระบวนการผลิต การทำข่าว การทำสคริปต์รายการที่มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน จังหวัดนครปฐม และที่ศูนย์สื่อสารภาคกลางอบต.พระประโทน จากนั้นจึงได้มาขอคำปรึกษาสมณะบินแก้ว อธิธรรมาโฆ และคณะกรรมการทุกท่าน เพื่อขอจัดรายการอบต. เพื่อประชาชน และก็ได้รับคัดเลือกให้เป็นคณะกรรมการในวาระที่ 2 ของปี พ.ศ. 2547 รับผิดชอบในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ และกับคณะกรรมการของสถานีเกี่ยวกับกิจกรรมของสถานีวิทยุชุมชน และเป็นอาสาสมัครจัด

รายการอบค.เพื่อประชาชน ส่วนใหญ่จะเข้าร่วมประชุมเกือบทุกครั้ง เพราะต้องเป็นคนคอยประสานงานแจ้งข่าวสารต่าง ๆ ไปยังองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ หรือระหว่างคณะกรรมการด้วยกันเอง และพยายามชักชวนให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและช่วยดำเนินงานมากขึ้น รวมทั้งร่วมเสนอความคิดเห็น แนวทางการดำเนินงาน ผังรายการ บุคลากร รูปแบบรายการ งบประมาณ เพื่อที่จะได้ร่วมสรุปความคิดเห็นในที่ประชุม” (วรากรณ์ คาวเจริญ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

โดยส่วนตัวแล้วไม่เคยรับฟังรายการวิทยุชุมชนมาก่อน แต่ที่ได้เข้ามาร่วมดำเนินการในสถานีวิทยุชุมชนได้ เพราะนายอนุกุล สิริสุวรรณ ชักชวนมา และที่สภานายความมีโครงการที่ต้องการเผยแพร่ข้อมูลที่เป็นประโยชน์ให้กับประชาชน “ได้เข้ามาเริ่มจัดรายการตั้งแต่เดือนสิงหาคม พ.ศ. 2546 รับผิดชอบดูแล อำนวยความสะดวก ดูแลกิจการทั่วไปของทางสถานีวิทยุชุมชน และเป็นอาสาสมัครจัดรายการทนายพบชาวบ้าน ส่วนใหญ่จะเป็นการเข้าร่วมประชุม แสดงความคิดเห็น เป็นตัวแทนของทางสถานีวิทยุชุมชน ไปเข้าร่วมสัมมนาต่าง ๆ แล้วนำมาเล่าให้ทางคณะกรรมการและสมาชิกของทางสถานีวิทยุชุมชนฟัง” (บรรจบ มุสิกสุคนธ์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) เพราะที่สถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ส่วนใหญ่ทางปฐมอโศกจะมีคนดูแลประจำจึงไม่ต้องเข้ามาที่สถานีบ่อย ๆ

กล่าวโดยสรุปบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (Audience) ประชาชนที่อาศัยในชุมชน ส่วนใหญ่มีความพึงพอใจต่อการจัดรายการวิทยุชุมชน และคิดว่าวิทยุชุมชนเป็นที่เชิดหน้า ชูตาของหมู่บ้าน กระจายข่าวสารได้รวดเร็ว ให้ความรู้ข้อมูลข่าวสารได้ตรงตามความต้องการของประชาชน โดยเฉพาะการเผยแพร่เนื้อหาสาระเกี่ยวกับข่าวสารของชุมชนและข่าวสารทั่วไป ซึ่งมีประโยชน์ต่อชุมชนมาก และยังทำให้คนในชุมชนได้รับทราบข้อมูลต่าง ๆ ที่ไม่เคยได้รับรู้มาก่อน จึงส่งผลให้ประชาชนในชุมชนได้รับความรู้แทบทุกด้าน ดังนั้น วิทยุชุมชนจึงเกิดขึ้นมาเพื่อเติมเต็มช่องว่างที่วิทยุที่เคยมีมาแต่ไม่สามารถจะแสดงบทบาทได้

ส่วนบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (Sender/Producer) ประชาชนสามารถกำหนดรูปแบบและเนื้อหาของรายการเองได้ เพียงแต่ต้องอยู่ในขอบเขตและกฎเกณฑ์ของทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกที่ได้กำหนดไว้ รวมไปถึงสามารถใช้เครื่องมือในการกระจายเสียงออกอากาศได้เอง และสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้เปิดโอกาสให้กับประชาชนทุกระดับเข้ามามีส่วนร่วมในการเป็นอาสาสมัครจัดรายการได้

แต่สำหรับบทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (**Policy Planner**) นั้น จะมีการคัดเลือกโดยกำหนดคุณลักษณะของผู้ที่จะเข้ามาดำรงตำแหน่งในด้านการบริหาร ซึ่งกำหนดให้เป็นบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีบทบาททางสังคม โดยกลุ่มคนในฐานะนี้จะสามารถกำหนดแนวทางการดำเนินงาน โดยการลงมติเสนอความคิดเห็นในการประชุม เพียงแต่มีข้อจำกัดว่าแนวทางการดำเนินงาน หรือมติที่เสนอนั้นต้องไม่ขัดและอยู่ภายใต้กรอบนโยบายการดำเนินงานของทางปฐมอโศกที่ได้กำหนดเอาไว้ด้วยเช่นกัน

ภาพที่ 48 ผู้วางแผนและกำหนดนโยบายซึ่งเป็นคณะกรรมการอยู่ระหว่างการประชุม

4.2.6 ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม

ผู้วิจัยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (**In-depth Interview**) และวิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (**Focus Group Interview**) กับประชาชนที่เข้ามา มีบทบาทการมีส่วนร่วมกับทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ทั้งนี้ผู้วิจัยทำการแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ซึ่งทำการศึกษาถึงปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในภายหลังจากการเข้ามามีส่วนร่วม จึงได้สรุปออกมาและพบว่า มีรายละเอียดต่าง ๆ ดังต่อไปนี้

1. ปัญหาด้านจำนวนของสถานีวิทยุชุมชน

เนื่องจากการดำเนินงานทั้งในด้านการก่อตั้ง การบริหารงาน ยังไม่มีการกำหนด กฎเกณฑ์มาตรฐาน “ทุกคนมีสิทธิดำเนินการและก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนได้ เพราะไม่ต้องใช้ งบประมาณมาก จึงทำให้สถานีวิทยุชุมชนเกิดขึ้นในระแวกใกล้เคียงกันเป็นจำนวนมาก และ ตำแหน่งที่ตั้งของแต่ละสถานีก็มีระยะห่างกันไม่มากนัก ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับคลื่นที่ออกอากาศ ส่งผลให้การกระจายเสียงไม่ชัดเจน” (นฤต สิริสุวรรณ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) นอกจากนี้ยังมีบางสถานีที่ไม่มีการวางแผน และควบคุมการดำเนินงานให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินรายการจึงคล้ายกับวิทยุชุมชนกระแสหลัก เช่น การขายโฆษณา ออกอากาศ ซึ่งไม่ใช่หลักการดำเนินงานของวิทยุชุมชน จึงส่งผลกระทบต่อสถานีวิทยุชุมชนบาง สถานีที่จัดตั้งขึ้นตามหลักการดำเนินงานของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริง

2. ปัญหาด้านความเข้าใจและการยอมรับของชุมชน

การดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนทั้งหมดอย่างแท้จริงนั้น ควรหา ข้อมูลเพิ่มเติมจากการสำรวจความคิดเห็นของชุมชนเพื่อเติมเต็มบางส่วนที่ยังขาดอยู่เท่านั้น เช่น การส่งอาสาสมัครลงพื้นที่เพื่อสำรวจและเก็บข้อมูล การพูดคุยตามงานและกิจกรรมต่าง ๆ หรือการ สอบถามคนในชุมชนที่โทรศัพท์เข้ามาในรายการ เป็นต้น “ด้วยเหตุผลของงบประมาณที่มีอยู่อย่าง จำกัด รวมไปถึงการขาดแคลนบุคลากรในการทำงาน และยังไม่ค่อยได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ เท่าที่ควร ทำให้ไม่สามารถจะให้ข้อมูลความรู้ และทำความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องวิทยุชุมชนให้แก่ ประชาชนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ชุมชนยังไม่ทราบข้อเท็จจริง หรือยังมีความเข้าใจเกี่ยวกับ วิทยุชุมชนคลาดเคลื่อน หรือมีความเข้าใจเกี่ยวกับความสำคัญของวิทยุชุมชนยังไม่เพียงพอ ทำให้ยัง ไม่สามารถให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมได้อย่างทั้งหมด” (สมณะบินแก้ว อธิธิภาโว, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

3. ปัญหาด้านการดำเนินงานของภาครัฐ

จากการพูดคุยสอบถาม พบว่าประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินการในสถานีวิทยุชุมชน โดยส่วนใหญ่มีความเห็นว่าภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปสื่อและดำเนินการอย่างจริงจัง ตามเจตนารมณ์รัฐธรรมนูญว่าด้วยการปฏิรูปสื่อที่ประกาศใช้ โดยแบ่งออกเป็นประเด็นดังต่อไปนี้

ประเด็นการสนับสนุนและการให้ความร่วมมือและช่วยเหลือ

ส่วนใหญ่ประชาชนต้องดำเนินการเพียงลำพังเอง ทั้งที่บางอย่างรัฐบาลควรให้คนเข้ามาสนับสนุนบ้าง เช่น ในด้านของงบประมาณ บุคลากร การอบรมให้ความรู้อย่างถูกต้อง และที่สำคัญภาครัฐควรเข้ามาพบปะกับประชาชนที่ดำเนินงานเพื่อจะได้สำรวจความต้องการ ได้ข้อมูลสภาพความเป็นจริง อันจะนำไปสู่ข้อตกลงและแนวทางในการดำเนินงานอย่างแท้จริง และเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างยั่งยืน “ในฐานะที่วิเทศชุมชนเป็นสื่อของประชาชน และเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนตามแนวทางการปฏิรูปสื่อที่ทางรัฐบาลได้ประกาศใช้ แต่ในทางกลับกันกลับไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง” (นายอนุช สิทธิสุวรรณ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

ประเด็นด้านกฎระเบียบและข้อบังคับ

เกี่ยวกับการที่กรมประชาสัมพันธ์ได้เข้าร่วมมีบทบาทในฐานะเป็นหน่วยงานของรัฐในการควบคุมดูแล และจัดระเบียบกฎเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินงานของวิเทศชุมชน ซึ่งประกาศให้ทางสถานีวิเทศชุมชนที่เปิดกระจายเสียงออกอากาศอยู่ “ในปัจจุบันนี้ทั่วประเทศต้องเข้ามาขึ้นทะเบียน และต้องปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ระเบียบ ข้อบังคับที่ทางกรมประชาสัมพันธ์ได้กำหนดไว้ ซึ่งขัดแย้งกับเนื้อหาที่ได้ประกาศใช้ในรัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบัน เพราะมีแนวโน้มและทิศทางในการดำเนินไปไปในทางธุรกิจมากกว่าเพื่อผลประโยชน์ของประชาชนอย่างแท้จริง” (ช่วยบุญ จันทรรักษา, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) เช่น การให้มีโฆษณาอย่างน้อย 6 นาทีใน 1 ชั่วโมง หรือการเรียกเก็บเงินค่าธรรมเนียมและค่าประกันในการก่อตั้งสถานีวิเทศชุมชน เป็นต้น ซึ่งเห็นว่าเป็นนโยบายที่ขัดแย้งและผิดต่อเจตนารมณ์ในฐานะสื่อของภาคประชาชน

ประเด็นด้านการปฏิบัติจากภาครัฐ

จากแรกเริ่มที่มีการจัดตั้งสถานีวิเทศชุมชนเกิดขึ้น ทางภาครัฐไม่ค่อยได้เข้ามามีบทบาทและให้ความช่วยเหลือเท่าที่ควร การดำเนินการเกือบทุกอย่างประชาชนต่างเป็นผู้ดำเนินการเอง จนในปัจจุบันที่กรมประชาสัมพันธ์เข้ามาเป็นหน่วยงานหลักในการจัดระเบียบวิเทศชุมชนตามเงื่อนไขต่าง ๆ ที่ได้ประกาศใช้มานั้น “การกำหนดบทลงโทษกับสถานีวิเทศชุมชนที่ไม่ปฏิบัติตามกฎระเบียบ เช่น การสั่งปิดสถานี ทางประชาชนเห็นว่าภาครัฐไม่มีความโปร่งใสในการปฏิบัติงาน เลือกลงโทษกับบางสถานี ซึ่งสิ่งที่ถูกต้องภาครัฐควรปฏิบัติกับทุกสถานีอย่างเท่าเทียมกัน อีกทั้งควรมีความจริงใจที่จะผลักดันให้เกิดผลเป็นรูปธรรมตามพระราชบัญญัติเรื่องการปฏิรูปสื่อ” (ขวัญใจสามเพชรเจริญ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

4 ปัญหาด้านบุคลากร

บุคลากรไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมกับทางสถานีได้ทุกครั้ง หรือไม่สามารถมาตามเวลาที่กำหนดเอาไว้ได้ ทำให้เกิดปัญหาติดตามมาก็คือ อาสาสมัครจัดรายการไม่มา หรือมาแต่ไม่ตรงตามเวลา คณะกรรมการมาแต่ไม่ครบตามจำนวน เป็นต้น “เนื่องจากประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนนั้น ต้องเป็นบุคคลที่อาสาสมัครเข้าร่วมโดยที่ไม่ได้ค่าจ้างและไม่หวังสิ่งตอบแทนใด ๆ ทั้งสิ้น และส่วนใหญ่ก็ประกอบอาชีพเป็นหลักแหล่ง ทำให้เกิดปัญหาติดขัดในด้านของเวลาที่ต้องแบ่งมาจากการประกอบอาชีพหลัก จึงทำให้ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมไม่สามารถทำงานได้อย่างเต็มที่” (สมณะบินแก้ว อธิธรรมา, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

5 ปัญหาด้านงบประมาณ

การรับบริจาคทั้งด้านงบประมาณ เครื่องมือ อุปกรณ์ จากบุคคลหรือหน่วยงานองค์กรอื่น ๆ จะต้องได้รับการคุ้มครองจากทางปฐมอโสกว่ามีเจตนาตามนโยบายเพื่อผลประโยชน์ชุมชนอย่างแท้จริง ซึ่งผู้ที่มาบริจาค่นั้น ต้องเป็นผู้ปฏิบัติในธรรม และสามารถปฏิบัติตามกฎเกณฑ์เงื่อนไขเกี่ยวกับการรับบริจาคของทางปฐมอโสโกได้ เช่น ต้องมาเข้าร่วมกิจกรรมกับทางปฐมอโสโกอย่างน้อย 7 ครั้ง หรือฟังเทศธรรมะของทางปฐมอโสโกอย่างน้อย 7 ม้วน เป็นต้น ซึ่งบุคคลที่จะบริจาคทรัพย์สินเงินทอง หรือสิ่งของได้นั้น ต้องได้รับการพิจารณาจากทางปฐมอโสโก โดยสมณะบินแก้ว อธิธรรมาจะเป็นผู้รับหน้าที่ในการคัดเลือกรับการบริจาค “ในด้านงบประมาณนั้นส่วนใหญ่มาจากงบประมาณของทางปฐมอโสโก และนโยบายหลักของทางปฐมอโสโกคือเน้นในด้านธรรมะตามแนวคิดระบบบุญนิยม ไม่มุ่งหวังที่จะใช้วิทยุชุมชนดำเนินการทางด้านธุรกิจ จึงทำให้การบริหารงานในสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้มีกฎระเบียบอย่างชัดเจนว่าต้องดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง และต้องไม่ประกอบกิจการหรือดำเนินการทางธุรกิจหรือหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง จึงทำให้สถานีแห่งนี้ไม่มีการโฆษณาใด ๆ ในรายการทั้งสิ้น” (สมณะบินแก้ว อธิธรรมา, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ซึ่งจากกฎเกณฑ์นี้ทำให้ค่อนข้างลำบากสำหรับผู้ที่ต้องการบริจาค ทำให้การช่วยเหลือและการเข้ามามีส่วนร่วมส่วนใหญ่จึงเป็นในรูปแบบของการเข้ามาช่วยดำเนินการปฏิบัติงานมากกว่าการบริจาคทรัพย์สิน เงินทอง หรือสิ่งของ ซึ่งสิ่งนี้เป็นความต้องการของทางปฐมอโสโกเอง เพราะทางปฐมอโสโกมีแนวทางการปฏิบัติที่อยากให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน

“นอกจากนั้นเป็นงบประมาณอีกส่วนหนึ่งที่ได้มาจากทางภาครัฐ โดยข้าราชการที่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการกับสถานีวิทยุชุมชนเป็นผู้ดำเนินการช่วยจัดหามาให้ เช่น จากโครงการส่งเสริมสุขภาพของทางสาธารณสุขจังหวัด ที่ต้องการจะรณรงค์ให้คนในชุมชนสนใจและใส่ใจที่จะดูแลรักษาสุขภาพของตนเอง จึงใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อในการให้ข้อมูลข่าวสารแก่คนในชุมชน หรือจากองค์การบริหารส่วนตำบล ที่ใช้วิทยุชุมชนเป็นสื่อกลางในการทำความเข้าใจระหว่างภาครัฐกับประชาชน แต่เป็นงบประมาณที่ไม่แน่นอน แต่ทั้งนี้การช่วยเหลือสนับสนุนนี้ต้องไม่นำมาเป็นเงื่อนไขในการควบคุมการดำเนินงานของทางสถานี และใช้สถานีวิทยุชุมชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาประชาสัมพันธ์องค์กรหรือหน่วยงาน ยกเว้นเป็นข่าวสารที่มีประโยชน์ให้ความรู้หรือต้องการจะแจ้งให้ชุมชนได้รับทราบ” (วารกรณ์ ดาวเจริญ, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552) ด้วยเหตุนี้ งบประมาณหลักจึงมาจากทางปฐมอ โสภ และมาจากทางภาครัฐบางส่วน แต่เป็นงบประมาณที่ไม่แน่นอนทั้งในด้านจำนวนและระยะเวลา ถึงแม้งบประมาณจากภายนอกจะเป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนนั้น ไม่ได้ทำให้เกิดปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานแต่อย่างใด เพราะทางปฐมอ โสภพอมีรายได้ที่จะสนับสนุนการดำเนินงานในส่วนนี้ได้

6 ปัญหาด้านการจัดเก็บข้อมูล

ข้อมูลถือว่าเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของอาสาสมัครในการจัดรายการ และบ่อยครั้งที่ต้องการใช้งานมักจะไม่พบ ซึ่งสาเหตุเกิดจากไม่มีระบบการจัดเก็บข้อมูลที่ดีพอ “จากการที่มีอาสาสมัครจัดรายการหมุนเวียน และควบคุมการดำเนินรายการเองเป็นจำนวนมากโดยข้อมูลและอุปกรณ์ เช่น หนังสือ เอกสาร เทป ซีดีเพลง ส่วนใหญ่แล้วเป็นของทางสถานี แต่เนื่องจากไม่มีบุคลากรที่ทำหน้าที่จัดหมวดหมู่และเก็บ จึงทำให้ข้อมูลและอุปกรณ์ต่าง ๆ กระจัดกระจาย บางครั้งต้องการที่จะใช้งานก็จะไม่พบ” (สมชาย ปิ่นทองดี, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

7. ปัญหาด้านลิขสิทธิ์ผลงานเพลง

ลิขสิทธิ์เพลงของค่ายเพลงต่าง ๆ ถือว่าเป็นทรัพย์สินทางปัญญา ที่มีปัญหาถกเถียงกันมานานในแง่ของการนำมาเผยแพร่ “ในข่าวตามสื่อต่าง ๆ ที่ทางประชาชนได้รับทราบเกี่ยวกับที่ค่ายเพลงบางค่ายต้องการที่จะเก็บค่าลิขสิทธิ์ในการเปิดเพลงของค่ายตามสถานีคลื่นวิทยุต่าง ๆ โดยให้เหตุผลว่านำเพลงของค่ายมาฟังให้ผู้ฟังสนใจ ซึ่งการดำเนินงานของวิทยุชุมชนไม่ได้มีรายได้มากมาย คงไม่สามารถหางบประมาณมาจ่ายค่าลิขสิทธิ์ผลงานเพลงได้ ซึ่งถ้าหากมีการประกาศเรียกเก็บค่าลิขสิทธิ์ผลงานเพลงจริง ก็คงมีแนวโน้มที่จะไม่เปิดเพลงของค่ายเพลงนั้น ๆ” (ศุภสิทธิ์ ปิยนุญกาญจน์, สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

ตอนที่ 3 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนา

4.31 แนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก

แนวทางการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยอาศัยพื้นฐานทางศาสนาเป็นแกน ทำให้เกิดรูปแบบขององค์กรที่มีการบริหารจัดการทั้งในด้านบุคคล สังคม ชุมชน การเงิน อาชีพ การศึกษา ตลอดจนการเมือง ที่แตกต่างจากระบบและแนวคิดของสังคมกระแสหลัก ซึ่งในหมู่ชาวอโศกเรียกว่า แนวคิดระบบบุญนิยม

ภาพที่ 49 แนวคิดระบบบุญนิยมเป็นกลไกขับเคลื่อนที่สำคัญของชาวอโศก

แนวคิดระบบบุญนิยม จึงเริ่มต้นจากการสร้างคนดีมีสติให้ได้ก่อน คนดีที่ว่าเป็นก็คือบุคคลที่จะต้องฝึกฝนตนสู่ทิศทางเหนือโลก (โลกุตระ) ลดละการบำเรอตน เข้าถึงอริยสัจธรรมไปตามลำดับขั้นจนเกิด โลกุตระจิต เป็นผลการปฏิบัติได้จริง อยู่กับโลกอย่างรู้เท่าทันโลก (โลกวิทู) รู้เท่าทันความทุกข์ รู้เท่าทันความเป็นไปของโลกอันเห็นชัดในกิเลสของคนที่ยังมัวเมาลุ่มหลงกับลาภ ยศ สรรเสริญ โลภียสุข อันเป็นเหตุแห่งการแก่งแย่งเอาเปรียบเบียดเบียนกัน ปัจจุบันนี้ชาวอโศกมีหน่วยงานที่ดำเนินการ โดยใช้แนวคิดระบบบุญนิยมดังกล่าวมากมาย ดังนี้

ด้านการศึกษา

ในแต่ละชุมชนให้การศึกษาแก่บุตร กุลธิดา ตั้งแต่ระดับประถม มัธยม อาชีวศึกษา และ มหาวิทยาลัย แบบให้เปล่า

ด้านการศาสนา

การสร้างพุทธสถาน เพื่อเป็นที่พึ่งของญาติโยมตามจังหวัดต่าง ๆ ตามความเหมาะสม

ด้านการสื่อสาร

มีการผลิตสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งแจกและขายในราคาถูก รวมไปถึงการตั้งวิทยุชุมชน

ด้านชุมชน วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม

สร้างชุมชนพึ่งตนเองถือศีล 5 ละอบายมุข อยู่กันอย่างพี่น้อง

ด้านสุขภาพ

มีการตั้งสถานพยาบาลดูแลกันและกัน ชีวิตพึ่งเกิดแก่เจ็บตายกันได้

ด้านวิสาหกิจชุมชน

มีกิจกรรมสร้างรายได้ให้แก่ชุมชน จนชุมชนแข็งแกร่งในด้านการเงิน และเป็นที่สาธารณะให้ ประชาชนมาเรียนรู้อีกฝนอาชีพ

ด้านการค้า การพาณิชย์

มีทั้งร้านค้าปลีก ค้าส่ง ในรูปของร้านค้าทั่วไปและรูปแบบบริษัท เน้นขายถูก ไม่ฉวยโอกาส ประณีต ประหยัด

ด้านการเงิน

สร้างกองทุนสำหรับผู้นิยมดอกบุญมากกว่าดอกเบี้ย มีกองทุนบริการให้กู้ยืมแก่หน่วยงานแก่กิจกรรมของชุมชน ขององค์กรต่าง ๆ โดยไม่คิดดอกเบี้ย และดอกเบี้ยต่ำในอีกรูปแบบหนึ่ง ให้แก่ฆราวาสที่ถือศีล 5 ละอบายมุข

ด้านการเมือง

อนุญาตให้ญาติธรรม ตั้งพรรคการเมืองโดยเน้นการเสียดละ การบำเพ็ญประโยชน์มากกว่า การลงสมัครรับเลือกตั้ง

บริบทที่เกี่ยวข้องกับบุญนิยม เพื่ออธิบายเสริมให้บุญนิยมมีความชัดเจนยิ่งขึ้น

สัญลักษณ์ ของบุญนิยม หรือลักษณะบุญนิยม (Identical being) 11 ประการ มีดังนี้

1. ทวนกระแสกับทุนนิยม แต่ไม่ได้เป็นศัตรูกับทุนนิยม เพราะบุญนิยมมุ่งให้ ส่วนทุนนิยมมุ่งเอา จึงไม่ขัดกัน ลงกันได้ตามเป็นจริง

2. มีคุณธรรมเข้าเขตโลกุตระ อยู่เหนือกิเลสได้

3. ทำได้ยาก แม้ยากก็ต้องทำ เพราะเป็นสิ่งที่ดีงาม

4. เป็นไปได้ ไม่ใช่เรื่องเพื่อฝัน

5. เป็นสัจธรรมแท้สำหรับมนุษย์และสังคม

6. กำไร คือ การให้ การเสียดละ

7. เน้นสร้างคนให้มีคุณธรรม และพันทุกข์ จนประสบผลสำเร็จเป็นเรื่องหลัก การสร้างรายได้ การสร้างวัตถุทรัพย์ อันได้แก่ ลาภ ยศ สรรเสริญ และ โลกียสุขมาให้แก่ตน หรือการสร้างวิชาการ ถือเป็นเรื่องรอง

8. เข้าถึงสภาวะธรรม ขึ้นเปลี่ยนแปลงพัฒนาจิตวิญญาณ

9. ความอุดมสมบูรณ์ จะอยู่ที่ส่วนรวม หรือส่วนกลาง ไม่ใช่อยู่ที่ส่วนบุคคล

10. เชิญชวนให้มาพิสูจน์ได้ เช่นเดียวกับการพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์

11. จุดสัมบูรณ์ คือ อิสเสรีภาพ ภราดรภาพ สันติภาพ สมรรถภาพ และบูรณภาพ

จุดแข็งประการหนึ่งของชาวอโศก คือ การดำเนินวิถีชีวิตอยู่ในชุมชน ทำให้การติดต่อสื่อสารกันเป็นไปด้วยความสะดวกรวดเร็ว แม้ว่าจะอยู่ต่างจังหวัดก็ตาม แต่จะมีงานและพิธีกรรมเป็นตัวเชื่อม ทำให้ระยะทางในการติดต่อข่าวสาร หรือสะท้อนกลับข้อมูลกันไม่เป็นอุปสรรค แม้ว่าจะเป็นกิจกรรมที่ผ่านแกนนำก็ตาม และอีกประการหนึ่งธุรกรรมของชาวอโศกมิใช่ตั้งอยู่บนแกนของการแข่งขัน ที่จะแสวงหากำไรทางธุรกิจ จึงไม่มีความจำเป็นประการใดที่จะช่วงชิงระยะเวลา เพื่อให้เกิดการแข่งขัน แต่การแข่งขันกลับเป็นเรื่องของการสร้างกุศลกรรม สมณะโพธิรักษ์ ได้ให้สโลแกนสำหรับนักปฏิบัติธรรมว่าทุกวินาทีคือวินาทีแห่งบุญ เป็นเรื่องของการแข่งขันสร้างอรรถประโยชน์ให้แก่ตนเอง ไปพร้อมกับการได้สร้างอรรถประโยชน์เพื่อส่วนรวมด้วย

4.3.2 แนวทางการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยม

การบริหารจัดการสื่อ ภายใต้กระบวนการทัศน์บุญนิยม

วิเคราะห์สถานภาพสื่อของชาวอโศก

การทำงานศาสนา คือการสร้างสังคม ซึ่งต้องอาศัยเครื่องมือการสื่อสาร และสื่อต้นแบบในการสร้างองค์ความรู้ที่พึงประสงค์ องค์กรบุญนิยมทุกหน่วย ย่อมมีส่วนร่วมและภารกิจในกระบวนการสื่อสาร นั่นหมายความว่า ทุกโครงสร้างหน่วยงานของทุกองค์กร ล้วนเกี่ยวข้องกับระบบการสื่อสารทั้งสิ้น เพราะสื่อในความหมายของระบบบุญนิยม หมายถึง บุคคล วัตถุ สถานที่ กิจกรรม พิธีกรรม เอกสารสิ่งพิมพ์ รายการวิทยุโทรทัศน์ มัลติมีเดีย อินเทอร์เน็ต และการประชาสัมพันธ์ จะเห็นว่าทุกองค์กรของชาวอโศก เป็นสื่อได้แทบทั้งนั้น ขึ้นอยู่กับว่าจะเป็นสื่อประเภทใด

แต่อย่างไรก็ตาม เพื่อให้มองเห็นเป็นรูปธรรมในการวิเคราะห์ ในงานวิจัยนี้ องค์กรการสื่อสารของชาวอโศก ทุกหน่วยขึ้นอยู่กับสื่อการสื่อสารบุญนิยม สังกัดสถาบันบุญนิยม เช่น บจก. ฟ้าอภัย ธรรมทัศน์สมาคม สำนักพิมพ์กัณฑ์แก่น กลุ่มสะพานดาว ผลิตและจำหน่ายสิ่งพิมพ์ ฝ่ายแสงสีเสียงอโศก ผลิตสื่อมัลติมีเดีย และสื่อวิทยุโทรทัศน์ และภาพยนตร์ ฝ่ายธรรมปฏิบัติกรรม ฝ่ายธรรมปฏิบัติสานตาร เป็นสื่อบุคคล (แสดงธรรมแก่ผู้มาเยี่ยมชมเยือน) เป็นต้น

สื่อมวลชนชาวอโศก 3 ระดับ

(1) ระดับสื่อสารชุมชน

เสียงตามสาย

(2) ระดับสื่อสารมวลชน

(3) ระดับสื่อสารสนเทศ

www.asoke.info www.prajan.com

ภาพที่ 410 สื่อในระดับต่าง ๆ ของชาวอโศก

ในระบบบุญนิยม ถือว่ากระบวนการสื่อสารได้กลายเป็นปัจจัยหลักของโครงสร้างองค์กรไปแล้ว ซึ่งครอบคลุมและเกี่ยวโยงในเรื่องการบริหาร การจัดการ การผลิต การตลาด เพราะทุก ๆ กิจกรรมย่อมต้องอาศัยบริบท (**Context**) และเนื้อหาสาระ (**Content**) ทางการสื่อสาร เป็นปัจจัยในการดำเนินกิจกรรมในทุกด้านให้บรรลุผลตามเป้าหมาย ดังนั้น การนำระบบการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาให้เกิดความผาสุกเป็นภาระหน้าที่สำคัญของกระบวนการสื่อสารบุญนิยม

ภารกิจของสื่อบุญนิยม

บทบาทและภารกิจ

การสื่อสารบุญนิยม เป็นองค์การสื่อสารหลักของชาวอโศก ทำหน้าที่ดูแลกิจการการสื่อสาร และสื่อสารมวลชนของชาวอโศกทั้งหมด ใช้หลักการบริหารการสื่อสาร โดยวิเคราะห์เปรียบเทียบทฤษฎีการสื่อสารต่าง ๆ

1. ตรวจสอบ และยืนยันความจริง (**Verify**) ของข่าว เหตุการณ์ เพื่อญาติธรรมทราบ และให้รู้เท่าทันข่าวสาร ทั้งในยามปกติ และในยามวิกฤติ
2. ให้บริการข้อมูลข่าวสาร (**Information**) เพื่อรู้เท่าทันโลก
3. ให้การศึกษาความรู้ (**Education**) นับว่าเป็นภารกิจสำคัญในฐานะที่เป็นสื่อสารมวลชน และสื่อสารการศึกษา ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์
4. ทำหน้าที่เตือนภัยอันตราย (**Warning**) ภัยที่เป็นอันตรายต่อประชาชน คือ ภัยจากธรรมชาติ และภัยจากคนในสังคม ตลอดจนภัยอันเนื่องมาจากสุขภาพ สถานีโทรทัศน์จะเป็นผู้บอกบอก รายงาน นำเสนอข้อเท็จจริงและทางออกของปัญหาต่างๆ การปฏิบัติธรรมถือศีล 5 ก็สร้างภูมิคุ้มกันภัยได้ ไม่น้อย เช่น

ภัยจากอาชญากรรมทางเพศ และ โรคเอดส์ เพราะป้องกัน ได้เพราะรักษาศีลข้อ 3

ภัยจากอาชญากรรมประทุษร้ายต่อทรัพย์สิน เพราะชาวอโศกจะอบรมขัดเกลา ให้เป็นผู้มีก่น้อย สันโดษ มีวิถีชีวิตเรียบง่าย ไม่สะสม ไม่ฟุ้งเฟ้อ เพราะรักษาศีลข้อ 2 ซึ่งเท่ากับตัดวงจรการสื่อสารการอาชญากรรม (**Piratical communication**)

ภัยจากสุขภาพเสื่อมโทรม โดยการส่งเสริมอาหารธรรมชาติ อาหารมังสวิรัต อาหารไร้สารพิษ การรักษาสุขภาพด้วยวิธี 5อ. (อ.อาหาร, อ.อากาศ, อ.ออกกำลังกาย, อ.อารมณ์, อ.อิทธิบาท)

ภัยจากการทะเลาะวิวาทและการทำร้ายร่างกาย เพราะรักษาศีลข้อ 1 (ปาณาติปาตา เวรมณี) รักษาศีลข้อ 4(มุสาวาทา เวรมณี) และรักษาศีลข้อ 5(สุราเมรัยเมษมังคมปมาทภูฐานา เวรมณี)

ภัยจากธรรมชาติ เพราะส่งเสริมให้ประชาชนประกอบอาชีพไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม เช่น 3อาชีพภูษาคือ กสิกรรมธรรมชาติ หรือกิจกรรมไร่สารพิษ ขยะวิทยา และการทำปุ๋ยสะอาด หรือ ปุ๋ยจุลินทรีย์ ตลอดจนการสร้างสมดุลให้กับธรรมชาติ

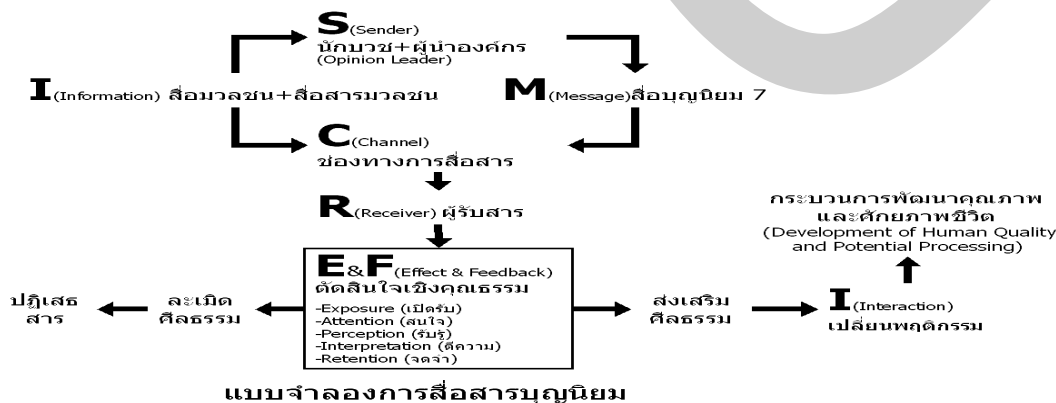
ภัยจากเหตุที่เชื่อว่าชีวิตในอนาคต (ทั้งที่มีชีวิตอยู่และตายไปแล้ว) จะไม่ผาสุก เพราะวันนี้สร้างสิ่งที่ดี วันหน้าก็คงจะประสบผลดี ตามหลักกรรมนิยม (ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ทำดีแล้วไม่ได้ดี เพราะทำดียังไม่มากพอ) และถ้าหากเกิดประสบภัยต่าง ๆ ก็จะไม่คิดว่าเป็นการสูญเสียเสียทีเดียว เพราะวิบากกรรมมีจริง โดยที่ผู้รับเคราะห์ไม่อาจคาดเดาได้ว่า จะเกิด หรือมีภัยมาถึงตัวเวลาใด สถานที่ใด หรือเกิดกับใคร ก็จะเสียใจไม่มาก เพื่อให้ทำใจได้

5. ทำหน้าที่ปกป้องตนเองของตัวสื่อ (Self protection)

สื่อที่จัดเข้ากลุ่มสื่ออนุนิยม จะต้องนำเสนอแต่สิ่งที่เป็นสาระดีจะ เกิดคุณค่า ยืนหยัดความจริง และไม่มอมประชาชนด้วยธุรกิจ สื่ออนุนิยมไม่ใช่คู่แข่งขันทางธุรกิจทุนนิยมและบริโคนิยม จึงเกิดข้อขัดแย้งในผลประโยชน์ทางการค้าน้อย แต่อย่างไรก็ตาม การปกป้องตัวเองของสื่อก็คือ

1. การไม่ยินยอมตกอยู่ภายใต้อิทธิพลทางการเมืองที่จะมาริดรอนอิสรภาพ ด้วยการไม่ไปมีส่วนได้เสียในการรับผลประโยชน์ในทางมิชอบ ไม่ให้ร้ายป้ายสี ไม่ไปปิด ไม่ต้องเสี่ยงกับการถูกฟ้องในข้อหาหมิ่นประมาท

2. มีความรับผิดชอบต่องสังคม รักษาจรรยาบรรณของสื่อ ไม่นำเสนอสิ่งไร้สาระมอมเมา แต่อย่างไรก็ตาม การนำเสนอประเด็นวิจารณ์ทางการเมือง มีสื่อเพียงประเภทเดียว คือวารสารเราคิดอะไร อาจเป็นเหตุให้เกิดความขัดแย้งได้ แต่ก็ไม่รุนแรง เพราะเป็นการทำหน้าที่โดยปกติของสื่อที่ย่อมมีสิทธิและเสรีภาพ ในการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลได้ เมื่อเห็นว่ารัฐทำไม่ถูกต้องพร้อมเสนอทางออกให้ด้วย ส่วนรัฐจะปฏิบัติตามหรือไม่ เป็นสิ่งนอกเหนืออำนาจและหน้าที่ จึงไม่ไปกดดันรัฐบาล อันอาจนำไปสู่ความขัดแย้งและถูกริดรอนอิสรภาพโดยอำนาจที่ไม่เป็นธรรม

แบบจำลองการสื่อสารอนุนิยม

ภาพที่ 411 แบบจำลองการสื่อสารอนุนิยม

การบริหารจัดการองค์กรสื่อ

ภารกิจต่าง ๆ ขององค์กรชุมชนชาวอโศก มีเป้าหมายเดียวคือ การสร้างวัฒนธรรมใหม่เพื่อถ่วงดุลกับวัฒนธรรมเก่า กระแสวัฒนธรรมสองแบบที่สวนกระแสกัน ได้แก่ วัฒนธรรมวัตถุนิยมมุ่งการบริโภค รักสนุก เสพสุข ทุกข์บรรเทา วัฒนธรรมวัตถุนิยมมักได้รับการกระตุ้นด้วยอำนาจทางสังคม การเมือง เศรษฐกิจ จนเกิดการครอบงำและใช้อิทธิพลสกัดกั้นมิให้วัฒนธรรมตรงกันข้ามเจริญเติบโตต่อไปได้ แต่วัฒนธรรมบุญนิยม มุ่งการลดละขัดเกลา กินน้อยใช้น้อย ไม่ผลาญพร่าเปลืองเปล่า รักการให้ ใช้ประหยัด ขจัดทุกข์

ดังนั้น กระบวนการสร้างวัฒนธรรมทวนกระแสขององค์กรชุมชนชาวอโศก ก็คือกระบวนการสื่อสารทั้งระบบนั่นเอง ซึ่งมีลักษณะเป็นองค์รวมของระบบ เพราะองค์ประกอบทุกภาคส่วนของชาวอโศก ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบสื่อสาร กล่าวคือ มีสื่อบุคคล สื่อวัตถุสถานที่ สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสารมวลชน และสื่อประชาสัมพันธ์ เป็นปัจจัยให้การสื่อสารดำเนินไปครบวงจร จากผู้ส่งสาร (นักบวช) สร้างสาร (ธรรมะ) ส่งผ่าน (สื่อสารบุญนิยม 7 ประเภท) ไปยังผู้รับสาร (ฆราวาส) เพื่อประเมินผลลัพธ์ (Feedback) ว่าสิ่งที่ส่งไปนั้น ผู้รับมีปฏิกิริยา (พึงธรรมรู้เรื่อง) อย่างไร

การสื่อสารที่ชาวอโศกดำเนินการอยู่ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ

1. ระดับสื่อสารชุมชน (Community communication) คือการถ่ายทอดองค์ความรู้ ทักษะอาชีพ ธรรมะ ภายในชุมชนและต่างชุมชน ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องกิจกรรมภายในของชุมชน โดยอาศัยช่องทางสื่อสาร ประเภทเสียงตามสาย วิทยุชุมชน สิ่งพิมพ์ และสื่อบุคคล เนื่องจากสังคมาชาวอโศกเป็นสังคมแห่งบุคคล การส่งข่าวสารกันระหว่างบุคคลจึงอาศัยบุคคลเป็นสื่อ ด้านเนื้อหาสาระของข่าวสาร จะมีศีลเป็นตัวควบคุม

2. ระดับสื่อสารมวลชน เรียกว่า สื่อสารมวลชนบุญนิยม (Booniyom mass communication) มีองค์กรที่ทำหน้าที่เป็นสื่อสารมวลชน ได้แก่ การสื่อสารบุญนิยม เป็นองค์กรหลักที่กำกับ และดูแลด้านนโยบาย มีสำนักพิมพ์เป็นผู้ผลิตสิ่งพิมพ์ และมีโรงพิมพ์เป็นผู้จัดทำรูปเล่ม ปัจจุบันชาวอโศกมีสำนักพิมพ์ รวม 3 แห่ง คือ

1. สำนักพิมพ์กัลป์กัน
2. สำนักพิมพ์กลุ่มสุตังสัน
3. สำนักพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ

ทั้ง 3 แห่งตั้งอยู่ในชุมชนสันติอโศก กรุงเทพมหานคร

ส่วนโรงพิมพ์ มี 3 แห่ง คือ

1. โรงพิมพ์ บริษัทฟ้าอภัย จำกัด พิมพ์ข่าว โศกรายปักษ์ สารอโศก เราคิดอะไร และรับพิมพ์งานทั่วไป

2. โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ ตั้งอยู่ที่ชุมชนสันติอโศกเช่นกัน พิมพ์หนังสือพ็อกเก็ตบุ๊ค และสิ่งพิมพ์ภายใน และเข้าเล่ม รองรับงานจากโรงพิมพ์ฟ้าอภัย

3. โรงพิมพ์กองทัพธรรมมูลนิธิ ตั้งอยู่ที่ชุมชนปฐมอโศก รับพิมพ์หนังสือดอกหญ้าและดอกบัวน้อย และรับพิมพ์สิ่งพิมพ์ภายในชุมชน

นอกจากนี้ ชุมชนต่าง ๆ จะมีสถานีวิทยุชุมชนเป็นของตนเอง การเผยแพร่ข่าวสาร สาระผ่านช่องทางวิทยุโทรทัศน์ กระจาเป็นครั้งคราว เช่น ผ่านช่อง TTV

3 ระดับสื่อสารสนเทศ คือการเผยแพร่กิจกรรม ของชุมชน ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ขององค์กรบุญนิยม ผ่านเว็บไซต์ <http://www.asoke.info> (เว็บไซต์หลัก) <http://www.prajan.com> (เว็บไซต์ของมูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน)

1. สื่อบุคคล

เป็นบุคคลที่อยู่ในเป่าสายตาของประชาชน ในฐานะที่เป็นนักปฏิบัติธรรม ทำให้ต้องมีความระมัดระวังในด้านการครองตนที่จะไม่ไปละเมิดหลักการทางศาสนา (ไม่ประพฤดิผิดธรรมวินัย) ในฐานะที่เป็นแบบอย่างของสังคม นอกจากเป็นการรักษาสถานภาพ คุณค่า คุณสมบัติในด้านความน่าเชื่อถือแล้ว ยังเป็นการรักษาภาพของความเป็นมนุษย์ทวนกระแส และชุมชนวิถิพุทธ ไว้ให้สังคมอื่นเป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้

2. สื่อวัตถุ สถานที่

การวางแผนการจัดการงานกับเทคนิควิธี (Planning for works and techniques) ก่อนวางแผน จัดซื้อ จัดหา จัดสร้าง เครื่องมืออุปกรณ์ อาคาร สถานที่ มีการศึกษาขนาดปริมาณงาน กิจการขององค์กรก่อน และดูด้วยว่าเครื่องมืออุปกรณ์เหล่านั้น มีความยุ่งยากซับซ้อนเพียงไรในการใช้ในการบำรุงดูแลรักษา คุ่มค่ากับงบประมาณหรือไม่ มีเทคนิควิธีอื่นอีกหรือไม่ ที่จะช่วยเสริมให้เครื่องมือ สถานที่เหล่านั้น เป็นแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เช่น การใช้วิธีการโฆษณา ประชาสัมพันธ์ การจัดนิทรรศการ เป็นต้น

การจัดระบบคนกับงานในองค์กร (Organization for works and people) ชาวอโศกมีนโยบายไม่ซื้อของ (เครื่องมือ อุปกรณ์) ไม่สร้างศาลา (อาคารสถานที่) ไว้รอคน แต่จะต้องสร้างคนขึ้นมาก่อน ให้เป็นคนที่มีศักยภาพ สมรรถภาพ ในการครองตน ครองคน และครองงาน ได้อย่างกลมกลืน รู้จักคิดค้นนวัตกรรมต่าง ๆ รู้ประหยัด ประโยชน์ รู้กาลเวลาว่าควร ไม่ควร ในการ

เลือกใช้สื่ออุปกรณ์ เครื่องมือ เช่น ในยุคโลกาภิวัตน์ชาวโศกจะได้รับอนุญาตให้จัดซื้อวัสดุจำพวก **Hi-Technology** มาใช้ในองค์กร เพื่อตอบสนองงาน และคนที่อาสาเข้ามาทำงาน เพื่อให้คนคนเดียวทำงานได้หลายงาน (สวมหมวกหลายใบ)

การควบคุมการจัดการคนกับเทคนิควิธี (**Controlling for people and techniques**) ขึ้นอยู่กับความเฉลียวฉลาดที่สั่งสมมาของแต่ละคน ในการคิดหาเทคนิควิธีการต่าง ๆ ในการสร้างสรรค์งาน บางคนอาจรับภาระงานได้มากกว่าคนอื่น ๆ แต่ธรรมชาติอย่างหนึ่งของคนโศกคือ คนที่มีคุณธรรมสูงจะรับภาระงานมากกว่าคนที่คุณธรรมต่ำกว่า โดยอาศัยระยะเวลาเป็นเครื่องยืนยัน ถ้าไม่บรรลุได้ระดับก็จะไม่สามารถทนทำงานนั้นได้อย่างยาวนาน นี่เป็นเครื่องพิสูจน์การบรรลุธรรมของชาวโศก

3. สื่อกิจกรรม

การวางแผน การบริหารจัดการองค์กรกิจกรรม และการควบคุมคนกับเทคนิควิธี เพื่อให้กิจกรรม พิธีกรรม ดำเนินต่อไปจนบรรลุวัตถุประสงค์มีวิธีการที่น่าสนใจ ดังนี้

ในรอบปีหนึ่งของชาวโศก จะมีพิธีกรรมทางศาสนาหลายงาน โดยมีงานสำคัญ ๆ ที่จัดติดต่อกันมาอย่างยาวนาน คือ งานปลุกเสกพระแท้ ๆ ของพุทธ จัดในช่วงเดือนเมษายน ที่พุทธสถานศิระะอโศก จ.ศรีสะเกษ งานพุทธาภิเษกสุดยอดปาฏิหาริย์ จัดในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ที่พุทธสถานศาลือโศก จ.นครสวรรค์ งานมหาปวารณา ช่วงหลังออกพรรษา จัดที่พุทธสถานปฐมอโศก จ.นครปฐม งานตลาดอาริยะปีใหม่ จัดช่วงต่อวันส่งท้ายปีเก่าต้อนรับปีใหม่ จัดที่ชุมชนราชธานีอโศก จ.อุบลราชธานี เป็นต้น ในแต่ละงานจะใช้เทคนิคในการฝึกอบรม การถ่ายทอดองค์ความรู้ การสืบทอดทางวัฒนธรรม การคัดเลือกคน การประเมินคุณภาพศักยภาพของคนโศกเอง และการประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม ซึ่งในการเตรียมการจัดงานทุกครั้ง จะมีการวางแผนเป็นระยะ

สื่อกิจกรรม พิธีกรรม นับว่าเป็นสื่อที่ทรงพลังในการโน้มน้าวจิตวิญญาณของคนให้หันมาสนใจ และเอาใจกับการปฏิบัติธรรม หน้าที่ของสื่อกิจกรรม คือ สร้างแรงจูงใจให้คนมาเอาใจกับการปฏิบัติธรรม เป็นการแก้ปัญหาสังคมเชิงลึก เป็นเกณฑ์ชี้วัดการบรรลุธรรม สร้างระบบสาธารณโภคีให้เกิดขึ้นมีจริงเป็นจริงได้ในสังคม เป็นศูนย์รวมคนที่มีอุดมการณ์เดียวกัน เป็นแหล่งศึกษาวิจัยในทางสังคมศาสตร์ และการวิจัยระบบสุขภาพ

4. สื่อสิ่งพิมพ์

การวางแผนสื่อสิ่งพิมพ์ ขึ้นอยู่กับปัจจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. การจัดการงานพิมพ์กับเทคนิควิธี ที่จะช่วยให้งานพิมพ์หนังสือถูกต้อง ประณีต เสริมทันตามเวลา

2. การจัดระบบคนที่เกี่ยวข้องกับงานพิมพ์หนังสือ

3. การควบคุมคนกับเทคนิควิธีการพิมพ์ ตัวอย่าง กิจการผลิตหนังสือของ บริษัท ฟาอภัย จำกัด มีการฝึกอบรมขัดเกลาจิตใจ ให้พนักงานมองเห็นคุณค่าของการพิมพ์หนังสือธรรมะ สิ่งที่สูงกว่าพนักงานมีคุณธรรม คือ อยู่ทำงานกับบริษัทฟาอภัย ท่ามกลางงานหนัก ค่าแรงต่ำ สวัสดิการการกิน อยู่ หลับนอนที่เรียบง่าย ที่เป็นเช่นนี้เพราะ พนักงานทุกคน ได้รับการฝึกอบรมให้ เป็นคนขยัน กล้าใจ ทนเสียดสี หนีสะสม นิยมสร้างสรรค์ เพื่อสวรรค์นิพพาน จึงเต็มใจอาสาสมัคร ทำงานนี้ได้อย่างยาวนาน

4. ความแตกต่างในด้านรายได้ ความเป็นอยู่ ภาระงาน ระหว่างผู้บริหาร กับพนักงาน แทบไม่แตกต่างกัน เพราะทุกคนขันอาสาทำงานนี้อย่างเต็มใจ กล่าวคือ เงินเดือนของประธาน บริษัทกับพนักงานเท่ากัน คือ ไม่เกินคนละ **3,000** บาท ต่อเดือน ในอัตราค่าตอบแทนเท่ากัน ผู้บริหารบางคนกลับยอมเสียสละสูงขึ้น (ตามภูมิธรรมที่เห็นที่เป็นจริงของคนคนนั้น) ไม่รับ ค่าตอบแทน หรือรับมาแต่เสียสละให้กองสาธารณ โภคิ และรับภาระงานและความรับผิดชอบ มากกว่าพนักงาน เป็นต้น ทำให้เกิดขวัญ และกำลังใจ พร้อมทุ่มเทให้กับงาน

หน้าที่ของสื่อสิ่งพิมพ์ คือ

1. เผยแผ่ธรรมะในแนวทางของชาวอโศก โดยสมณะโพธิรักษ์มีนโยบายในการผลิต หนังสือธรรมะไว้ตั้งแต่เริ่มทำงานศาสนาแล้วจะพิมพ์หนังสือธรรมะให้ทั่วมโล และชาวอโศกก็ ปฏิบัติเช่นนั้นมาตลอด พิมพ์แจกมากกว่าจำหน่าย โดยใช้ต้นทุนทางสังคมเป็นค่าใช้จ่ายในการ จัดพิมพ์

2. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ แหล่งวิจัยในสาขาต่าง ๆ ที่ใช้กระบวนการชาวอโศกเป็น กรณีศึกษา เพื่อศึกษา วิจัย แนวคิด ความเชื่อ พฤติกรรมในด้านต่าง ๆ

5. สื่อมัลติมีเดีย

สื่อมัลติมีเดีย นับเป็นสื่อใหม่ของชาวอโศก ที่ต้องมาศึกษาเรียนรู้ และใช้ให้เกิด ประโยชน์ แม้ว่าจะมีข้อเสียที่ไม่สามารถควบคุมเนื้อหาสาระที่ไม่เหมาะสมสำหรับนักปฏิบัติธรรม ก็ตาม แต่ถ้ามองประโยชน์ก็นับว่าคุ้มค่ามากทีเดียว ในมิติที่ประชุมสงฆ์ จะมอบหมายให้สมณะผู้มี คุณธรรมสูง เป็นผู้ตรวจสอบสื่อประเภทนี้ (รวมทั้งสื่อวิทยุโทรทัศน์ด้วย) ว่ารายการใด เรื่องใด ที่อนุญาตเผยแพร่ให้ญาติธรรมดูได้ นั่นเป็นเรื่องของการรับสื่อ แต่ถ้าเป็นเรื่องของการผลิต สมณะ อโศกจะตรวจสอบอย่างละเอียดถี่ถ้วนก่อนนำไปเผยแพร่

แต่อย่างไรก็ตาม ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับเรื่องการผลิตสื่อประเภทนี้ส่วนใหญ่จะได้รับความ ไว้วางใจ และมีหน้าที่โดยตรง และเป็นคนในที่เข้าใจและมีศีลเคร่งอยู่แล้ว ทราบนโยบายต่าง ๆ ได้ดี มีการเชื่อมโยงเหตุการณ์ และรู้เท่าทันการมอมเมาของสื่อในปัจจุบัน จึงสามารถผลิตสื่อออกไป โดยใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ที่มีอยู่มาใช้อย่างรู้ค่า

หน้าที่ของสื่อสื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ และสารสนเทศและสื่อ
มัลติมีเดีย คือ

1. เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมะ และการศึกษาเรียนรู้เทคนิคการปฏิบัติ เพื่อให้
เกิดผล 4 ประการ คือ เกิดอริยญาณ ทำการปฏิบัติ อัคพลังกุศล ฝึกฝน โลกวิทู เพิ่มพหูสูต
(หลักวิปัสสนาใจแก้ว)

2. เป็นแหล่งศึกษาเรียนรู้ประวัติ การทำงานเผยแพร่ศาสนา ตลอดจนเป็นแหล่งข้อมูล
อ้างอิงในการวิจัยทางสังคมวิทยา และการสร้างเสริมระบบสุขภาพ

6 สื่อปราศรัย

สื่อปราศรัย มีความสอดคล้องกับสื่อบุคคล เพราะการเผยแพร่ธรรมด้วยวิธีการเทศนา
สั่งสอน หรือการฟังธรรม มีได้หลายรูปแบบ เช่น เทศน์ธรรมวัตรเช้า ฟังธรรมะรับอรุณ ธรรมะ
ก่อนฉัน ปาฐกถาภาคบ่าย หรือสาระบันเทิงภาคค่ำ โดยสมณะ โพธิรักษ์ และสมณะ สิกขมาครูอื่นๆ
ตลอดจนผู้บริหารองค์กร ซึ่งเป็นฆราวาส เป็นปราชญ์ชุมชน การคัดเลือกผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นองค์
ปาฐกถา จะผ่านกระบวนการเลือกสรรจากสมณะชั้นผู้ใหญ่ (สมณะเถระ มหาเถระ) หรือการเชิญ
วิทยากรจากภายนอกก็เช่นกัน ก็มีการเชิญมาพูดบนเวทีของงานพิธีต่าง ๆ งานกิจกรรมของ
ชาวอโศก

ในอดีต สื่อปราศรัยจะได้รับการบันทึกเป็นเทปเสียง และเทปวิทยุทัศน์ แต่ปัจจุบันก็ใน
รูปแบบดิจิทัล โดยจัดเก็บเป็นแฟ้มข้อมูลคอมพิวเตอร์ และก่อนนำออกไปเผยแพร่ถ้าตอนใดไม่
สมควรเปิดเผยไปสู่สาธารณะก็จะถูกตัดออกก่อนนำไปบันทึกลงเทป หรือแผ่นซีดีเพื่อเผยแพร่
ต่อไป

การฟังธรรมจากสมณะจึงมีอิทธิพลสูงกว่า และใช้เป็นที่ในการเผยแพร่ศาสนาเป็นหลัก
โดยเฉพาะในการสื่อสารระหว่างบุคคล

หน้าที่ของสื่อปราศรัย คือ

1. ถ่ายทอดคำสั่งสอนโดยตรงจากสื่อบุคคล ไปยังผู้รับ คือผู้ฟังธรรม และมีการโต้กลับได้
ทันทีหากการสื่อสารมีอุปสรรค หรือล้มเหลว เช่น เกิดข้อสงสัยในข้อธรรม ก็ถามได้ทันที

2. สร้างกระแสข่าวสารจากต้นแหล่งของสาร (Source) ทำให้ได้ข้อมูลที่ต้องการชัดเจน
กว่า

3. ช่วยให้ผู้ฟังได้รับข้อมูลครบถ้วน ประเด็นที่มีผลกระทบต่อบุคคลที่สาม จะถูกตัด
ออกไปเมื่อบันทึกลงสื่อ เพราะเป็นการป้องกันการละเมิดต่อบุคคลที่สาม

4. ความรับผิดชอบในความถูกต้อง ขึ้นอยู่กับผู้พูดเท่านั้น แต่ถ้าสิ่งที่พูดไปแล้วถูก
บันทึกลงบนสื่อ แล้วถูกนำไปเผยแพร่ต่อ หากความเสียหายหรือผลกระทบต่อบุคคลอื่นอันเกิดจาก
สิ่งที่พูดนั้น เจ้าของผู้ผลิตย่อมได้รับผลกระทบนั้นด้วย

5. ไร้ความสนใจผู้ฟังด้วยน้ำเสียง ลีลาในคำพูด ท่วงทำนอง และการจัดบรรยากาศแวดล้อม

6. คุณสมบัติของผู้พูด มีอิทธิพลต่อความน่าเชื่อถือของเนื้อหา (พูดอย่างไร ทำได้อย่างนั้น)

7. สื่อวิทยุกระจายเสียง วิทยุโทรทัศน์ วิทยุทัศน์ และสารสนเทศ

ในด้านการวางแผนการจัดการงานกับเทคนิควิธี (Planing for works and techniques) ในการผลิตสื่อโทรทัศน์ การผลิตสื่อประเภทนี้มืองค์กรที่ทำอยู่เป็นหลัก คือ กลุ่มแสวงเสีเสียงอโศก มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน ชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน และชมรมวิทยุชุมชนบุญนิยม โดยอาศัยเทคโนโลยีต่าง ๆ มาใช้เป็นเครื่องมือ อุปกรณ์ ส่วนด้านการจัดคนกับงานการผลิตสื่อ อาศัยแรงงาน ฝีมือ ความคิดจากทีมงานเอง และอาสาสมัครที่เข้ามาช่วยงานทั้งทำประจำ และทำล่งเวลา โดยไม่มีข้อผูกพันในเรื่องผลประโยชน์และรายได้แต่อย่างใด ทุกคนล้วนเต็มใจมาทำงานนี้ หากต้องการค่าตอบแทน ก็จะตกลงเป็นราย ๆ ไปทั้งนี้ส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องค่าใช้จ่ายในด้านจัดซื้อ จัดหา และจัดจ้างในด้านเครื่องมืออุปกรณ์การทำงาน

อุปสรรคที่มากับการเผยแพร่ธรรมะผ่านสื่อ

กล่าวได้ว่า สื่อสาระของชาวอโศก เป็นทางเลือกหนึ่งของสังคม ในการนำเสนอแนวประพฤติปฏิบัติที่แก้ไขปัญหาดังคม ด้วยการส่งเสริมและปลูกจิตสำนึกให้เป็นคนดี มีความรับผิดชอบทั้งต่อตนเอง ครอบครัว สังคม และประเทศชาติ เมื่อ พ.ศ. 2532 พระโพธิ์รักษ์และสงฆ์ชาวอโศก เป็นสงฆ์ที่เป็นน่านาสังวาสกับพระสงฆ์กระแสหลัก ถูกกล่าวหาจนเป็นคดีในศาล เกิดจากปัญหาในการตีความหลักธรรม ระหว่างพระสงฆ์หมู่ใหญ่ (มหาเถรสมาคม) กับท่านไม่ตรงกัน และกล่าวหาว่าท่านสอนผิด ทำให้พระธรรมวินัยวิปริต และปลอมบวช มหาเถรสมาคมใช้อำนาจทางกฎหมายกับพระสงฆ์ชาวอโศก ซึ่งหากใช้อำนาจทางธรรมวินัย จะกระทำมิได้เพราะขัดต่อพระธรรมวินัย ข้อที่ว่าสงฆ์ที่เป็นน่านาสังวาสกัน ห้ามกล่าวโทษปรับอาบัติกัน และจะต้องทำกันต่อหน้า คดีนี้ท่านและหมู่สงฆ์ ถูกตัดสินให้เป็นผู้แพ้ และท่านไม่ต้องการสร้างความขัดแย้ง การต่อสู้คดีก็ยุติเพียงศาลเดียว ผลปรากฏว่าศาลชั้นต้นตัดสินให้รอลงอาญา 2 ปี เหตุการณ์ครั้งนั้น กลายเป็นข่าวให้สื่อมวลชนนำไปเปรียบเปรย ความหย่อนยานของพระสงฆ์ไทย ซึ่งมีสงฆ์ชาวอโศกเป็นข้อเปรียบเทียบในด้านความเคร่งครัดทางวินัยสงฆ์ และตกเป็นข่าวในสังคมในกรณีผู้คุมประพฤติซึ่งเป็นฆราวาส (ไม่มีศีล) จะต้องมาไหว้ และมาตรวจสอบผู้ถูกคุมประพฤติซึ่งเป็นสงฆ์ (มีศีล) กลายเป็นเรื่องกล่าวขานไปอีกนาน

“การเลือกเปิดรับหรือเลือกสนใจ (**Selective exposure or selective attention**) สื่อจิตดอลมีอิทธิพลและพลังในการ โน้มน้าวใจสูง ทำให้สื่อประเภทนี้ได้รับความสนใจ รวมทั้งมีการสนับสนุนเครื่องมืออุปกรณ์ในการผลิต ทำให้การผลิตสื่อมีความหลากหลายยิ่งขึ้น เช่น มีทั้งหนังสือรายปักษ์ รายเดือน หนังสือเล่ม หนังสือชุด หนังสือแปล หนังสือปกพา เทปเพลงธรรมชาติ วิดีโอสารคดี ภาพยนตร์ รายการวิทยุกระจายเสียง (จากสถานีวิทยุชุมชน และจากสถานีหลัก) รายการโทรทัศน์ ของมูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน (ดำเนินงานโดยท่านจันทร์ หรือสมณะจันทเสฏฐ์) รายการวิทยุของชมรมเพื่อนช่วยเพื่อน (ดำเนินงาน โดยท่านเสียงสีล หรือ สมณะเสียงสีล ชาตะวโร) หรือการออกรายการโทรทัศน์ ทีวี (TTV) ของสมณะโพธิรักษ์ ก็ได้รับความสนใจจากคนเมืองไม่น้อย นอกจากนี้ ในคราวมีเทศกาลงานพิธี งานประเพณีของชาวอโศก ก็จะมีรายการแสดงสาระบันเทิงภาคค่ำ ก็ถือว่าเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของการสื่อสารบนเวที

พฤติกรรมกรเปิดรับสื่อจากสื่อบุคคล (สมณะ และสิกขมาตุ) จะอาศัยความชอบเป็นส่วนตัว เช่น ชาวกรุงเทพฯ จะชอบฟังธรรมจากท่านจันทร์ ชาวเกษตรกรจะชอบฟังธรรมจากท่านเสียงสีล ส่วนญาติธรรมจะเลือกฟังธรรมจากพ่อท่านสมณะโพธิรักษ์มากกว่าสมณะรูปอื่น ๆ ส่วนพลตรีจำลอง ศรีเมือง ถ้าได้ขึ้นพูดที่ใด ก็จะมีคนฟังมากจนล้นศาลาทุกครั้ง

การเลือกรับรู้หรือตีความ (**Selective perception or selective interpretation**) การสื่อสารบุญนิยมมีระดับความยากง่ายในการนำเสนอที่แตกต่างกัน เพื่อให้เป็นทางเลือกแก่ผู้รับสาร เช่น มีรายการธรรมะสำหรับเด็ก สาระทางวิชาการสำหรับผู้ใหญ่ มีสาระบันเทิงสำหรับวัยรุ่น มีธรรมะสำหรับนักศึกษา เป็นต้น ท่านโพธิรักษ์ มีความสามารถเฉพาะตัว ในการเทศน์หัวข้อเรื่องเดียวกัน ให้ผู้ฟังทั้งระดับนักบวช ฆราวาส และเด็ก ๆ ได้รู้และเข้าใจในหัวข้อธรรมนั้นๆ

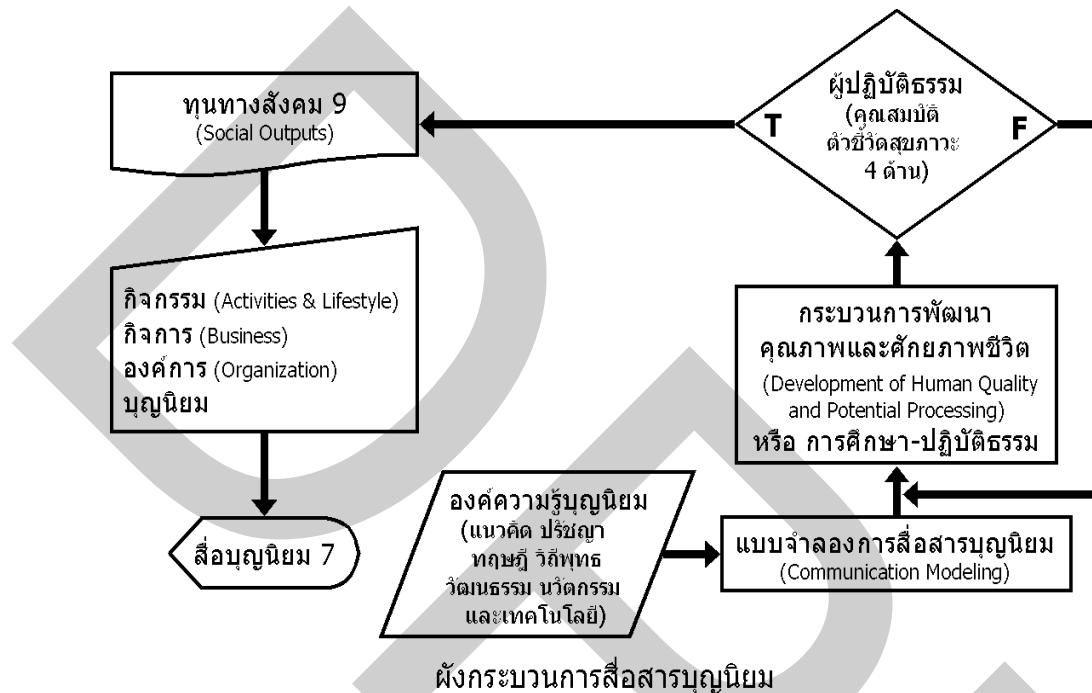
ส่วนการเลือกจดจำ (**Selective retention**) ของผู้รับสาร ขึ้นอยู่กับคุณภาพของสาระ และพื้นฐานการปฏิบัติธรรมของผู้ฟัง ซึ่งเป็นตัวชีวิต คุณภาพ ประสิทธิภาพ และประสิทธิผล ของสื่อแต่ละประเภทด้วย ตลอดจนเป็นเรื่องที่อยู่ในความสนใจหรือไม่เพียงไร” (สมณะบินแก้ว อธิธิกาโว., สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2552)

บทสรุปความยั่งยืนของกิจการการสื่อสารบุญนิยม

กิจการการสื่อสารของชาวอโศกไม่ได้มุ่งหวังในเรื่องของกำไร ทำให้เกิดประเด็นคำถามที่ว่า การลงทุนจะมีอุปสรรคหรือไม่ ในเมื่อไม่แสวงกำไร จะมีทุนสนับสนุนได้จากที่ใด และกิจการจะขยายออกไปในระดับมหภาค (**Macro**) ได้อย่างไร

การไม่แสวงกำไร ก็คือ การเอาผลกำไรไปเพิ่มให้กับต้นทุน โดยต้นทุนที่เป็นค่าใช้จ่ายด้านบุคคลกร จะเป็นปัจจัยผูกพันในการคิดต้นทุน นั่นหมายความว่าค่าแรงงานแทนที่จะเน้นเรื่องเงิน

แต่กลับเน้นเรื่องของการเสียดุล เพราะมูลค่าของแรงงานอยู่ที่การเสียดุลเรียกว่าบุญ บุคลากรมีวิถีชีวิตเป็นอันหนึ่งอันเดียวกับชุมชน ทำงานรับใช้ชุมชนได้ก็เพราะได้รับการฝึกหัด เสียดุล อย่างรู้เป้าหมาย และชัดเจน เพื่อพิสูจน์ว่าการลงทุนทางสังคมที่เป็นไปได้จริงในยุคนี้

ภาพที่ 412 ผังกระบวนการสื่อสารบุญนิยม

จากผังกระบวนการสื่อสารบุญนิยม ทำให้มองเห็นผลที่เกิดขึ้นกระบวนการ 3 ประการคือ

1. ผู้ปฏิบัติธรรมที่ผ่านการศึกษาและปฏิบัติธรรม จนมีคุณสมบัติ มีคุณภาพ มีศักยภาพ ได้ระดับหนึ่ง จะถูกถ่ายเทออกไปรับใช้สังคม ทั้งในสังคมชาวโศกเอง และสังคมภายนอก
2. เพื่อเป็นบทพิสูจน์ บทเรียนที่มีผลสะท้อนเป็นปัจจัย ว่าผู้ปฏิบัติธรรมเหล่านั้น ได้บรรลุธรรมจริงเพียงไร ซึ่งเป็นเกณฑ์การประเมินคุณภาพของจิตวิญญาณ ระดับสมาธิพุทธ
3. เพื่อคืนทุนทางสังคม ด้วยการสร้างคนที่มีคุณภาพทางจิตวิญญาณ เป็นตัวอย่างที่ดี เป็นคนที่สัมผัสได้ เรียนรู้ได้ และถ่ายทอดคุณสมบัติได้

การสื่อสารแนวคิดระบบบุญนิยม จะมีบทบาทสำคัญต่อการมีส่วนร่วม ในการสร้างเครือข่ายชุมชนเข้มแข็ง และสร้างทุนทางสังคม เพราะนอกจากจะเป็นสื่อที่คอยรายงานกิจกรรมความคืบหน้าของชุมชน เพื่อเป็นตัวอย่างในการเรียนรู้ของชุมชนข้างเคียงแล้ว ยังให้ทักษะความรู้ด้านอาชีพ และความเข้าใจที่ถูกต้องในการดำเนินชีวิตที่เป็นสุข ยอมรับและมองเห็นคุณค่าของชีวิตที่เป็นสุขตามแนวเศรษฐกิจพอเพียงอันเป็นปัจจัยหนึ่งที่นำไปสู่การสร้างเสริมสุขภาวะในระดับชาติต่อไป กิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่มชาวโศก เน้นเรื่องการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เป็นหลัก ช่วงแรกอาศัยงบประมาณจากกองทุนที่สะสมขึ้นโดยชาวโศกเอง แม้จะเป็นกองทุนเล็ก ๆ แต่ทุกคนทำด้วย

ศรัทธาจึงได้รับการสนับสนุนจากประชาชนเสมอมา อันเป็นภารกิจในการสร้างทุนทางสังคม (Social inputs) ของชาวบุญนิยม โดยอาศัยต้นทุนที่มีอยู่จริงภายในชุมชน กอบก่อกองเป็นรูปธรรมชัดเจน ปัจจุบันชุมชนชาวอโศกได้รับงบประมาณสนับสนุน โครงการต่าง ๆ จำนวนหนึ่ง ส่งผลให้กิจกรรมบุญนิยมแผ่กว้างออกไปสู่ประชาชนมากขึ้น เมื่อปลายปี พ.ศ. 2547 หมู่วมวลสมาชิกบุญนิยมได้จัดสัมมนาปรับโครงสร้างองค์กรเสียใหม่ โดยจัดตั้งสถาบันบุญนิยมขึ้น นับเป็นองค์กรหลักที่ครอบคลุมทั้งเนื้อหาสาระ กิจกรรม การบริหารจัดการในนามของชาวอโศก

แสดงให้เห็นว่า ชาวอโศกให้ความสำคัญกับสื่อบุคคลมากที่สุด เพราะคนเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดขององค์กร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการองค์กรสถาบันบุญนิยมที่แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างคนกับงาน เทคนิควิธีกับการจัดการงาน และเทคนิควิธีกับการจัดการคน เพื่อให้ได้คนที่มีคุณภาพ คุณธรรม คุณวุฒิ ความเชี่ยวชาญ ในการบริหารจัดการสื่อของชาวอโศกก็มีนัยเช่นเดียวกัน เพราะสื่อบุคคลที่มีคุณภาพ ย่อมผลิตสื่อประเภทอื่นได้คุณภาพเช่นเดียวกัน สรุป การสื่อสารแนวคิดระบบบุญนิยม คือ กระบวนการพัฒนาคนภายใต้หลักการทางพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักการสื่อสาร เพื่อให้การจัดการพัฒนาคนดำเนินไปจนบรรลุตามวัตถุประสงค์

4.3.3 แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

คำสอนทางพระพุทธศาสนาได้มีบทบาทที่ชัดเจนในวิถีชีวิตของคนไทย และเป็นรากฐานที่สำคัญยิ่งทางวัฒนธรรมประเพณีอันดีงามของชาติไทย พระพุทธศาสนากับวิถีชีวิตของคนไทยจึงไม่สามารถที่จะแยกออกจากกันได้ อาจกล่าวได้ว่า ชีวิตความเป็นอยู่ของชาวชนบทไทยกับพุทธศาสนาเป็นของคู่กัน เมื่อเป็นเช่นนี้ พุทธศาสนิกชนทุกหมู่เหล่า จะต้องศึกษาหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาให้เกิดความรู้ ความเข้าใจอย่างแท้จริง เพื่อนำมาเป็นแนวทางปฏิบัติพัฒนาคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาชีวิตอย่างเป็นรูปธรรม

ปัจจุบัน สื่อมวลชนมีบทบาทในการเป็นผู้ถ่ายทอด สร้างค่านิยมให้แก่คนจำนวนมาก สามารถทำให้สังคมเปลี่ยนแปลงไปทั้งในทางที่ดีและไม่ดี สื่อทางวิทยุกระจายเสียง เป็นสื่อที่มีธรรมชาติเข้าถึงคนจำนวนมาก มีความครอบคลุมและราคาถูก ทำให้ทุกคนสามารถรับสื่อประเภทนี้ได้ การเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน เกิดขึ้นจากนโยบายเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมประเพณีอันดีงาม รวมทั้งถ่ายทอดคำสอนทางพระพุทธศาสนา จากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่งมานานหลายสิบปี จึงควรพัฒนาให้ได้รับการนิยมนมากยิ่งขึ้น ดังนั้นจึงน่าจะศึกษารูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุชุมชน ว่ามีแนวทางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างไรบ้าง

ดังนั้น ผู้วิจัยต้องการศึกษาเพื่อทราบคำตอบของปัญหาดังกล่าวเหล่านี้ อันจะเป็นการสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องแก่นักบวชในฐานะผู้ส่งสาร เพื่อเพิ่มศรัทธาและทัศนคติที่ดีแก่ประชาชนในฐานะผู้รับสาร ให้มีส่วนร่วมในการสนับสนุนรายการมากยิ่งขึ้น การวางแผนเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนาอย่างเป็นระบบระเบียบ ถูกต้องตามหลักวิชาการ เพื่อปรับปรุงแก้ไขรูปแบบและแนวทางในการเผยแผ่ธรรมะทางวิทยุชุมชนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น อันจะเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ประชาชน ประเทศชาติ และพระพุทธศาสนาสืบไป

การจัดรายการธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียง

การเผยแผ่ธรรมะทางสถานีวิทยุกระจายเสียง เป็นที่นิยมอย่างแพร่หลายในยุคปัจจุบัน เพราะเป็นสื่อสารมวลชนที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย และรวดเร็ว การเผยแผ่ธรรมทางวิทยุ ต้องยึดคัมภีร์พระไตรปิฎกเป็นหลัก ต้องยึดธรรมะของพระพุทธเจ้า มิใช่ธรรมะของข้าพเจ้า มิฉะนั้นก็จะเกิดปัญหาอย่างในปัจจุบัน นักเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุกระจายเสียงที่ดีหรือประสบความสำเร็จ คิดว่า จะต้องเริ่มด้วยการศึกษาพระบาลีพุทธศาสนามาดี มีการปฏิบัติธรรมจนได้ผลแก่ตนบ้าง เกิดความเชื่อมั่นในพระธรรมคุณ จากนั้นจะเกิดศรัทธาในการเผยแผ่ เกิดฉันทะในการเป็นนักเผยแผ่ที่ดี แล้วจะนำไปสู่ความเป็นคนหมั่นศึกษาหาความรู้หรือเรียนรู้อยู่ตลอดเวลา อยากเป็นนักพูดที่ประสบความสำเร็จก็ต้องเริ่มด้วยการเป็นนักฟังที่ดี หมั่นสังเกตวิพากษ์วิจารณ์

รูปแบบการแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียง

การแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุกระจายเสียง เป็นการพูดต่อสาธารณชน (Public Speaking) มีหลายรูปแบบแต่ละรูปแบบยังแบ่งย่อยออกไปอีก เช่น การแสดงพระธรรมเทศนา การปาฐกถา การปฐกถาวิไลยชนา 2 ธรรมาสน์ การสนทนาธรรม แต่ในการแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุชุมชน เป็นการเผยแผ่ธรรมะแบบเทศนาโวหาร ซึ่งผู้วิจัยจะใช้แนวคิดทฤษฎีเกี่ยวกับรูปแบบการพูดมาเป็นหลักอธิบาย และทำความเข้าใจ ตามรูปแบบการพูดมีอยู่ 3 รูปแบบ คือ

1. การพูดเพื่อให้ความรู้ (To inform, informative speech)

การพูดเพื่อให้ความรู้ มีความมุ่งหมายที่จะให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ฟัง และผู้พูดคาดหวังว่าเมื่อเสร็จสิ้นการพูดหรือจบการพูดแบบนี้แล้ว ผู้ฟังจะได้เรียนรู้ถึงบางสิ่งบางอย่างที่ยังไม่เคยรู้มาก่อน (**Having learned something they did not know before**) หรือมีความเข้าใจในเรื่องที่พูดนั้นดียิ่งขึ้น

หลักสำคัญในการพูดเพื่อให้ความรู้

1. ต้องมีความชัดเจน ซึ่งเกิดจากการค้นคว้าและเรียบเรียงจัดระเบียบในเรื่องที่พูด ไม่ควรพูดหลายประเด็น ควรมีความคิดหลักสำคัญสัก 3 - 4 ข้อ ความคิดรอง และรายละเอียดข้อปลีกย่อยต่าง ๆ ใช้เสริมความคิดหลัก พูดไปตามลำดับของเนื้อหาสาระ

2. มีลักษณะเป็นรูปธรรม การพูดในลักษณะเป็นรูปธรรม ย่อมทำให้ผู้ฟังเข้าใจได้ง่าย

3. มีการเชื่อมโยงความคิดใหม่โดยอาศัยความคิดเดิมที่ผู้ฟังคุ้นเคยอยู่ก่อนแล้ว ผู้พูดต้องพยายามเสนอความคิดใหม่นั้นให้เชื่อมโยงกับความคิดเดิม (**To connect the new with the old**) เพื่อให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ได้ชัดเจนและรวดเร็วยิ่งขึ้น

4. ดึงดูดความสนใจของผู้ฟัง การที่ผู้พูดสามารถดึงดูดความสนใจของผู้ฟังได้ ย่อมทำให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องที่กำลังฟังได้ง่าย เช่น การพูดสิ่งใหม่ การเสนอแนวความคิดใหม่ ๆ หรือการย้ำเตือน ก็ย่อมเป็นที่สนใจของผู้ฟัง

5. มีการขึ้นนำที่น่าสนใจ ผู้พูดจะต้องทำหน้าที่เป็นผู้นำ (**Lead**) ความคิดของผู้ฟังให้ติดตามเรื่องที่กำลังพูดต่อไปด้วยดี

เนื้อหาสาระในบทพระธรรมเทศนานั้น เป็นการนำเสนอสารแบบเทศนาโวหาร คือ พูดให้ผู้ฟังได้เกิดการเรียนรู้ในเนื้อหาสาระของธรรมะ โดยตรง แบ่งเนื้อหาของหลักธรรมออกเป็น 3 ประเภท คือ

1. ทานมัย คือ ทำบุญด้วยการให้ปันสิ่งของ

2. ศีลมัย คือ ทำบุญด้วยการรักษาศีล

3. ภวานมัย คือ ทำบุญด้วยการเจริญภavana คือฝึกอบรมจิตใจ

หลักสำคัญในการแสดงเนื้อหาสาระของธรรมะ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดการเรียนรู้ ต้องแสดงอย่างชัดเจนแจ่มแจ้ง ให้ผู้ฟังเกิดการสนใจ และเข้าใจในความหมายของธรรมะได้อย่างถูกต้อง เรียนรู้วิธีนำไปปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ

2 การพูดเพื่อโน้มน้าวชักจูงใจ (To persuade, persuasive speech)

รูปแบบการพูดเพื่อโน้มน้าวชักจูงใจ มีวัตถุประสงค์ที่จะพยายามมีอิทธิพลชักจูงต่อความคิดเห็น และการประพฤติปฏิบัติของผู้ฟังให้เปลี่ยนแปลง ความคิดเห็น ทศนคติ ความเชื่อและการประพฤติปฏิบัติของผู้รับสารในด้านต่าง ๆ ดังนี้

1. ให้ผู้ฟังเชื่อ หรือกระทำในบางสิ่งบางอย่างซึ่งผู้ฟังไม่เคยเชื่อ หรือประพฤติปฏิบัติมาก่อน
2. เพื่อเปลี่ยนแปลง ทศนคติ ความเชื่อ หรือการกระทำบางอย่าง
3. เพื่อย้าและเสริมความเชื่อถือ หรือการกระทำบางอย่างที่เคยทำ อยู่แล้วให้แน่นแฟ้นมั่นคงยิ่งขึ้น
4. เพื่อให้ผู้ฟังเลิกเชื่อ หรือเลิกประพฤติปฏิบัติในบางสิ่งบางอย่าง ที่เคยประพฤติปฏิบัติมาแล้ว

การแสดงพระธรรมเทศนาในแต่ละครั้ง ย่อมมีจุดประสงค์เพื่อให้ผู้ฟังได้รับประโยชน์และความสุขความเจริญในชีวิตประจำวัน การแสดงธรรมเพื่อเปลี่ยนพฤติกรรม ที่ไม่พึงประสงค์ให้มาเป็นพฤติกรรมที่พึงประสงค์ เปลี่ยนแปลงทศนคติ ความเชื่อ หรือการกระทำบางอย่างให้ถูกต้องเกิดเป็นประโยชน์สูงสุดแก่ผู้ฟัง จึงจำเป็นต้องใช้ศิลปะในการโน้มน้าวใจ รู้จักวิธีการพูดให้ถูกกาลเทศะ ทำให้ผู้ฟังเกิดศรัทธาเชื่อในเนื้อหาที่ได้รับฟัง ในการแสดงพระธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุชุมชน นักบวชได้ใช้รูปแบบการพูดการโน้มน้าวใจ เพื่อกระตุ้นให้ผู้ฟังเกิดความเชื่อถือและปฏิบัติตามในสิ่งที่ ผู้พูดต้องการ ด้วยวิธีการดังนี้ คือ

1. การให้รางวัล เช่นการให้พรหลังจบการแสดงพระธรรมเทศนาแล้ว ทำให้ผู้ฟังเกิดความปลื้มปีติใจ ในการได้บำเพ็ญกุศลอันจะมีผลต่อการสั่งสมบุญบารมีสืบไป
2. การลงโทษ หรือผลของการปฏิบัติชั่ว แสดงให้ผู้ฟังได้เห็นโทษของการทำความชั่ว มีการตกรรอก เป็นต้น และอานิสงส์ของการทำความดี ซึ่งสื่อเหล่านี้ มีปรากฏอยู่ทั่วไปในบทพระธรรมเทศนาอยู่แล้ว
3. ยกตัวอย่างบุคคลที่น่าเชื่อถือที่ประสบผลสำเร็จในการทำความดี
4. ยกเนื้อหาสาระในบทพระธรรมเทศนาในบางเรื่อง เช่น พุทธศาสนสุภาษิต คำคม คำพังเพย กลอน หรือนิทาน เพื่อปลุกเร้าให้ผู้ฟังเกิดความวิริยะอุตสาหะ ในการทำความดี

3 พูดเพื่อความเพลิดเพลินใจ (To entertain, entertaining speech)

รูปแบบการพูดเพื่อเพลิดเพลินใจ มีความมุ่งหมายที่จะให้ผู้ฟัง เกิดความสนุกสนาน หรือความสำราญใจ อันเป็นการช่วยผ่อนคลายความตึงเครียดหรือ ความเบื่อหน่าย ท้อแท้ให้แก่ผู้ฟัง การพูดเพื่อความเพลิดเพลิน จะต้องเป็นการพูด ที่แสดงออก ซึ่งรสนิยมที่ดีของผู้พูด ไม่ใช่เป็นเรื่องหยาบ โหลนสกปรก หรือเสื่อมเสียศีลธรรม ที่จุดดึงทำลายคุณค่าและความน่าศรัทธาของผู้พูดให้ต่ำลงไป

รูปแบบการพูดเพื่อเพลิดเพลินใจนี้ พระสงฆ์ได้สอดแทรกเนื้อหาสาระที่ทำให้การแสดงธรรมมีความเพลิดเพลิน โดยการยกนิทาน โคลง กลอน และประสบการณ์ตรงของผู้พูดเอง สอดแทรกคติธรรมในเรื่องที่พูด เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลิน ทำให้ผู้ฟังเกิดความรู้สึกร่าเริงใจในการฟัง ไม่เครียดจนเกินไป

สำนวนภาษาในพระธรรมเทศนา

การรับรู้ข่าวสารของผู้ฟังย่อมแตกต่างกันไป บางคนชอบสำนวนในรูปแบบการให้ข้อมูลข่าวสารความรู้ความเข้าใจ บางคนชอบรูปแบบการ โน้มน้าวใจ ชอบการยกย่องการที่ตนเองได้รางวัล หรือบางคนก็ชอบรูปแบบในด้านความบันเทิง ที่เรียกว่า ธรรมบันเทิง ผู้วิจัยได้จัดสำนวนภาษาลงในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะ 3 ประการ คือ

1. รูปแบบให้ความรู้
2. รูปแบบโน้มน้าวใจ
3. รูปแบบบันเทิง

การวิจัยสำนวนบทพระธรรมเทศนา พบว่ามีการใช้สำนวนภาษาในจุดประสงค์ต่างกัน ตามรูปแบบ ผู้วิจัยจะจัดสำนวนภาษาลงในรูปแบบการเผยแผ่ธรรมะทางวิทยุชุมชน ดังนี้

1. พุทธศาสนสุภาษิต และอุปมา	จัดลงในรูปแบบให้ความรู้
2. สุภาษิต คำพังเพย และคำคม	จัดลงในรูปแบบโน้มน้าวใจ
3. กลอน และนิทาน	จัดลงในรูปแบบบันเทิง

การใช้สำนวนภาษาในบทพระธรรมเทศนา ที่พระสงฆ์ได้นำเสนอนั้น เป็นสำนวนภาษาที่มีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันในรูปแบบต่าง ๆ ตามความชอบความถนัดของนักบวชแต่ละรูป โดยมีวิธีการนำเสนอไปตามหัวข้อธรรมะในพระไตรปิฎกบ้าง แสดงไปตามอัตโนมัตติบ้าง ซึ่งบางครั้งเมื่อพูดเรื่องเดียวกัน แต่มีเนื้อหาสาระการนำเสนอที่ต่างกัน

พุทธศาสนสุภาษิต

สุภาษิต คือ คำกล่าวที่ดี คำสอนที่กล่าวตามหลักความจริงและเป็นคติสอนใจ สุภาษิตที่เป็นคำสอนในทางพระพุทธศาสนา เรียกว่า พุทธศาสนสุภาษิต ลักษณะสุภาษิตในทางพระพุทธศาสนา ต้องประกอบด้วยองค์ 5 ประการ

1. วาจาทีกกล่าวถูกต้องกาล
2. วาจาทีกกล่าวเป็นสัจ
3. วาจาทีกกล่าวอ่อนหวาน
4. วาจาทีกกล่าวประกอบด้วยประโยชน์
5. วาจาทีกกล่าวด้วยเมตตา

สุภาษิต ตามพจนานุกรมราชบัณฑิตสถาน ให้ความหมายว่า ถ้อยคำหรือข้อความสืบต่อกันมาช้านานแล้ว มีความหมายเป็นคติสอนใจ สุภาษิต คือ คำที่กล่าวดี คำพูดที่ถือเป็นคติ เป็นสำนวนที่วางหลักความจริง (พรพรรณ ชารานุมาศ, 2540: น.104) คำที่ผู้รู้ได้กล่าวไว้มีความหมายที่ดี อาจเป็นคำตักเตือน คำสั่งสอน หรือคำแนะนำในทางที่ดีมี 2 อย่าง คือ

1. คำสุภาษิตนัยตรง หมายถึง คำพูดที่นำมาสื่อสารแล้ว ผู้ฟังสามารถเข้าใจเนื้อความแห่งสุภาษิตนั้นทันที โดยไม่ต้องแปลหรือตีความหมาย เช่น

เพื่อนกินหาง่าย เพื่อนตายหายาก

ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว

จงรักษาความดี จงเกลียดรักษาความเค็ม

2. คำสุภาษิตนัยแฝง หมายถึง คำพูดที่นำมาสื่อสารแล้ว ผู้ฟังยังไม่สามารถเข้าใจเนื้อความแห่งความนั้นได้ทันทีทันใด จะต้องแปลหรือตีความหมายเสียก่อน สุภาษิตบางคำต้องตรึกตรองนึกคิดเป็นเวลานาน จึงจะแปลหรือเข้าใจความหมายของคำเหล่านั้น

จึงพอจะสรุปได้ว่า สุภาษิต คือ คำที่กล่าวดี เป็นคำตักเตือนสั่งสอน เป็นคำสอนที่วางหลักความจริง เป็นคติสอนใจ การแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อเผยแผ่คำสอน นักบวชมักจะนำคำสุภาษิต ที่มีเนื้อหาสาระเข้ากับบทธรรมะที่กำลังแสดงอยู่ เพื่อเน้นย้ำหลักคำสอนให้หนักแน่น และเกิดความเข้าใจง่าย จากการวิจัยบทพระธรรมเทศนาพบว่า มีคำสุภาษิตที่ปรากฏอยู่ในบทพระธรรมเทศนาปะปนกับเนื้อหาสาระที่กล่าวเน้นถึงเรื่องทาน ศีล และภาวนา เช่น

คบคนพาล คนพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิต บัณฑิตพาไปหาผล

อย่าไว้ใจทาง อย่าวางใจคน จะจนใจเอง

ตอนต้นสู้ทนทุกข์ จะได้สุขเมื่อตอนปลาย ตอนต้นชอบสบาย จะได้ร้ายเมื่อปลายมือ

คำพังเพย

คำพังเพย หมายถึง ถ้อยคำ หรือข้อความที่กล่าวมาช้านานแล้ว โดยกล่าวเป็นกลาง ๆ เพื่อให้ตีความเข้ากับเรื่อง (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน , 2525: 591) ส่วนมากเป็นคำกล่าวขึ้นลอย ๆ ในเรื่องทั่ว ๆ ไป ซึ่งเป็นคำที่มีคติสอนใจ ส่วนมากมักจะยกมาประกอบกับเรื่องที่มีอธิบายอยู่ในบทพระธรรมเทศนานั้น เช่น

ลับหลังเป็นกา ต่อหน้าเป็นหงส์

ปิดทองหลังพระ

เห็นกงจักร เป็นดอกบัว

การที่นักบวชนำคำพังเพยมาประกอบในเนื้อหาสาระ ในบทพระธรรมเทศนานั้น ทำให้เนื้อหามีความไพเราะ น่าฟังมากยิ่งขึ้น

คำคม

คำคม หมายถึง ถ้อยคำที่หลักแหลม ชวนให้คิด (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน , 2525: 186) สมควรที่นักบวชจะได้พยายามคิดหาคำคมที่ชวนคิด หรือฟังแล้วสะดุดหู สะดุดใจ มาใส่ในบทพระธรรมเทศนา เช่น

ความดีไม่มีขาย อยากได้ต้องทำเอง

อย่าอนตื้นสาย อย่าอายทำกิน อย่าหมิ่นเงินน้อย อย่าคยวาสนา

บ้านเมืองทุกวันนี้ มีทั้งคนดีและคนไม่ดี ไม่มีใครทำให้ทุกคนเป็นคนดีได้ทั้งหมด หากจะต้องช่วยกันส่งเสริมคนดี ให้คนดีปกครองบ้านเมือง และควบคุมคนไม่ดีไม่ให้มีอำนาจ ไม่ให้ก่อความไม่ดี

คำคมก็เป็นสำนวนอีกประเภทหนึ่ง ที่สมควรนำมาประกอบในบทพระธรรมเทศนา เพราะเป็นข้อคิด คติเตือนใจ ทำให้เนื้อหาของบทพระธรรมเทศนา มีคุณค่า และน่ารับฟังมากยิ่งขึ้น

คำกลอน

การแสดงพระธรรมเทศนาเพื่อเผยแผ่คำสอน นักบวชนิยมนำคำกลอนหรือโคลง ที่มีเนื้อหาที่เข้ากับบทพระธรรมเทศนาที่กำลังแสดงอยู่ จุดมุ่งหมายเพื่อโน้มน้าวจิตใจของผู้ฟังให้เกิดศรัทธา ทำให้มีความสนใจในการรับฟังธรรมะ เพื่อให้เกิดความบันเทิง และเพื่อให้เกิดความไพเราะ และความหลากหลายในการใช้ภาษา จากการวิจัยพบว่ามีคำกลอนที่ปรากฏอยู่ในบทพระธรรมเทศนา

1. คำกลอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับทาน เช่น

คนจะงาม งานน้ำใจ ไซ้ไบหน้า
 คนจะสวย สวยจรรรยา ไซ้ตาหวาน
 คนจะแก่ แก่ความรู้ ไซ้อยู่นาน
 คนจะรวย รวยศีลทาน ไซ้บ้านโต

2 คำกลอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับศีล เช่น

ถ้าผู้นำทั้งมวลทุกถ้วนหน้า ต่างรักษาศีลมั่นไม่หวั่นไหว
 สรรวมกายอินทรีย์วิจิตร เป็นธงชัยชูเชิดเจดจําเริญ

2 คำกลอนที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับภavana เช่น

การเข้าวัด เห็นดิน และต้นไม้
 นั้นมิใช่ เข้าวัด ดังคำขาน
 การเข้าวัด ต้องเห็นธรรม สัมมาญาณ
 เฟ่งสังขาร เข้าวัด รู้ชัดเจน

โคลงกลอนที่ปรากฏอยู่ในบทพระธรรมเทศนา ส่วนมากได้นำมาสอดคล้องได้อย่างเหมาะสมไม่มากไม่น้อยจนเกินไป จะมีบทพระธรรมเทศนาเพียงบางส่วนเท่านั้น ที่ได้นำโคลงกลอนมาแสดงมากจนเกินความจำเป็น อันเป็นการลดเนื้อหาสาระของธรรมะที่พึงแสดงให้ลดน้อยลง จึงต้องระมัดระวังในการนำบทโคลงกลอนมาสอดคล้องในบทพระธรรมเทศนา

นิทาน

การแสดงพระธรรมเทศนาที่ทำให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจง่ายและรวดเร็ว ก็คือการยกตัวอย่างประกอบ ตัวอย่างที่นักบวชนิยมยกขึ้นมาอ้างอิงอยู่เสมอก็คือนิทานชาดก ในคัมภีร์ต่าง ๆ ขึ้นประกอบเป็นบุคลาธิษฐานสั้นบ้างยาวบ้าง มีบทพระธรรมเทศนาบางสำนวนยกนิทานมากเกินไป บางสำนวนแม้ยกนิทานเพียงเรื่องเดียว แต่ก็เป็นการเล่านิทานตลอดทั้งเรื่อง มีเนื้อหาสาระเพียงนิดเดียว การยกนิทานมาประกอบมากเกินไป อาจทำให้เกิดผลเสีย คือ ทำให้เนื้อหาสาระของธรรมะนั้นน้อยลง จึงควรที่จะยกขึ้นมาประกอบตามความเหมาะสม

นิทานที่นักบวชนำมาแสดงในบทพระธรรมเทศนา มีวัตถุประสงค์ ดังนี้

1. เพื่อเป็นตัวอย่างในการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
2. เพื่อทำให้เนื้อหาสาระของบทพระธรรมเทศนาให้เข้าใจง่าย

3 เพื่อให้เกิดความเพลิดเพลน

4 เพื่อให้เกิดความมีวิริยะอุตสาหะ ในการนำไปปฏิบัติของญาติโยม

ผู้วิจัยจะขอยกตัวอย่างนิทานในบทพระธรรมเทศนาที่มีเนื้อหาความสนับสนุนในเรื่องของบุญกิริยาวัตถุ 3 คือ ทาน ศีล และภาวนา นิทานที่นักบวชยกขึ้นประกอบ ในเรื่องของการภาวนา หรือเรื่องที่สนับสนุนให้กุศลธรรมเกิดขึ้น โดยได้ยกตัวอย่างพระอัครตัทธเถระเป็นผู้ไม่ประมาทปรารภความเพียร บำเพ็ญสมณธรรม ได้บรรลุเป็น พระอริยบุคคลในพระพุทธศาสนารูปหนึ่ง โดยมีเนื้อเรื่องย่อ ดังนี้

พระบรมศาสดาตรัสกับพระภิกษุทั้งหลายก่อนจะปรินิพพานว่า ภิกษุทั้งหลายอีก 4 เดือนต่อจากนี้ไปเราจะปรินิพพาน พระเถระที่เป็นปุถุชนหลายร้อยรูปเกิดความสังเวชใจ ไม่ห่างจะพระบรมศาสนาเลย เทียวปรึกษาว่าจะทำอย่างไรกันในสถานการณ์เช่นนี้ ส่วนพระอัครตัทธเถระกลับคิดว่า แม้แต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระบรมศาสดาก็ยังจะปรินิพพาน แล้วเราเป็นใครจะหนีได้พ้น โดยมีธรรมาจารย์ท่านพระเถระตั้งหน้าตั้งตาปรารภความเพียร นั่งปฏิบัติวิปัสสนากัมมัฏฐานอยู่ในห้องของท่าน โดยไม่ไปสังคมกับพระภิกษุอื่นอีกเลย

ฝ่ายพระภิกษุส่วนใหญ่ในสำนัก สังเกตเห็นว่าพระเถระเก็บตัวอยู่แต่ในห้อง จึงนำเรื่องไปทูลพระบรมศาสดา ข้างพระองค์ปรารภความเพียรเพื่อหวังจะบรรลุพระอรหันต์โดยเร็ว เพราะเห็นว่าชีวิตไม่เที่ยง ความตายเป็นของไม่เที่ยงข้าพระองค์จึงรีบทำความเพียร โดยไม่ชักช้า เนื่องจากกาลเวลาไม่รอคอย พระพุทธองค์ทรงประทานสาธุการพระเถระนั้นแล้ว ตรัสสอนพระภิกษุทั้งหลาย ได้ถือเอาเป็นตัวอย่าง

อุปมา

การอุปมา หมายถึง สิ่งหรือข้อความที่ยกมาเปรียบเทียบ มักใช้เข้ากับอุปไมยในประโยค เช่น เรื่องนี้มีอุปมานั้นใด อุปไมยก็ฉนั้น (พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน , 2525: 957) การใช้สำนวนอุปมาอุปไมยนั้น ก็เพื่อเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่งให้เกิดความชัดเจน ทำให้ผู้ฟังมองเห็นภาพ เข้าใจง่าย เกิดความซาบซึ้งในธรรมะ พระสงฆ์ผู้นำเสนอเนื้อหาสาระในเชิงเปรียบเทียบอุปมาอุปไมย จะต้องมิถูกสโลบายที่ฉลาด หยิบยกสิ่งที่ใกล้เคียง เป็นที่รู้จักคุ้นเคยเป็นอย่างดีของผู้ฟัง และเป็นปัจจุบัน อธิบายให้กลมกลืนกับเนื้อหาสาระของธรรม ซึ่งเป็นการเสริมธรรมะให้ผู้ฟังเข้าใจง่ายยิ่งขึ้น

“การเปรียบเทียบระหว่างของสองสิ่ง ซึ่งมีธรรมชาติเหมือนกัน เปรียบเทียบระหว่างวัตถุอันเป็นตัวแทน และวัตถุสำหรับเปรียบเทียบ มีธรรมชาติเหมือนกัน” (พระมหาสามีสังฆรักขิต , ลูโปธาลังการ , แปลโดย น.อ. แยม ประพัฒน์ทอง , 2512: 137-140)

“การอธิบายเรื่องศาสนา มักต้องการเปรียบเทียบได้ยาก ยิ่งต้องอธิบายให้คนที่มีความรู้ศานนน้อย และต้องอธิบายเกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันด้วยแล้ว ก็ยิ่งต้องเปรียบเทียบกับสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักให้เข้าใจมากยิ่งขึ้น” (ปรีชา ช้างขวัญยืน , 2517: 100)

จากคำนิยามทั้งหลาย พอจะสรุปได้ว่า การใช้สำนวนอุปมานั้น เพื่อเปรียบเทียบสิ่งของสองสิ่งให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจแจ่มแจ้ง นำนามธรรมที่เข้าใจได้ยากไปเปรียบเทียบกับรูปธรรม ซึ่งเป็นสิ่งที่คนทั่วไปคุ้นเคย ย่อมเป็นการง่ายต่อการอธิบายธรรมะเพื่อนำมาใช้ในชีวิตประจำวัน และเกิดความประทับใจ เพิ่มความเชื่อความเลื่อมใสแก่ผู้รับฟังมากขึ้น การเปรียบเทียบอาจเป็นสิ่งที่ถูกหรือผิดก็ได้ ความสำคัญของการเปรียบเทียบไม่ได้อยู่ที่ถูกหรือผิด แต่อยู่ที่ลักษณะ 3 ประการ คือ

1. ทำให้ความคิดของเราสะดวก โดยเปรียบเทียบสิ่งหนึ่งกับสิ่งที่เราไม่ได้คิดมาก่อนว่าจะเอามาเปรียบเทียบกันได้
2. ทำให้เกิดจินตภาพอย่างแจ่มชัดขึ้นในใจของผู้ฟัง ทำให้เกิดอารมณ์คล้อยตามไปด้วย
3. เป็นเครื่องมือในการกล่าวถึงบางสิ่ง เช่น ลักษณะหรือคุณสมบัติของวัตถุ เหตุการณ์ อย่างหนึ่งอย่างใด โดยนำเอาส่วนที่เหมือนกันกับสิ่งที่เรารู้จักอยู่แล้วมาพูด (ปรีชา ช้างขวัญยืน , 2517: 100)

การที่จะเปรียบเทียบได้อย่างแจ่มแจ้ง มีหลัก 3 ประการ คือ

1. กำหนดสิ่งที่จะนำมาเปรียบเทียบให้แน่นอน
2. ดูความเหมือนและความแตกต่างที่สำคัญของสิ่งทั้งสองนั้น
3. ดูบริบทของสิ่งทั้งสองนั้นว่า ถ้าอยู่ในที่อย่างนั้นจะมีความหมายอย่างไร (2517: 100)

การใช้อุปมาที่ผิดความหมาย ผิดจุดประสงค์ ย่อมทำให้คุณค่าของเนื้อหาสาระลดน้อยลง ในอรรถกถาธรรมสารภาษาบาลี ได้กล่าวถึงอุปมาที่เป็นโทษไว้ 7 ประการ คือ

1. อุปมาต่างลิงค์ คือ อุปมากับอุปมาไม่ต่างเพศกัน
2. อุปมาต่างพจน์ คือ อุปมากับอุปมาไม่ต่างพจน์กัน
3. อุปมาเกินความจริง
4. อุปมาทรม คือ เอาสิ่งที่ตำทรมมาอุปมา
5. อุปมาไม่เด่น
6. อุปมาเพ่งเล็ง คือ ข้อความที่นำมาเปรียบเทียบจะเข้าใจได้จะต้องดูความที่นำเข้ามาประกอบด้วย จะดูเฉพาะศัพท์ที่นำมาอุปมาไม่ได้
7. อุปมากระท่อนกระถ่น คือ อุปมาไม่เต็มความหรือจบความ

ตามปกติคนทั่วไปจะรู้จักและสัมผัสสิ่งที่เป็นรูปธรรมได้มากกว่านามธรรม เพราะนามธรรมเป็นสิ่งที่ผู้ฟังเข้าใจได้ยาก ฉะนั้น ในการแสดงธรรมเทศนาของนักบวช จึงได้ยกสภาวะสิ่งแวดล้อมใกล้ตัว และเป็นสิ่งที่คนทั่วไปรู้จักขึ้นแสดง เพื่อเปรียบเทียบกับธรรมะที่เข้าใจยากให้เข้าใจได้ง่าย จึงนับว่าการอุปมาเป็นวิธีประการหนึ่งที่นักบวชใช้เป็นสื่อในการสอนที่สำคัญยิ่ง

หลักคำสอนที่นำเสนอตรงกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบัน

การแสดงพระธรรมเทศนาทางวิทยุหนึ่ง สิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึง ก็คือการนำหลักคำสอนมาแสดงให้ตรงกับสภาพเหตุการณ์ปัจจุบันหรือวันสำคัญที่ได้เวียนรอบมาถึงในแต่ละปี ซึ่งผู้วิจัยได้แยกออกเป็น 2 ประเภท ดังนี้

1. สภาพเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบัน เช่น พฤติกรรมของเด็กนักเรียนวัยรุ่นที่ยกพวกตีกัน การรณรงค์เพื่อปราบปรามยาเสพติด การจัดระเบียบสังคม เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้นักบวชผู้แสดงธรรมให้ความสำคัญน้อยมาก

2 วันสำคัญต่าง ๆ ที่เวียนมาถึงในรอบปี เช่น เช่น วันเข้าพรรษา วันมาฆบูชา วันวิสาขบูชา เป็นต้น ซึ่งในส่วนนี้นักบวชผู้แสดงธรรมให้ความสำคัญมากพอสมควร

จากการศึกษาพระธรรมเทศนา พระสงฆ์ได้หยิบยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นเฉพาะหน้าหรือเรื่องที่เกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันมีน้อยมาก ผู้วิจัยเห็นว่า การแสดงธรรมเทศนาแต่ละครั้ง จุดมุ่งหมายที่สำคัญก็เพื่อจะนำหลักคำสอนมาใช้แก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน เมื่อสังคมมีปัญหาในด้านต่าง ๆ เป็นต้นว่า ปัญหาเยาวชนยกพวกตีกัน นักบวชก็สมควรที่จะนำมาวิเคราะห์ถึงเหตุจูงใจที่ทำให้เกิดการยกพวกตีกัน ผลที่ติดตามมา และเสนอแนะวิธีทางป้องกันแก้ไขเพื่อกำหนดหลักธรรมในการนำไปชี้แนะให้สังคมได้รับทราบ และสามารถนำไปแก้ไขปัญหานั้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่วนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา ผู้วิจัยเสนอว่าสมควรมีบทความสั้น ๆ เพื่อรณรงค์ หรือปลุกกระแสให้สังคมได้ตื่นตัวในการทำความดี โดยอิงกระแสไปตามสื่อหนังสือพิมพ์ หรือโทรทัศน์ เช่น กดเหล่าเข้าพรรษา ทำความดีไม่ต้องเดี๋ยว เป็นต้น ทั้งนี้ เพื่อเป็นการเผยแพร่ธรรมะเชิงรุกที่ทันสมัยต่อเหตุการณ์ในยุคปัจจุบัน

ความสอดคล้องของการสื่อสารในการเผยแพร่ธรรมะ

ในปัจจุบันนักบวชได้นำเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการเผยแพร่ธรรมะ เช่น การเผยแพร่ธรรมะทางสถานีวิทยุชุมชน เป็นต้น ทำให้การเผยแพร่ธรรมะมีความสะดวก รวดเร็ว และกว้างไกล

กว่าเดิม การพูดเพื่อแสดงธรรมของนักบวชทางสถานีวิทยุชุมชน มีความสอดคล้องกับการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า ผู้วิจัยขอเปรียบเทียบความสอดคล้องกับรูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะในอดีตกับปัจจุบัน ดังนี้

ตารางที่ 45 เปรียบเทียบความสอดคล้องรูปแบบการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะโดยการพูด

การเผยแผ่ธรรมะในอดีต	การเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน
1. สันตัสสนา อธิบายให้เห็นชัดเจนแจ่มแจ้ง	1. เพื่อให้ข้อมูลความรู้
2. สมาทปทา ชักงูใจให้เห็นจริง	2. เพื่อโน้มน้าวชักงูใจ
3. สมุตเตชนา เร้าใจให้แก้แค้น	3. เพื่อความบันเทิง
4. สัมปหังสนา ชโลมใจให้แช่มชื่น ร่าเริง	

จากตารางที่ 45 แสดงให้เห็นถึงการเปรียบเทียบความสอดคล้องรูปแบบการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะ โดยการพูด จะเห็นได้ว่าการแสดงธรรมเทศนาของนักบวชทางสถานีวิทยุชุมชนมีรูปแบบการเผยแผ่เป็นเทศนาโวหาร เพื่อให้ข้อมูลความรู้ เพื่อโน้มน้าวชักงูใจ หรือเพื่อความบันเทิง ซึ่งมีความสอดคล้องกับรูปแบบการแสดงธรรมของพระพุทธเจ้า คือ ทรงแสดงแบบเทศนาโวหารเพื่อสั่งสอนให้ประชาชนได้รับรู้ข้อมูลข่าวสารธรรมะ ชักงูใจให้เห็นจริง และทำให้แก้แค้นในรสแห่งพระธรรมเช่นกัน

ส่วนการเผยแผ่ธรรมะในครั้งพุทธกาล จะใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก โดยพระพุทธเจ้าได้เสด็จเที่ยวจาริกไปตามนิคมน้อยใหญ่ ในขณะที่เดียวกันก็ได้ส่งพระสาวกออกเผยแผ่ด้วย วิธีการดังกล่าวนี้ ได้มีอิทธิพลมาถึงปัจจุบัน การเผยแผ่ธรรมทางสถานีวิทยุชุมชนก็เช่นเดียวกัน มีสื่อบุคคลคือพระสงฆ์ทำหน้าที่ในการเผยแผ่ โดยได้นำอุปกรณ์การสื่อสารสมัยใหม่มาช่วยในการเผยแผ่ ทำให้มีความสะดวกรวดเร็ว และกว้างไกลยิ่งขึ้น ผู้วิจัยขอเปรียบเทียบความสอดคล้องกับรูปแบบวิธีการเผยแผ่ธรรมะในอดีตกับปัจจุบัน ดังนี้

ตารางที่ 46 เปรียบเทียบความสอดคล้องวิธีการสื่อสารในการเผยแผ่ธรรมะ

การเผยแผ่ธรรมะในอดีต	การเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบัน
สื่อบุคคล คือ พระพุทธเจ้าและพระสาวก	สื่อบุคคล คือ นักบวช
สื่อธรรมชาติ คือ ชากศพ	สื่อมวลชน คือ วิทยุกระจายเสียง

จากตารางที่ 46 แสดงให้เห็นถึงวิธีการสื่อสารทั้งในอดีตและปัจจุบัน สื่อบุคคลในฐานะผู้ส่งสารเพื่อเผยแผ่ธรรมะยังมีความสำคัญอยู่มาก จะเห็นได้จากในสมัยอดีตพระพุทธเจ้าก็ทรงใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก ซึ่งมีความสอดคล้องกับการพระธรรมเทศนาทางวิทยุชุมชน โดยนักบวชใช้สื่อบุคคลเป็นหลักในการเผยแผ่เช่นกัน นอกจากนี้พระพุทธเจ้าได้ใช้สื่อธรรมชาติ เช่น ให้พิจารณา

ซากศพ เพื่อให้เกิดอสุภกัมมัญฐาน เป็นอุปกรณ์ในการสื่อสารให้ประชาชนได้เรียนรู้ การแสดงพระธรรมเทศนาที่สถานีวิฑูษุมนชน แม้นักบวชจะใช้สื่อสมัยใหม่ที่ทันสมัยและมีคุณภาพกว่า สามารถสื่อสารได้รวดเร็วและกว้างไกลกว่าวิธีการเผยแพร่ในครั้งพุทธกาล ที่จะต้องเดินเข้าหาประชาชนอย่างใกล้ชิด แต่ก็มิวิตถุประสงค์ที่สอดคล้องกับการเผยแผ่ธรรมะของพระพุทธเจ้า คือ ต้องการให้ประชาชนได้เรียนรู้ธรรมะ และนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ในชีวิตประจำวันเหมือนกัน ซึ่งจากการเปรียบเทียบข้างต้นทำให้เห็นว่า การแสดงธรรมของนักบวชทางสถานีวิฑูษุมนชน มีความสอดคล้องกับรูปแบบและวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าอย่างแท้จริง

กล่าวโดยสรุป รายการธรรมะทางสถานีวิฑูษุมนชนที่น่าสนใจ อันดับแรกผู้ส่งสาร ต้องมีความพร้อมในทุก ๆ ด้าน คือ ต้องประกอบไปด้วยวิชาความรู้ และจรรยา คือ ความประพฤติดี เป็นตัวอย่างที่ดีของผู้ฟัง ผู้ส่งสารต้องมีพลังในการใช้เสียงอย่างเต็มที่ มีความชัดเจนชัดคำ ใช้ภาษามาตรฐาน เสนอเนื้อหาสาระที่เป็นประโยชน์ต่อผู้ฟัง สามารถประยุกต์ธรรมะให้เข้ากับเหตุการณ์ในปัจจุบัน อันจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ฟังในการที่จะนำไปใช้แก้ไขปัญหาชีวิตประจำวัน มีการกำหนดเนื้อหาไม่มากจนเกินไปให้พอเหมาะกับเวลา แสดงเนื้อหาสาระไปตามลำดับจากง่ายไปหายาก เช่น คีต สมาริ ปัญญา หรือทาน คีต ภาวนา เป็นต้น ให้แสดงไปตามลำดับหัวข้อธรรมะ และที่สำคัญต้องมุ่งประโยชน์และความสุขแก่ผู้ฟังด้วยความจริงใจ ระวังระวังไม่กระทบให้ผู้อื่นเกิดความเสียหาย และปรับปรุงแก้ไขสิ่งที่บกพร่องอยู่เสมอ ก็จะทำให้รายการธรรมะทางวิทยุเป็นที่น่าสนใจเป็นอย่างยิ่ง

บทที่ 5

สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลการวิจัย และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) วิธีการสำรวจข้อมูลจากเอกสาร (Documentary Research) วิธีการสัมภาษณ์กลุ่ม (Focus Group Interview) และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้จำนวน 22 คน อันประกอบไปด้วย คณะกรรมการฝ่ายบริหารการจ้ดรายการวิद्यชุมชน อาสาสมัครจ้ดรายการวิद्यชุมชน ชาวบ้านในพื้นที่ และนักบวชชาวปฐมอโศก โดยผู้วิจัยได้ตั้งวัตถุประสงค์ของการวิจัยไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษารูปแบบและเนื้อหารายการของวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2. เพื่อศึกษาบทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

3. เพื่อศึกษาแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิद्यชุมชนของนักบวชในปฐมอโศก

ผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยออกมาเป็น 3 ตอนดังต่อไปนี้

ตอนที่ 1 รูปแบบและเนื้อหาของวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 2 บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิद्यชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

ตอนที่ 3 แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิद्यชุมชนของนักบวชในปฐมอโศก

5.1 สรุปผลการวิจัย

รูปแบบและเนื้อหาของวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

สถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม เป็นสื่อในเครือข่ายหนึ่งของชาวอโศก เริ่มจากการนำของสมณะโพธิรักษ์ และสมณะบิณฑกาว อิทธิภาโว จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนและดำเนินการกระจายเสียงเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2544 ออกอากาศที่คลื่นความถี่ **F.M 87.00 MHz** ในระยะแรกรายการที่ออกอากาศจะเป็นรายการธรรมะ ซึ่งไม่ค่อยได้รับความนิยมจากผู้ฟังเท่าที่ควร จึงทดลองจัดรายการนวนิยายออกอากาศ รายการเพลงสวดแทนกรรมะ จึงเริ่มมีผู้ฟังสนใจมากขึ้น จึงเริ่มชักชวนบุคคลภายนอกให้เข้ามาช่วยดำเนินการ เช่น ทนายความ ข้าราชการ ทำให้มีจำนวนคนช่วยสนับสนุนมากขึ้น จึงทำให้มีรายการหลากหลายมากยิ่งขึ้น

การจัดวางผังรายการในการออกอากาศ

ในการจัดวางผังรายการในการออกอากาศ พบว่า จะมีการประชุมคณะกรรมการบริหารงานของทางสถานี เพื่อที่จะกำหนดรายการกับเวลาให้มีความเหมาะสมและสอดคล้องกัน โดยลักษณะของการจัดวางผังรายการในการออกอากาศเบื้องต้นจะจัดแบ่งเป็น 3 ช่วงเวลา คือ

ช่วงที่ 1 เวลา 05.00- 09.00 น. (ก่อนเวลาทำงาน) จะเป็นรายการธรรมะ

ช่วงที่ 2 เวลา 09.00- 16.00 น. (เวลาทำงาน) จะเป็นรายการเกี่ยวกับท้องถิ่น ปัญหาในชุมชน ชีวิตและความเป็นอยู่ เหตุการณ์ข่าวสารต่าง ๆ ในชุมชน ข่าวสารความรู้จากภาครัฐ และความรู้ทั่วไปที่ต้องการถ่ายทอดให้ชุมชน

ช่วงที่ 3 เวลา 16.00- 20.00 น. (หลังเวลาทำงาน) จะเป็นรายการบันเทิง รายการวัยรุ่น และเกร็ดความรู้ต่าง ๆ

แต่ทั้งนี้ในการจัดวางผังรายการในการออกอากาศ อาจไม่สามารถจะกำหนดให้อยู่ตามช่วงเวลาที่ได้กำหนดไว้ข้างต้นได้ อาจมีการยืดหยุ่นและเปลี่ยนแปลงไปบ้างตามความเหมาะสม เพราะจะต้องคำนึงถึงความสะดวกของอาสาสมัครจัดรายการด้วย

สัดส่วนของรายการ

รายการที่ออกอากาศมีทั้งหมด **31** รายการ พบว่า มีจำนวนรายการประเภทบันเทิงวัยรุ่นมากที่สุด เนื่องจากมีจำนวนอาสาสมัครจัดรายการที่เป็นเยาวชนมากที่สุด แต่กลับพบว่ารายการประเภทธรรมะมีชั่วโมงในการออกอากาศมากที่สุด เนื่องจากช่วงเวลาในการออกอากาศจะเป็นช่วงก่อนเวลาทำงานและเวลาทำงาน ซึ่งเป็นช่วงที่อาสาสมัครจัดรายการส่วนใหญ่ไม่สามารถมาจัดรายการได้เพราะต้องประกอบอาชีพ ประกอบกับสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตพุทธสถานปฐมอโศก ซึ่งเป็นหนึ่งในเครือข่ายสื่อของชาวอโศก และยังเป็นสถานที่ปฏิบัติธรรมและมีวัตถุประสงค์ในการเผยแผ่หลักธรรมตามแนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก จึงทำให้อาสาสมัครจัดรายการที่เป็นนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมใช้ช่วงเวลาดังกล่าวจัดรายการ ส่วนในช่วงที่มีรายการประจำแต่อาสาสมัครจัดรายการไม่สามารถมาจัดรายการได้ ทางผู้ดูแลสถานีจะพิจารณาออกอากาศรายการเบ็ดเตล็ดแทนตามความเหมาะสม

วิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการ

จากรายการที่ออกอากาศทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกทั้งหมด **31** รายการ สามารถวิเคราะห์รูปแบบและเนื้อหาของรายการได้เป็น **2** ลักษณะ ดังนี้

1. แบ่งตามรูปแบบรายการ มีด้วยกันทั้งสิ้น 10 ประเภทรายการ ได้แก่

1. ประเภทรายการธรรมะ เป็นรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักคตินิยม คำสั่งสอนตามหลักธรรม ความเชื่อตามแนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก มีด้วยกันทั้งหมด **5** รายการ ประกอบด้วย รายการธรรมะรับอรุณ รายการเส้นทางแห่งความสุข รายการนิยายอิงธรรมะ รายการเพื่อช่วยเพื่อน และรายการตามประสา

2. ประเภทรายการสำหรับเด็กและเยาวชน เป็นรายการสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งในเรื่องสุขภาพ จิตวิทยา และการศึกษามีด้วยกันทั้งหมด **5** รายการ ประกอบด้วย รายการโลกนิทาน รายการคุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์ รายการดรูน้อยสร้างสรรค์ รายการโลกวิทยาศาสตร์ และรายการเพื่อนชุมชน

3. ประเภทรายการกฎหมาย เป็นรายการที่มีเนื้อหาให้ความรู้เกี่ยวกับข้อกฎหมาย มี **1** รายการ คือ รายการทนายพบชาวบ้าน

4 ประเภทรายการการเมือง เป็นรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับข่าวความเคลื่อนไหวทางการเมือง ตลอดจนข้อมูลที่มาจากทางภาครัฐ มีด้วยกันทั้งหมด **2** รายการ ประกอบด้วย รายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์ และรายการรอบต. เพื่อประชาชน

5 ประเภทรายการข่าวสารท้องถิ่น เป็นรายการที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท้องถิ่น ทั้งข่าวสารความเคลื่อนไหว ภูมิปัญญาท้องถิ่น หมู่บ้าน กิจกรรมต่าง ๆ ในจังหวัดนครปฐม มีด้วยกันทั้งหมด **2** รายการ ประกอบด้วย รายการชาวบ้านพบชาวบ้าน และรายการรักษาดีกรแผ่นดิน

6 ประเภทรายการเพลงลูกทุ่ง เป็นรายการเพลงแต่เน้นไปในทางเพลงท้องถิ่น เพลงลูกทุ่ง มีด้วยกันทั้งหมด **2** รายการ ประกอบด้วยรายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปฐม และรายการเพลงดีมีสาระ

7 ประเภทรายการบันเทิงวัยรุ่น เป็นรายการที่มีเนื้อหาเกร็ดความรู้สำหรับวัยรุ่นเยาวชน แต่จะเน้นไปในทางบันเทิงด้านเปิดเพลงมากกว่า มีด้วยกันทั้งหมด **7** รายการ ประกอบด้วย รายการรวมพลังเพื่อเยาวชน รายการเพื่อนกัน **107.9** รายการหลายสไตล์หลายสาระ รายการเพื่อนกันเรดิโอ รายการวัยมันส์วัยทีน รายการลองฟังคูซิเออ และรายการชื่นชีวัน

8 ประเภทรายการเพื่อสุขภาพ เป็นรายการที่ให้ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้เกี่ยวกับด้านสาธารณสุข และโรคภัยไข้เจ็บต่าง ๆ มีด้วยกันทั้งหมด **2** รายการ ประกอบด้วย รายการรวมพลังสร้างสุข และรายการขวัญดาว

9 ประเภทรายการความรู้ทั่วไป เป็นรายการที่มุ่งให้ความรู้ ข่าวสารทั่วไป มีด้วยกันทั้งหมด **4** รายการ ประกอบด้วย รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง รายการบินก้าวเล่าสู่กันฟัง รายการอาหารใจ และรายการเสียงคนสร้างชาติ

10 ประเภทรายการเบ็ดเตล็ด เป็นรายการที่จัดแทนช่วงเวลาที่สามารถจัดรายการไม่สามารถมาจัดรายการได้ ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นรายการประเภทเปิดเทปเพลงธรรมะ รายการที่บันทึกเทปจากสถานีวิทยุกระแสหลักในด้านข่าวสาร เหตุการณ์ทั่วไป หรือรายการที่มีประโยชน์

2. แบ่งตามเนื้อหารายการ มีด้วยกันทั้งสิ้น 3 ประเภทรายการ ได้แก่

1. เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดความรู้และความบันเทิง เป็นรายการที่มุ่งให้ข้อมูลความรู้ เนื้อหาเกี่ยวกับสุขภาพกายสุขภาพใจ กฎหมาย การศึกษา และประวัติศาสตร์ความเป็นมาของท้องถิ่นและประเทศ มีด้วยกันทั้งหมด 18 รายการ ประกอบด้วย รายการขวัญดาว รายการรวมพลังสร้างสุข รายการคุยสบายสไตล์ครูกับศิษย์ รายการเพื่อนชุมชน รายการโลกวิทยาศาสตร์ รายการรักชาติรักแผ่นดิน รายการชุมชนมนต์เพลงรักแดนปฐม รายการทนายพบชาวบ้าน รายการชื่นชีวัน รายการรวมพลังเพื่อเยาวชน รายการวัยมันส์วัยทีน รายการเพื่อนกัน 107.9 รายการลองฟังคูซิเออ รายการหลากหลายสไตล์หลายสาระ รายการเพื่อนกันเรดิโอ รายการครุณน้อยสร้างสรรค์ รายการเพลงดีมีสาระ และรายการ โลกนิทาน

2. เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดความบันเทิงและให้ข่าวสาร เป็นรายการที่เล่าเกี่ยวกับเหตุการณ์ทั่ว ๆ ไป ทั้งข่าวสารในสังคม ข่าวสารในท้องถิ่น ข่าวสารจากภาครัฐที่ต้องการถ่ายทอดและเผยแพร่ในชุมชน มีด้วยกันทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย รายการบินเก้าเล่าสู่กันฟัง รายการอ่านหนังสือให้ผู้ฟัง รายการชาวบ้านพบชาวบ้าน รายการรอบค.เพื่อประชาชน และรายการเชื่อมั่นประเทศไทยกับนายกอภิสิทธิ์

3. เนื้อหารายการส่งเสริมให้เกิดจิตสำนึก ทักษะคิดด้านคุณธรรมและจริยธรรม เป็นรายการที่มุ่งสร้างจิตสำนึก ทักษะคิด เพื่อให้เกิดพฤติกรรมที่ดี โดยอาศัยธรรมะทางพุทธศาสนาเป็นหลักธรรมคำสอน มีด้วยกันทั้งหมด 7 รายการ ประกอบด้วย รายการอาหารใจ รายการเสียงคนสร้างชาติ รายการตามประสา รายการเส้นทางแห่งความสุข รายการธรรมะรับอรุณ รายการนิยายอิงธรรมะ และรายการเพื่อนช่วยเพื่อน

จากการฟังรายการของทางสถานีที่ออกอากาศ พบว่า ทุกรายการอาสาสมัครจัดรายการสามารถกำหนดเนื้อหาของรายการสำหรับออกอากาศได้ด้วยตนเอง แต่ต้องให้ท่านสมณะบันก้าวิทธิภาโว ที่ปรึกษาสถานีวิทยุชุมชนพิจารณาก่อน ซึ่งเมื่อผ่านการพิจารณาและเห็นชอบตามหลักการในการจัดรายการที่ได้กำหนดไว้ จึงจะสามารถเริ่มจัดรายการได้ ในส่วนรูปแบบของแต่ละรายการนั้น ไม่ต้องกำหนดตายตัวสามารถปรับเปลี่ยนได้เองตามความเหมาะสม ซึ่งอาจเป็นเพราะว่าสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกนี้ไม่มุ่งหวังที่จะใช้วิทยุชุมชนดำเนินการทางด้านธุรกิจ จึงทำให้การบริหารงานในสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้มีกฎระเบียบอย่างชัดเจนว่าต้องดำเนินการเพื่อ

ผลประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริง และต้องไม่ประกอบกิจการหรือดำเนินการทางธุรกิจหรือหาผลประโยชน์ให้แก่ตนเองและพวกพ้อง จึงทำให้สถานีแห่งนี้ไม่มีการโฆษณาใด ๆ ในรายการทั้งสิ้น

รายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแผ่แนวคิดระบบบุญนิยม

การเทศนาของนักบวชในปัจจุบันเป็นเรื่องที่มีความสำคัญ ซึ่งถือได้ว่าการเทศน์เป็นหน้าที่หลักของนักบวชที่จะช่วยเผยแผ่พระพุทธศาสนา อันหมายถึง หลักธรรมคำสั่งสอนทางพระพุทธศาสนาไปสู่ประชาชน อีกทั้งยังเป็นการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนาได้ในอีกทางหนึ่งด้วย และเป็นส่วนสำคัญที่จะนำไปสู่การเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการได้นำหลักพุทธธรรมไปถ่ายทอดได้อย่างเหมาะสมและเป็นที่ยอมรับของประชาชน การเผยแผ่หลักธรรมคำสั่งสอนไปสู่ประชาชนในสังคมปัจจุบันถือเป็นเรื่องสำคัญ เพราะสภาพของสังคมในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก ซึ่งได้เกิดแนวคิดใหม่หนึ่งในนั้นก็คือแนวคิดระบบบุญนิยม ดังนั้นการเทศน์จำเป็นที่จะต้องมียุทธวิธีและวิธีการที่หลากหลาย กล่าวคือ การปรับกลยุทธ์การเทศน์ให้เข้ากับสังคมในยุคปัจจุบัน และที่สำคัญต้องเป็นที่ยอมรับของประชาชน เพราะนั่นหมายถึงการสร้างศรัทธา และนำไปสู่การน้อมนำเอาหลักธรรมคำสั่งสอนไปเป็นแนวทางในการประพฤติปฏิบัติ พร้อมทั้งเป็นแนวทางสำหรับการแก้ปัญหาที่ต้องเผชิญอีกด้วย

จากการศึกษารายการธรรมะที่มีเนื้อหาในการเผยแผ่แนวคิดระบบบุญนิยม จะมีด้วยกันทั้งหมด 5 รายการ ประกอบด้วย

1. รายการธรรมะรับอรุณ
2. รายการเส้นทางแห่งความสุข
1. รายการนิยายอิงธรรมะ
2. รายการเพื่อนช่วยเพื่อน
3. รายการตามประสา

โดยแนวคิดระบบบุญนิยมจะถูกสอดแทรกเข้าไปในรูปแบบและวิธีการต่าง ๆ ของการเทศนาที่จะนำเสนอ เช่น การนำเสนอโดยการยกอุทาหรณ์และการเล่านิทานประกอบ โดยวิธีการเปรียบเทียบ อุปมาอุปมัย โดยวิธีการยกพุทธศาสนสุภาษิต คำคม คำกลอน โดยวิธีการพูดเชื่อมโยงสถานการณ์และยกเหตุการณ์ประกอบ และโดยวิธีการยกบุคคลมาเป็นตัวอย่างประกอบ

บทบาทการมีส่วนร่วมของประชาชนในวิถุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอมือง จังหวัดนครปฐม

กระบวนการสร้างการมีส่วนร่วม

นักบวชและผู้ปฏิบัติธรรมชาวโศกจะทำการชักชวนบุคคลภายนอก ซึ่งถ้าเป็นนักบวช จะทำการพูดคุยกับประชาชนจากการออกบิณฑบาต หรือพบปะตามงานต่าง ๆ โดยจะเน้นที่กลุ่มเยาวชนเป็นหลัก สำหรับผู้ปฏิบัติธรรมจะมีบทบาทในการเป็นตัวแทนของชาวโศกเข้าประชุมอบรม สัมมนา กับหน่วยงานและองค์กรภายนอก จึงทำการชักชวนบุคคลจากหน่วยงานภายนอก เช่น สภานายความ องค์กรการบริหารส่วนตำบล หน่วยงาน ให้เข้าร่วมดำเนินการ ประกอบกับ อาสาสมัครจัดรายการจะประกาศเชิญชวนให้ประชาชนเข้ามาทดลองจัดรายการ เชื่อมชมสถานี ซึ่งมีกลุ่มผู้ฟังรายการ ได้ฟังจึงเกิดความสนใจสมัครเข้ามาร่วมดำเนินการ จนทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น โดยมีจำนวนคณะกรรมการที่เข้าร่วมดำเนินงานเพราะได้รับการชักชวนมีจำนวน **10** คน และสนใจอาสาสมัครเข้ามาทำงานเองมีจำนวน **9** คน สำหรับจำนวนอาสาสมัครจัดรายการที่เข้าร่วมดำเนินงานเพราะได้รับการชักชวนมีจำนวน **29** คน และอาสาสมัครเข้ามาจัดรายการเองมีจำนวน **22** คน

บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร ผู้ส่งสาร และผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร

พิจารณาประเภทรายการที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน เนื้อหาที่นำมาพูดในรายการ และประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนได้รับ สรุปได้ดังนี้

1. ประเภทรายการ ส่วนใหญ่ตอบสนองความต้องการของผู้ฟัง กล่าวคือ อาสาสมัครจัดรายการนิยมจัดรายการวัยรุ่นมากที่สุด ส่วนรายการธรรมะกลับมีเวลาในการออกอากาศมากที่สุด แต่ทั้งสองประเภทรายการก็สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้เป็นอย่างดี

2. เนื้อหาที่นำมาพูดในรายการ มีจุดเด่น คือ นอกจากเป็นการส่งข่าวสารภายในชุมชน และหาฟังไม่ได้จากสถานีวิทยุกระแสหลักแล้ว ยังใช้ภาษาที่คนฟังคุ้นเคยอีกด้วย โดยเนื้อหาที่พูดถึงในรายการส่วนใหญ่มักเล่าเรื่องเกี่ยวกับข่าวสาร วัฒนธรรมท้องถิ่น ประเพณี จะเห็นได้ว่าสถานี

วิทยุชุมชนมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นมากกว่าจะส่งถ่ายข้อมูลข่าวสารจากภายนอก ทั้งนี้ก็เนื่องจากข่าวสารภายนอกประชาชนสามารถรับรู้ได้จากสื่อประเภทอื่น

3. ประโยชน์ที่ประชาชนในชุมชนได้รับ วิทยุชุมชนเป็นประโยชน์กับประชาชนในชุมชนหลายแง่มุมด้วยกัน คือ

1. วิทยุชุมชนให้โอกาสประชาชนในฐานะผู้ฟังได้มีสิทธิแสดงความคิดเห็นผ่านสาธารณะ ได้พูดในสิ่งที่อยากพูด

2. ช่วยให้ประชาชนได้รับทราบข่าวสารของท้องถิ่นที่ต้องการทราบ

3. ช่วยให้ประชาชนได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับหน่วยงานราชการ

4. ประชาชนสามารถใช้วิทยุชุมชนติดตามและตรวจสอบการทำงานสาธารณะได้

5. ประชาชนสามารถใช้วิทยุชุมชนเป็นช่องทางในการยกระดับชีวิตได้ในหลาย ๆ ด้าน เช่น การทำมาหากิน สุขภาพอนามัย ศิลปวัฒนธรรม การปกครอง เป็นต้น

6. วิทยุชุมชนเป็นช่องทางให้ประชาชนได้แสดงความต้องการให้สังคมภายนอกได้รับรู้

7. วิทยุชุมชนช่วยให้ประชาชนได้รับทราบสิทธิขั้นพื้นฐานในการเข้าถึงและเป็นเจ้าของสื่อ

8. เนื่องจากวิทยุชุมชนได้นำเอาเรื่องราวที่เป็นความภูมิใจและข่าวสารของประชาชนในท้องถิ่นมาเล่าสู่กันฟัง ทำให้ชุมชนเห็นคุณค่าของชุมชนตนเอง

บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร

มีกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วม 2 วิธี คือ **1.** ถูกชักชวนให้เข้ามาร่วมดำเนินการ และ **2.** อาสาสมัครเข้ามา อาสาสมัครจัดรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนมีทั้งกลุ่มบุคคลที่เคยฟังรายการมาก่อนและไม่เคยฟังรายการมาก่อนเข้ามาเป็นอาสาสมัครจัดรายการ

อาสาสมัครจัดรายการที่อาสาสมัครเข้ามาร่วมดำเนินงานทุกคน เคยฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชน จึงเกิดความสนใจและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ส่วนอาสาสมัครจัดรายการที่ได้รับการชักชวนเข้ามาร่วมดำเนินงาน มีทั้งกลุ่มบุคคลที่เคยฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนและไม่เคยฟังรายการมาก่อน

ลักษณะการมีส่วนร่วมเป็นอาสาสมัครจัดรายการ สามารถที่จะกำหนดรูปแบบ เนื้อหา การดำเนินรายการ เขียนบท และการใช้อุปกรณ์ได้ด้วยตนเอง นอกจากนี้อาสาสมัครรายการในแต่ละรายการสามารถไปเป็นผู้บอกเล่าข้อมูลข่าวสาร และมีบทบาทในการสรรหาบุคลากรมาเป็นอาสาสมัครจัดรายการได้

บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย

มีกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วม 2 วิธี คือ 1. ถูกชักชวนให้เข้ามาร่วมดำเนินการ และ 2. อาสาสมัครเข้ามา คณะกรรมการของทางสถานีวิทยุชุมชนมีทั้งกลุ่มบุคคลที่เคยฟังรายการมาก่อนและไม่เคยฟังรายการมาก่อนเข้ามาเป็นคณะกรรมการ

คณะกรรมการที่อาสาสมัครเข้ามาร่วมดำเนินงานทุกคน เคยฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชน จึงเกิดความสนใจและอยากเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน ส่วนคณะกรรมการที่ได้รับการชักชวนเข้ามาร่วมดำเนินงาน มีทั้งกลุ่มบุคคลที่เคยฟังรายการของทางสถานีวิทยุชุมชนและไม่เคยฟังรายการมาก่อน

มีลักษณะการมีส่วนร่วมในการร่วมแสดงความคิดเห็น เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินงาน วางผังรายการ สรรหาบุคลากร จัดหาอุปกรณ์ งบประมาณ และเป็นอาสาสมัครจัดรายการด้วย แต่โดยส่วนใหญ่มีภาระในการประกอบอาชีพ ทำให้ไม่มีเวลาให้กับทางสถานีวิทยุชุมชนเป็นประจำได้ จึงให้สมณะบินก้าว อิทธิภาโว ประธานที่ปรึกษา เป็นผู้ตัดสินใจเบื้องต้นแล้วนำเรื่องเข้าที่ประชุมซึ่งกำหนดให้มีการประชุมเดือนละ 1 ครั้ง และจากการที่คณะกรรมการไม่สามารถให้เวลากับการดำเนินงานของทางสถานีได้อย่างสม่ำเสมอเพราะต้องประกอบอาชีพ จึงต้องทำให้คณะกรรมการบางท่านต้องรับผิดชอบหน้าที่ในตำแหน่งนั้น ๆ แทน

สำหรับในเรื่องการบริหารงาน คณะกรรมการมีส่วนร่วมในการเสนอความคิดเห็น แนวทางการปฏิบัติที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน แต่ต้องอยู่ภายใต้นโยบายหลักของทางปฐมอโศก คณะกรรมการสามารถมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็น ระดมความคิดเห็น แนวทางการปฏิบัติ เพื่อหาข้อตกลงภายใต้หลักการดำเนินงาน กฎเกณฑ์ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ อันนำมาสู่การปรับปรุงการดำเนินงาน

ปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะในการเข้ามามีส่วนร่วม

1. ปัญหาด้านจำนวนของสถานีวิทยุชุมชน

จากการที่ยังไม่มีการกำหนด กฎเกณฑ์ ระเบียบการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน ทำให้เกิดสถานีวิทยุชุมชนเป็นจำนวนมาก ทำให้มีปัญหาเกี่ยวกับคลื่นที่ออกอากาศ ส่งผลให้เกิดการกระจายเสียงไม่ชัดเจน รวมไปถึงยังไม่มีมีการควบคุมคุณภาพของทางสถานีวิทยุชุมชน ทำให้มีบางสถานีดำเนินงานมุ่งไปในทางธุรกิจมากกว่าเพื่อประโยชน์ของประชาชน

2 ปัญหาด้านความเข้าใจและการยอมรับของชุมชน

ยังไม่สามารถที่จะให้ข้อมูล ความรู้ ทำความเข้าใจเกี่ยวกับวิทยุชุมชนแก่คนในชุมชนพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง ส่งผลให้ชุมชนยังไม่มี ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการมีวิทยุชุมชน

3 ปัญหาด้านการดำเนินงานของภาครัฐ

ทางประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินการ เห็นว่าภาครัฐไม่ได้ให้ความสำคัญกับการปฏิรูปสื่อ มีแนวโน้มการดำเนินการไปในทางด้านธุรกิจมากกว่าเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง รวมถึงไม่มีความโปร่งใสในการทำงาน รวมถึงเลือกปฏิบัติกับบางสถานี จึงทำให้ไม่ได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐอย่างจริงจัง

4 ปัญหาด้านบุคลากร

ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วม ไม่มีเวลาให้กับการดำเนินงานของทางสถานีวิทยุชุมชน เพราะต้องประกอบอาชีพ ประกอบกับทางสถานีวิทยุชุมชนไม่มีการจ่ายค่าตอบแทน จึงทำให้ขาดบุคลากรในการทำงาน

5 ปัญหาด้านงบประมาณ

เนื่องจากไม่มีการดำเนินงานทางด้านธุรกิจ ทำให้รายได้หลักมาจากทางปฐมอโศกทางผู้บริจาค และจากทางภาครัฐบางส่วน แต่เป็นรายได้ที่ไม่แน่นอนทั้งจำนวนและระยะเวลา

6 ปัญหาด้านการจัดเก็บข้อมูล

ไม่มีระบบการจัดเก็บ ทำให้ข้อมูล อุปกรณ์ต่าง ๆ กระจัดกระจาย และเมื่อต้องการที่จะใช้งาน ก็ทำให้ค้นหาไม่พบ

7 ปัญหาด้านลิขสิทธิ์ผลงานเพลง

มีกระแสเกี่ยวกับการที่ค่ายเพลงบางค่ายต้องการที่จะเก็บค่าลิขสิทธิ์ในการเปิดเพลงของค่ายตามคลื่นวิทยุต่าง ๆ ซึ่งการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชนไม่มีรายได้มากมาย คงไม่สามารถหางบประมาณมาจ่ายค่าลิขสิทธิ์เพลงได้ ซึ่งถ้ามีการประกาศเก็บค่าลิขสิทธิ์เพลงก็มีแนวโน้มที่จะไม่เปิดเพลงค่ายเพลงนั้น ๆ

แนวทางการใช้สื่อเพื่อเผยแพร่แนวคิดระบบบุญนิยม

ยุคสมัยของการสื่อสาร

สื่อสาระของชาวโลก แบ่งออกเป็น 3 ยุค คือ

1. ยุควงภาษา เป็นยุคที่เน้นการสื่อสารแบบภายในบุคคล ไปสู่การสื่อสารระหว่างบุคคล
2. ยุคนาฬิกา เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล ไปสู่การสื่อสารภายในบุคคล
3. ยุคดิจิทัล เป็นยุคการเลือกสรรในการบริโภคสื่อ เน้นการสื่อสารระหว่างบุคคล ไปสู่การสื่อสารระหว่างองค์กร

การบริหารจัดการองค์กรสื่อ

กระบวนการสร้างวัฒนธรรมทวนกระแส ก็คือกระบวนการสื่อสารทั้งระบบ มีลักษณะเป็นองค์รวม เพราะองค์ประกอบทุกภาคส่วน ต่างก็เป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบการสื่อสาร คือ มีสื่อบุคคล สื่อวัสดุสถานที่ สื่อกิจกรรม สื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ สื่อสารมวลชน และสื่อปราชัย เป็นปัจจัยให้การสื่อสารดำเนินไปครบวงจร จากผู้ส่งสาร (นักบวช) สร้างสาร (ธรรมะ) ส่งผ่าน (สื่อสารบุญนิยม 7 ประเภท) ไปยังผู้รับสาร (ฆราวาส) จากนั้นก็รอดูผลว่าสิ่งที่ส่งไปนั้น ผู้รับมีปฏิกิริยาตอบกลับอย่างไร

หน่วยงานขององค์กรผลิตสื่อบุญนิยม

โครงสร้างองค์กรผู้ผลิตสื่อ และการบริหารสื่อ

องค์กรผู้ผลิตสื่อของชาว โลก จะมีรูปแบบของโครงสร้างแบบง่าย ๆ ไม่มีกลไกซับซ้อนเพราะมิได้ดำเนินธุรกิจแสวงกำไร แต่มีเป้าหมายและวัตถุประสงค์อยู่ภายใต้ขอบเขตของระบบบุญนิยม แบ่งออกเป็น

1. สำนักพิมพ์ มี 2 สำนักพิมพ์ 3 โรงพิมพ์ (โรงพิมพ์มูลนิธิธรรมสันติ โรงพิมพ์กองทัพธรรม บริษัท ฟ้าถัก จำกัด สำนักพิมพ์ก้านแก่น กลุ่มสุดฝั่งฝัน-สะพานดาว)
2. สถานีวิทยุกระจายเสียง สถานีวิทยุชุมชน 10 แห่ง (10 ชุมชน) และสื่อวิทยุ-โทรทัศน์
3. เทป - วิดีทัศน์ ประกอบด้วย หน่วยงานผลิตเทป วิดีทัศน์
4. นิทรรศการ กองธรรมรูป (ภาพถ่าย)
5. ปฏิสันถาร กองธรรมปฏิสันถาร (ตอบจดหมาย)

6. กองปฏิสันถาร (ติดต่อ - สอบถาม)

7. กองธรรมปฏิกรรม (ส่งหนังสือธรรมะ)

8. เว็บไซต์ เครื่องขายอินเทอร์เน็ตเน็ทคอส <http://www.asoke.info> , <http://www.prajan.com>

การสื่อสารบุญนิยม

หลักการสื่อสารมวลชน

คณะกรรมการราชบัณฑิตยสถาน แยกความหมายของการสื่อสารมวลชน ดังต่อไปนี้

1. สื่อมวลชน (Mass media) หมายถึง ตัวสื่อชนิดของสื่อที่ใช้ทำหน้าที่ติดต่อ อาทิ หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ ดาวเทียม โทรศัพท์ โทรเลข ภาพยนตร์

2. สื่อสารมวลชน (Mass communication) หมายถึง วิธีการที่ใช้ในการติดต่อหรือถ่ายทอดข่าวสารไปสู่มวลชน

3. นักสื่อมวลชน คือตัวบุคคลผู้ทำหน้าที่ในการติดต่อหรือหาข้อมูลข่าวสาร

วัฒนธรรม คือ สิ่งที่กำหนดบทบาทในการสื่อสาร ในขณะที่การสื่อสารก็คือ สิ่งที่กำหนดแนวทางและมีบทบาทในการถ่ายทอดวัฒนธรรม ทำให้วัฒนธรรมและการสื่อสารมีความหมายที่สัมพันธ์กันเป็นเหตุเป็นผลซึ่งกันและกัน ในท้องถิ่นใดก็ย่อมมีลักษณะของการสื่อสารเป็นการเฉพาะ ทั้งภาษาพูดและภาษาเขียนที่ไม่เหมือนท้องถิ่นอื่น ๆ และต่างก็มีรูปแบบของวัฒนธรรมเป็นเอกลักษณ์เฉพาะของตนเองด้วย และดูเหมือนว่าจะเกิดขึ้นมาพร้อมกับการกำเนิดของชุมชนหรือสัตว์สังคมแรกของโลกเลยทีเดียว

หน้าที่หลักของการสื่อสารที่มีต่อสังคม 3 ประการ คือ

1. สืบหาสิ่งแวดล่อม

2. สร้างความสัมพันธ์ร่วมกันในสังคม

3. ทำหน้าที่ถ่ายทอดมรดกสังคมจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง

จะเห็นได้ว่า หน้าที่ในข้อ 3 นั้น ไม่เพียงแต่เป็นหน้าที่โดยธรรมชาติที่มีมาคู่กับสังคมเดิม หากแต่ยังเป็นหน้าที่หลักหรือภารกิจสำคัญของการสื่อสารมวลชนในปัจจุบันด้วย และไม่เพียงแต่ผู้ทำหน้าที่สื่อสารจะต้องเข้าใจวิธีการสื่อความหมายต่อกันเท่านั้น แต่หากว่าผู้ที่เป็นคนกลางในการทำหน้าที่ติดต่อจำเป็นต้องมีจิตสำนึกที่ดีด้วย จิตสำนึกที่ดีทำให้เกิดความรับผิดชอบขึ้นมา และความรับผิดชอบนี้เองที่ทำให้การสื่อสารสมบูรณ์และมีคุณค่าเป็นการสื่อสารที่สร้างสรรค์เกิดขึ้นในสังคมใด สังคมนั้นมีแต่ความเจริญ

ดังนั้น การสื่อสารมวลชน จึงเป็นหัวใจของการพัฒนาสังคม ที่จำเป็นต้องมีองค์ประกอบครบ 3 ประการคือ

1. มีเสรีภาพในการสื่อสาร
2. มีจิตสำนึกที่ดีในการเป็นผู้ถ่ายทอด

3. มีความรับผิดชอบ และนักสื่อสารมวลชนต้องเป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณ มีความรู้ลึกซึ้งนึกคิด และมีความรับผิดชอบต่อผลงานที่ได้สื่อสารออกไป ไม่ว่าจะด้วยการสื่อสารแบบใดก็ตาม จึงจะได้รับการยอมรับว่าเป็นนักข่าว นักจัดรายการวิทยุ โทรทัศน์ นักหนังสือพิมพ์ ผู้ประกาศข่าว หรือบุคคลอื่นใดที่ทำหน้าที่ในการประสานการถ่ายทอดหรือติดต่อสื่อสารเพื่อเผยแพร่ข่าวสารไปยังมวลชนกลุ่มกว้าง ในปัจจุบัน สื่อทุกชนิดมีความสำคัญไม่ยิ่งหย่อนไปกว่ากันเลย ส่วนที่ว่าสื่อใดจะมีอิทธิพลมากหรือน้อยเป็นที่นิยมของสังคมนั้น ๆ นอกจากนี้ สื่อสารมวลชนยังมีบทบาทต่อการเมือง เศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรม และด้านบันเทิง และมีบทบาทต่อชีวิตและสิ่งแวดล้อม เสมือนเป็นองค์ประกอบหนึ่งของวิถีชีวิตมนุษย์

การสื่อสารมวลชนในระบบบุญนิยม เป็นการสื่อสารที่นอกจากอิงหลักกฎหมายแล้ว ยังอาศัยแกนหลักทางศาสนาเป็นแนวปฏิบัติอีกด้วย เพราะบุคคลที่เกี่ยวกับข้องกับการสื่อสารมวลชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้วิถีของการสื่อสารเปลี่ยนแปลงไป คนดี ย่อมสร้างระบบที่ดี ใช้ระบบการสื่อสารเพื่อสันติภาพ คนดีที่อยู่ในวัฏจักรของการสื่อสารมวลชน ต้องเป็นคนที่มีพื้นฐานทางคุณธรรมสูง มีความรู้เท่าทัน โลกและการเมือง มีพลังและศักยภาพเพียงพอที่จะไม่ตกอยู่ในอำนาจการครอบงำของการมอมเมาต่าง ๆ จึงจะสามารถยืนอยู่ได้ในแวดวงของสื่อมวลชนในปัจจุบัน

ดังนั้นการสื่อสารบุญนิยม คือ กระบวนการพัฒนาคนภายใต้หลักการทางพุทธศาสนา โดยอาศัยหลักการสื่อสารมาเป็นกรอบคิดและเป็นแบบจำลอง เพื่อให้การจัดการพัฒนาคนดำเนินไปจนบรรลุวัตถุประสงค์สำคัญ คือ

1. ผู้ปฏิบัติธรรมที่ผ่านกระบวนการแล้วจะถูกถ่ายทอดออกไปรับใช้สังคม
2. เพื่อพิสูจน์ความจริง
3. เพื่อคืนทุนทางสังคม

ภารกิจหรือหน้าที่พื้นฐานที่มีต่อสังคม 4 ด้าน คือ

1. ด้านสารสนเทศ (Information)
2. ด้านความสัมพันธ์เกี่ยวโยงในสังคม (Correlation)
3. ด้านความต่อเนื่อง (Continuity) ทางวัฒนธรรม
4. ด้านความบันเทิง (Entertainment)

ปรากฏการณ์ของการสื่อสารบุญนิยม

ปรากฏการณ์ของการสื่อสาร เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างแนวคิดทฤษฎีและหลักปฏิบัติของระบบบุญนิยม กับระบบสุขภาพและการสร้างทุนทางสังคม โดยมีหน่วยองค์กรของชาวอโศก กับสื่อบุญนิยม เป็นปัจจัยให้เกิดปรากฏการณ์การสื่อสาร ทำให้เกิดการแบ่งประเภทของการสื่อสารบุญนิยม ออกเป็น 4 กลุ่ม คือ

1. การสื่อสารองค์กร
2. การสื่อสารมวลชนบุญนิยม
3. การสื่อสารระหว่างบุคคล
4. การสื่อสารภายในบุคคล

สื่อมวลชนที่ชาวอโศกดำเนินการอยู่ แบ่งออกได้เป็น 3 ระดับ

1. ระดับสื่อสารชุมชน
2. ระดับสื่อสารมวลชน
3. ระดับสื่อสารสนเทศ คือการเผยแพร่กิจกรรม กิจกรรม ของชุมชน ตลอดจนกิจการต่าง ๆ ขององค์กรบุญนิยม ออกไปสู่สังคมในระดับกว้าง

การสื่อสารบุญนิยม จัดเป็นการสื่อสารที่อยู่ในแนวคิดนิเทศศาสตร์ทั้ง 2 แนวทาง คือ

1. แนวทางว่าด้วยผลของการสื่อสาร (Effect approach)

ในการเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร จะมีขั้นตอนของการตรวจสอบ และการประเมินสาร (Message & information) และสื่อ (Media) โดยสมณะและสิกขมาตุ และผู้นำองค์กรก่อน เพราะโดยเฉพาะข้อมูลที่เป็นคำสอน หรือธรรมะ ส่วนใหญ่จะมาจากนักบวช แม้แต่ข้อมูลข่าวสารจากภายนอกชุมชน ก็จะต้องผ่านการตรวจสอบและประเมิน ทั้งโดยตรงและโดยอ้อม โดยตรงก็คือให้ข้อมูลข่าวสารเหล่านั้นผ่านทางสมณะ (ผู้นำทางความคิด หรือ Opinion leader) ก่อนไปถึงญาติธรรม โดยอ้อม เช่น การประกาศชี้แจงให้ญาติธรรมทราบว่าสื่อประเภทใด หรือข้อมูลข่าวสารใดที่ไม่ควรบริโภค หรือออกเป็นข้อห้าม ไปเลย เช่น ห้ามนักเรียนสัมมาสิกขาใช้บริการข้อมูลในอินเทอร์เน็ต โดยลำพัง เพราะเสี่ยงต่อการเสพข้อมูลที่ละเมิดศีลธรรม ห้ามผู้ปฏิบัติธรรมดูหนังละครโดยไม่ได้ผ่านการคัดเลือกก่อน ทุกชุมชนที่มีพุทธสถาน จะมีกิจกรรมวิปัสสนาจอแก้ว ในช่วงค่า เวลา 1800-2000 น. โดยฉายวีดิทัศน์ภาพยนตร์ชุด ภาพยนตร์เรื่อง สารคดีต่าง ๆ ให้สมาชิกในชุมชนรับชม โดยให้เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้และปฏิบัติธรรม

ในการผลิตสื่อสิ่งพิมพ์ก็เช่นกัน สมณะจะเป็นผู้ดูแลความถูกต้องทั้งด้านเนื้อหา และบริบทอื่น ๆ ว่าเหมาะสมเพียงไรก่อนที่จะตีพิมพ์เผยแพร่ออกไป มิใช่ว่าสื่อมวลชนของชาวอโศกจะไม่มีอิสรภาพ แต่ทุกคนเข้าใจดีว่า อิสรภาพ นั้นต้องอยู่บนพื้นฐานของหลักศีลธรรม แต่เนื่องจากว่าแต่ละคนมีพื้นฐานการบรรลุมรรณไม่เท่าเทียมกัน และมีความเฉลียวฉลาดไม่เท่ากัน มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ย่อมทำให้เกิดข้อผิดพลาดได้ในการนำเสนอข้อมูลข่าวสารใด ๆ ออกไปสู่ภายนอก ซึ่งทุกก็ยอมรับว่านี่คือธรรมชาติของผู้ปฏิบัติธรรม ที่ยังมีกิเลสอยู่ จึงต้องยินยอมให้สมณะคัดเตือน ตรวจสอบ ตรวจสอบ ในผลการทำของแต่ละคนได้

แหล่งที่มาของข้อมูลข่าวสาร มาจากแหล่งภายในของชาวอโศกเองจากนักบวช และผู้นำองค์กร กับมาจากแหล่งภายนอกชุมชน ได้แก่ สื่อสารมวลชนทั่วไป เช่น หนังสือพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ เหล่านี้ส่วนใหญ่จะผ่านการอนุญาตจากสมณะ

2 แนวทางว่าด้วยอรรถประโยชน์ที่จะได้รับของผู้บริโภค (Uses gratification approaches)

การบริโภคสื่อ และข้อมูลข่าวสารของชาวอโศก ส่วนหนึ่งมาจากสื่อที่ผลิตจากองค์กรชาวอโศกเอง และส่วนหนึ่งมาจากสื่อสารมวลชนทั่วไป เนื่องจากพฤติประเพณีของชาวอโศก ผ่านการฝึกอบรมจิตใจมาในระดับหนึ่ง ย่อมตัดสินใจได้ระดับหนึ่งว่าสื่อใดควรบริโภค สื่อใดไม่ควรบริโภค เพราะการบริโภคสื่อที่มอมเมา เป็นต้นเหตุให้เกิดการละเมิดศีล ดังนั้นการเลือกรับข่าวสารของผู้ปฏิบัติธรรมแต่ละคนจะหิริ โอตตปปะ มากน้อยแตกต่างกัน ซึ่งเป็นตัวชี้วัดความซื่อสัตย์ ความมั่นคงของสมาธิ

โครงสร้างหน้าที่ของการสื่อสารมวลชนบุญนิยม (Structural functionalist approach)

โดยหลักการ การสื่อสารมวลชน มีบทบาทและภาระหน้าที่ ตลอดจนความรับผิดชอบ ต่อสังคมอยู่แล้ว การสื่อสารมวลชนมีความเปลี่ยนแปลงและพัฒนาตัวเองมาตลอด ดังนี้

ตารางที่ 5.1 พัฒนาการของการสื่อสารมวลชนตามโครงสร้างหน้าที่

หน้าที่รับผิดชอบ	นักการสื่อสารมวลชน				
	Laswell(1948)	Wight(1960)	Schramm(1964)	Kaviya(2005)	Sudin(2006)
	Surveillance	Surveillance	Watchman	Verify	Virify
	Correlation	Correlation	Forum	Information	Information
	Transmission of social heritage	Transmission of social heritage	Teacher	Education	Education
		Entertainment		Waning	Waning
					Self Protection

1. ภารกิจหรือหน้าที่พื้นฐานที่มีต่อสังคม (Principle functions of mass media for society)

1. ด้านสารสนเทศ (Information) ในเรื่องที่เกี่ยวข้องเหตุการณ์ สภาพ เงื่อนไข สถานการณ์ของโลก และสังคม ความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงของอำนาจต่าง ๆ การเผยแพร่ข่าวสาร คุณภาพชีวิตเป็นภารกิจหนึ่งของสื่อมวลชนในการนำเสนอเรื่องราวที่เป็นการเรียนรู้โลก (โลกะวิท)

2 ด้านความสัมพันธ์เชื่อมโยงในสังคม (Correlation) โดยการอธิบาย ตีความ เสนอแนะ วิพากษ์วิจารณ์ เหตุการณ์ สถานการณ์ ข่าวสารต่าง ๆ ให้การสนับสนุนองค์การต่าง ๆ ภายใต้อบรมศึกษาและศีลธรรมของสังคม มีการอบรมศีลธรรมอันดี เป็นตัวเชื่อมร้อยกิจกรรมต่าง ๆ ในสังคม ชุมชน สร้างความสามัคคี สร้างประชาคม จัดลำดับความสำคัญทางชนชั้น และสถานการณ์ต่าง ๆ ภารกิจด้านนี้ เช่น การเสนอข่าวสารของหนังสือพิมพ์ข่าวโสกราชปักษ์ หนังสือพิมพ์รายปักษ์เราคิดอะไร

3 ด้านความต่อเนื่อง (Continuity) ทางวัฒนธรรม ให้เกิดการยอมรับวัฒนธรรมย่อยที่แตกต่าง และพัฒนาวัฒนธรรมใหม่ที่ดี ส่งเสริมการรักษาค่านิยมที่ดี เป็นภารกิจในการสร้างทุนทางสังคม ถือเป็นภารกิจสำคัญของสื่อมวลชน ในการเผยแพร่สัจจะและหลักการบุญนิยมแก่ชาวโสกราช และประชาชนทั่วไป ซึ่งทำติดต่อกันมาตั้งแต่เริ่มต้นมาจนถึงปัจจุบัน

4 ด้านความบันเทิง (Entertainment) ความสนุกสนาน เป็นการผ่อนคลายความตึงเครียดต่าง ๆ ภารกิจด้านนี้ ชาวโสกราชก็ให้ความสำคัญเช่นกัน โดยจัดเป็นกิจกรรมผ่อนคลายในยามค่ำ มักจัดเป็นกิจกรรมที่เรียกว่าสาระบันเทิง ในการจัดงานประเพณีต่าง ๆ นอกจากนี้ สมณะโพธิรักษ์ได้แต่งเพลง ชุด สัจจะชีวิต ต่อมาก็เกิดวงดนตรีมราวาส ซึ่งเป็นดนตรีแนวชีวิตของชาวโสกราช และมีการแต่งเพลงออกมาอีกหลายชุด ต่อมาสร้างภาพยนตร์ธรรมะ ความบันเทิงที่เสนอออกไปในรูปของสื่อ กิจกรรม และสื่ออื่น ๆ นอกจากจะเป็นการผ่อนคลายแล้ว ยังเป็นข้อทดสอบภูมิธรรมของนักปฏิบัติธรรมชาวโสกราชด้วย

5. ด้านการเคลื่อนไหวผลักดันทางวัฒนธรรม (**Mobilization**) โดยการณรงค์ในรูปแบบต่าง ๆ มักจะกระทำในรูปแบบของสื่อกิจกรรม พิธีกรรม เช่น การร่วมคัดค้านการขึ้นเงินเดือนตัวเองของสมาชิกรัฐสภา เมื่อปี 2547 การประท้วงคัดค้านการนำธุรกิจน้ำมาเข้าตลาดหลักทรัพย์ เมื่อ 16-24 มกราคม 2549 ทั้งนี้เพื่อถ่วงดุลวัฒนธรรมบริโภคนิยม อำนาจนิยม ซึ่งก่อความไม่เป็นธรรมให้เกิดขึ้นในสังคม

2. บทบาทหน้าที่การเป็นผู้เฝ้าประตูข่าวสาร (Gatekeeper)

1. สารสนเทศ (**Infomational technology**) ให้สาระเกี่ยวกับจุดมุ่งหมาย และเกี่ยวกับกิจกรรมขององค์กรต่าง ๆ ให้สาระเกี่ยวกับเหตุการณ์ และสถานการณ์ภายนอกที่เกี่ยวข้องให้การศึกษาและการรณรงค์ด้านข่าวสาร

2. การตีความด้านสาระ เหตุการณ์ ให้เกิดประโยชน์ต่อจุดมุ่งหมายของหลักการบุญนิยม สร้างความคิดเห็น ประชาสัมพันธ์ สร้างและรักษาภาพลักษณ์ที่ดีของการเป็นผู้ปฏิบัติธรรม เป็นองค์กรเพื่อมนุษยชาติ ส่งผลให้การดำเนินกิจการต่าง ๆ ขององค์กรบุญนิยม ตั้งอยู่ในอุดมการณ์มาตลอด ภาวะการตีความหากเป็นเรื่องนโยบาย หรือกรณีขัดแย้ง หรือความเห็นในประเด็นสำคัญ สมณะโพธิรักษ์จะเป็นผู้ตีความและตัดสินใจตามธรรม สมควรแก่ธรรม แต่ถ้าเป็นเรื่องทั่วไป สมณะและสิกขมาตุจะร่วมกันตีความและตัดสินใจ เพราะเป็นผู้ที่มีฐานะทางภูมิธรรมสูงกว่า

3. การแสดงออกและนำเสนอในเรื่องเกี่ยวกับความเชื่อ ค่านิยม อุดมการณ์และหลักการของระบบบุญนิยม ทำให้เกิดการพัฒนาจิตสำนึก ความรักต่อมวลมนุษย อันเป็นคุณสมบัติพื้นฐานของการเป็นสมาชิกองค์กรบุญนิยมทุกระดับ

4. การผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม ด้วยการกระตุ้นความสนใจ กระตุ้นให้เกิดการเข้าไปมีส่วนร่วมทางการเมืองของภาคประชาชน ในฐานะนักปฏิบัติธรรม ทั้งในด้านการสนับสนุนทำความดี และคัดค้านสิ่งที่ไม่ดีด้วยวิธีการอหิสาธรรม (อหิสา อโหสิ)

3. บทบาทหน้าที่ที่มีต่อภารกิจของสื่อบุญนิยม

คือ การทำหน้าที่ของสื่อมวลชนบุญนิยม ให้บริบูรณ์พร้อมด้วยภาระหน้าที่และความรับผิดชอบต่อสังคมและมนุษยชาติ เป็นอุปกรณ์ทางปัญญาด้านสารสนเทศที่สร้างสรรค์ (**Right view infomation**) ด้านการตีความภายใต้กรอบศีลธรรม (**Right correlation**) ด้านการแสดงออก การพัฒนา และการรักษาคุณค่าทางวัฒนธรรมบุญนิยม (**Continual right culture**) และด้านการผลักดันให้เกิดการเคลื่อนไหวทางสังคม (**Right mobilization**) นำพาสังคมไปสู่อิสระและเสรีภาพ ภารดรภาพ สมรรถภาพ บุณภาพ และสันติภาพ

4 บทบาทหน้าที่ที่มีต่อสมาชิกญาติธรรมชาวโลก

เป็นภารกิจขององค์กรผู้ผลิตสื่อ และสื่อบุญนิยม เช่น การส่งหนังสือ วารสารต่าง ๆ ของฝ่ายธรรมปฏิบัติกรมไปยังมวลสมาชิกให้ได้รับข่าวสาร สารสนเทศ เพื่อเป็นการเพิ่มคุณภาพ และเสริมแรงศักยภาพในการปฏิบัติธรรม ทั้งในชุมชนและนอกชุมชน และเพื่อสร้างข่ายใยให้แก่มวลสมาชิกผู้ปฏิบัติธรรมทั่วประเทศ ให้ได้รับธรรมะอย่างทั่วถึง และเพื่อแผ่ไปยังประชาชนที่มาร่วมงานด้วย

แนวทางการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยการสื่อสารผ่านทางวิทยุชุมชน

ศาสนา เป็นทั้ง 3 สิ่ง คือ เป็นทั้งสื่อ (Media) เป็นทั้งเนื้อหาสาร (Message) เป็นทั้งช่องทางเดินของสาร (Channel) โดยมีนักบวชเป็นผู้ส่งสาร (Sender) และประชาชนผู้เลื่อมใสเป็นผู้รับสาร (Receiver)

แนวทางของพุทธศาสนา คือ มุ่งกำจัดความอยาก กิเลส ตัณหา อุปาทาน อันเป็นต้นเหตุของปัญหาทั้งปวง ด้วยการศึกษาริยารู้ คิด สมานธิ ปัญญา และปฏิบัติตามหลักอริยมรรค มียงค์ 8 คิด สมานธิ ปัญญา มีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน อาศัยซึ่งกันและกัน จะแบ่งแยกไม่ได้ การศึกษาที่สูงขึ้น หรือการปฏิบัติเคร่งขรึม (อริศีล) ก็จะส่งผลให้เกิดสมานธิที่สูงขึ้น (อริจิต) และเป็นปัญญาที่เฉลียวฉลาดรู้เท่าทันกิเลสยิ่งขึ้น (อริปัญญา)

ความสอดคล้องในองค์ประกอบการนำเสนอธรรมะทางสถานีวิทยุชุมชนตามหลักนิเทศศาสตร์

การแสดงธรรมเทศนาของนักบวชใช้สื่อบุคคลเป็นหลัก มีขบวนการในการสื่อสาร ซึ่งสอดคล้องกับกระบวนการในการสื่อสารตามหลักการสื่อสารทางนิเทศศาสตร์ คือ เป็นกระบวนการสื่อสารทางเดียว (One-way communication) มีนักบวชเป็นผู้ส่งสาร โดยใช้ธรรมะเรียบเรียงเป็นบทพระธรรมเทศนาเป็นข้อมูลข่าวสาร ใช้สื่อช่องทางผ่านทางสถานีวิทยุกระจายเสียง และมีประชาชนเป็นผู้รับฟังทางวิทยุชุมชน ซึ่งสอดคล้องตามหลักนิเทศศาสตร์ที่มีองค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการ คือ

1. ผู้ส่งสาร (Source) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่ต้องการจะทำการสื่อสารความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร ไปตามวัตถุประสงค์ของตน ผู้ส่งสารในทางพระพุทธศาสนา คือ นักบวชที่แสดงธรรมเทศนาทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอ โศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

2. สาร (Message) หมายถึง ผลผลิตของผู้ส่งสารที่ถ่ายทอดความคิด ความรู้สึก ความต้องการ ข่าวสาร และตามวัตถุประสงค์ของตนที่ปรากฏออกมาในรูปของรหัส (**Code**) คือ ธรรมะของพระพุทธเจ้าที่ทรงเทศนาสั่งสอนประชาชนที่ปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎกผสมผสานกับแนวคิดระบบบุญนิยม ซึ่งในแต่ละตำนาน ได้อธิบายธรรมะซึ่งมีเนื้อหาสาระที่แตกต่างกันออกไป

3. ช่องทาง (Chanel) หมายถึง สิ่งที่ขนสาร ซึ่งหมายถึง สถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม ประกอบด้วย

- เครื่องส่ง (**Transmitter**) หมายถึง อุปกรณ์การสื่อสารทั้งที่เคลื่อนที่ได้และเคลื่อนที่ไม่ได้ ของสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ครอบคลุมพื้นที่การส่งสัญญาณตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

- สัญญาณ (**Signal**) หมายถึง สัญญาณในการกระจายเสียงการแสดงธรรมเทศนา ระบบ **F.M** ออกอากาศที่คลื่นความถี่ **107.9 Mhz** จากสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

4. ผู้รับสาร (Receiver) หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่รับสารของผู้ส่งสาร ประกอบด้วย

- เครื่องรับ (**Receiver**) หมายถึง เครื่องวิทยุกระจายเสียง ซึ่งมีรูปแบบ และราคามีแตกต่างกันไปตามขีดความสามารถ ประสิทธิภาพในการรับคลื่นเสียง ปัจจุบันมีการรับฟังทางอินเทอร์เน็ตได้

- ผู้ฟัง (**Destiation**) หมายถึง พุทธศาสนิกชนและมวลชน ที่รับฟังการถ่ายทอดกระจายเสียงของสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม

จะเห็นได้ว่า การเผยแผ่ธรรมะในปัจจุบันที่นักบวชนำเสนอทางสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศก ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม มีองค์ประกอบและขบวนการสื่อสารที่สอดคล้องตามหลักนิเทศศาสตร์ ที่มีทั้งผู้ส่งสาร สาร ช่องทาง และผู้รับสารครบทุกประการ

5.2 อภิปรายผลการวิจัย

ผลจากการศึกษาสามารถวิเคราะห์ประเด็นและนำเสนอข้อมูล โดยอธิบาย ดังนี้

รูปแบบและเนื้อหารายการของวิทยุชุมชนปฐมอโศก

สามารถแบ่งรูปแบบและเนื้อหารายการออกเป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ได้แก่

1. บันเทิง

เป็นรายการที่จัดขึ้นเพื่อผ่อนคลาย ให้ความบันเทิง ส่วนใหญ่จะเป็นรูปแบบของการเปิดเพลง

2. ธรรมะ

เป็นรายการที่เน้นด้านพุทธศาสนา เพื่อขัดเกลาจิตใจให้ปฏิบัติตามหลักธรรม

3. ข่าว

ส่วนใหญ่เป็นข่าวสารหรือเหตุการณ์ทั่วไปในชุมชน เช่น ข่าวชาวบ้าน ซึ่งจะเป็นลักษณะที่อาสาสมัครจัดรายการมาเล่า หรือแจ้งให้ทราบ นอกเหนือจากนี้จะเป็นข่าวที่มาจากรายการกระแสหลักโดยอาสาสมัครจัดรายการต้องการให้ประชาชนในพื้นที่ที่ได้รับทราบข่าวคราวความเคลื่อนไหวของประเทศเท่านั้น ต้องไม่เกี่ยวข้องกับการประกอบธุรกิจแต่อย่างใด

4. ความรู้

เป็นการให้สาระความรู้ต่าง ๆ ในหลาย ๆ ด้าน เช่น ด้านสาธารณสุข กฎหมาย การศึกษา ประวัติศาสตร์ ศิลปวัฒนธรรม ที่สามารถนำไปใช้ในการดำรงชีวิตได้

การจัดรายการจะจัดตามความถนัดและความสนใจของอาสาสมัครจัดรายการ และกับการที่คณะกรรมการมาประชุมร่วมกันเกี่ยวกับรายการที่ประชาชนต้องการให้มีเพิ่มเติม โดยได้ข้อมูลมาจากการพบปะพูดคุยกับผู้ฟังตามสถานที่ต่าง ๆ การโทรศัพท์ หรือการเขียนจดหมายเข้ามา แสดงความคิดเห็นในรายการ จากนั้นจะทำการสรรหา ชักชวนบุคคลที่มีความรู้ ความสามารถในการจัดรายการประเภทนั้น ๆ และพบว่าการกำหนดให้เพิ่มรายการไม่ได้มาจากการประเมินความต้องการของชุมชนทั้งหมด

ในส่วนการคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอ นั้น อาสาสมัครจัดรายการที่มีภูมิลำเนาต่างกัน จะมีลักษณะการคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอที่แตกต่างกันด้วย โดยอาสาสมัครจัดรายการที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น การคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอจะพิจารณาจากประเด็นในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในชุมชน ปัญหาที่พบในชุมชน และจากความรู้และประสบการณ์ของอาสาสมัครจัดรายการที่ได้อาศัยอยู่ในท้องถิ่นนั้น ในขณะที่อาสาสมัครจัดรายการที่อาศัยอยู่ต่างถิ่น จะคัดเลือกเนื้อหาเพื่อนำเสนอจากความสนใจของตนเองเป็นหลัก โดยจะเป็นเนื้อหาที่ให้ความรู้ที่ได้มาจากการค้นคว้าข้อมูลรวมกับประสบการณ์ของอาสาสมัครจัดรายการเอง

นอกจากนี้พบว่ารายการที่มีจำนวนมากที่สุด ได้แก่ รายการบันเทิงวัยรุ่น ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจำนวนอาสาสมัครจัดรายการที่เป็นเยาวชนที่มีจำนวนมากที่สุด แต่กลับพบว่ารายการธรรมะมีระยะเวลาในการออกอากาศต่อสัปดาห์มากที่สุด ซึ่งมีความสัมพันธ์กับสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบของพุทธสถานปฐมอโศก และมีวัตถุประสงค์หลักในการดำเนินงานเพื่อมุ่งเผยแผ่หลักธรรมตามแนวคิดระบบบุญนิยมให้กับชุมชน ซึ่งเป็นสิ่งที่แตกต่างไปจากสถานีวิทยุชุมชนแห่งอื่น ๆ และประกอบกับในช่วงเวลาดังกล่าวอาสาสมัครจัดรายการส่วนใหญ่ต้องไปประกอบอาชีพการงานจึงไม่สามารถมาจัดรายการในช่วงเวลาดังกล่าวได้ จึงทำให้อาสาสมัครจัดรายการที่เป็นนักบวชและปฏิบัติธรรมของปฐมอโศกจัดรายการในช่วงเวลาดังกล่าวแทน

ลักษณะสำคัญของรูปแบบและเนื้อหาของรายการของวิทยุชุมชน จะเป็นมาตรวัดว่าวิทยุชุมชนนั้นได้ทำหน้าที่ของวิทยุชุมชนอย่างแท้จริงหรือไม่ คือ เป็นรูปแบบและเนื้อหาที่ตอบสนองความต้องการของชุมชน มีรูปแบบและเนื้อหาที่หลากหลาย ครอบคลุมความสนใจ ความต้องการ และผลประโยชน์ของคนทุกกลุ่ม และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของชุมชนที่มีหลากหลายมิติ เช่น เรื่องการศึกษา การทำมาหากิน การอยู่ร่วมกัน การปกครอง ศิลปวัฒนธรรม มรดกด้านภูมิปัญญาของชุมชน ส่งเสริมศีลธรรมศาสนา การพักผ่อนความบันเทิงและการละเล่น ประเพณี พิธีกรรม ปัญหาต่าง ๆ ของชุมชน เนื่องจากการสื่อสารเป็นสิทธิอย่างหนึ่งของชุมชน ดังนั้นเนื้อหาวิธีการนำเสนอ และรูปแบบรายการ จึงควรให้สิทธิแก่ชุมชนในการดำเนินการให้สอดคล้องกับประเพณีและวัฒนธรรมหรือรสนิยมของชุมชน

บทบาทการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้ คือ กลุ่มนักบวชของปฐมอโศก โดยเกิดจากความสนใจเกี่ยวกับสื่อวิทยุและการให้ความสนใจเกี่ยวกับกระแสการปฏิรูปสื่อ โดยมีวัตถุประสงค์การดำเนินงานเพื่อเผยแผ่หลักธรรมแนวคิดระบบบุญนิยมตามหลักการดำรงชีวิตของชาวอโศก แต่ต่อมาได้เกิดแนวความคิดที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมและได้มีการกำหนดวัตถุประสงค์ในการดำเนินงานร่วมกันซึ่งมีลักษณะเหมือนวิทยุชุมชนทั่วไป คือ ต้องการแลกเปลี่ยนข้อมูล ความรู้ ข่าวสาร เพื่อตอบสนองความต้องการของคนในชุมชน แต่ที่แตกต่างกับสถานีวิทยุชุมชนแห่งอื่น ๆ ก็คือ มีเป้าหมายเพื่อต้องการเผยแผ่หลักธรรม ศีลธรรมและจริยธรรมที่มีผลต่อการดำรงชีวิตของประชาชน ทั้งนี้เพราะวิทยุชุมชนแห่งนี้ตั้งอยู่ในเขตความรับผิดชอบของพุทธสถาน

ปฐมอโศก มีแนวทางการดำรงชีวิตโดยใช้ศาสนาเป็นแกน จึงทำให้ไม่มีนโยบายที่เกี่ยวข้องกับด้านธุรกิจใด ๆ ทั้งสิ้น ต่อจากนั้นจึงได้ทำการชักชวนประชาชนในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการ ทั้งในระดับอาสาสมัครจัดรายการและระดับคณะกรรมการ โดยแยกพิจารณาว่าถ้าเป็นระดับอาสาสมัครจัดรายการจะเปิดโอกาสให้กับประชาชนในทุกกลุ่มสามารถเข้าร่วมดำเนินการได้ แต่ถ้าเป็นในระดับคณะกรรมการจะมุ่งเน้นไปที่บุคลากรที่มีคุณวุฒิ มีความเป็นผู้นำ และมีบทบาททางสังคม ซึ่งการเกิดกระบวนการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของสถานีวิทยุชุมชน พบว่ามีสาเหตุ ดังนี้

1. จุดเริ่มต้นของการก่อตั้งสถานีวิทยุชุมชนเกิดมาจากความต้องการของชุมชนเอง

ซึ่งมีความสัมพันธ์กับจุดเริ่มต้นของการเกิดวิทยุชุมชนจะมีกระบวนการอยู่ 3 รูปแบบ ได้แก่ 1. เริ่มจากแกนนำ 2. เริ่มจากเครือข่าย และ 3. เริ่มจากชุมชน ในส่วนของสถานีวิทยุชุมชนแห่งนี้เริ่มจากกลุ่มนักบวช และขยายผลออกไปสู่องค์กรทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน

2. สาเหตุที่ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ

1. มีความสนใจอยากร่วมดำเนินการหรือร่วมจัดรายการ อยากแลกเปลี่ยนความรู้ทัศนคติ จึงอาสาสมัครเข้าร่วมจัดรายการ ซึ่งบุคคลกลุ่มนี้โดยส่วนใหญ่จะเป็นคนในพื้นที่และเคยรับฟังรายการของทางสถานีมาก่อน

2. ได้รับการชักชวน กลุ่มบุคคลนี้จะเป็นผู้ที่มีความสนใจในการดำเนินงานวิทยุชุมชนอยู่แล้ว จะมีทั้งบุคคลที่อาศัยอยู่ในพื้นที่และนอกพื้นที่ เคยรับฟังรายการมาบ้างจึงอยากเปลี่ยนสถานะจากผู้รับสารมาเป็นผู้ส่งสาร แต่ยังไม่กล้าและไม่ค่อยแน่ใจในความรู้ ความสามารถของตนเอง แต่เมื่อได้รับการชักชวนจึงเกิดความสนใจ อยากเรียนรู้ และอยากหาประสบการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพัชราภรณ์ สายรัตน์ (2548: บทคัดย่อ) ผลจากการศึกษาพบว่าประชาชนที่เข้าร่วมดำเนินงานนั้นมีกระบวนการในการเข้ามามีส่วนร่วม 2 วิธี คือ ถูกชักชวนมาและอาสาสมัครเข้ามา เพราะทางสถานีวิทยุชุมชนต้องการตัวแทนชุมชนในทุกระดับ ซึ่งมีทั้งตัวแทนจากชุมชน ตัวแทนข้าราชการ และตัวแทนจากกลุ่มศาสนา

3. กลุ่มผู้นำชุมชน

จากการที่สถานีวิทยุชุมชนมีนโยบายให้ผู้นำชุมชนในกลุ่มต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการได้ จึงทำให้เกิดการชักชวนบุคคลที่มีบทบาทเป็นผู้นำในกลุ่มของตน ซึ่งเมื่อบุคคลเหล่านี้กลับไปทำการชักชวนบุคคลอื่น ๆ ในกลุ่มของตนเองให้เข้าร่วมดำเนินการ โดยส่วนใหญ่บุคคลที่ถูกชักชวนจะให้ความร่วมมือกับผู้นำของตน จึงถือได้ว่าผู้นำชุมชนมีบทบาทอย่างมากในการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน

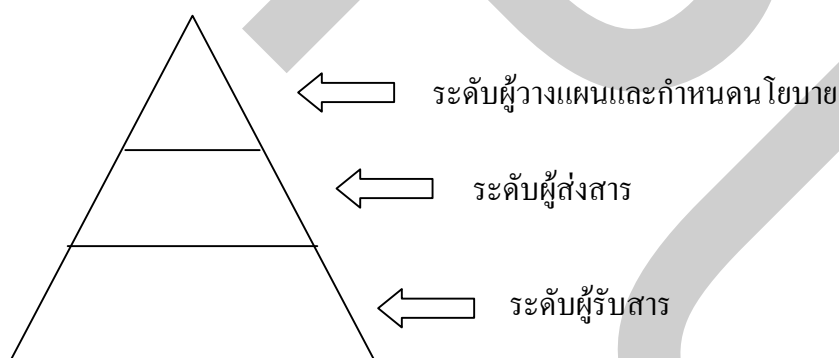
4 ทศนคติที่ชุมชนมีต่อสถาบันสงฆ์

การที่ประชาชนมีความเชื่อถือ ไว้วางใจ และเลื่อมใสในนักบวชและผู้ปฏิบัติธรรม รวมไปถึงหลักการดำเนินชีวิตตามแนวคิดระบบบุญนิยมของชาวอโศก จึงทำให้ประชาชนส่วนใหญ่มีความคุ้นเคย ร่วมทำกิจกรรมกับทางปฐมอโศกอยู่บ่อย ๆ จึงถือได้ว่าผู้นำความคิดมีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ตามหลักการทางทฤษฎีเรื่องการมีส่วนร่วมในวิทยุชุมชนนั้น มักจะแบ่งระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนเอาไว้ 3 ระดับดังนี้คือ

1. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้รับสาร (Audience)
2. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้ส่งสาร (Sender/Producer)
3. บทบาทการมีส่วนร่วมในฐานะผู้วางแผนและกำหนดนโยบาย (Policy Planner)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในวิทยุชุมชนนั้นมีรูปแบบที่ละเอียดมากกว่าตามหลักการรูปแบบของการเข้ามามีส่วนร่วมในแต่ละระดับขั้นนั้น จะมีลักษณะเป็นรูปสามเหลี่ยมปิรามิด กล่าวคือ จำนวนคนที่เข้าไปมีส่วนร่วมในระดับผู้รับสารจะมีได้มากที่สุด ถัดมาในระดับผู้ส่งสารจะมีได้น้อย และสุดท้ายในระดับผู้วางแผนและกำหนดนโยบายจะเป็นเพียงกลุ่มเล็ก ๆ เท่านั้น

ภาพที่ 5.1 การมีส่วนร่วมในระดับต่าง ๆ ของวิทยุชุมชน

การมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละระดับนั้น ยังคงเปิดกว้างต่อการริเริ่มสร้างสรรค์ของวิทยุชุมชนในแต่ละแห่งที่จะสามารถพัฒนารูปแบบการมีส่วนร่วมในแต่ละระดับ ซึ่งสถานีวิทยุชุมชนปฐมอโศกนั้น ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนอาจจะแตกต่างหรือต่อยอดไปจากหลักการทางทฤษฎีที่ได้กล่าวไว้ข้างต้น กล่าวคือ ประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมนั้นมักจะมียุทธศาสตร์การมีส่วนร่วมมากกว่า 1 ฐานะ ซึ่งหมายถึงการปฏิบัติหลายหน้าที่ในเวลาเดียวกัน เช่น เป็นอาสาสมัครจัดรายการ และเป็นคณะกรรมการดำเนินงาน หรือเป็นทั้งผู้ฟังและอาสาสมัครจัดรายการ เป็นต้น ซึ่งลักษณะเช่นนี้นั้นมักเกิดกับสถานีวิทยุชุมชนที่ดำเนินการโดยไม่มุ่งหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจ

วิทยุชุมชน เป็นสื่อหนึ่งตามแนวทางการสื่อสารภาคประชาชน เพื่อต้องการให้สิทธิเสรีภาพทางการแสดงออกของประชาชนได้รับการเผยแพร่ระหว่างกันในชุมชนมากขึ้น แต่เนื่องจากสื่อมวลชนประเภทอื่น ๆ อาทิ หนังสือพิมพ์ โทรทัศน์ อินเทอร์เน็ต มีค่าใช้จ่ายในการลงทุนสูง ชุมชนจึงไม่อาจจะอาศัยช่องทางดังกล่าวได้อย่างเต็มที่ สื่อวิทยุชุมชนจึงเป็นประเด็นสำคัญที่ถูกพยายามนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการสร้างความเชื่อมโยง และสร้างความเข้มแข็งในระดับชุมชน หากแต่สถานการณ์ของการใช้และการจัดการสื่ออื่น มีความแตกต่างกันในเชิงโครงสร้างของความสัมพันธ์ในระดับชุมชน ด้วยเหตุที่ชุมชนมีความหลากหลายในแต่ละกลุ่ม สื่อวิทยุชุมชนที่นำไปเป็นช่องทางในการสื่อสารระหว่างชุมชน จึงมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของวัฒนธรรม

วิทยุชุมชนจึงเป็นการสื่อสารสาธารณะที่เป็นเครื่องหมายของการการพัฒนาโดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมดำเนินการ โดยประชาชน และดำเนินการเพื่อประชาชนอย่างแท้จริง ตามหลักการสำคัญทั้ง 2 ประการข้างต้น แต่อย่างไรก็ตาม การยึดถือหลักการวิทยุชุมชนอย่างเคร่งครัดเพียงอย่างเดียว ยังไม่เพียงพอที่จะทำให้วิทยุชุมชนเกิดคุณประโยชน์ขั้นสูงสุดหรือบรรลุตามวัตถุประสงค์ได้จริง หากแต่ยังต้องอาศัยกลวิธีที่เหมาะสมและมีประสิทธิภาพจึงจะสามารถเกิดผลสำเร็จตามเป้าหมายที่ชุมชนต้องการได้อย่างเป็นรูปธรรม ดังนั้น ชุมชนโดยแกนนำของชุมชนเองจะต้องร่วมมือกันวางแผนการดำเนินกิจการวิทยุชุมชนให้เป็นของสาธารณะ โดยสาธารณะ และเพื่อสาธารณะอย่างแท้จริง การดำเนินกิจการวิทยุชุมชนจะต้องเป็นกระบวนการ เป็นระบบของชุมชน และเข้าถึงหัวใจของการดำเนินกิจการวิทยุชุมชน คือ การทำให้คนในชุมชนเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้ฟัง ด้วยกลวิธีหลัก 6 ประการคือ

1. เข้าถึงง่าย
2. ใช้ภาษาถิ่น
3. กินต้นทุนต่ำ
4. นำเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ไม่ซับซ้อนมาใช้งาน
5. เสนอสถานการณ์ใกล้บ้าน เรื่องใกล้ตัว
6. ร่วมอาสาสมัครดำเนินการทำเพื่อส่วนรวม

และการดำเนินกิจการวิทยุชุมชนต้องพึงตระหนักอยู่ 2 ประการ คือ

1. ต้องไม่แสวงหากำไร แต่สร้างทุนทางสังคม
2. ต้องให้คนในชุมชนร่วมกันจัดตั้ง และร่วมเป็นเจ้าของคลื่นความถี่

เมื่อวิद्यุชุมชนเป็นเรื่องราวของชุมชนที่ต้องมีส่วนร่วมในการร่างวัตถุประสงค์ การจัดการ การกำหนดเป้าหมายทิศทางร่วมกัน ให้สามารถนำเสนอได้ครอบคลุมพื้นที่ เนื้อหา ตามสภาพของวิถีทางสังคม ศิลปวัฒนธรรม ภูมิปัญญาชาวบ้าน และอาชีพของท้องถิ่นนั้น ๆ บน พื้นฐานที่สังคมไทยเชื่อเหมือนกันว่าคตินิยมคือทรัพยากรธรรมชาติที่ไม่มีวัดหมดสิ้น และคตินิยม ความดีไม่มีซื้อจำกัดในเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ เพียงแต่มีต้นทุนในการถือครองและใช้ความ ซำนานุกรเป็นพิเศษ ในการทำประโยชน์ และเมื่อคตินิยมไม่มีลักษณะทางกายภาพ ดังนั้น แนวความคิดในการบริหารจัดการสรรหาคตินิยม จึงไม่อาจใช้วิธีคิดเช่นเดียวกับการใช้ในการ บริหารจัดการทรัพยากรชนิดอื่น ๆ ที่มีคุณสมบัติทางกายภาพได้ มันจึงสามารถถูกนำไปใช้ในสถานะ ของการสร้างคุณประโยชน์สู่ประชาชนได้อย่างไม่มีขีดจำกัด

ดังนั้นหัวใจของสื่อภาคประชาชน ก็คือกระจายอำนาจการสื่อสาร สร้างกระบวนการ เรียนรู้และเพิ่มช่องทางการนำเสนอ พลังความคิดของประชาชนไปสู่ประชาชน สื่อทางเลือก รูปแบบใหม่หรือสื่อภาคประชาชนอย่างวิद्यุชุมชน จึงต้องการมากกว่ารูปแบบที่อย่างที่ผ่านมา ซึ่งเป็นรูปแบบที่สามารถปฏิบัติออกมาอย่างมีผลสะท้อน ต่อสังคม ต่อชุมชน และเป็นผลสะท้อนที่ สังคมยอมรับว่าดีมีประโยชน์ เหล่านี้คือภารกิจหลัก และภารกิจเร่งด่วน เพื่อมาสู่การยอมรับและ เชื่อมันจากสังคม

แนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนา

สื่อในความหมายของชาวโศก มีความครอบคลุมไปถึงตัวสื่อและช่องทางการสื่อสารด้วย โดยแบ่งสื่อออกเป็น 7 ประเภท คือ

1. สื่อบุคคล
2. สื่อวัตถุ-สถานที่
3. สื่อกิจกรรม-พิธีกรรม
4. สื่อสิ่งพิมพ์
5. สื่อมัลติมีเดีย
6. สื่อวิทยุกระจายเสียง-วิทยุโทรทัศน์-วีดิทัศน์ และอินเทอร์เน็ต
7. สื่อปราชัย

และจากการเข้าไปสังเกตและอยู่ร่วมกิจกรรมกับองค์กรชุมชนชาวโศก พบว่าส่วนใหญ่จะมี ส่วนเกี่ยวข้องกับการสื่อสารทั้งสิ้น เพราะส่วนประกอบและพฤติกรรมต่าง ๆ ขององค์กร ไม่ว่าจะเป็นตัวอาคาร สถานที่ตั้ง เครื่องมือ อุปกรณ์ การบริหารองค์การ และกิจกรรม-ธุรกรรม ล้วน เกี่ยวข้องทำหน้าที่สื่อ หรือเป็นตัวสื่อเสียเองไม่ประเภทใดก็ประเภทหนึ่ง ด้วยเหตุผลที่ว่ากิจกรรม ต่าง ๆ ของชาวโศก เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องเนื่องมาจากการเผยแพร่ศาสนา ดังนั้น โดยพฤตินัยย่อม ปรากฏแจ้งชัดแล้วว่ากิจกรรมเหล่านั้นเกี่ยวข้องกับการสื่อสารอย่างแยกไม่ออก ครอบคลุมไปถึง การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การใช้กลยุทธ์การสื่อสารต่าง ๆ เช่น กลยุทธ์การสื่อสารการตลาดอาริยะ กลยุทธ์การสื่อสารการพัฒนาคุณภาพและศักยภาพชีวิต ซึ่งต้องใช้เครื่องมือการสื่อสารที่หลากหลาย

หน่วยในการวิเคราะห์ที่จะนำมาใช้กับแนวทางการเผยแพร่พุทธศาสนา ได้แก่

1. คน (Human)
2. สังคม (Social)
3. วัฒนธรรม (Culture)
4. ระบบ (System)

ผลปรากฏว่า มีความสอดคล้องกันอย่างลุ่มลึก เพราะเหตุว่าการเผยแพร่พุทธศาสนาเกี่ยว โยงกับคน และการพัฒนาคน ให้เป็นคนดี เพื่อคนดีจะได้ไปสร้างระบบที่ดี ที่เอื้อต่อการสร้าง วัฒนธรรมที่ดี ส่งผลให้สังคมเกิดความผาสุก คนดีย่อมสร้างระบบดี ระบบที่ดี จะส่งเสริมให้คนดี ทำดีได้ง่าย ในขณะที่เดียวกันก็จะป้องปรามคนเลว ให้ทำเลวได้ยากขึ้น หรือไม่มีโอกาสทำเลว คนเลว ย่อมสร้างระบบเลว ระบบเลว จะส่งเสริมคนเลวให้ทำเลวได้ง่ายและสะดวกขึ้น ในขณะเดียวกันก็ จะกีดกัคนดีให้ทำดีได้ยาก หรือไม่มีโอกาสทำดีเลย

ดังนั้น หน่วยในการวิเคราะห์ จึงมีองค์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ

1. ต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างกันและกัน
2. ต้องมีการสื่อสารเพื่อการพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิต
4. ต้องมีการประยุกต์ใช้นวัตกรรมทางสังคม เช่น วิทยุชุมชน

ศาสนา มีสถานภาพเป็นทั้ง 3 ลักษณะ คือ เป็นทั้งสื่อ (Media) เป็นทั้งเนื้อหาสาร (Message) เป็นทั้งช่องทางเดินของสาร (Chanel) โดยมีนักบวชเป็นผู้ส่งสาร (Sender) และ ประชาชน หรือศาสนิกเป็นผู้รับสาร (Receiver)

ศาสนา คือ สื่อที่ถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการขจัดความทุกข์ของคน แก้ไขปัญหาของ สังคม รวมทั้งหยุดยั้งความล้มเหลวของระบบที่เปิดช่องทางให้คนเก่งคนฉลาดเอาเปรียบคนที่ ด้อยกว่าหรือโง่กว่า ในสังคมก็ไม่มั่นคง เพราะคนกับระบบมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันอย่างแยกไม่ออก

คนดียอมสรรหาแต่สิ่งที่ดี ๆ ป้อนเข้าไปในระบบ สังคมก็ได้รับผลที่ดีที่เป็นประโยชน์ เป็นระบบที่ดี ส่วนคนไม่ดีก็ทำในสิ่งที่ตรงกันข้าม สังคมก็จะมีแต่ปัญหาต่าง ๆ

ศาสตร์อื่นใดในโลกต่างกับพุทธศาสตร์ ตรงที่พุทธศาสตร์ทำให้คนพ้นทุกข์ไปสู่สันติภาพได้ เพราะค้นหาสาเหตุของปัญหา แล้วแก้ที่ต้นเหตุ ถ้ามนุษย์หันมาเรียนรู้สัจจะของศาสนา รู้จักแยกแยะดี และชั่ว ถูกและผิด ประโยชน์และโทษ ควรและไม่ควร ก็จะเป็นผู้รู้จักเลือกสาร (Message) และเลือกสร้างแต่สารที่เป็นศาสตร์แห่งสัจจะ และเลือกที่จะประยุกต์ใช้วิทยาศาสตร์ มนุษยศาสตร์ ภาษาศาสตร์ และศาสตร์อื่น ๆ ที่มีในโลกอย่างชาญฉลาด

สื่อ (Media) เป็นปัจจัยหนึ่งที่ใช้ในการแก้ไขปัญหาหรือความทุกข์ของคนและสังคมที่ประกอบกันเป็นระบบศาสนา คือ ตัวสาร (Message) หรือแก่นสาร ที่จะป้อนเข้าไปในระบบ (Input) เพื่อให้เกิดกระบวนการ (Process) สร้างใหม่ คิดใหม่ ตลอดจนการบำรุงรักษาและการพัฒนาในด้านต่าง ๆ ทั้งที่เกี่ยวข้องกับการเมือง เศรษฐกิจ สังคม การศึกษา และวัฒนธรรม เพื่อให้เกิดสันติสุขของสังคมโลก ถ้าบุคคลใดหรือสังคมใดไม่มีศาสนา ก็คงจะขาดปัจจัยที่สำคัญไป

หลักศาสนาเป็นทั้งสื่อ (Media) และช่องทาง (Channel) ให้ปัญหาหรือความทุกข์ของมนุษย์ไหลออก เพราะถ้าคนเราขาดซึ่งศาสนาเสียแล้ว ก็จะมองไม่เห็นหนทางหรือเป้าหมายสุดท้ายของชีวิต หลักคำสอนที่ลึกซึ้งซึ่งเปรียบเสมือนสาร (Message) ถ้าไม่มีผู้สอนหรือประยุกต์คำสอนให้คนฟังรู้เรื่องหรือขาดผู้นำ (Opinion leader) ธรรมะเหล่านั้นก็ไร้ประโยชน์ และถ้าปล่อยให้ผู้ฉลาดด้วยปัญญาที่ไร้ธรรมะ ตีความไปตามกิเลสของตน แล้วสื่อออกไปแบบผิด ๆ นอกจากไม่สามารถแก้ปัญหามานุษยชาติได้ กลับจะเป็นผลร้ายต่อสังคม อาจสร้างความแตกแยกทางศาสนาไปเสียก็ได้

หลักศาสนาเป็นตัวตนหรือปรากฏการณ์ของความจริง (Fact) ที่มนุษย์ผู้ฉลาดสามารถหยิบฉวยเอาไปใช้ได้ ด้วยการเลือกศึกษาและปฏิบัติในส่วนที่ตนสามารถ เลื่อมใส ศรัทธา ส่วนมนุษย์ผู้โง่เขลากลับมองข้าม เห็นว่าเป็นสิ่งมอมเมาหรือไร้สาระไปอย่างน่าเสียดาย เพราะที่สุดแล้วมนุษย์ทุกคนก็ต้องตาย เมื่อถึงวาระนั้นต่างก็เรียกร้องหาความสุขในโลกหน้า ซึ่งไม่มีประโยชน์อะไร

5.3 ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาวิจัยสถานีวิทยุชุมชนในตำบล อำเภอ จังหวัดเดียวกัน หรือจังหวัดใกล้เคียง ที่มีลักษณะของการมีส่วนร่วมเพิ่มเติม เพื่อให้เห็นข้อแตกต่างของการเข้ามามีส่วนร่วมในมิตชุมชนที่หลากหลาย

2. ควรมีการศึกษาวิจัยสำรวจประชาชนในชุมชน เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการ ความพึงพอใจ และทัศนคติของชุมชนที่มีต่อการดำเนินงานของสถานีวิทยุชุมชน เพื่อนำข้อมูลด้านผู้รับสารกับข้อมูลการดำเนินงานของสถานีวิเคราะห์ร่วมกัน เพื่อปรับปรุงแนวทางการดำเนินงานของทางสถานีวิทยุชุมชนต่อไป

3. สถานีวิทยุชุมชนควรมีการอบรม ให้ความรู้ และสร้างทัศนคติที่ดี ให้แก่ประชาชนในชุมชนเกี่ยวกับการดำเนินงานของสถานี เพื่อให้เห็นถึงความสำคัญในฐานะเป็นสื่อของชุมชน อันนำไปสู่การมีส่วนร่วมอย่างยั่งยืน

4. สถานีวิทยุชุมชนควรกระตุ้นและสร้างความตระหนักในสิทธิทางการสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของวิทยุชุมชนให้กับประชาชนในชุมชน ในขอบเขตที่เหมาะสมกับศักยภาพของชุมชน โดยเฉพาะการแจ้งข่าวสาร การรับรู้ปัญหา ตลอดจนการแสดงความคิดเห็นของคนในชุมชนผ่านทางรายการของสถานีวิทยุชุมชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบความแตกต่างที่ชัดเจน ประโยชน์ ข้อได้เปรียบ เสียเปรียบระหว่างวิทยุชุมชนกับวิทยุกระแสหลัก

2. การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเรื่องเกี่ยวกับวิทยุชุมชน โดยเฉพาะ ดังนั้นผลการวิจัยจึงเป็นการเจาะลึกเฉพาะสื่อวิทยุเท่านั้น จึงควรมีการศึกษาวิจัยในสื่ออื่น ๆ พิจารณาเปรียบเทียบกัน

3. ควรนำผลที่เกิดขึ้นไปพิสูจน์ต่อ และยืนยันปรากฏการณ์ที่เป็นจริง ผู้รู้ควรมีการนำข้อพิสูจน์ไปประยุกต์ใช้กับสังคมอื่น โดยจัดเงื่อนไขและบริบททางสังคมให้เข้ากับเนื้อหาและแนวคิดระบบบุญนิยม

4 ในการศึกษาวิถีชีวิต แนวคิด ปรัชญาของกลุ่มชาวอโศก ยังมีประเด็นที่ทำให้นักวิจัย อยู่หลายประเด็น จึงเป็นประเด็นที่น่าศึกษาต่อไปว่า หัวข้อวิจัยทางการสื่อสารที่ควรทำต่อไป คือ ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างวัดพระธรรมกาย วัดสวนแก้ว และชาวอโศก

ด

ร

บรรณานุกรม

ร

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

หนังสือ

กาญจนา แก้วเทพ. (2541). สื่อสารมวลชนทฤษฎีและแนวทางการศึกษา. กรุงเทพมหานคร. :
โรงพิมพ์ภาพพิมพ์.

คะนิงนิตย์ จันทบุตร. (2532). สถานะและบทบาทของพระพุทธศาสนาในประเทศไทย.
กรุงเทพมหานคร. : กลุ่มประสานงานศาสนาเพื่อสังคม.

ชุมชนเศรษฐกิจพอเพียงปฐมอโศก. (2544). กรุงเทพมหานคร. : บริษัท ฟ้าอภัย จำกัด.

ดวงพร คำคุณวัฒน์. (2545). การพัฒนาหอกระจายข่าวสารเพื่อสนองต่อความต้องการของชุมชน.
(รายการวิจัย). สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยมหิดล.

ประเวศ วะสี. (2540). สักดิ์ศรีแห่งความเป็นคน ศักยภาพแห่งความสร้างสรรค์. (พิมพ์ครั้งที่ 4)
กรุงเทพมหานคร. : สำนักพิมพ์หมอชาวบ้าน.

พระราชวรมณี. (2527). สถาบันสงฆ์กับสังคมไทย. กรุงเทพมหานคร. : สำนักพิมพ์โกมลคีมทอง.

สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2544). การสื่อสารกับการเมือง. (พิมพ์ครั้งที่ 5). กรุงเทพมหานคร. :
โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

สุรัตน์ เมธิกุล. (2545). การปฏิรูปสื่อในยุคไร้พรมแดน. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
ธรรมศาสตร์

สัมมนาวิชาการเรื่องวิทยุโทรทัศน์กับการพัฒนาสังคม. (2541). กรุงเทพมหานคร.
มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อนันต์ วิริยะพินิจ. (2529). บทบาทของพระสงฆ์กับการพัฒนาชุมชน. สถาบันไทยคดีศึกษา. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

บทความ

จุมพล รอดคำดี. (2542). “วิทยุกระจายเสียงชุมชน.” วารสารนิเทศศาสตร์, 17, 4-6 หน้า 22-24

บุญเลิศ ทรายทุยเดช. (2541). “รัฐธรรมนูญใหม่ การปฏิรูปวงการวิทยุ-ทีวี.” วารสารนิเทศศาสตร์, 16, 1-3 หน้า 18-19

ปาริชาติ สถาปิตานนท์. (2542). “การสื่อสาร : กลไกสำคัญในการก้าวเข้าสู่ประชาสังคมในศตวรรษที่ 21.” วารสารนิเทศศาสตร์, 18, 7-9 หน้า 10

วิทยานิพนธ์

จิระวรรณ ตันกรานนท์. (2542). การมีส่วนร่วมและบทบาทของผู้นำชุมชนในชาวไทยภูเขา ในการจัดการวิทยุชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ชาญณรงค์ โพธิ์สุขเกษม. (2550). การมีส่วนร่วมของประชาชนที่ต่อจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน ตำบลพระประโทน อำเภอเมือง จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะศึกษาศาสตร์. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยศิลปากร.

ฉัตรวรรณ วรานิชสกุล. (2536). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมในรายการวิทยุเพื่อแก้ไขปัญหาจราจรในกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษา สถานีวิทยุ จส.เอฟ.เอ็ม. 100 เมกกะเฮิรซ์. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ทิวาพร แสงเมืองจีน. (2536). การสื่อสารแบบมีส่วนร่วมของประชาชนโดยผ่านรายการวิทยุชุมชน สถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ฉันทพร พงษ์โสภณ. (2529). บทบาทพระสงฆ์ สื่อบุคคลในการชี้แนะและปลุกจิตสำนึกของประชาชน เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

นาฏยา เสวกแก้ว. (2541). บทบาทของวิทยุท้องถิ่นในจังหวัดชลบุรีต่อการอนุรักษ์สภาพแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ประภากร ดลกิจ. (2544). การวิเคราะห์การจัดการรายการวิทยุเพื่อชุมชน สร้างสรรค์จันทบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ภริตพร สุขโกศล. (2547). กระบวนการสื่อสารเพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของวิทยุชุมชน อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีรพงษ์ พลนิกรกิจ. (2542). ปัจจัยเชิงโครงสร้างของสถานีวิทยุท้องถิ่นในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่กำหนดรูปแบบและเนื้อหารายการวิทยุ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

วีระวรรณ ชัยกิจการ. (2544). การมีส่วนร่วมในการกำหนดรูปแบบและเนื้อหา รายการวิทยุเพื่อชุมชนของจังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุนน โมรากุล. (2539). การศึกษาแนวทางการปรับปรุงกระจายข่าวของชุมชน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ศาลินา นิมิตระกุล. (2543). รายการวิทยุกระจายเสียงภาคภาษาชาวเขา 6 ภาษา ของสถานีวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย จังหวัดเชียงใหม่. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

อังคณา พรหมรักษา. (2543). สักยภาพของสถานีวิทยุกระจายเสียงท้องถิ่น จังหวัดกาฬสินธุ์ กับบทบาทด้านการพัฒนาคนและสังคม. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ. คณะนิเทศศาสตร์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

เอกสารอื่น ๆ

มรรยาท พงษ์ไพบูลย์. (2546). วิทยุชุมชนการดำเนินงานและบทบาทเชิงคุณค่า. เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ กรุงเทพฯ : โครงการพัฒนาวิทยุชุมชนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส).

อรรพรรณ ปิณฑน์โอวาท (2544). การสื่อสารการมีส่วนร่วมและความพึงพอใจของประชาชนในวิทยุชุมชนจังหวัดอุบลราชธานีและจังหวัดระยอง งานวิจัย สภาวิจัยแห่งชาติ.

ภาษาต่างประเทศ

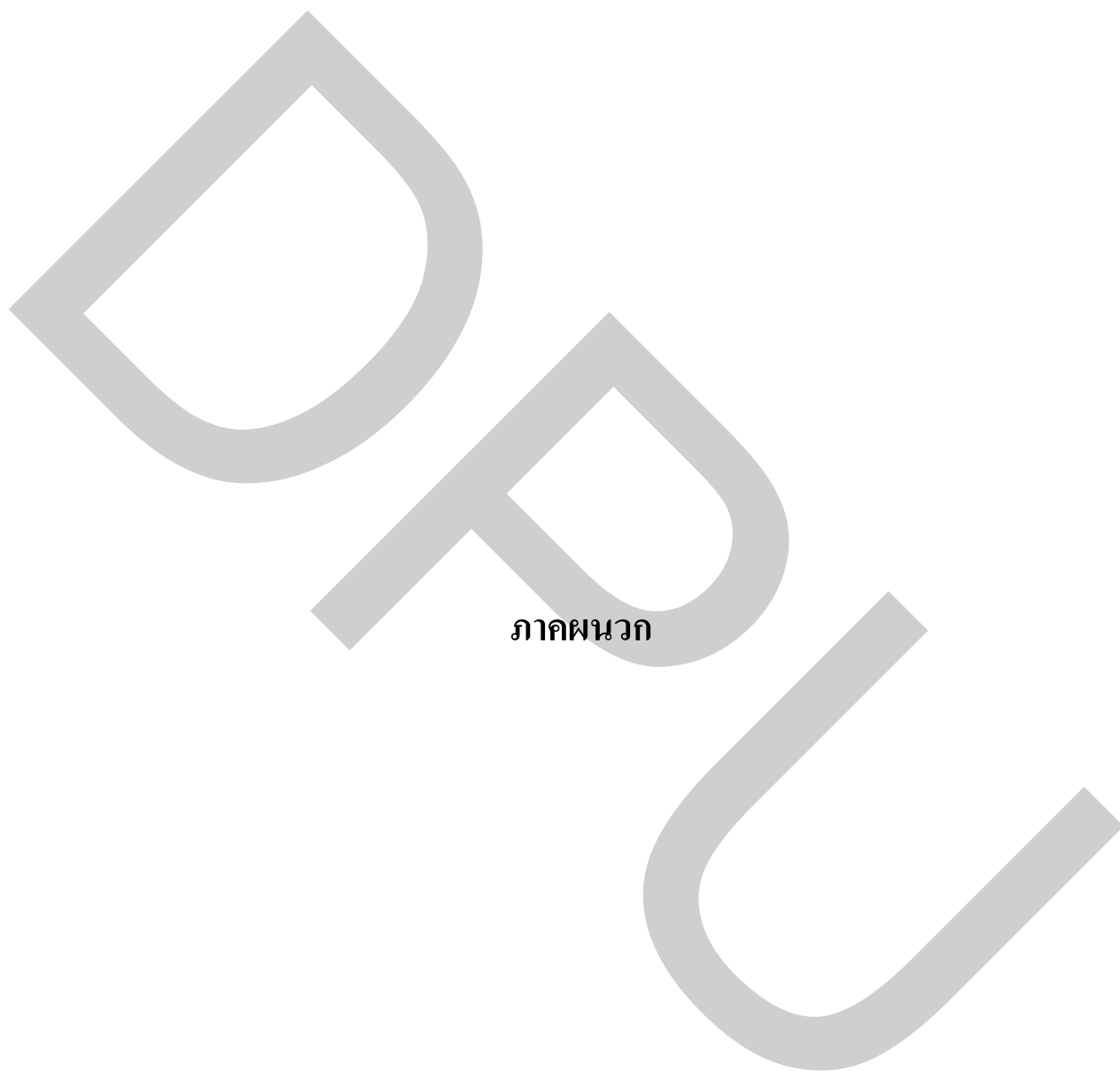
BOOKS

Heikkila-Hom Marja-Leena. (2002). Small is beautiful in Asoke villages. (Insight Into Santiasoke). Bangkok Fah-aphai.

Jan Servaes(1996). Thomas L. Jacobson, Shirley A. White. Participatory Communication for Social Change. London Sage Publications.

McCombs (1979). Maxwell E.,and Becker Lee B. Using Mass Communication Theory. London Sage Publication.

Oxford University. (1994). Oxford Advance Learner's Dictionary. Fourth edition. Oxford. Oxford University Press. (first Edition for Thailand).

ภาคผนวก

ธรรมนูญวิถุชุมชนบุญนิยม

พ.ศ. 2547

หมวด 1 ทั่วไป

ข้อ 1. ให้ใช้ธรรมนูญนี้ นับตั้งแต่วันที่.... เดือน..... พ.ศ. 2547 เป็นต้นไป

ข้อ 2. ธรรมนูญฉบับนี้ ให้ชื่อว่า ธรรมนูญวิถุชุมชนบุญนิยม พ.ศ. 2547 โดยอนุมัติของที่ประชุมสมณะชาวอโศกไม่น้อยกว่าสิบห้ารูป

ข้อ 3. ในธรรมนูญนี้

(1) วิถุชุมชนบุญนิยม หมายถึง การใช้คลื่นความถี่วิทยุกระจายเสียง ภายใต้บังคับบัญญัติ มาตรา 40 ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เพื่อการเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลที่เกี่ยวกับการสร้างเสริมสังฆธรรมชีวิต การพัฒนาศักยภาพและคุณภาพชีวิตของประชาชน ที่อยู่ในรัศมีการกระจายเสียง ภายใต้บริบทของระบบบุญนิยม ซึ่งประกอบด้วยศีลธรรม หรือหลักธรรมทางศาสนา สัมมาอาชีพ สุขภาวะ เศรษฐกิจพึ่งตน และทุนทางสังคม

(2) คณะกรรมการวิถุชุมชนบุญนิยม หมายถึง องค์กรคณะบุคคลซึ่งประกอบด้วยนักบวช และผู้ปฏิบัติธรรมชาวอโศก หน้าที่สนับสนุนและส่งเสริมให้กิจการของวิถุกระจายเสียงดำเนินไปตามนโยบาย และบรรลุมัตถุประสงค์ตามธรรมนูญ

(3) องค์กรสมาชิก หมายถึง จุดปฏิบัติการวิถุชุมชนซึ่งเรียกว่า สถานีวิถุชุมชนที่เป็นสมาชิกของวิถุชุมชนบุญนิยม

(4) สมาชิกองค์กร หมายถึง บุคคลผู้มีความสัมพันธ์ตามข้อบังคับขององค์กร

(5) อาสาสมัครบุญนิยม หมายถึง บุคคลผู้ทำหน้าที่บริหาร จัดการ รับผิดชอบ ภายใต้องค์กร ที่ไม่รับค่าตอบแทน หรือเงินเดือน เป็นของตน

(6) องค์กร หมายถึง องค์กรที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

หมวด 2 คุณสมบัติของวิถุชุมชนบุญนิยม

ข้อ 4. วิถุชุมชนบุญนิยม มีลักษณะและขอบเขตสาระ ดังต่อไปนี้

(1) เป็นแหล่งเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ กิจกรรม พิธีกรรม ด้านศาสนา การศึกษาวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สังคม ชุมชน สิ่งแวดล้อม สุขภาวะ เทคโนโลยี และการเมืองของชุมชนบุญนิยม และชุมชนในเครือข่ายเศรษฐกิจพึ่งตน ชุมชนเข้มแข็ง ซึ่งมีคุณสมบัติตามลักษณะของชุมชนบุญนิยม 14 ประการ

- 2 -

- (2) เป็นแหล่งส่งเสริมและประสานงาน การฝึกอบรม สัมมนา ด้านศักยภาพและคุณภาพชีวิต เศรษฐกิจพึ่งตน ชุมชนเข้มแข็ง วัฒนธรรมยั่งยืน และประชาธิปไตยภายใต้การเมืองบุญนิยม
- (3) การดำเนินการ อยู่ภายใต้บริบทของระบบบุญนิยม คือ ไม่แสวงกำไรทางธุรกิจเป็นสมบัติ สาธารณโภคี บุคคลากรมีสถานภาพเป็นอาสาสมัคร
- (4) เป็นการสื่อสารสองทาง โดยองค์กรสมาชิก ซึ่งเป็นกลุ่มผู้จัด และสมาชิกองค์กรซึ่งเป็นกลุ่มผู้ฟัง เป็นบุคคลกลุ่มเดียวกัน
- (5) เป็นแหล่งแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และบูรณาการ องค์ความรู้ทั้งด้านจิตภาพ และกายภาพของ ประชาชนในรัศมีการกระจายเสียง เพื่อสนับสนุนการศึกษาตามอัธยาศัยของชุมชน ตามมาตรา 15(3) มาตรา 18(3) และมาตรา 29 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
- (6) เป็นสถานศึกษาตามอัธยาศัยซึ่งเรียกว่า ศูนย์การเรียนรู้ ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

หมวด 3 คณะกรรมการวิทยุชุมชนบุญนิยม

ข้อ 5. คณะกรรมการวิทยุชุมชนบุญนิยม ประกอบด้วยนักบวชชาวอโศก จำนวนหก รูป และผู้ปฏิบัติ ธรรม ระดับศีลห้าขึ้นไป จำนวนไม่เกินสิบสามคน คัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ขององค์กรบุญนิยม ให้ดำรงตำแหน่งคราวละสี่ปีก่อนครบวาระสี่ปี หากจำนวนคณะกรรมการในวาระก่อน มีจำนวน รวมกันไม่ถึงเก้าคนให้คัดเลือกจากที่ประชุมใหญ่ขององค์กรบุญนิยม ให้ดำรงตำแหน่งแทนตำแหน่งที่ว่างไปจนกว่าจะครบวาระ

ข้อ 6. คณะกรรมการวิทยุชุมชนบุญนิยม มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

- (1) ตรวจสอบ เอกสาร หลักฐาน มาตรฐานอุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการกระจายเสียงตามข้อ 9 และ ตอบรับการเป็นองค์กรสมาชิก
- (2) สนับสนุน และส่งเสริมให้สถานีวิทยุที่เป็นองค์กรสมาชิก ดำเนินกิจการตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ในข้อบังคับของแต่ละองค์กร
- (3) ประเมินผล และจัดทำรายงาน การดำเนินกิจการขององค์กรสมาชิก ทุกวาระสามเดือนและทุก วันสิ้นปี
- (4) ส่งเสริมความรู้ ทักษะในการดำเนินกิจการวิทยุชุมชน ให้แก่องค์กรต่าง ๆ ที่มีความประสงค์ จัดตั้งสถานีวิทยุชุมชน

- 3 -

(5) ตั้งเพิกถอนการเป็นสมาชิกขององค์กรที่ดำเนินกิจการผิดวัตถุประสงค์ ตามข้อ10(1) หรือ มีคุณสมบัติผิดเพี้ยนไปจากบทบัญญัติธรรมนูญ ข้อ 8(2) (3) หรือ ละเว้นไม่ปฏิบัติตามธรรมนูญ ข้อ 11.

(6) อนุมัติงบประมาณจากกองทุนสวัสดิการวิทยุชุมชนบุญนิยม ในการสนับสนุนโครงการ และการดำเนินกิจการขององค์กรสมาชิก

ข้อ 7. คณะกรรมการวิทยุชุมชนบุญนิยม สิ้นสุดสมาชิกภาพเมื่อ

- (1) ตาย หรือ มรณภาพ
- (2) ลาออก หรือ ลาสิกขาบท
- (3) ดำรงตำแหน่งครบวาระ
- (4) ขาดคุณสมบัติตาม ข้อ 5.

หมวด 4 การมีส่วนร่วม

ข้อ 8 การมีส่วนร่วมวิทยุชุมชนบุญนิยม มีหลักการดังนี้

- (1) ประชาชนที่อยู่ในเขตพื้นที่กระจายเสียง สามารถรับฟัง และขอมีส่วนร่วมในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเท่าเทียม
- (2) บุคลากรของวิทยุชุมชนบุญนิยมทุกคน มีสถานภาพเป็นอาสาสมัครบุญนิยม
- (3) คณะกรรมการบริหารสถานี เป็นผู้รักชาติ 5 เป็นอย่างน้อย และอาสาสมัครบุญนิยมทุกตำแหน่ง ต้องเป็นผู้ที่ลด ละ เลิกอบายมุขได้แล้ว

หมวด 5 องค์กรสมาชิก

ข้อ 9 องค์กรสมาชิก ดำเนินกิจการวิทยุกระจายเสียง ภายใต้องค์ประกอบ 6 ประการ คือ

- (1) ชื่อบัญชีขององค์กร ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญ ตามข้อ 10
- (2) บุคลากร ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการบริหารสถานี อาสาสมัครบุญนิยม และกลุ่มผู้ฟัง
- (3) การบริหาร การจัดการ การผลิต และการนำเสนอรายการ
- (4) อุปกรณ์และสื่อที่ใช้ในการกระจายเสียง ได้แก่ คลื่นความถี่ รัศมีการกระจายเสียง สถานีที่ตั้ง สถานี วัสดุ อุปกรณ์และเครื่องมือ

- 4 -

(5) องค์ความรู้ ได้แก่ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การมีส่วนร่วม และ การประเมินผล สรุบบทเรียน โดยมีขอบเขตสาระตามที่กำหนดไว้ในข้อบังคับขององค์กร

ข้อ 10 ให้กิจการของวิद्यุชุมชนในเครือข่ายชุมชนชาวอโศกทุกแห่ง รวมกันเป็น องค์กรวิद्यุชุมชน บุญนิยม มีสถานภาพเป็นองค์กรนิติบุคคล และให้มี ข้อบังคับขององค์กร เพื่อใช้เป็นแนวปฏิบัติแก่ องค์กรสมาชิก และสมาชิกองค์กร ซึ่งกำหนดสาระสำคัญดังนี้

(1) วัตถุประสงค์ในการดำเนินการ

(2) การดำเนินกิจการของสถานี่ ซึ่งประกอบด้วย คณะกรรมการ การประชุมอาสาสมัครบุญนิยม การออกแบบและเผยแพร่องค์ความรู้ และการประเมินผล สรุบบทเรียน

(3) สมาชิกองค์กร ซึ่งประกอบด้วย ประเภทสมาชิก คุณสมบัติ การรับสมัคร การสิ้นสุดสมาชิกภาพ สิทธิ หน้าที่ และการมีส่วนร่วม

(4) การเงินและทรัพย์สิน

(5) การเปลี่ยนแปลงแก้ไขข้อบังคับ

ข้อ 11. องค์กรสมาชิกของวิद्यุชุมชนบุญนิยม ได้แก่ สถานีวิद्यุชุมชน มีหน้าที่ดังต่อไปนี้

(1) จัดทำข้อบังคับ และส่งบัญชีรายชื่อคณะกรรมการบริหารสถานี่ อาสาสมัครบุญนิยม และข้อมูล พื้นฐานของกลุ่มผู้ฟัง แก่คณะกรรมการวิद्यุชุมชนบุญนิยม ตามข้อ 9(1) (2)

(2) เปิดเผย และจัดทำรายงานเกี่ยวกับอุปกรณ์ และสื่อที่ใช้ในการกระจายเสียง ตามข้อ 9(4) (5) เพื่อให้คณะกรรมการวิद्यุชุมชนบุญนิยมตรวจสอบมาตรฐาน และพิจารณารับเป็นสมาชิก

(3) จัดทำรายงานการบริหารจัดการ การผลิต และการนำเสนอรายการ ตามข้อ 9(3) ตามที่ คณะกรรมการวิद्यุชุมชนบุญนิยมกำหนด

ข้อ 12. องค์กรสมาชิกที่ดำเนินการผลิต และกระจายเสียง โดยอาศัยช่องทางจากสถานี่ วิद्यุกระจายเสียงของกรมประชาสัมพันธ์ และหน่วยงานราชการอื่น สามารถสมัครเป็นสมาชิกวิद्यุ ชุมชนบุญนิยมได้ ต้องผ่านการตรวจสอบ และความเห็นชอบของคณะกรรมการวิद्यุชุมชนบุญนิยม เป็นรายกรณี

หมวด 6 ทรัพย์สิน และทุนดำเนินการ

ข้อ 13. ให้จัดตั้ง กองบุญสวัสดิการวิद्यุชุมชนบุญนิยม โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสนับสนุนทุน ดำเนินการ แก่องค์กรสมาชิก

ข้อ 14. องค์กรสมาชิกวิद्यุชุมชนบุญนิยม มีสิทธิและหน้าที่เกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ดังนี้

- 5 -

- (1) มีสิทธิครอบครอง และจำหน่ายทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นสมาชิก หากสมาชิกภาพสิ้นสุดลง ให้ทรัพย์สินดังกล่าว ตกเป็นของกองทุนสวัสดิการวิทยุชุมชน
 - (2) ทรัพย์สินทุกรายการ ที่ได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณของรัฐ หรือองค์กรเอกชน ให้กองทุนสวัสดิการวิทยุชุมชนบุญนิยม เป็นผู้เก็บรักษา ดูแล
 - (3) มีหน้าที่ในการซ่อมบำรุง ดูแลรักษา ทรัพย์สินที่ได้มาระหว่างเป็นสมาชิก โดยขออนุญาตใช้งบประมาณจากกองทุนสวัสดิการ
 - (4) นิติกรรมใด ๆ ที่ก่อให้เกิดหนี้สิน ในระหว่างเป็นสมาชิก ให้กองทุนสวัสดิการวิทยุชุมชนบุญนิยมเป็นผู้รับผิดชอบในฐานะลูกหนี้ หากสมาชิกภาพขององค์กรสิ้นสุดลง ให้คณะกรรมการบริหารขององค์กรนั้น เป็นผู้รับผิดชอบแทนในฐานะลูกหนี้
- ข้อ 15. ในการขอรับการสนับสนุนงบประมาณ จากกองทุนสวัสดิการวิทยุชุมชนบุญนิยม ให้องค์กรสมาชิกจัดทำเป็นโครงการ หรือแผนงานประจำปี

หมวด 7 การแก้ไข เพิ่มเติม

ข้อ 16. ในการแก้ไข เพิ่มเติม หรือยกเลิก บทบัญญัติของธรรมนูญวิทยุชุมชนบุญนิยม บางส่วนหรือทั้งหมด ต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี ขององค์กรบุญนิยม

บทเฉพาะกาล

ข้อ 17. ให้คณะผู้ก่อตั้งวิทยุชุมชน ตามรายชื่อท้ายธรรมนูญนี้ เป็นผู้ร่างข้อบังคับองค์กรวิทยุชุมชนบุญนิยม และประกาศทดลองใช้ชั่วคราวเป็นระยะเวลาหนึ่งปี เมื่อครบกำหนดระยะเวลา ให้องค์กรสมาชิก ส่งผู้แทนจำนวนสองคน เข้าร่วมประชุมกับคณะกรรมการวิทยุชุมชนบุญนิยม เพื่อพิจารณาแก้ไข เพิ่มเติม และประกาศใช้เป็นข้อ บังคับฉบับถาวรต่อไป

คณะกรรมการผู้ก่อตั้งวิทยุชุมชนบุญนิยม

สมณะเสียงศีล ชาตวโร

สมณะบินแก้ว อธิภาโว

สมณะฟ้าไท สมชาติโก

สมณะเพื่อพุทธ ชินธโร

- 6 -

สมณะหินกลั่น

นายสุคัน ชาวหินฟ้า

นายสมภาร บุญทะจิต

นางสาวช่วยบุญ จันทร์รักษา

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	นายชัยชนะ ขุนสูงเนิน
การศึกษา	ปริญญาตรีบัญชีบัณฑิต (นักศึกษาทุนความสามารถพิเศษ) มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ รุ่นที่ 29
การทำงาน	ปี พ.ศ. 2545- ปัจจุบัน เจ้าหน้าที่ของรัฐ (พนักงานมหาวิทยาลัย) กองบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ สำนักงานอธิการบดี มหาวิทยาลัยมหิดล
รางวัลที่ได้รับ	- ทุนศิลปินและสื่อมวลชนดีเด่น ปีการศึกษา 2550 หลักสูตรนิเทศศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานิเทศศาสตร์ธุรกิจ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ - ตำแหน่งอัจฉริยะข้ามคืน คนที่ 32 พร้อมเงินรางวัล 1,000,000 บาท จากการเป็นผู้ชนะเลิศประจำสัปดาห์ ในการแข่งขันเรียลลิตี้ควิซโชว์รายการแรกของเมืองไทย รายการ อัจฉริยะข้ามคืน (ONE NIGHT GENIUS) ออกอากาศทางช่อง 3 โดยบริษัท เวิร์คพอยท์ เอ็นเทอร์เทนเมนท์ จำกัด (มหาชน) - รางวัลชนะเลิศการแข่งขันครอสเวิร์ด ในงานแข่งขันชิงแชมป์ประเทศไทยและนานาชาติ โดยชมรมครอสเวิร์ดแห่งประเทศไทย - รางวัลเยาวชนดีเด่นแห่งชาติ จากสภาสังคมสงเคราะห์แห่งประเทศไทย ในพระบรมราชูปถัมภ์ - รางวัลชมเชยระดับประเทศ จากการประกวดผลงานตามปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยสำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ (สำนักงาน กปร.) - ได้รับคัดเลือกให้เป็นศิษย์เก่าที่เราภูมิใจ ของมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ - ได้รับคัดเลือกให้เป็นศิษย์เก่าดีเด่น ของคณะกรรมการบัญชี มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์
การฝึกอบรม	- อบรมหลักสูตร การพัฒนาบุคลิกภาพและการฝึกทักษะการเตรียมความพร้อมเป็นผู้ประกาศ รุ่นที่ 1 โดยคณะนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ - อบรมหลักสูตร เทคนิคการสร้างภาวะผู้นำ โดยรศ. สุขุม นวลสกุล จากสถาบันฝึกอบรม เทรน แอนด์ มิเดีย - อบรมหลักสูตร ผู้ช่วยผู้บริหารมืออาชีพ โดยโครงการเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร มหาวิทยาลัยมหิดล - อบรมหลักสูตร ผู้ประกอบการฝึกหัด รุ่นที่ 2 โดยโครงการบัณฑิตเสริมวิสัยทัศน์หน่วยบ่มเพาะวิสาหกิจ มหาวิทยาลัยมหิดล